

KUŞAĞI BİR NESLİ ANLAMAK

Z KUŞAĞI-BİR NESLİ ANLAMAK

Prof. Dr. Ercan YILMAZ

Uzman Abdullah AKTÜRK

ISBN: 978-625-7675-75

ŞELELE OFSET

Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad.No: 22 Karatay/ Konya

MATBAA SERTİFİKASI: 13361

Konya, Aralık 2021

PALET YAYINLARI

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram/ Konya

Tel: 0332 353 62 27

T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI YAYIN SERTİFİKASI: 44040

ÖNSÖZ

Dünyadaki tüm topluluklarda kuşakların birbirlerini anlamadıkları yönünde yaygın bir inanış söz konusudur. Bu anlaşılmazlık aslında kuşaklar arasında dünyayı algılama biçimlerinde oluşan farklılıktan kaynaklıdır. Kuşakların sahip oldukları değerler, duygu durumları ve sosyopolitik davranışları bu kuşak çatışmasını doğuran ana aktörler olarak kabul edilebilir. Aslında sorulması gereken ana soru; “Kuşaklar arasındaki bu çatışma gerçekten bütün farklı kültürlerde var mıdır yoksa kuşak çatışması denilen bu durum batı odaklı bir algı mıdır?” olması gerekir. Z kuşağı internet çağının ve dijital iletişimin önceki yıllara göre yaşamın vazgeçilmez unsuru olduğu bir dönemde büyümektedir. Kuşağın içinde olduğu bu dönem, bahsedilen bu sorunun cevabının net olarak verilebilmesi için olanaklar da barındırmaktadır. Okuyacağınız bu araştırmanın çıkış noktası da aslında kuşaklar arasında ve Z kuşağının içinde değerlere, duygulara ve sosyopolitik tutumlara farklı yaklaşımların varlığını sorgulamak, çeşitli yargılamaların odağında olan Z kuşağını daha anlaşılır bir konuma taşımaktır.

Z kuşağı üzerinde yapılan bütün araştırmalar ve analizler, çalışma kapsamında elde ettiğimiz bulgularla beraber incelendiğinde Türkiye’de yaşayan Z kuşağının dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan akranları ile devletlerin aralarına koydukları yasal sınırlarını çoktan aştığını ve küresel bir yaşama doğru ilerlediklerini göstermektedir. Araştırma bu açıdan başta Z kuşağının ebeveynlerine, politikacılara, diğer araştırmacılara ve kuşak üyelerinin kendisine, Z kuşağının anlaşılabilir olması adına önemli mesajlar barındırmaktadır.

Prof. Dr. Ercan YILMAZ

Uzman Abdullah AKTÜRK

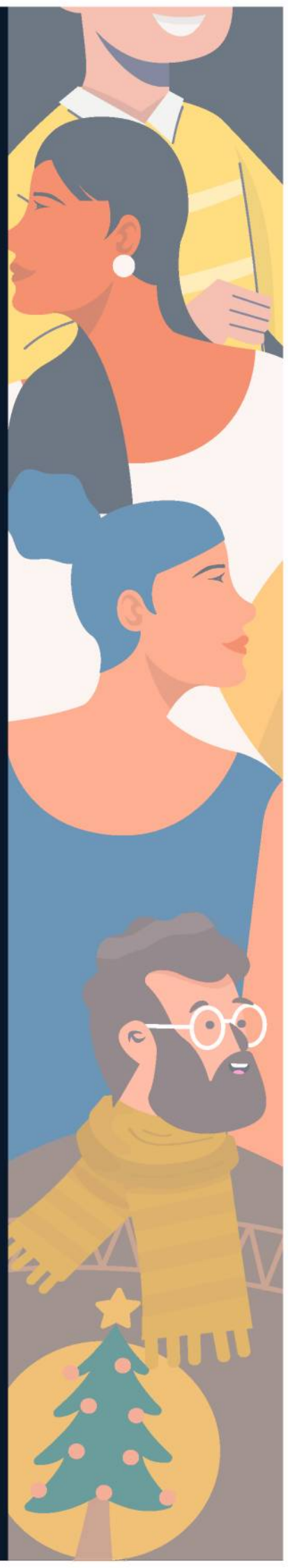
GENERATION Z UNDERSTANDING A GENERATION

Prof. Dr. Ercan YILMAZ

M.A. Abdullah AKTÜRK

Yılmaz E. ve Aktürk A. (2021). Z Kuşağı: Bir Nesli Anlamak. Palet Yayınları

Yılmaz E. & Aktürk A. (2021). Generation Z: Understanding a Generation. Palet Publishing

AYE
YAYINLARI

ISBN: 978-625-7675-75-8

İÇİNDEKİLER

GENERATION Z: UNDERSTANDING A GENERATION	2
BÖLÜM 1	7
GİRİŞ	7
MODERN İNSANA DOĞRU	8
KUŞAK NEDİR?	10
BEBEK PATLAMASI KUŞAĞI	20
Bebek Patlaması Kuşağı ve İletişim	21
Bebek Patlaması Kuşağı ve Liderlik	21
Bebek Patlaması Kuşağı ve Sosyopolitik Kimlik	23
Bebek Patlaması Kuşağı ve Eğitim	24
Bebek Patlaması Kuşağı ve Sağlık	25
X KUŞAĞI	26
X Kuşağı ve İletişim	27
X Kuşağı ve Liderlik	28
X Kuşağı ve Sosyopolitik Kimlik	29
X Kuşağı ve Eğitim	30
X Kuşağı ve Sağlık	31
Y KUŞAĞI	33
Y Kuşağı ve İletişim	34
Y Kuşağı ve Sosyopolitik Kimlik	37
Y Kuşağı ve Eğitim	41
Y Kuşağı ve Sağlık	46
Z KUŞAĞI	47
Z Kuşağı ve İletişim	49
Z Kuşağı ve Sosyopolitik Kimlik	52
Z Kuşağı ve Eğitim	56
Z Kuşağı ve Sağlık	61
BÖLÜM 2	65
ARAŞTIRMANIN AMACI	65
Alt Amaçlar	65
YÖNTEM	67
Evren ve Örneklem	67
Veri Toplama Aracı	68
Z Kuşağı Genel Durum Anketi	68
Z Kuşağı Genel Durum Anketinin İç Tutarlılığı	69
Verilerin Analizi	70
BÖLÜM 3	71
BULGULAR VE YORUMLAR	71
SONSÖZ	130
KAYNAKÇA	133

GENERATION Z: UNDERSTANDING A GENERATION

When the generational theory was put forward, the characteristic features of the present and earlier generations could be different depending on the culture and the geography; however, these differences have now started to disappear with the proliferation of digital technology today, and people living in different parts of the world now have similar characteristic features. Generation Z is the generation in which this condition is observed most intensively. The characteristic differences between a generation Z teenager from America, a generation Z teenager from China, and even a generation Z teenager from the Middle East gradually disappear, and remarkable similarities can be seen in behaviour, emotional state, and life preferences.

The generation who probably occupies today's society's agenda most is generation Z, who are considered to be born between 1997/2000 and referred to by names such as iGen, Post Millennials, and Digital Natives. This generation, which was born right amid all the technological changes experienced compared to the generations before it, has become a natural user of this world, especially with the rise of the computer world. Circumstances such as war, economic depression, terrorist attacks, high unemployment and increasing digitalization are observed as general characteristics of the world inhabited by generation Z. Generation Z, who has been eager about developing solution strategies to the problems of the world occupied by them, has a singular pocket-size device which is able to let them watch TV, play video games, and make phone calls, unlike the generation Y who had to do these on separate devices. Generation Z, who can use this device quite effectively in terms of solution strategies, also differs from other generations with their preferences such as choosing praise, honesty, and the desire to create a fair world instead of money as a source of motivation. Moreover, they have the image of an impatient, practical-minded, self-governing generation free from previous generations' ambitions. Generation Z is also a generation that pays close attention to environmental problems, respects natural habitats, and acts responsibly towards the world's natural resources. With this sense of responsibility, it has not been challenging for them to create activist movements that can influence the world about the global climate crisis.

Generation Z is a generation that should be examined with its characteristics such as social media usage behaviors, values they have, their expectations for life, and their ways of perceiving life. Hence, this study aims to portray their opinions about the value perceptions of this generation's members, their requests to study abroad, marriage, social norms, gender, family life, politics, affinity with foreign countries, religion, the Internet, and the use of social media. At the same time, it was also tested whether these views of individuals in generation Z differed according to some variables (region, working status, education and age).

When looking at the study's findings regarding the values of Generation Z, the priority ranking of values are as follows; justice, freedom, peace, benevolence, compassion, patriotism, responsibility, universalism, democracy, patience, and diverseness. When the opinions of the generation members about studying and working abroad were examined, it was seen that 81.13% of the participants in the research group expressed their opinion that they would like to study abroad if they could. In comparison, about 10% stated that they would have indecision in such a situation. The situation is also not much different for working abroad. When asked about the desire to work abroad if they had the opportunity, about 77.5% of the research group stated they would want to work abroad, while approximately 11% said they would not. The first five countries in which young people would prefer to work abroad are the USA, Germany, Great Britain, France, and Canada.

In the study, participants were asked how much they cared about marriage. It was found that about 30% of them did not find the institution of marriage important, and 29% were indecisive about the issue. Despite this, generation Z expressed that for 84.38%, family life was important. Although generation Z is considered rebellious by previous generations, it cares about the rules of society by 82.13%. In addition, it can be said that they reacted to the adverse events faced by society at a rate of 83%. Another finding about generation Z relates to politicians. Generation Z does not choose politicians as models for themselves; 18% of them think that politicians produce policies that correspond to their thoughts.

Generation Z exhibits an anti-Americanist attitude towards countries that Turkey considers enemies. America is regarded as an enemy by 38% of respondents, and Armenia follows it with 12.54%. Besides the notion of enemy countries, the participants were also asked about friendly countries, and 62% of the participants stated that they consider Azerbaijan a friendly country.

Generation Z generally spends 2-4 hours on the Internet, while about half of them are engaged with tools such as computers, tablets, smartphones, and Playstation during the day. Regarding how much space digital games occupy in their lives, 56% stated that they occupy very little space. In addition, Generation Z members noted that the social media platform they use most often is Instagram. For generation Z, religious rules and worshipping are considered important by 74%. The data obtained show that 88% of generation Z adopted the religion of Islam, while about 10% had an un-divine religious approach.

According to the findings obtained in the research on education, Generation Z believes that the education system in Turkey does not adequately prepare them for life. Half of the participants stated that they would attend school even if there were no attendance requirements, while about 35% said they would not participate in school if schools were not mandatory and if other institutions were preparing them for nationally organized exams (such as LGS, YKS).

While 30% of generation Z youth identified themselves as happy, about half said they were not hopeful about the country's future. Again, 79% of generation members have concerns about the future, while 60% fear unemployment. According to the findings obtained in the research, generation Z consists of individuals who cannot devote enough time and material resources to their hobbies, procrastinate what they want to do in life, have financial concerns, and have difficulty paying attention. One of the other findings of the research is that the generation cares about the concept of art but does not care about the idea of gender, receives support from family members, and chooses mostly scientists and family members as role models for themselves. For sexual identity, 43% of generation Z are feminine, 43% are masculine, and the remaining 14% identify themselves as androgynous. Generation members experience

negative emotions such as stress, anxiety, and worry more often, while they experience positive emotions such as peace, trust, and happiness less frequently during the day. In addition, 45% of respondents believe that freedom of the press is restricted in Turkey.

The geographical region where generation Z lives create significant differences in opinions about the importance of family life, the institution of marriage, the social and religious rules; reactions to the adverse events on society, and the belief system one belongs to. The way they are hopeful about the future of our country, the way they define their sexual identity also have significant differences based on the geographical region they live in. The place of residence and the employment status of generation Z also reveal substantial differences in the variables. The findings indicate that generation Z reacts less to the negative events in regions where social events often occur, and people with different lifestyles live densely. This may indicate an inured attitude to such events. In addition, perspectives on the nature of family life and the institution of marriage also vary depending on the location. Since urban centres are places where individual life is more apparent, they come across as settlements where the institution of marriage and family are considered insignificant. Again, the members of the generation who have not achieved their economic freedom do not care about marriage while they care about family life. The findings also vary according to geographical regions. Considering the cultural differences, the geographical areas where family culture is considered sociologically important are the places where family life is important, and the institution of marriage is gaining value. In this respect, geographical regions with crowded cities and large universities care less about family life and view marriage more negatively. Family and marriage variables also differ according to the business life of generation Z. The research findings show that the sociological structures of geographical regions also affect people's sexual identity, religious rules and worship practices. In the geographical areas where the secular way of life is more preferred, religious rules are less important, and the Islamic faith, which is the widespread belief in Turkey, is also less preferred. In the study, sexual identities also contain significant differences according to regions. In the study group, those from generation Z who identify themselves as androgynous live in the Aegean,

Marmara and Southeastern Anatolia regions, respectively. Due to the fact that the Aegean and Marmara Regions have a high number of educated individuals and are more cosmopolitan regions, it can be considered that this approach may cause the differentiation in the sexual identity of individuals. The non-consideration of men and women's roles in agricultural activities and the belief that both sexes can perform jobs of the other sex in agricultural fields can be effective on androgynous identity being more preferred as a sexual identity in the Southeastern Anatolia Region.

The business life of generation Z varies depending on the attitude towards politicians, and especially, it seems that generation Z members working in the industrial sector are more supportive of politicians. When the non-working generation Z members are considered as students, it can be said that the students feel distrust towards the politicians, and the politicians cannot produce policies towards them. The working situation also has an impact on the happiness of the generation. Generation Z usually displays an unhappy image, but the members of Generation Z who work in the industrial sector seem to be happier than those who are unemployed or work in other fields. This situation also results in instability in the future anxiety of Generation Z. It can be said that working individuals are more hopeful about the future than non-working individuals. The fact that the future anxiety of Generation Z individuals working in the service sector and not working in any sector are higher than those in the industrial sector is a situation that can be evaluated in terms of job and material income expectations. Unemployment can be considered as a factor that may increase future anxiety. From this point of view, the future anxiety of individuals working in the industrial sector being lower than others can be considered a significant fact.

BÖLÜM 1

1. Giriş

Dünya özellikle son yüzyıl içinde farklı akımlar ile gerek kültürel gerekse siyasi anlamda sürekli hızlı bir şekillenmeye başlamıştır. Bu şekillenme süreci toplumların bütününe derinden etkileyen olaylara sahne olmuştur. İnsanlık tarihinin her bir döneminde yaşayan bireylerin farklı sonuçlar doğuran davranışsal eylemleri, günümüzde 15-22 yaş arası bireyleri kapsayan Z kuşağını çok daha hızlı etkilemeye başlamıştır.

Z kuşağı olarak adlandırdığımız ve günümüzde 15-22 yaş aralığında bulunan insanlardan oluşan topluluk şu an onların yöneticisi, ebeveyni veya öğreticisi olarak bizleri yakından ilgilendirmektedir. Bu yaş grubunun deneyimlediği hayata bakış açısı farklı boyutlarda incelenmesi önemlidir. Bu önemden yola çıkarak Z kuşağının adalet, vatanseverlik, sorumluluk gibi toplumsal değerlere bakış açıları, bu değerleri ne düzeyde hissettikleri tarafsız bir bakış açısıyla irdelenmiştir. Diğer kuşakların Z kuşağının Türkiye’de yaşamak veya eğitim almak istemediklerine dair görüşlerin haklılık payı olup olmadığı da, Z kuşağının verdiği bilgiler yardımıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Tarih boyu kuşaklar aile, cinsiyet, toplumsal kurallar, din, siyaset gibi konularda farklı düşüncelere sahip olmuş, bu farklı düşünceler de kuşak teorisinin temelini oluşturmuştur.

Esasen kuşakların birbirlerini anlamadıkları yaygın bir inanıştır. Kendilerinden önceki kuşaklar tarafından çoğu zaman eleştirilen Z kuşağı bireyler, önceki kuşakların kendilerini anlamadığı yönünde bir düşünceye sahiptir. Bu kitap ile Z kuşağının bahsedilen değer, toplum, duygu ve sosyopolitik yaklaşımlarına ışık tutulmuş, kuşağın diğer kuşaklarca anlaşılabilmesi adına değerlendirmeler yapılmıştır.

2. Modern İnsana Doğru

“Ne kadar geriye bakarsanız, o kadar ileriye görmeniz olasıdır”

W. S. Churchill

Tarihin yazı ile başladığı genel bir inanıştır. Arkeoloji biliminin ortaya koyduğu tarih öncesi bulgular, insanlık tarihini aydınlatmamızı ve insan olma serüvenimizi gözler önüne serebilmektedir. İnsanlık tarihi diye belirttiğimiz zaman aralığı aslında insan öncesi dönemle, günümüzden yaklaşık 2,5 milyon yıl öncesinden başlamaktadır. Latince kökene sahip “*homo*” yani insansı, insana ait anlamına gelen kelimeye yüklenmiş ve günümüz insanını belirten “*homo sapiens*” bizlerin ait olduğu türdür. Homo sapiens bu kollardan günümüze ulaşan ilk modern insan olarak kabul edilir (Bakırcı, 2011; Harari, 2018).

Homo sapienslerin bilişsel devrimleri aslında uygarlığın başlangıcı olarak kabul edilen yeni düşünceler ile başlamıştır. Homo sapiensin bilişsel devriminin izleri, gelişmiş alet yapımı, elbise yapımı, ateşi kullanabilmek için gaz yağı lambaları yapması, mağara çizimleri gibi birçok olayda görülebilmektedir. Bu aşamaları günümüzden yaklaşık 12 bin yıl önce başlayan tarım devrimi, hayvan evcilleştirilmesi ve yetiştirilmesi, bitki yetiştiriciliği ve ilerleyen tarımla birlikte avcı toplayıcı yaşamdan yerleşik yaşama geçiş takip etmiştir. Tahılın evcilleştirilmesi, hayvanların evcilleştirilmesi göç etmeyi zorlaştırmış böylelikle ilk yerleşik topluluklar oluşmuştur. (Tudge, 1999; Ekinci, 2019). Neolitik dönem olarak isimlendirilen ve insanların tarım odaklı davranması ile başlayan tarihsel süreç, tarım alanlarının korunması, tarımın insan için daha kolay gıda erişimi sağlaması gibi birçok nedenle ilk yerleşimlerin de temelini atmıştır. Neolitik devrin ilk örnekleri M.Ö. 10 bin yılında Ortadoğu’da görülmeye başlamış ve M.Ö. 6 bin yılında Çatalhöyük’te ilk şehirleşmenin izine rastlanmıştır. Bu ilk şehirler gerçek anlamda medeniyet simgesi olmamakla birlikte medeniyetin ilk izleri Mezopotamya ve Mısır’da M.Ö. 3 binli yıllarda görülmeye başlanmıştır (McNeill, 2008; Barker, 2009).

İlk medeniyetlerin izleri ile birlikte insan, karmaşık bir ekonomik düzen, dinin daha kurumsal bir biçime bürünmesi, dil ve yazı gelişimi gibi birçok özellik barından bir sistem geliştirdi. Bu özelliklerin yanı sıra tekerlek, dokuma, matematik, bronz işçilik

gibi alanlarda gelişmeler de yaşayan insan, özellikle yazı ile daha kolay bilgi ve fikir üretebilmiştir (McNeill, 2008). Din adamlarının kontrolünde olan kent devletleri ile başlayan ulusal devlet süreci, din adamlarının siyasi kontrolü kaybetmesi ve kontrollerin askerlere geçmesi ile kent devletlerinin bir arada toplaması ile başlamıştır. Ulusal devletleşmenin ilk örnekleri Sümerler ve Akadlar'da görülmüştür. Devletleşmeyle ortaya çıkan uygarlık, uygar olamayan halkları kendisine çekmiş ve göçebe çoban toplulukları yeni uygarlık merkezlerine akın etmeye başlamıştır. İlk imparatorlukların da kurulma süreci böylece başlamış, M.Ö. 1700'lü yıllarda Babil Kralı Hammurabi kent devletlerini ele geçirerek dört iklimin egemeni yani imparatoru olmuştur (Şenel, 1982). Bu egemenlik sürecini daha sonraları Medler, Asurlular, Atinalılar, İskitler gibi bölgesel imparatorluklar devam ettirmiş, bu dönemlerde ticaret ve ticaret yolları önem kazanmıştır.

İmparatorlukların artmasıyla birlikte medeniyetlerin gelişmesinde önemli bir etki olarak inanç merkezli eksen çağından da bahsedebiliriz. Bu çağ Budizm, Hinduizm, Musevilik gibi çoğu din ve felsefe yaklaşımının ortaya çıktığı bir dönemi ifade eder. Bu konu ile ilgili birçok teorisyen eksen değişiminin doğasının bilişsel veya entelektüel olduğunu belirtmiştir. Teorisyenlere göre eksen çağı insanların daha düşünsel olduğu bir dönem olarak görülmektedir. Eksen çağı, kültürün ön planda olduğu daha uzun yılları ve düşünsel değişimleri kapsayan bir süreçtir. Bu değişim şefkat, hayırseverlik, dini kaygılar, aç gözlülük, tek eşli olma kaygısı, dini iffet ve ebeveynlik davranışları ile ilişkilidir (Baumard vd., 2015).

İlk imparatorluklar sonrası tarihsel süreçte Roma İmparatorluğu'nun kurulması, Batı ve Doğu Roma İmparatorlukları olarak bölünmesi, Cengiz Han'ın istilacı yayılımı, İslam Dini'nin Ortadoğu'da yükselmeye başlaması gibi olaylar klasik dönem sonrası olarak kabul edilmiş, bu dönem Orta Çağ'ın kapanmasına etki eden İstanbul'un fethine kadar sürmüştür. Bu süreç tek tanrılı dünyanın temellerini atmış, tek tanrı düşüncesi, tarıma dayalı eşitsizlik döneminin düşünsel kurumu halini almış ve uygar toplumların ideolojik yapısını oluşturmuştur (Şenel, 1982). Orta Çağ'ın sonlanması insan türünün dünya üzerinde çok daha yayılmacı olmasının önünü açmış, coğrafi keşifler ile okyanus ötesi uygarlıklar ve kıtalar keşfedilmiştir. Küreselleşme ve küresel

ticari faaliyetler bu dönemde hız kazanmış, kolonizasyon düşüncesi ile hareket eden Avrupa toplumları dünya genelinde ulusal yaklaşımların temelini atmıştır. Rönesans ve reform hareketleri de bu dönemde gerçekleşmiş ve insan topluluklarında bilimsel düşünme, hümanizm gibi değerler gelişmiştir (Roberts, 2004). Ulus bilincinin yükselmesi, bilimsel devrim, demokrasi ve cumhuriyetçi fikirler ile beraberinde Fransız Devrimini takip eden süreç insanları sanayi devrimine getirmiş, böylelikle insanlar daha az emekle daha çok iş yapabilmenin bir yolunu bulmuştur. Sanayi devrimi insanların yaşam kalitelerini artırmakla birlikte ulaşımı fosil yakıt kullanarak hızlandırmış, böylelikle dünya giderek küçülmenin önemli bir aşamasını geride bırakmıştır. Giderek küçülen dünya ile birlikte farklı kültürlerle sahip ancak aynı dönemde yaşayan insanların neler düşündükleri ve nasıl davrandıkları daha kolay bilinir bir hal almıştır. Bu durum kuşakların incelenmesi için ilk adım olarak kabul edilebilir.

Araştırmacıların farklı grupların, yaşadıkları farklı deneyimleri, dünyaya bakış açılarını ve bunların nedenlerini merak etmesi ile kuşak çalışmalarının temelleri atılmış oldu. Bu araştırmacılardan en önemli ikisi Strauss ve Howe (1991) olarak kabul edilmektedir ve araştırmaları sonucunda her biri ortak bir kişilik barındıran, dört kuşak tipinden, ayrı ruh haline sahip dört farklı dönemden oluşan bir döngüye sahip modellerini tanımlamışlardır. Bu model kuşak teorisi olarak ifade edilmiştir.

3. Kuşak Nedir?

Kuşak, belirli bir zaman aralığında doğan insanların oluşturduğu kalabalık topluluk olarak tanımlanır. Kuşak üzerine yapılan tanımların çoğunda her kuşak arası yaklaşık yirmi yıl olarak belirtilmiştir. Bu yirmi yıllık süre genel anlamda doğum ile çocuk doğurma arasında geçen ortalama süredir. İnsan ömrünün kabaca 80 yıl olduğu varsayıldığında, insan ömrü gençlik, yetişkinlik, orta yaş ve yaşlılık olmak üzere dört ana evreye ayrılabilir (Strauss ve Howe, 1991).

Kuşak teorisinden bahsetmeden önce Strauss ve Howe (1991) tarafından belirlenmiş ve kuşakların dönemleri ve döngülerini ifade etmek gerekir. Teorisyenler inceledikleri tarihsel kuşaklarda dönüş adını verdikleri, kuşakların arasında meydana gelen olayları konu edinen teorik bir örüntüden bahsetmektedir. Kuşakların arasında oluşan

bu örüntünün sağlıklı bir biçimde anlaşılır olması için insanlık tarihinin tüm saeculası (saecula: 80 yıllık insan ömrünü içeren dönem) boyunca ortaya çıkan dört arketipin ifade edilmesi gereklidir. Bu dört arketipi Strauss ve Howe (2009) şu şekilde ifade etmiştir;

- Peygamber nesli bir yükseliş sırasında doğar.
- Göçebe kuşağı uyanış sırasında doğar
- Kahraman nesli çözülme sırasında doğar.
- Sanatçı nesli bir kriz sırasında doğar.

Görüldüğü üzere Strauss ve Howe (2009), peygamber, göçebe, kahraman ve sanatçı olmak üzere dört arketipin (ilk örnek, model ve prototip) varlığından bahsetmiştir. Bu prototiplerin ne ifade ettiğine bakmak gerekirse;

Peygamber:

Peygamber nesli, krizler döneminin sonrasında ortaya çıkan, ahlaki değerleri önemseyen ve kriz döngüsünden sonra gelecek nesle rehberlik eden gruptur.

Göçebe:

Göçebeler nesli, kriz sonrası süreçte korunmasız olan, kriz döneminden sonra ortaya çıkan yeni düşünce sistemine yabancılaşan yaşayan yetişkinlerden oluşan gruptur.

Kahraman:

Uyanışın ardından daha fazla koruma altında olan çocuklar olarak büyümeye başlayan, bir krizin kahramanıdır. Orta yaşta enerjik ve kibirli olan kahraman, bir sonraki uyanış dönemi tarafından saldırı altında olan yaşlılar olurlar.

Sanatçı:

Sanatçı nesli kriz sırasında koruma altındaki çocuklar olarak büyürler ve krizin ardından hassas genç yetişkinler olarak olgunlaşırlar. Uyanış sırasında kararsız orta yaş liderleri olarak özgürdürler ve uyanışın ardından empati kurabilen yaşlılar olurlar.

Strauss ve Howe (2009), bu dört prototipler her biri kendi içinde yüksek, uyanış, çözülme ve kriz olmak üzere dört döngüsel süreci yaşarlar. Bu döngüsel süreçler yüksek, uyanış, çözülme ve kriz aşamalarıdır. Bunlar, şu anlama gelmektedir;

Yüksek: Eski peygamberlerin yok oluşu, göçebelerin yaşlılığa girişi, kahramanların orta yaşa, sanatçıların genç yetişkinliğe erişmesi ve yeni nesil peygamberlerin doğumunu içeren döngüdür.

Uyanış: Yaşlı göçebelerin yok oluşu, kahramanların yaşlı, sanatçılar orta yaşlı, peygamberler genç yetişkin olduğu döngüdür ve yeni nesil göçebeler uyanışta doğar.

Çözülme: Eski kahramanların olmadığı, sanatçıların yaşlı, peygamberler orta yaşlı, göçebelerin genç yetişkin olduğu döngüdür. Çözülmede yeni nesil çocuk kahramanlar dünyaya gelir.

Kriz: Eski sanatçıların ortadan kalktığı, peygamberlerin ise artık yaşlı olduğu döngüdür. Krizde göçebeler orta yaşa, kahramanlar genç yetişkinliğe girer ve yeni nesil çocuk sanatçılar doğar.

Dört döngüsel süreçten biri olan Yüksek; toplum yaşamına bir yenilik getirir. Bu döngüde artık yeni bir düzen vardır ve insanlar krizi ardında bırakarak elde ettikleri başarıdan memnuniyet duymak isterler. Bu döngü ticari refah, kurumsal dayanışma, siyasi istikrar yaratabilen, kamuyu ilgilendiren önemli tartışmaların amaçlara yönelik değil araçlara yönelik kabul edildiği bir dönemdir. Güvenliğin önemli bir ihtiyaç olarak ortaya çıktığı bu dönemde bireylerin hizmette bulunduğu toplumun bir amacı vardır. Yükselişte bireyler arkadaş canlısı eğilimler sergiler, kişisel riskler daha az alınır ve etik olmayan durumlardan kaynaklanan utanç duygusu en üst seviyeye ulaşır. Cinsiyete dayalı ayrımlar üst seviyededir ve daha hoşgörülü biçimde çocuk yetiştirilir (Murray ve Chua, 2014).

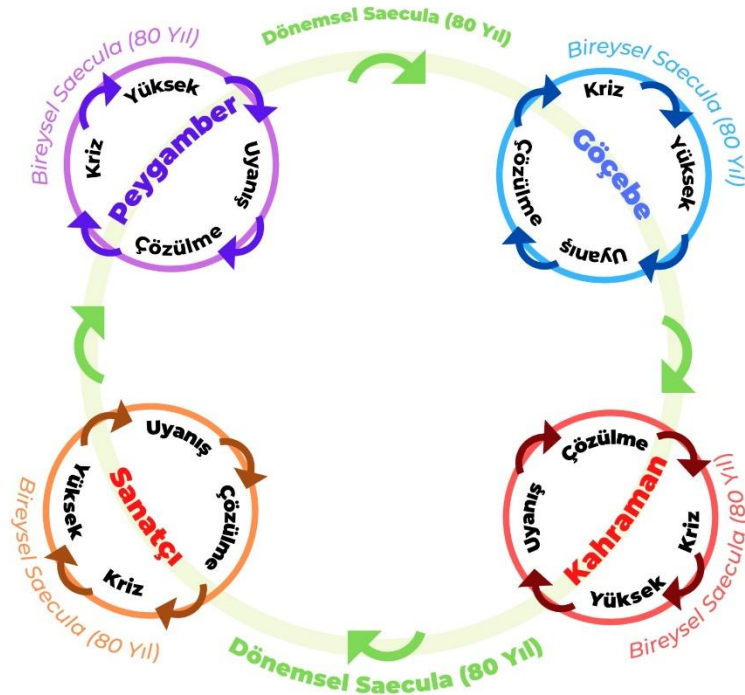
Uyanış döngüsünde yükseğin kurumlar hakkındaki varsayımlarına karşı bir meydan okuma gerçekleşir. Artık dış dünya, iç dünyaya göre önemsizdir. Yeni manevi gündemler ve sosyal idealler, kardeşliği tam özerklikle uzlaştırmaya çalışan, ütöpik deneylerle birlikte ortaya çıkar. Yüksek döngünün güvenliği ve refahı ne kadar kabul edilse bile küçük görülür. Ruh ve anlam, bilim ve eşyadan daha çok aranır. Gençlerin

kamusal düzene karşı gerçekleştirdiği saldırılar görülür ve bu saldırılar sonucunda toplum ortak hedeflere yönelmekte zorlanır. Bu döngüde insanlar için sosyal ilerleme, sosyal disiplin gerektirmez ve sonuç olarak disipline ihtiyaç duyan herhangi bir kamusal girişim engelleyici tartışmalarla karşılaşır. Döngüde savaş becerisi düşüktür. İnsanlar daha önce utançtan kaçınmak için yaptıklarından dolayı suçluluk duymaya başlarlar. Kamu düzeni bozulur, suç ve madde kullanımı artar. Cinsiyet ayrımları daralır ve çocuk yetiştirme asgari koruma ve yapı noktasına ulaşır. Döngü eski kültürel rejimlerin gözden düşmesi, iç düşmanların belirlenmesi ve kurumların geçerliliğini yitirmesi ile son bulur (Goldstone, 2001).

Çözülme döngüsü, uyanış tarafından serbest bırakılan kültürel güçlerin toplum tarafından sahiplenilip benimsenmesi ile başlar. İnsanlar için ruhsal doğuşlar, ahlaki protestolar ve yaşam tarzı deneyimleri önemlidir. İnsanlar pragmatiktir, kendilerine güveni yüksek ve şovenist ahlakı savunurlar. Çözülme döngüsünde kişisel memnuniyet yüksek de olsa, kültürün parçalanması, değerler üzerinde yapılan tartışmalar, zayıflayan yurttaş bilinci ile halkın güveni sarsılmıştır. İnsanların sahip oldukları anormal davranışlara karşı halkın hoşgörüsü azalmaktadır. Çözülme döngüsünde suçluluk duygusu en üst seviyededir (Ueberwimmer ve Blyznyuk, 2016). Aileler daha istikrarlı bir görünüm çizerken, cinsiyetten doğan farklılıklar en az seviyededir. Bu durum çocukların yaşamında yeni koruma alanları oluşturur. Yüksektekinin tam tersi olarak kamusal tartışmalar araca değil amaca yönelik gerçekleştirilir. Çözülme sırasında, zorlayıcı bir toplum amaçlı bireylere hizmet eder ve iyi insanlar bile topluluklarıyla bağlantı kurmakta zorlanırlar. Yaklaşan halk felaketi hayaleti, nihayetinde, yarım saeculum daha önce düşünülemez olan bir felç ve kayıtsızlık karışımını ortaya çıkarır. İnsanlar artık hissedebilir, ancak toplu olarak yapamazlar (Strauss ve Howe, 2009).

İnsanların daha önceleri görmezden geldiği, ertelediği ama artık korkunç olarak algıladıkları tehdit durumlarına karşılık kriz döngüsü meydana gelir. Toplumun galip gelmesi fikri, büyük tehlikelerin yaşamdaki karmaşa ve karmaşıklığı ortadan kaldırması ile oluşur. Bu durum sağlam bir kamusal birliği ifade eder ve bunun için kişisel fedakarlıklarla birlikte daha saldırgan kurumlara ihtiyaç vardır. İnsanlar için

algılanan başarıları haklı çıkaracak kamu otoritesinin algılanmasına yönelik çabalar oldukça önemlidir. Krizde süreci hükümet yönetir, engeller toplulukça ortadan kaldırılır ve yıllardır değişime direnen yasalar, gelenekler kenara atılır. Otoriteye karşı sivil tehlike oluşturan bireylerin tutumları beraberinde manevi merakı da azaltır. Ortaya çıkan kamusal aciliyet durumu yaşam tarzına kısıtlama getirilmesinde etkili olur. İnsanlarda daha önceleri suçluluk duygusundan kurtulmak için yapılanlara karşı bir utanç duygusu oluşmaya başlar. Sıkı kamu düzeni, özel risklerin alınmasını azaltır ve suç, madde bağımlılığı gibi durumlarda azalmalar görülür. Aile kavramı artık güçlenir, cinsiyet ayrımları genişler, çocuklar yoğun bir korumu duygusu ile yetiştirilir (Jauregui vd., 2020). Değerler artık gençler tarafından yaşlılara bırakılmıştır ve tüm enerjilerini dünyevi başarılarla yönlendirirler. Krizde savaşlarda öfke vardır ve en iyi sonuca ulaşma amacı taşınır. Bu durum ruh halinde tükenme, ardından rahatlama ve sonrasında iyimserliğe dönüşür. Gruba ve otoriteye karşı oluşan yeni inançla birlikte güç kazanan liderler planlar yapar, insanlar umutlanarak iyi ve basit olan şeyleri arzularlar (Strauss ve Howe, 2009).

Şekil 1: Kuşak Döngüsü

Kuşak teorisine göre Anglo-Amerikan saeculum tarihleri düşüldüğünde on beşinci yüzyıldan veri 7 seacula oluştuğu söylebilir. Bu seaculalar ve tarihleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Anglo Amerikan Saeculalar

Seaculalar	Nesiller	Tarih Aralıkları
Genç ortaçağ	Arthur	1435-1487
	Hümanist	
Reform	Reform	1487-1594
	Misilleme (Reprisal)	
	Elizabeth Kuşağı	
	Parlementer Nesil	
Yeni dünya	Püriten Nesil	1594-1704
	Şövalye Nesil	
	Şanlı Nesil	
	Aydınlanma Nesli	
Devrimci	Uyanış kuşağı	1704-1794
	Özgürlük Nesli	
	Cumhuriyetçiler	
	Uzlaşma	
İç savaş	Transandantal Nesil	1794-185
	Yaldızlı Nesil	
	Progresif Nesil	
Büyük güç	Misyoner Nesil	1865-1946
	Kayıp Nesil	
	GI Nesil	
	Sessiz Nesil	
Bin yıllık	Bebek Patlaması	1946-Günümüz
	X kuşağı	
	Y kuşağı	
	Z kuşağı	

Saecula 80 yıllık insan ömrünü içeren dönem olarak tanımlanabilir. Anglo-Amerika saeculumları Strauss ve Howe (1991) tarafından yedi tane olarak belirlenmiştir ve her saeculum kendi içinde dört prototipi ve her prototip kendi içinde dört döngüyü barındırmaktadır.

Tablo 2: Genç Orta Çağ saeculumu (1435-1487)

<i>Genç Ortaçağ Saeculumu</i>			
<i>Nesil</i>	<i>Arketip</i>	<i>Doğum Yılları</i>	<i>Döngü</i>
Arthur	Kahraman	1433-1460	Çözülme
Hümanist	Sanatçı	1461-1482	Kriz

Arthur Nesli, Henry Tudor monarşisi kurulana kadar süren bir iç savaş sürecinde reşit yaşa erişmişlerdir. Orta yaşta sosyal disiplin algısına sahipken, yaşlılıkta kitaplar ve yeni dünya seyahati planlamışlardır. *Hümanistler*, kanlı bir iç savaş sırasında korunaklı bir çocukluk geçirmiştir. Gençken yeni hümanist yaklaşımlara sahiptiler. Yaşlılıkları ise radikalizm gölgesinde geçmiştir.

Tablo 3: Reform Saeculumu (1487-1594)

<i>Reform Saeculumu</i>			
<i>Nesil</i>	<i>Arketip</i>	<i>Doğum Yılları</i>	<i>Döngü</i>
Reform	Peygamber	1483-1511	Yüksek
Misilleme (Reprisal)	Göçebe	1512-1540	Uyanış
Elizabeth Kuşağı	Kahraman	1541-1565	Çözülme
Parlementer Nesil	Sanatçı	1566-1587	Kriz

Reform kuşağı hayata düzen ve refah içinde başlamıştır. Gençlik olarak isyan ettiler ve önce kolejleri ve sonra benmerkezci genç bir kralın dini bir ayaklanmaya katılmasını sağlamışlardır. Orta yaşta, küstahlıkları katı bir ilkeye dönüşerek kadınların öne çıkmasıyla birlikte, toplum ahlakçıları olmuş ve sapkınlıkları için yakılan ya da asılan tövbe etmeyen bir tavır sergilemişlerdir. Yaşlılıkta, çoğu ulusun, ilham vermek için

çok uzun süre çalıştıkları Püriten Yerleşimi 'ne çekildiğini görece kadar yaşamışlardır.

Misilleme kuşağı, dini çılgınlıklar içinde çocukluklarını geçirmiştir. Birer havalı tüccar, paralı asker, deniz korsanı gibi rollerle cesur bir genç imajı oluşturmuşlardır. Orta yaşta kraliçenin altınlarını çalan bu kuşak, yaşlılıklarında bilge yaşlılar olmuştur. *Elizabeth kuşağı*, çocukluk dönemlerinde onları başarılı insanlara dönüştürmeyi hedefleyen akademik atılımlardan faydalanmış, ticari faaliyetler, yeni keşifler, bilimsel çalışmalar ve edebiyat ile yaşlılığa erişmişlerdir. *Parlementer* kuşağın çocukluğu savaş ve yabancı tehditlerle geçmiştir. Olgunluk dönemlerinde hukukta, bilimde, din ve sanatta önemli isimler halini almış, kusursuz referanslar oluşturmuşlardır.

Tablo 4: Yeni Dünya Saeculumu (1594-1704)

<i>Yeni Dünya Saeculumu</i>			
<i>Nesil</i>	<i>Arketip</i>	<i>Doğum Yılları</i>	<i>Döngü</i>
Püriten Nesil	Peygamber	1588-1617	Yüksek
Şövalye Nesil	Göçebe	1618-1647	Uyanış
Şanlı Nesil	Kahraman	1648-1673	Çözülme
Aydınlanma Nesli	Sanatçı	1674-1700	Kriz

Püriten kuşağın başlangıcı büyük parlamento protestosu ile olmuştur. Bu dönemde reformist hareketler radikalleşerek popüler hale gelmiştir. Kilise merkezli kasabaları ve Tanrı tarafından Amerika'ya göç etmeleri emredildiğine yönelik düşünceleri ile aşırı dindar bir görünüm çizmektedir (Style, 2016). *Şövalye kuşağı*, dini kargaşalar içinde büyümüştür. İngiltere'nin ruhani fanatiklerinin tecrit edilmiş çocukları olarak bilinirler. Gençlikleri bütün tarlalarında emi işletmelerinde çalışarak geçmiştir. Orta yaşlarında eski ve yenedünyanın yol açtığı tehditlere karşı mücadele vermişlerdir. *Şanlı kuşak* vergi destekli okulları engelleyen yasalarca korunmuş bir çocukluk geçirmiştir. Genç yetişkinler olarak, İngiltere'nin artan siyasi, ticari ve bilimsel başarılarından gurur duydular ve ebeveynlerinin tutku ve yoksulluklarını üstesinden gelinmesi gereken utançlar olarak görmüşlerdir. Orta yaşları sigorta, kağıt para, bayındır işleri ile uğraşmış ve dünyevi ihtiyarlar olarak, kolonilerin ilk savaş hizmeti

emekli maaşlarını ve toprak bağışlarını almışlardır. *Aydınlanma kuşağında* evlilikler değerli görülür, gençler iyi eğitilmiştir ve iyi bağlantılar kurulmuştur. Genç yetişkinler olarak, bu mirasçı nesil, kolonilerin ilk büyük nitelikli profesyoneller, siyasi yönetici kadrosunu oluşturmuştur (Smith, 2009; Edele, 2002).

Tablo 5: Devrimci Saeculum (1704-1794)

<i>Devrimci Saeculumu</i>			
<i>Nesil</i>	<i>Arketip</i>	<i>Doğum Yılları</i>	<i>Döngü</i>
Uyanış kuşağı	Peygamber	1701-1723	Yüksek
Özgürlük Nesli	Göçebe	1724-1741	Uyanış
Cumhuriyetçiler	Kahraman	1742-1766	Çözülme
Uzlaşma	Sanatçı	1767-1791	Kriz

Uyanış kuşağı, çoğunlukla Amerika'da doğmuş ebeveynlerin çocuklarından oluşan ilk sömürge kuşağıdır. Yaşlandıkları zaman büyüklerinin ahlaki rahatlığına karşı gelmişlerdir. Ebeveynlerinin sosyal düzenlerini bozup, kolonileri sivil bir yenilenmeye doğru itmişlerdir. 18. yüzyılda Amerika'nın en seçkin eğitimci, filozof, din adamları ve kölelik karşıtı kuşağı olmuşlardır. Bağımsızlık bildirgesini imzalayanların çoğu *özgürlük nesli* üyesidir. Yaşlılık dönemlerinde gençlerin ulusallaşma fikirlerini kontrol altına almışlardır (Robb, 1998). *Cumhuriyetçi nesil* suç ve sosyal bozulmanın olduğu bir dönemde büyümüştür. Genç yetişkinlik dönemlerinde her alanda başarılı olmuşlardır ve genç yaşta siyasetin içine girmişlerdir. Orta yaşlarında toprak elde etmiş, yaşlılıklarında elde ettikleri bu varlıklara karşı gelen gençlerden rahatsız olmuşlardır. *Uzlaşma kuşağı* genç yetişkinlerken idari kurucu babalar olarak bilinmişlerdir. Orta yaşta popülist hareketlerin rehberi olmuşlar ve Kızılderili sürgününden rahatsızlık duymuşlardır. Yaşlılıklarında Amerika'nın onlardan uzun yaşamayacağı düşüncesi en büyük korkularından olmuştur (Emanuel, 2012).

Tablo 6: İç Savaş Saeculumu (1794-185)

<i>İç Savaş Saeculumu</i>			
<i>Nesil</i>	<i>Arketip</i>	<i>Doğum Yılları</i>	<i>Döngü</i>
Transandantal Nesil	Peygamber	1792-1821	Yüksek
Yaldızlı Nesil	Göçebe	1822-1842	Uyanış
Progresif Nesil	Sanatçı	1843-1859	Kriz

Transandantal nesil, doğumları ile birey olarak kabul edilen ilk Amerikalı çocuklardır. Evanjelist, reformcu ve isyancı olarak olgunlaşmış, ulusal olarak manevi bir sarsıntıyı başlatmışlardır. Orta yaş döneminde Amerika'yı iç savaşa sürüklemişlerdir. Yaşlılıklarında adaletin ve gerçeğin inatçı yorumcuları olmuşlardır. *Yaldızlı nesil* ebeveynleri sebebi ile zorlu bir çocukluk yaşamıştır. Yükselen ulusal öfke, şiddetli göç, ticarileşme ve azalan üniversite kayıtları arasında reşit olmuşlardır. Genç yetişkinler olarak iç savaşa istekli olmuşlardır. Yaşlılık döneminde yıkık bir ekonomi ile karşılaşmışlardır. *Prograsif nesil*, çocukluğunu savaş ile geçirmiştir. Önceki kuşakların korkutması ile ihtiyatlı bir gençliğe girmişlerdir. Yeniden yapılanma döneminde uzman, memur, avukat, yönetici olarak ünlenmişlerdir. Orta yaşta sosyal iyileşmeye ılımlı bir bağlılık geliştirmişlerdir. İç savaş saeculumu, iç savaştan kaynaklı kahraman arketipi üretmemiştir (Barnhard, 2016).

Tablo 7: Büyük Göç Saeculumu (1865-1946)

<i>Büyük Göç Saeculumu</i>			
<i>Nesil</i>	<i>Arketip</i>	<i>Doğum Yılları</i>	<i>Döngü</i>
Misyoner Nesil	Peygamber	1860-1882	Yüksek
Kayıp Nesil	Göçebe	1883-1900	Uyanış
GI Nesil	Kahraman	1901-1924	Çözülme
Sessiz Nesil	Sanatçı	1925-1942	Kriz

Misyoner nesil, iç savaş sonrasının düşkün çocukları olmuştur. İşçi anarşistleri, kampüs isyancıları, siyah ve kadın kolejlerinin hırslı ilk mezunları olarak reşit olmuşlardır.

Yaşlılıklarında Amerika'nın yüksek ideallerini yeniden doğrulayan bireyler halini almışlardır (Jacobsen ve Jacobsen, 2008) . *Kayıp nesil*, kentsel yıkım, uyuşturucu ve kitlesel göçün ortasında büyümüştür. Genç yetişkinliklerinde aralarından film yıldızları, sporcular çıkmıştır. Orta yaşta büyük buhranla karşı karşıya kalmışlardır. Yaşlılık dönemlerinde gençler için yüksek vergiler ödemişlerdir. *G.I. nesli* vitaminlerin yaygın olduğu, çocuk işçiliğin kısıtlandığı bir dönemde iyi bir çocukluk geçirmiştir. Genç dönemlerinde okullaşma keskin biçimde artmıştır. Aşıların icadı, banliyölerin inşası, aya roket fırlatılması orta yaşlarında görülmüştür. Yaşlı G.I. nesli kendi hakkını koruyan ancak kültüre çok az etki eden bir nesil olmuştur. *Sessiz kuşak*, savaş ve bunalımın çocukları olarak büyümüşlerdir. Savaşın kahramanı olmak için geç, özgür olmak için erken bir yaşa sahiptirler. Orta yaş dönemi duygusuz yaşlılar ve tutkulu gençler arasında kalarak geçmiştir (Strauss ve Howe, 1991).

Tablo 8: Bin Yıllık Saeculum (1946-Günümüz)

<i>Bin Yıllık Saeculumu</i>			
<i>Nesil</i>	<i>Arketip</i>	<i>Doğum Yılları</i>	<i>Döngü</i>
Bebek Patlaması	Peygamber	1943-1960	Yüksek
X kuşağı	Göçebe	1961-1981	Uyanış
Y kuşağı	Kahraman	1982-2004	Çözülme
Z kuşağı	Sanatçı	2005-günümüz	Kriz

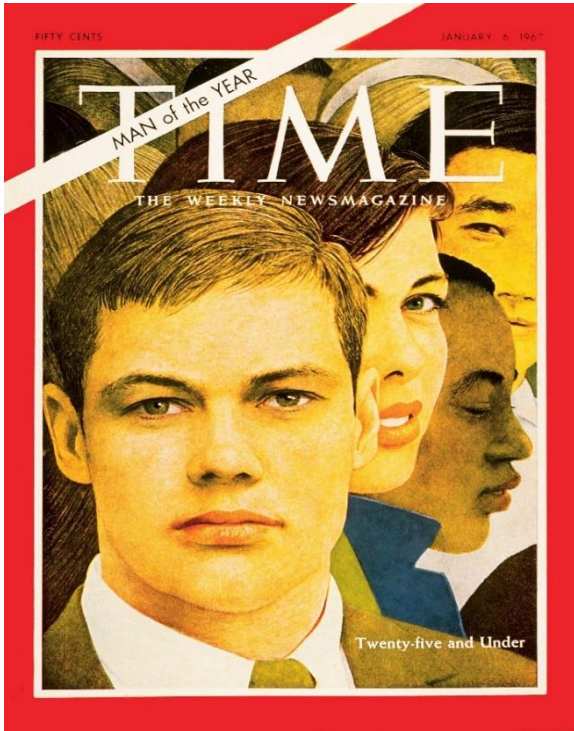
Bin yıllık saeculumda bulunan bebek patlaması, X, Y ve Z kuşakları aşağıda daha detaylı bir biçimde açıklanmış, kuşakların eğitim, sağlık, sosyopolitik durum ve iletişim alt boyutları kuşak özellikleri çerçevesinde ifade edilmeye çalışılmıştır.

4. BEBEK PATLAMASI (BABY BOOMER) KUŞAĞI

İkinci dünya savaşından sonra 1945-1965 yılları arasında doğan insanları kapsayan kuşak olarak bilinen bebek patlaması kuşağı (Willets, 2010), ismini Amerika Birleşik Devletleri'nde artan yüksek doğum oranından almıştır (Arslan ve Staub, 2015). Kendisini ayrıcalıklı ve şanslı bir grup olarak tanımlayan bebek patlaması kuşağı, orta sınıf işlerinin yoğun olduğu bir dönemin iş gücünü oluşturmuştur. Doğumlarını takip

eden süreçte neo-liberal siyasi ortamın seçmeni ve üyesi konumuna gelen bu kuşak, ev, araba, renkli televizyon, internet ve bilgisayar teknolojisinin ilerlemesinin bir parçası haline gelmiştir (Higgs vd., 2009; Willets, 2010).

Bebek patlaması kuşağının sahip olduğu yüksek nüfus, kuşağın üyelerinin rekabetçi bir yapıya sahip olmasına neden olmuştur. Özellikle kariyer odaklı hareket eden ve genellikle sabit bir kariyer planı çizen bu nesil için iş ve iş ahlakı oldukça önemlidir. İşe son derece sadık, adanmış bireyler olarak ön plana çıkan nesil üyeleri aynı zamanda evde, okulda, sosyal çevrede diğer insanlardan, özellikle gençlerden sadakat ve saygı beklentisi içerisinde olmuştur (Glass, 2007; Heyler ve Lee, 2012). Genel anlamda mülk edinme ve rahat yaşam olanaklarına sahip olarak nitelenen bu kuşak, günümüzde de yüksek emekli maaşı ve olanaklarına sahip olmakla dikkat çekmektedir. Zemke vd (2013)' e göre Amerika Birleşik Devletleri'nde ebeveynleri tarafından kazanılan savaşın sembolü ve geleceğe dair taşınan umutları temsil eden bu kuşağın okul, hastane gibi ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için Amerika endüstrisi mutlak bir gelişme çabası içinde olmuştur. 1966 yılında Time dergisinin yılın adamı ödülünü bebek patlaması kuşağının tamamına vermesi de bu kuşağın bireylerine yüklenen önemi ortaya koymaktadır (Waxman, 2019).

1967 Yılın Adamı Ödülü (Time)

Bebek patlaması kuşağının sahip olduğu kalabalık nüfus, bu kuşağın üyelerini de iş birliği yapmaya zorlamıştır. Kuşağın öğrencilik dönemlerinde “başkaları ile çalışma”, “arkadaşları ile malzeme paylaşımı” gibi karne notları alması, kuşağın kalabalık yapısı ile ilişkilendirilmiştir. İyimserlik, takım olma, sağlık, çalışma, çalışkanlık gibi değerlerin ön plana çıktığı kuşağın kahramanları Gandhi, Martin Luther King, J. Kennedy gibi isimlerden oluşmaktadır (Zemke vd., 2013).

4.1. Bebek Patlaması Kuşağı ve İletişim

Kitlesel iletişimin yeni başladığı dönemlerde dünyaya gelen bebek patlaması kuşağının iletişim tercihleri de doğumlarından günümüze kadar oldukça farklılık gösteren bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bebek patlaması kuşağı bireyleri iletişimde çoğunlukla yüz yüze iletişimi tercih etmektedir. Yüz yüze iletişimin beraberinde cep telefonu ve elektronik posta da güncel iletişim tercihleri arasında yer alırken, sosyal ağları ve anlık mesajlaşmaları diğer iletişim yöntemlerine göre daha az kullanılmaktadırlar (Heng ve Yazdanifard, 2013). Günümüzde yirmili yaş ve sonrasında teknoloji kullanımına başlayan, 2000 yılı öncesinde doğmuş, genelde teknoloji kullanımında uyum tabanlı sorunlar yaşayan, düşük düzeyde dijital okuryazar olarak kabul edilebilen bireyler dijital göçmen olarak tanımlanmaktadır (Arabacı ve Polat, 2013). Bu tanımdan hareketle bebek patlaması kuşağının üyeleri dijital göçmen olarak kabul edilebilir. Ancak yapılan çeşitli çalışmalar bu durumun farklılaşmaya başladığını göstermektedir. Tutgun Ünal ve Deniz (2020), Alptekin vd. (2021), Statista Research Department (2019) bebek patlaması kuşağının sosyal medya tercihlerinde facebook ve instagramın ön planda olduğunu, bu kuşağın sosyal medya uygulamalarını yavaş yavaş daha yaygın kullanmaya başladığını belirtmektedir.

4.2. Bebek Patlaması Kuşağı ve Liderlik

Genellikle muhafazakâr ebeveynlerle birlikte büyüyen bebek patlaması kuşağı üyeleri, kariyerleri sürecinde kontrol ve denetim ağırlıklı yaklaşımları kabul eden bir görünüş sergilemektedirler (Andert, 2011). Bu durumum bebek patlaması kuşağının katılımcı yönetim, anlama, dinleme, motive etme ve yetkili kılma gibi konularda eksik kalmasına yol açmış olmasına rağmen kuşağın üyelerinin meslektaşlar arası fikir birliğine dayalı bir eğilime sahip oldukları, liderlik rolleri açısından katılımcı bir yaklaşım benimsedikleri inancı hakimdir (Zemke vd., 2013).

Bebek patlaması kuşağının liderlik yönelimi aynı zamanda sektörel anlamda yürüttükleri işler ve iş kolları ile de ilişkili bir durumdur. Günümüzde iş gücü içerisinde en kalabalık grubu oluşturan bebek patlaması kuşağı, daha çalışkan olma ve istikrar sağlanabilen bir çalışma ortamı tercihi ile ön plana çıkmaktadır (Yu ve Miller, 2005). Genel anlamda yanlış olanı değiştirme yönelimli olan bu kuşak, yüksek

uyum becerileri ile yaşam alanlarını korumayı daha çok tercih etmektedirler. İyimser ve rekabetçi özellikleri daha ön planda olan kuşak, liderlik açısından iş birlikçi ve fikir ortaklığına dayalı bir liderlik tarzını tercih etmektedir (Hall, 2012; Ceballos, 2017). Bebek patlaması kuşağı, 1980'e kadar süren sanayi ekonomisinde, sonrasında gelen ve 2000 yılına kadar devam eden hizmet ekonomisinde, en sonunda da günümüzde daha yaygın olan bilgi ekonomisinde çalışmak zorunda kalmışlardır (Yu ve Miller, 2005). Bebek patlaması kuşağının görmüş olduğu bu çeşitlilik liderlik beklentisi ve yaklaşımlarını da doğrudan etkilemiştir.

4.3. Bebek Patlaması Kuşağı ve Sosyopolitik Kimlik

Bebek patlaması kuşağı, içine doğdukları ekonomik ve siyasi ortamdan dolayı rahat ve ayrıcalıklı bir yaşam sürmüşlerdir. Büyük Buhran'ın sonlanması, İkinci Dünya Savaşı sonrası büyüyen endüstri bu kuşağa rahat bir ergenlik dönemi yaşatmıştır ve bu rahatlık orta yaşlara kadar sürmüştür (Howker ve Malik, 2013). Kuşağın içinde bulunduğu bu ortam ve Amerika Birleşik Devletleri'nin genişleme odaklı yaklaşımı, ilk süper kahramanlar, kovboy endüstrisi, uzay temaları gibi yeni sektörler de oluşturmuş, dünya pazarına pastoral bir gelecek zaman satabilmenin önünü açmıştır (Zemke vd., 2013).

Radio kullanımının yerini yavaş yavaş televizyon kullanımının aratmasıyla beraber yazılı, sözlü ve görsel medya, bebek patlaması kuşağı için çekilen pembe diziler gibi içeriklerle kürtaj, cinsel yaklaşım, ırk gibi konularla Avrupa'da sosyal demokrat değerleri desteklemişlerdir (O'Donnell, 2015). Bu durum kuşağın müzik tercihlerine de yansımış, onlar The Beatles, Bob Daylan gibi sosyal demokrat yaklaşımları ile bilinen sanatçılarla birlikte Afrika ve Latin müziklerini de benimsemişlerdir (Suri, 2009).

1960'lı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nin yürüttüğü Vietnam stratejisi bebek patlaması kuşağı üyeleri üzerinde önemli sosyo politik değişimlere neden olmuştur. İkinci dünya savaşının ardından soğuk savaş dönemi bu kuşak üzerinde bireyselleşme, özgürleşme fikirlerinin yayılmasına neden olmuştur. Bu durum özellikle Amerika ve Sovyet yönetimlerinin onlara karşı sert yaklaşımların benimsenmesine yol açmıştır (Suri, 2009). Vietnam Savaşının gidişatı bebek patlaması

kuşağının savaşı askerleri olması nedeniyle kuşağın ilerleyen dönemlerde savaş karşıtı yaklaşımı benimsemesinde etkili olmuştur. Bu durum beraberinde 68 kuşağı özgürlük hareketlerinin de temelini oluşturmuştur (Gibney, 2017). Bu oluşum aynı zamanda “hippi” olarak adlandırılan karşı kültürü meydana getirmiştir. Doğum kontrol hapının bulunması, Woodstock festivali gibi olaylar, artan feminist düşünceler ve yükselen LSD kullanımı bu karşı kültürün güçlenmesinde önemli etkiler olarak görülebilir (Zemke vd., 2013).

4.4. Bebek Patlaması Kuşağı ve Eğitim

Bebek patlaması kuşağı kendisinden önceki insanların elde ettiği eğitim olanaklarından çok daha fazlasını elde edebilen bir kuşak olmuştur. 1945 ile 1960 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri’nde doğan kuşak üyelerinin %88’i liseyi, %25’ i ise yükseköğrenim düzeyinde bir okulu bitirebilmiştir (Snyder, 1993). Büyük Buhran sonrası Amerika’da yaşanan kaos ardından gelen İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında toplulukların büyüme çabaları, eğitim olanaklarında çeşitliliği arttırmış ve bebek patlaması kuşağının okullaşma oranında özellikle iş gücü elde edilebilmesi açısından bir önceki gelenekçi nesle göre ciddi artış meydana getirmiştir (Roberts, 2012; Hobsbawm, 1995). Bebek patlaması öncesinde yaşayan ve yükseköğretime devam eden bireylerin oranı yaş aralıklarına göre %27,1 iken, bebek patlaması kuşağı içerisinde %31,1’ e yükselmiştir. Bu tablo sadece Amerika Birleşik Devletleri için geçerli bir durum olmamakla birlikte, gelişmekte olan ülkeler, Avrupa devletleri ve Türkiye’de de benzer özellikler sergilemiştir. Bu okullaşma süreci sonrası kurulan üniversiteler ve kampüsler 1960’lı yılların sonunda dünya genelinde görülen siyasi hareketlenmelerin de nedenini oluşturmuştur (Hobsbawm, 1995; Günay ve Günay, 2011).

Bebek patlaması kuşağı ilk teknolojik yeniliklerin kullanıcıları oldukları için, eğitim süreçlerinde de bu teknolojik gelişimden faydalanmışlardır. Soğuk savaş dönemi, uzay programları, artan okullaşma beraberinde eğitim olanaklarında da farklılaşmayı getirmiş, televizyon yayınları, kapalı devre üzerinden yayın, slayt gibi döneminde teknolojik sayılabilecek metotlarla dersler işlenmiştir (Eroğlu, 2001). Bebek patlaması kuşağının teknolojiyi kullanma becerisinin yetersiz oluşuna ilişkin yaygın kanıya

rağmen, bu kuşak üyeleri hem sosyal yaşantılarında hem de eğitim çalışmalarında teknolojik yeniliklerin ilk deneyimleyenlerinden olmuştur. Bu kuşağın üyeleri için teknoloji, bilgi ediniminde önemli bir destekçi rolü üstlenmiştir (Huyler ve Ciocca, 2016).

Bebek patlaması kuşağı genel anlamda reformların sık gerçekleştiği dönemlerde büyümüştür. Kuşak ilerleyen yaşlarında dünyada önemli değişimler yapabilecekleri inancına sahip bireylerden oluşmaktadır ve bu yaklaşımları, onların özgür, iş birlikçi, kişisel tatmini önemseyen kişilik özelliklerinden gelmektedir. Bu durum kuşağın öğrenme motivasyonlarına da büyük etki göstermiştir. Bir kariyer hedefi ve bu kariyeri gerçekleştirmek için yeterli motivasyona sahip olarak değerlendirilebilecek kuşak, amacı için gerekli yeni öğrenmeleri sağlayacak kararlılığa da sahiptir (Johnson ve Romanello, 2005). Bebek patlaması kuşağının öğrenme tercihi belirli bir alan hakkında genel bir fikre sahip olmak yerine, belirli bir konuyu derinlemesine öğrenme yönündedir. Sahip oldukları yüksek iş disiplini ve öğrenme motivasyonu, öğrenme ortamlarının disiplini ve planlı oluşu tercih etmeleri sağlamıştır (Virtual Collage, 2017).

4.5. Bebek Patlaması Kuşağı ve Sağlık

Bebek patlaması kuşağı günümüzde yaşlı nesil olarak kabul edilebilir. Amerika Birleşik Devletleri açısından bakıldığında günümüzde her gün bebek patlaması kuşağı üyesinden 10 000 kişinin 65 yaşına girdiği görülmektedir. Bebek patlaması kuşağının elde ettiği rahat emeklilik olanakları ve ilerleyen yaşları sağlık ekonomisi üzerinde ciddi sorunlara yol açabilen bir durum halini almıştır (Bristow, 2015). Bebek patlaması kuşağının ilerleyen süreçte hipertansiyon ve diyabet gibi yaygın kronik rahatsızlıklara daha sık yakalanacağı (Panner, 2019; King vd., 2013) göz önüne alındığında, kuşağın sağlık ekonomisi üzerinde oluşturduğu yük daha anlaşılır olacaktır. Bu durum beraberinde bebek patlaması kuşağının sağlık ve kişisel bakım ihtiyaçlarının giderilmesi açısından Z kuşağı için geniş bir istihdam olanağı yaratmıştır. Yapılan bazı araştırmalar sadece Washington Eyaleti özelinde bile 2015 yılında 1,7 milyar dolar olan uzun süreli yaşlı bakımın fonlarının 2030 yılında 4 milyar dolardan fazla olacağını göstermektedir (Reddfoot, 2013; Small, 2019).

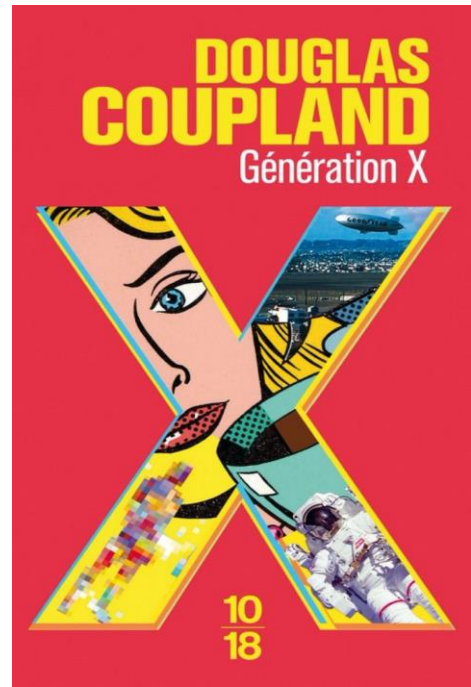
Bebek patlaması kuşağının ilerleyen yaşı aynı zamanda onların açısından sağlıktan farklı beklentilere sahip olmasına neden olmaktadır. Kuşağın sağlık beklentileri ve yaşları ile doğru orantılı olarak büründükleri sağlık tüketicisi rolü beraberinde sağlık sisteminde önemli değişikliklerin meydana gelmesine yol açmıştır (Kahana ve Kahana, 2014). Teknoloji kullanımının yaygınlaşması ile yaşlı nüfus; sağlık süreçlerinin takibi, kendi sağlıklarının iyileştirilmesi ve sağlık öz yeterlilik duygusunun gelişmesi bakımından özellikle akıllı telefonlar aracılığıyla kontrolü kendi ellerinde tutabilmektedir. Teknoloji, bebek patlaması kuşağı için kendi sağlık ilerlemelerini görebildikleri bağımsız bir yaşam sunma aracı olarak görülebilir (Rogers ve Fisk, 2010; Mihiliadis vd., 2008). Kuşağın sağlık hizmetlerinde meydana gelen bu beklenti, kuşak üyelerini etkili dijital sağlık uygulamalarının önemli bir alıcısı konumuna getirmektedir.

5. X KUŞAĞI

1965 ile 1980 yılları arasında doğan ve bebek patlaması kuşağının devamında gelen nesil X kuşağı olarak adlandırılmaktadır. Kuşağın isimlendirilmesi 1991 yılını bulmuş, Douglas Coupland tarafından yazılan “X kuşağı: Hızlandırılmış bir kültür için masallar” (Coupland, 1991) isimli edebi eser ile gerçekleşmiştir.

Bebek patlaması kuşağının çocukları olarak kabul edilen X kuşağı, özellikle bebek patlaması kuşağının orta yaş süreci etkisiyle asi gençlik kültürünü ön planda tutan bir yaşam tarzına ve çeşitli zevklere sahip bir kuşak olma özelliği

kazanmıştır (Katz, 2017). Önceki nesilde ilk kullanım örneklerinin görüldüğü doğum kontrol yöntemleri nedeniyle, sorumlu ebeveynlere sahip olmadan dünyaya gelen X kuşağı, çocukluk ve ergenlik çağı itibari ile uzun zamandır, en çok ilgiden yoksun kalmış çocuk grubu olarak görülebilir (Zemke, 2013). Ebeveynleri arasında görülen boşanma oranlarındaki artış, kuşak üzerinde bağımsızlık, kendine güven gibi

duyguların daha sık görülmesine neden olmuş, bebek patlaması kuşağı annelerinin yüksek çalışma oranı nedeniyle de “latchkey kids” olarak bilinen anne babası çalışan veya anne babası tarafından evde yalnız bırakılan çocuk olarak anılmışlardır (Zemke vd., 2013).

X kuşağı, sahip olduğu küresel, pragmatist ve kendine güven duyan kişiliği ile dönemin ana akım hareketi olan bebek patlaması kuşağının yaklaşımlarını reddetmiş, toplumda daha çevresel alanda, farklı cinsiyet, ırk ve etnik grupların farkına vararak sürdürülebilir bir yaşam hakkında duyarlılık oluşturmuştur (Katz, 2017). Oluşturulan bu duyarlılık ile X kuşağını alternatif bir kapitalist perspektif meydana getirmiş, X kuşağı zamanın ötesinde bilince sahip kuşak kimliğini yaratmıştır (Henseler, 2012). Bu durum beraberinde moda, müzik, spor, gibi sektörlerde yeni bir pazar alanı oluşturmuş, X kuşağı bu sektörlerin üreticileri tarafından kazançlı bir tüketici olarak görülmüştür. Kuşağın kişilik yaklaşımı özellikle müzik sektöründe rock, grunge, heavy metal gibi yeni müzik türlerinin doğmasına neden olmuş, kuşağın stiline ve duyarlılığına uygun üretilen eserler –örneğin Nirvana’nın Nevermind albümü- müzik endüstrisinde önemli bir yer edinmiştir (Ritchie, 2002). Özellikle iş yaşamında otoriteye karşı itirazda bulunmayan ve otoritenin varlığından etkilenmeyen bu kuşak için resmi hiyerarşik ilişkiler yoktur. Y kuşağının giderek olgun yaşlara erişmesi ile bebek patlaması kuşağı ve Y kuşağı arasında sıkışan X kuşağı sinmiş bireylerden oluşan bir kuşak görünümü kazanmaktadır. Toplumlar bebek patlaması kuşağını her şeyi gerçekleştirebilecek kadar güçlüsün motivasyonu ile büyütürken, X kuşağına hayat tehlikelidir dikkatli olmalısın mesajı sıklıkla verilmiştir. Bu durum X kuşağının takım çalışmalarına ve kurum vizyonuna katılım gösterme gibi davranışlarını olumsuz olarak etkilemiştir (Zemke vd., 2013; Katz, 2017; O’Bannon, 2001).

5.1. X Kuşağı ve İletişim

X kuşağı, ebeveynleri olan ve teknolojiyle ilk kez karşılaşan bebek patlaması kuşağı tarafından iletişim teknolojileriyle erken yaşta karşı karşıya gelmeye başlamıştır (Morris ve Venkatesh, 2000). Bebek patlaması kuşağının daha çok yüz yüze iletişim tercihinin X kuşağı ilk dönemlerinde elektronik posta yoluyla iletişim kurma

davranışı ile öne çıkmaktadır. Bu durum kuşağın teknoloji kullanımında önceki kuşağa göre daha istekli ve talepkâr olduğunu göstermektedir (Yang ve Jolly, 2008).

Günümüzde yaygın olarak kullanılan iletişim teknolojilerini, X kuşağı gençlik ve yetişkinlik dönemlerinde kullanmış, bu teknolojinin büyük çoğunluğunun aktif kullanıcısı olarak kabul edilmişlerdir. Bu yönleri ile X kuşağı, teknoloji adaptasyonları yüksek bir kuşak olarak görülmelidirler (Prensky, 2001). Kuşağın bu yüksek adaptasyon becerisi onları iletişim ve medya konusunda bilgili ve girişimci bireyler haline getirmiştir (Beutell ve Berman, 2008). 21. yüzyılda insan yaşamının konfor düzeyini artıran, iş yaşamında vazgeçilmez olan, dünyayı ekonomik anlamda farklı bir noktaya taşıyan birçok teknolojik girişim (Microsoft, tesla, spaceX, amazon vs.) ve sosyal medya platformunun X kuşağı üyeleri tarafından kurulması, kuşağın aslında yetişkin ve genç dönemde teknoloji ile ne düzeyde ilgili olduklarını ve onu kullanabilme becerilerin ne düzeyde yüksek olduğunu göstermektedir. X kuşağı bu yönüyle hem iletişim teknolojilerini kullanmada yetkin, hem de bu teknolojiler ile sonrasında gelen Y ve Z kuşaklarını etkilemede önemli bir rol oynamıştır.

2010 yılından itibaren etkili iletişim kanallarından birisi belki de en önemlisi olarak kullanılan sosyal medya uygulamalarının da kuşaklara göre farklı kullanım stilleri ve yoğunlukları vardır. Çeşitli kuşakların sosyal medya tercihleri ve kullanım stilleri üzerine yapılan birçok araştırma X kuşağı üyelerinin daha çok facebook, YouTube ve instagram platformlarını tercih ettiklerini göstermektedir. X kuşağı üyeleri sosyal medya platformlarında etkili bireyler olarak görülmeyi istemektedir ve kullanım sürecine daha çok haz odaklı yaklaşmaktadır. Kuşağın sosyal medya platformlarında daha çok video ve fotoğraf paylaşımı yapması özerklik ihtiyacı ile açıklanabilir. X kuşağında kendini ifade etme veya başkalarının ne düşüneceğini önemsemeden istediğini söyleme davranışı yaygındır (Kuyucu, 2016; Krishen vd. 2016; Ryan vd., 2016; Muslim vd., 2020; Calvo-Porrall ve Pesqueira-Sanchez; 2019).

5.2. X Kuşağı ve Liderlik

X kuşağının 1980' li yıllardan sonra yaşadığı ekonomik zorluklar, ebeveynlerinin iş yaşamında yer almasının sonucu olarak bağımsız bir yapıda büyümeleri liderlik yaklaşımlarında da etkili olmuş, kuşağı daha şüpheli bir yaklaşıma doğru

sürüklemiştir (Glass, 2007). Kuşağın liderlik rollerini sergileyebilecekleri zaman dilimi aynı zamanda küresel rekabetin arttığı dönemlere denk gelmiştir. Bu durum liderlik yaklaşımlarında birçok defa değişimin oluşmasına neden olmuştur. X kuşağı bu liderlik yaklaşımı ile liderliği; statüsünü, prestijini ve iş yeri değerini artırmak için kullanmıştır (Zemke vd., 2013). X kuşağı liderleri, birlikte çalıştıkları kişiler için örgütün kültürünü çekici hale getirme çabası içindedir. Özellikle iş ortamında çalışanlarıyla rehber, koç gibi bir yaklaşımla iletişim kurmayı önemsemektedir. Çalışanların açık iletişim taleplerini göz önünde bulundurarak hareket etmektedirler (Favero ve Heath, 2012).

X kuşağı, işe yönelik, daha çok sonuç odaklı ve işin nerede veya nasıl yapıldığının önemli olmadığı, işin yapılmasının daha önemli olduğu yönünde bir bakış açısına sahiptir (Glass, 2007). Bu nedenle iş yaşamında esnekliği daha ön planda tutmayı tercih etmişlerdir. X kuşağının bu davranışının temelinde ebeveynleri olan bebek patlaması kuşağının yoğun ve iş odaklı çalışma prensiplerine sahip olması yatmaktadır. Aileleri tarafından sürekli evde bırakılan çocuklar büyüdükları zaman iş yaşamında harcadıkları vakit ile özel hayatlarında ne çok şey kaçırdıklarının farkına varmışlardır (Favero ve Heath, 2012). İş yaşamının sonsuza kadar sürmeyeceğinin de farkında olan bu nesil, daha çok kendi kendini geliştirme odaklı hareket etmektedir (Zemke vd., 2013, Harari, 1998).

5.3. X Kuşağının Sosyopolitik Kimliği

X kuşağı genel anlamda bireysel ve girişimci bir kişiliğe sahiptir (Stephey, 2008). X kuşağı, dedeleri gibi bir dünya savaşı görmemiş, babaları gibi soğuk savaşın etkisi altında, siyasi belirsizliklerin yoğun olduğu bir gençlik yaşamamış olmalarına rağmen Türkiye özelinde düşünmek gerekirse, 12 Eylül 1980 İhtilali sonrası oluşan apolitik ortamda ilk gençliklerini yaşamış ve bir politik kimlik yaratacak etiketlerden kaçınmış bireylerden oluşmuştur. Tarihsel ve siyasi kahramanları yoktur (Zemke vd.,2013). Komünist yönetimlerin çökmeye başlaması, Berlin Duvarı'nın yıkılması gibi olaylar da X kuşağının bu etiket kabul etmeyen dünyalarında etki yaratan olaylar olarak kabul edilebilir. X kuşağına önceki kuşaklarda olduğu gibi politik anlamlar yükleyecek siyasi olaylar, kuşağın dönemi içinde dünyada da pek sıklıkla görülmemiştir.

X kuşağının siyasi yaklaşımı “*Bu durumun benim hayatta kalmamla ilgisi ne?*” biçimindedir. Hatta bu yaklaşım siyasi seçimlerde oy verme davranışlarını bile etkilemiştir (Zemke vd., 2013; Forster ve Stone, 2016). X kuşağı için ana odak nokta siyasi iklim değil iş yaşamı ve girişimcilik olmuştur. Bu özellikleri sayesinde Apple, Amazon, Microsoft gibi dünya genelinde iş yaşamını değiştiren girişimlere imza atabilmiştir. Babalarının tabi olduğu woodstock akımına daha içsel ifadeler barındıran grunge tarzı ile karşı gelmişlerdir.

X kuşağının benimsediği siyasi yaklaşım ve yücelttiği müzik tarzı beraberinde din algılarını da ortaya koymaktadır. Siyasi yönelimlerine pek sık rastlanmayan kuşak, manevi anlamda ilgi eksikliği görülen kişileri barındırmaktadır. Buna karşın kuşağı şüpheli özelliklere sahip olması ve dolayısıyla X kuşağının maneviyatçı yönünün fazla olduğu yönünde görüşlerde mevcuttur (Beaudoin, 1998; Mitchell vd., 2001). Bu görüşe göre kuşağın bağımsız, şüpheli yapısı ve her şeyi deneyimleme arzusu bu maneviyatlarının temelini oluşturmaktadır.

5.4. X Kuşağı ve Eğitim

Eğitilmiş anne ve babanın çocukları olarak dünyaya gelen X kuşağı, artan okullaşma oranı ve istikrarlı biçimde artan yükseköğrenim düzeyi ile bebek patlaması kuşağını geride bırakabilmiştir. Özellikle kadınlarda bu artış daha dikkat çekici boyutlarda kabul edilebilir (Bialik ve Fry, 2019). Bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin ilk kullanıcısı olan X kuşağı, ev ve okulda kişisel bilgisayara sahip olma şansına erişebilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Fransa bu yeni teknolojiyi 1980’li yılların başında ilk ve ortaöğretim okullarında uygulamış, Türkiye’de 1984 yılında ortaöğretim kurumlarında 1100 bilgisayar ile bu sürece dahil olmuştur (Odabaşı, 1998; Bolton, 2012).

X kuşağı okullarda yeni matematik eğitim yaklaşımları, uzaktan öğrenme, yenilenmiş müfredat gibi birçok değişimin yaşandığı bir dönemde eğitim almıştır. Öğrencilerin duyuşsal becerilerinin daha ön planda tutulduğu bu dönem, çeşitli uzmanlar tarafından akademik kalitenin düşeceği endişesi ile öğrencilerin matematik, kimya, okuma gibi temel beceriler yerine öğrenme zamanlarını doğru araba kullanma gibi becerilere harcayacağı konusunda eleştirilmiştir (Kupperschmidt, 1998; Blevins, 2014).

Buna karşın X kuşağının eğitim sürecinde dijitalleşmenin artması ile birlikte görsel temaların daha yaygın ve etkili kullanımının eğitim sürecinde fark yarattığını belirten görüşler de söz konusudur. Teknolojiye yönelik duyarlılığın artması ile birlikte genç nesillerin önceki nesillere göre daha iyi öğrendiği belirtilmektedir (Kipnis ve Child, 2004; Urick, 2017). X kuşağına ait öğrencilerin eğitim oturumları ve çalışmalarından yola çıkarak eğitim ortamlarında alınan kararlarda söz sahibi olmayı istemesi, değer odaklı etkileşimleri, ders süresini eğitimsel bir deneyim olarak görme, aktif bilgi alıcısı davranışları sergileme ve güncel bilgiyi edinme arzusu gibi davranışlara sahip olduğu söylenebilir. Kuşak öne çıkan girişimci özelliği ile aynı zamanda ders içeriklerinin gerçek dünyada işe yarayacak ve pazarlanabilir becerilerden oluşmasını beklemektedir (Kipnis ve Child, 2004).

5.5. X kuşağı ve Sağlık

AIDS, X kuşağının karşılaştığı ilk ciddi sağlık sorunu olarak görülebilir. 1981 yılında klinik olarak tespit edilen HIV virüsü, özellikle 1980 ve 1990 yılları arasında genç X kuşağı üyelerinin hastalığın yoğun seyri ve yayılımı ile AIDS kuşağı olarak anılmasına neden olmuştur. Hastalık, ortaya çıkan süreci ile genç X kuşağı üyelerinin duygusal, fiziksel ve sosyal yaşamalarını oldukça olumsuz yönde etkilemiştir (Halkitis, 2016).

21. yüzyılda artan obezite, kuşakların yaş aralıkları dikkate alındığında X kuşağının sağlık durumunu erken tehdit eden bir faktör olarak görülmektedir. Kuşakların sağlık algıları ve sağlık durumlarına yönelik yapılan birçok araştırma X kuşağının sağlık durumlarının giderek kötüleştiği, önemli oranda fizyolojik sorunla karşı karşıya kaldığı, kalp hastalıklarında bu kuşak için ciddi artışlar gözlendiğini ortaya koymaktadır (Zeng ve Echave, 2021; Case ve Daeton, 2020; HASS, 2018; Leist vd., 2021). Beslenme temelli sağlık sorunlarının beraberinde X kuşağı üyeleri kaygı, depresyon gibi sorunlarla da yüksek oranda karşılaşmaktadır. Bu durum aynı zamanda yüksek sigara içme oranı ve yüksek uyuşturucu kullanımını doğurmaktadır (Zeng ve Echave, 2021). İstatistiksel olarak yaşam süresi önceki kuşaklara göre daha uzun sayılabilecek olan X kuşağı, karşılaştıkları kardiyovasküler hastalık ve diyabet dahil olmak üzere çeşitli kronik rahatsızlıklar nedeniyle uzun yaşamlarını kötü sağlık durumu ile geçirmektedir (Hunt, 2020).

X kuşağının sağlıkları üzerinde sahip olduğu bu kötü senaryo beraberinde kuşağın beslenme alışkanlıklarında ve beslenme yaklaşımında da değişimler yaratmıştır. Özellikle internetin etkin kullanımı sonrası diyabet ve kanser yapıcı beslenmeye karşın diyet tercihleri ön plana çıkmıştır. Kuşağın sahip olduğu olumsuz sağlık durumu beslenme ve fiziksel aktivite alışkanlıklarında bir farklılık yaratmıştır. IFIC (2019) verilerine göre X kuşağı üyeleri satın aldıkları yiyecek ve içeceklerin kanser oluşumunda etkili olduğunun farkında olarak hareket etmektedir. Bununla birlikte daha sağlıklı beslenme amacı taşıyan kuşak üyeleri, beslenme listelerine lifli ve tam tahıllı ürünleri eklemektedir. Hastalıktan korunma amaçlı uygulanan diyet programları da X kuşağı arasında önceki yıllara göre daha popüler olmuştur.

X kuşağı internet üzerinden sağlık bilgilerine ulaşabilen ilk nesil olarak değerlendirilebilir. Tanık oldukları AIDS süreci ve yükselen sağlık farkındalığı, X kuşağını önceki kuşaklara göre sağlık açısından daha anlayışlı bir hale getirmiştir. Ancak yükselen sağlık farkındalığı aynı zamanda tv programlarının yoğun kullanımı ile ilaç sektörünün reklam yolu ile ilaç kullanımını artırmak istemesinin de önünü açmıştır. X kuşağı belirli bir döneme kadar televizyonlar aracılığı ile yoğun ilaç reklamına maruz kalmış, ilaç kullanma değerleri buna bağlı olarak artmıştır (Scott, 2015; O'Connor, 2017). Small (2019)'un bahsettiği bebek patlaması kuşağının yaşlı bakım hizmetlerinde meydana gelen artış, bu kuşağının çocukları olarak X kuşağının da yaşlı bakımına yönelik davranışlarını göstermektedir. Aile üyelerinin sağlık durumları ve bakımları üzerinde kendilerini yetkili kabul eden X kuşağı, ebeveynlerini sağlık durumları ve yaşlı bakımlarını konusunda desteklemektedir (Martin, 2016).

Artan dijitalleşme ve X kuşağının dijital uygulamaları kullanma sıklıkları sağlık alanında da önemli etkiler oluşturmıştır. X kuşağı, sağlıkla ilgili konularda sosyal medya uygulamaları ve bu uygulamaların sağladığı sosyal grupları aktif biçimde takip etmekte, üye oldukları gruplar sayesinde benzer sağlık sorunları yaşayan diğer bireylerle iletişim kurarak, sağlıkla ilgili kendilerine bir yol çizebilmektedir. X kuşağı sağlıkla ilgili sadece sosyal medya ve diğer dijital kanalları değil beraberinde çeşitli

internet siteleri, sağlık dergileri, televizyon programlarını bilgi kaynağı olarak kullanabilmektedir (O'Connor, 2017; Cangelosi, 2020).

6. Y KUŞAğI

1980 ve 2000 yılları arasında doğan (bazı kaynaklar 1980-1996 olarak belirtmektedir) ve diğer yaygın kullanımı ile “*millennials*” olarak adlandırılan Y kuşadı, birçok özellik bakımından diğer kuşaklardan farklılıklar barındırmaktadır. Narsizim, şöhret beklentisi, ödöl algısı gibi konularda kendilerinden önceki kuşaklardan daha farklı bir tutum sergileyen Y kuşadı, farklı bir dünyada büyümüşür. Kendilerinden önceki kuşaklara göre narsist davranışların daha fazla görüldüğü bu kuşak aynı zamanda sahip olduğu ödöl algısı ile kendilerinin daha sık ödöl alması gerektiğine inanmaktadır. Yapılan bir çalışmaya göre, Y kuşadı üyesi ortaokullu kız öğrencilerin çoğu büyük bir şirketin CEO'su olmak yerine ünlü bir kişinin kişisel asistanı olmak için büyümek istemektedir.

11 Eylül'ün neden olduğu siyasi ortam, mali krizler gibi travmatik olaylar içinde büyüyen Y kuşadı, bebek patlaması kuşadının mesihvari çizgisini kullanmadan dünyada daha iyi şeylerin yapılabileceğı ve dünyanın daha iyi bir hale getirilebileceğı düşüncesine sahiptir. Siyasi bağlılıkları diğer kuşaklara göre daha düşük olan bu kuşak aynı zamanda daha liberal ve ilerici bir sosyal görüşe sahiptir. Bu kuşak evlilik, ırk yaklaşımı gibi konularda da bebek patlaması kuşadından çok farklı bir konumda yer almaktadır. Y kuşadı ile birlikte ilk evlenme yaşı artmıştır. Clark Üniversitesi'nin yaptığı Gelişen Yetişkinler Anketi'ne göre, 18 ila 29 yaşları arasındaki insanların çoğu, bir eşle yaşadığı süreden daha fazla, ebeveynleriyle yaşamaktadır (Clark Poll, 2012; Stein, 2013). Bu araştırmanın sonucuna göre Y kuşadının evlilik hayatı kurmada çok istekli davranmadıkları söylenebilir. Eşcinsel evlilikler, farklı kültürle yapılan evlilikler, önceki kuşaklara göre Y kuşadında daha sık görölmektedir. Aynı zamanda evlenme oranı ve evlilik yaşı olarak da diğer kuşaklarla önemli farklılıklar barındırmaktadırlar (Rauch, 2018; Gan, 2021).

Giderek daha küresel bir hal alan dünyada kuşakların farklı kültürlere ve farklı coğrafyalara göre oluşan farklılıkları da azalmaktadır. Y kuşadı bu küreselleşmenin yükseldiğı bir dönemde dünyaya gelmiş ve gençlikleri de bu dönemde

tamamlanmıştır. Farklı ülkelerde yaşayan ve farklı sosyoekonomik düzeye sahip Y kuşağının teknoloji bağımlılıkları, kişilik özellikleri ve beğendikleri televizyon ikonları, önceki kuşaklara göre daha benzer niteliktedir. Ninja kaplumbağalar, transformers, sanal evcil hayvan oyuncakları gibi Y kuşağının ikon varlıkları popüler oldukları dönemlerde tüm dünya üzerinde yaygın bir biçimde takip edilmiştir (Zemke vd., 2013; Stein, 2013).

Zemke vd., (2013)' e göre nesiller arasında en derin uçurum Y kuşağı ve bebek patlaması kuşağı arasında görülmektedir. Bu iki kuşak politikadan dine, göçmenlikten eşcinsel evliliğe, okul finansmanından orduya kadar pek çok konuda zıt görüşlere sahiptirler. Y kuşağının ebeveynleri bebek patlaması kuşağı ve erken dönem X kuşağı bireylerdir. Bu açıdan bakıldığında Y kuşağının okuma, yazma, matematik becerilerin yanı sıra dijital teknolojide de aile bireylerinden çok fazla şey bilmesi, kuşak üyelerinin bu konularda ebeveynlerinden iyi oldukları fikrini geliştirmiştir. Bu durum ailelerin temel dinamiğinde değişimlere yol açmış, Y kuşağını birçok konuda ailelerin öğreticisi ve koçu haline getirmiştir. Her ne kadar bebek patlaması kuşağı ve X kuşağı gençlik ile yetişkinlik dönemlerinde teknoloji kullanımını öğrenmiş olsalar da Y kuşağı gibi teknolojik yaşamın içine doğmadıkları için geri planda kalmışlardır. Y kuşağı faydacı, idealist, ciddi manada iyimser bir kişiliğe sahiptir ve içinde bulunduğu sistemi benimser. Sahip oldukları tekdüze dünyada kendileri için bir lider benimseyememişlerdir. Bundan dolayı son dönemlerde meydana gelen Occupy Wall Street ve Arap Baharı gibi politik olaylar kuşak üzerinde yeterli etki yaratamamıştır. Y kuşağı için takipçisi olduğu ünlüler önemlidir ancak bu ünlüler idolleri olarak kabul görmemiştir (Stein, 2013).

6.1. Y Kuşağı ve İletişim

İçinde bulunduğumuz çağda yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin yükselişi beraberinde modern yaşamı da şekillendirmiştir. Dijitalleşme, hücresel ağ, internet gibi faktörler bu şekillendirme sürecinin ana aktörleri olarak kabul edilebilir. Sosyal medya da bu kapsamda karşılaşılan en yeni olgudur (Shuen, 2008). Dünya genelinde dijitalleşmenin giderek yayıldığı ve yaşamın önemli bir parçası haline geldiği bir dönemde ergen ve genç olan Y kuşağı tam anlamıyla dijital medyanın büyüleyici

dünyasına doğmuştur. Kuşağın önemli bir kısmı çok küçük yaşta bilgisayar sahibi olabilmiş, bu kullanım alışkanlıkları ile ebeveynlerinin tercih ettiği iletişim biçimlerini reddetmişlerdir (Zemke vd., 2013; Smith, 2012).

Y kuşağı, forumlar, bloglar, sosyal ağ siteleri, sanal konuşma toplulukları (chat) gibi günümüzde algılanan facebook, twitter benzeri iletişim teknolojilerinin ilk kullanıcıları ve aynı zamanda bu teknolojiyi geliştirenlerin potansiyel pazarı olmuştur. Y kuşağı tüm gününü bir ekranla etkileşim içerisine girerek geçirmektedir. Sosyal medya temelli kabul edilebilecek bu etkileşim nedeniyle Y kuşağının yaklaşık %70'i saat başı telefonlarını kontrol etme isteği duymaktadır. Bu yoğun istek ve kullanım bireylerde "hayalet titreşim sendromu" oluşturmakla beraber yine bireylerde empati, yaratıcılık gibi özelliklerin azalmasına neden olmaktadır. Hem yüzyüze geçirilen zaman eksikliği hem de sahip olunan daha yüksek narsisizm dereceleri nedeniyle Y kuşağı, başkaları için endişe duymaya izin veren empati duygusundan yoksun olmakla kalmayıp, aynı zamanda entelektüel olarak başkalarının bakış açılarını anlamakta güçlük çekmektedir (Stein, 2013).

Bebek patlaması ve X kuşağını dijital göçmen olarak tanımlayan Prensky (2001), Y kuşağını dijital yerli olarak tanımlamıştır. Y kuşağı sosyal medyanın aktif bir tüketicisi konumundadır. Kuşak sosyal medya kullanım biçimleri gereği, bu mecrayı içerik arama, sosyal medyaya katkıda bulunma, içerik paylaşımı, sanal oyunlar gibi çok yönlü bir biçimde ele almaktadır. Sosyal medyaya olan bu yaklaşımları, onları aynı zamanda önemli bir müşteri adayı haline getirmektedir (Bolton vd., 2013). Günümüzde birçok firma veya girişim sosyal medyanın bu aktif kullanıcılarını elinde tutabilme amacı içinde reklam yoluyla iletişim kurmaya çalışmaktadır. Sosyal medyaya kullanıcıları tarafından sağlanan içerik, gerçekleştirilen paylaşma, erişilebilirlik ve açıklık, Y kuşağını sosyal medya platformlarına katılmalarını sağlayacak yöntemlerdir (Naim, 2014). Sosyal medyanın kamuoyu ve tüketici alışkanlıkları üzerinde oluşturduğu önemli etki ile insanlar dünyaya bakış açılarını da değiştirmiştir. Sosyal farkındalık yaratmak amacıyla sosyal medya kullanımı, beraberinde Y kuşağının toplumsal duyarlılığına hitap ederek, kuşak üyelerinde sosyal fayda için olumlu bir değişim yaratma arzusu oluşturmaktadır (Patel, 2017).

Sürekli olarak teknoloji ve dijital araç kullanıcısı olarak bahsedilen Y kuşağı iletişim tercihinde tıpkı X kuşağı gibi yazı metodunu tercih etmektedir. Sosyal ağlar yoluyla da olsa bu kuşak ilk iletişimini yazı ile yapmaktadır. Yine dijital ortamda iletişim kurma tercihleri e-posta ve telefon kullanımı açısından X kuşağıyla benzerlikler göstermektedir. Y kuşağının tercih ettiği iletişim biçimlerine ilişkin çalışmalar, kuşağın iletişim esnasında kuralların açık ve anlaşılır olmasını istediğini, övgü almayı beklediğini, kendine ait bir yazım tarzına sahip olduğunu göstermektedir (Sawayer, 2017; Malek ve Jaguli, 2018; Stewart vd., 2017; Raslie, 2021; Venter, 2017). İyimser bir bakış açısına sahip olan Y kuşağı, kendinden emin ve sosyal bireyler olarak görülmektedir (Zemke vd., 2013). Kuşağın sahip olduğu bu özellikler aynı zamanda iletişim tercihlerini de yönlendirmiş, kuşak üyeleri, sosyal ağları daha çok arkadaşları ile iletişim kurabilme amacıyla tercih etmiş, bu ağlarda arkadaş olarak yine tanıdıkları bireyleri takip etme davranışı göstermiştir (Coyle ve Vaughn, 2008).

Y kuşağının sosyal medya tabanlı iletişim tercihlerinin yanı sıra, kullandıkları sosyal medya platformları ve burada harcadıkları süreler de diğer kuşaklara göre farklılık göstermektedir. Y kuşağı üzerinde yapılan araştırmalar bu kuşağın sosyal medyada günde ortalama 2 saat 38 dakika harcadığını, dokuzdan fazla sosyal medya platformuna üyeliklerinin bulunduğunu ve bu harcanan süreyi farklı platformlarda harcadıklarını göstermektedir. Facebook ve YouTube, Y kuşağı tarafından en çok tercih edilen sosyal medya platformu olmakla birlikte, diğer sosyal medya platformlarında da güncel akımlar nedeniyle kullanım oranları artmaktadır. Özellikle tiktok genel anlamda Z kuşağı bireylerden kullanıcılara sahip olmasına rağmen, Covid-19 pandemisi sürecinde yoğun kullanımı da göz önüne alındığında Y kuşağının yeni gözdesi olarak kabul edilebilir (Badrikan, 2019; Kale, 2020; DMC, 2018; YPulse, 2020). Y kuşağının %93'ü sosyal medya platformlarına akıllı telefonlarından ulaşmaktadır. % 44'ü ise bu platformları boş zamanlarını doldurma amacı ile kullanmaktadır. Y kuşağı bu sosyal medya kullanım biçimi ile aslında sadece neler olup bittiğini takip etme isteği duyan pasif kullanıcılar olarak görülmektedir (DMC, 2018).

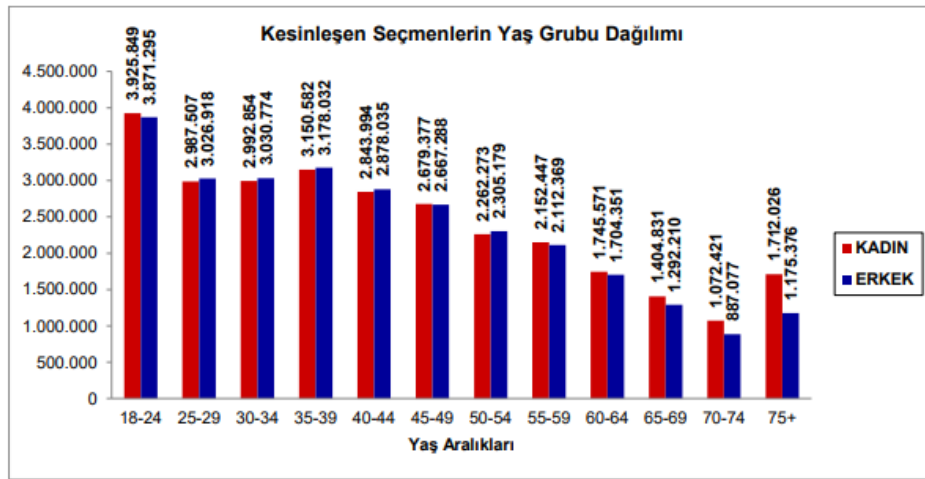
Y kuşağının sosyal medya platformlarına yönelik tercihleri kuşağın satış, ürün alma, online alışveriş gibi kavramlarda da farklı sonuçlar ortaya çıkarmakta ve ürün pazarlamacılarını bu konu üzerinde çalışmaya zorlamaktadır. Y kuşağının sosyal medya kullanım tercihine yönelik yapılan araştırmalar YouTube platformunda videoların geleneksel televizyonlara göre iki katı kadar fazla izlendiğini, bu videoların sürelerinin en fazla iki dakika kadar olduğunu göstermektedir. Bu durum ve YouTube platformunun Y kuşağı içinde en çok kullanılan ikinci ağ olması aslında Y kuşağının YouTube platformunun video içeriklerine ne düzeyde önem verdiğini göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında diğer platformların içeriklerine videolar eklemesi anlaşılır olmaktadır. Çünkü Y kuşağının yaklaşık üçte biri YouTube videolarının tamamını izlemeyi, videolar içerisinde sponsor içerikler görmeyi tercih etmektedir. (Choudhury, 2021).

6.2. Y Kuşağının Sosyopolitik Kimliği

Berlin Duvarı'nın yıkılması, komünist bloğun dağılması ve 11 Eylül gibi politik anlamda önemli dönüm noktalarının etkisinde yetişen Y kuşağı, X kuşağına atfedilen kayıp nesil ifadesinin aksine bulunmuş nesil olarak tanımlanmıştır. Bu ifadenin temelinde kuşağın ebeveynlerinin çocuklarına gösterdiği yoğun destek vardır. Y kuşağının ebeveynleri sadece destekleyici değil aynı zamanda onları savunan bir ebeveyn profiline sahiptir (Zemke vd., 2013). Bu durum Y kuşağının politik yönelimine de etki etmiştir. Araştırmalar Y kuşağının politik kimliklerini oluştururken ebeveynlerini takip ettiğini göstermektedir. İlk yetiştikleri dönemlerde yaşanan politik olaylara rağmen Y kuşağı bireyleri genel anlamda muhafazakâr çizginin ötesinde kendine yer edinmiş ve kendilerini büyük oranda ılımlı bir siyasi anlayışa sahip olarak nitelmiştir (Lyons, 2005). Bu ılımlı anlayış Y kuşağının hayata bakışını, bireysel özgürlüğün korunması ve eşcinsel hakları, cinsiyet eşitliği gibi sosyal ve ahlaki durumların, refah, sağlık gibi kavramlardan daha önemli olduğu yönünde oluşturmuştur (Economist, 2013). Y kuşağının LGBT bireyler hakkında sahip olduğu bu ılımlı düşünce, çeşitli araştırmalara göre kuşağın davranışlarına tam anlamıyla yansımamaktadır. 2019 yılında elde edilen verilere göre aile bireylerinin LGBT birey olmasından rahatsız olan 18-34 yaş arası insanların oranı iki yıl içerisinde %7'lik bir

artış göstermiştir. Yine aynı yaş grubunun %34'ü onları tedavi eden doktorlarının trans birey veya LGBT birey olmasını istemezken, çocuklarının okulda bu tür bir ders almasını istemeyenlerin oranı da iki yıl öncesine göre %9' luk bir artış sergilemiştir (Miller, 2019).

Y kuşağı birçok konuda olduğu gibi politik süreçlere katılımı da kendinden önceki kuşaklara göre farklılaşmaktadır. Bu farklılaşmanın en önemli kanıtlarından birisi Y kuşağı üyelerinin oy verme ve seçim süreçlerine katılımıdır. Türkiye'de 2019 yılında gerçekleştirilen seçimlere katılım oranları incelendiğinde Y kuşağına dahil bireylerin kendilerinden önceki kuşak olan X kuşağı bireylerine göre yaklaşık %40 daha fazla katılım gösterdiği görülmektedir (YSK, 2019). (Bkz. Grafik. 1).

Grafik 1: 2019 Yerel Seçim Seçmen Yaş Dağılımı (kaynak YSK, 2019).

Benzer durumlar farklı ülkelerde de gözlemlenmektedir. Y kuşağı 2016 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleştirilen seçimlerde X kuşağına göre daha yüksek katılım oranı sergilemiştir. 2016 yılında X kuşağı seçmenler bir önceki seçime göre %2' lik bir artış sergilerken aynı yıllarda Y kuşağı seçmenler bir önceki seçime göre %5'lik bir artış sergilemiştir. Daha önceki seçimler ve bebek patlaması kuşağının ilerleyen yaşı göz önüne alındığında bu artışın gelecek yıllarda da devam edeceği ve Y kuşağının seçimlerde belirgin bir çoğunluk yaratacağı ön görülebilir (Galston, 2017; Fry, 2018).

Kuşakların sahip oldukları seçmen profilleri din ve bilim kesişmesinin oluşturduğu konuların önemli bir belirleyicisidir. Y kuşağının liberal eğilimi dini yaklaşımlarına da

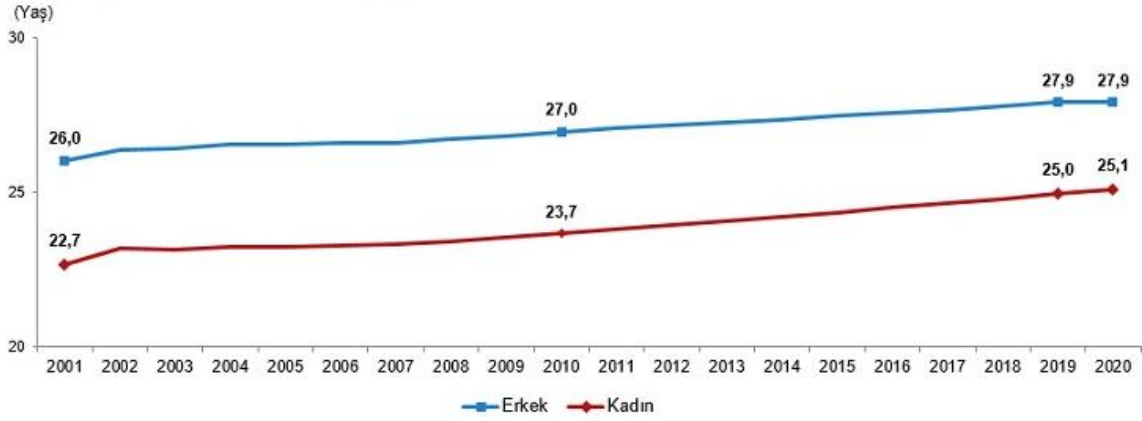
etki etmiştir. Bu etkinin yanı sıra Y kuşağının karşılaştığı kültürel değişim, kendisinden önceki kuşaklara göre dini hassasiyetin daha düşük olmasına yol açmaktadır. Ancak bu düşük dini hassasiyet, Y kuşağının inanç duygusunda değil tanrı inancında gözlenmektedir. Y kuşağı manevi yönü olan ama dindar olmayan bir kuşak görüntüsü çizmektedir. Tanrı inancının yerine meditasyon, astroloji, tarot gibi seçimler yaparak manevi inancını sürdürmektedir (King, 2016; Smallwood, 2019; Stone, 2018). Kuşakların dini inançlarına ve dine olan yaklaşımlarına yönelik birçok araştırma Y kuşağının bebek patlaması ve X kuşağı bireylerin aynı yaşta olduklarından daha az bir dini bağının olduğunu, kuşak üyelerinin üçte biri için dini inanışın yaşamlarında önemli bir yer edindiğini göstermektedir (Goldberg, 2020; Twenge vd., 2015; Stone, 2018). İngiliz Sosyal Tutumlar Araştırması'nın ortaya koyduğu bulgulara göre Y kuşağının özellikle 18-24 yaş aralıklarına denk gelen bölümünün %71'i kendisini herhangi bir dine mensup olarak görmemektedir. Araştırmanın başka bir bulgusuna göre genel nüfusun yarısı kendisini herhangi bir dine bağlı hissetmediğini belirtmiştir (Humanist UK, 2017). Benzer bir durum da 2019 yılı Pev Araştırma Merkezi tarafından yayınlanan verilerde görülmektedir. Araştırma raporuna göre Amerika Birleşik Devletleri'nde son on yılda kendisini Hristiyan olarak tanımlayan bireylerin sayısı %12 azalmış, bununla beraber kendisini ateist, agnostik olarak tanımlayan bireylerin sayısı ise %9 artmıştır (Smith vd., 2019). Türkiye'de ise durum daha farklı seyretmektedir. Yapılan çeşitli araştırmaların sonuçları Türkiye'nin yaygın bir biçimde kendisini inançlı hissettiğini, kendisini inançsız olarak nitelendiren bireylerin ise oldukça az olduğunu göstermektedir. Ancak Türkiye'de seyreden yaygın inanç durumu son 10 yıl içinde bir takım değişimlere uğramış, kendisini dindar olarak nitelendirenler %4' lük bir oranda azalırken, kendisini inançsız olarak nitelendirenler %2' lik bir artış göstermiştir. Son on yılda kendisini inançsız olarak niteleyen bireylerin %90'ı otuz beş yaş altındadır (KONDA, 2018).

Y kuşağının sosyopolitik kimliğini oluşturan bir diğer faktör de kuşağın benimsediği müzik tarzı ve takip ettiği, hayranı olduğu müzisyenlerdir. Y kuşağı bebek patlaması gibi hippie veya X kuşağı gibi grunge müzikler yerine pop müziği yüceltmıştır. Kuşak üyeleri tercih ettikleri müzik tarzında Taylor Swift, Eminem, Backstreet Boys ve Beyonce' u ön plana çıkarmış, bu kişilerin özel yaşamlarının kendilerine güç verdiğini

belirtmiştir. Y kuşağı sosyal medya sayesinde takipçisi olduğu sanatçıları çok daha yakından tanıma fırsatı yakalayabilmiştir (YPulse, 2019).

Birçok araştırma verisi Y kuşağının toplumun temel kurumlarından birisi olan evlilikten uzak durduğunu belirtmektedir. 2014 yılında Y kuşağının evliliğe bakış açısını ortaya koyan araştırma sonucuna göre, bu kuşağın sadece %26' sının evli olduğu, Y kuşağının bulunduğu yaşta X kuşağının %36'sı, bebek patlaması kuşağının ise %48' inin ve sessiz kuşağın %65'inin evli olduğu görülmüştür. Y kuşağının evliliğe bu denli uzak olmasının temel nedeni yeterli bir ekonomik varlıktan yoksun, düşük düzeyde gelir sahibi olmasından kaynaklı olarak görülmektedir. Benzer bir durum Çin içinde geçerlidir. 2013 ile 2019 yılları arasında ilk kez evlenen kişi sayısında Çin'de %41 oranında azalma görülmüştür. Bireylerin bekar olma durumları, onların cinsiyeti ve yaşı ile de doğrudan ilişkilidir. 30 yaşından küçük Y kuşağı erkeklerinin yarısı bekarken, aynı yaş grubundaki kadınlarda bu oran %32 olarak bildirilmiştir. Daha yaşlı Y kuşağı üyelerinde erkekler evliliği tercih ederken, kadınlarda ise durum tam tersi biçimdedir. Bireylerin cinsel yönelimleri de evlilik üzerine etkili bir durum olarak görülebilir. Kendisini gay, lezbiyen veya biseksüel olarak tanımlayan yetişkinlerin %47'si bekarken, heteroseksüel bireylerin %29'u bekarıdır. Eşcinsel bireyler daha genç yaşlarda evlilik düşüncesinden heteroseksüel bireylere göre daha uzak durmaktadır. Araştırmalar 18 ila 29 yaşları arasındaki gay, lezbiyen, biseksüel yetişkinlerin %56'sının bekarken, heteroseksüellerin %37'si bekar olduğunu göstermektedir. Türkiye'de evlilik oranları da dünyadakinden çok farklılık göstermemektedir. Yıllara göre ortalama ilk evlenme yaşı incelendiğinde, her iki cinsiyette de ilk evlenme yaşının arttığı görülmektedir. Ortalama ilk evlenme yaşı 2020 yılında erkeklerde 27,9 iken kadınlarda 25,1 olarak belirlenmiştir. Evlenen çiftlerin sayısı 2019 yılında 542 bin 314 iken 2020 yılında %10,1 azalarak 487 bin 270 olmuştur. Evli çiftlerin azalması boşanma oranlarına yansımamış, boşanan çiftlerin sayısı 2020 yılında 2019 yılına göre %13 azalmıştır. Hem dünyada hem de Türkiye'de evlilik üzerine yapılan araştırmalar Y kuşağının evlilikten uzak durduğunu göstermektedir (Brown, 2020; Gan, 2021; Pew, 2014; TÜİK, 2021a).

Cinsiyete göre ortalama ilk evlenme yaşı, 2001-2020

Grafik 2: Cinsiyetlere Göre İlk Evlenme Yaşı (kaynak, TÜİK, 2021a)

Y kuşağının evliliğe yönelik bu bakış açısı aynı zamanda aile kurumunu da etkilemiştir. Bekar annelerin oranı bebek patlaması kuşağı dönemine göre Y kuşağının döneminde önemli oranda artmıştır. Çocukların tek ebeveynli olma durumlarına, günümüzde boşanmış anne baba yanında veya evlenmemiş annelerin varlığı da eklenmiştir. Gerek Amerika Birleşik Devletleri gerekse Avrupa Devletleri içerisinde bekar anne oranının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Ancak bu tablo Türkiye’de farklı bir görüntü oluşturmaktadır. Türkiye, bekar anne oranı ile Avrupa’nın en düşük seviyesine sahiptir. Bu durum Türkiye’nin geleneksel aile yapısını halen koruduğunu, evlilik dışı çocuk sahip olmanın tercih edilen bir tutum olmadığını göstermektedir (Livingston, 2018; Uğantaş, 2014; TÜİK, 2021b). Y kuşağının kredi kartı borcu, öğrenim kredisi borcu evliliğe bakış açısında etkili olan bir faktör olmakla birlikte doğrudan veya dolaylı olarak kuşağın yaşadığı ortamı da etkilemiştir. 18-34 yaş aralığında olan X kuşağı üyeleri, 18-34 yaş aralığında olan Y kuşağı üyelerine göre ebeveynleri ile birlikte yaşamayı daha az tercih etmektedir. X kuşağı bu yaş aralığında sahip olduğu yüksek evlilik oranı ile yaşam alanını bir partnerle paylaşabilirken, aynı yaş aralığında Y kuşağı bireyi bu davranışı daha az tercih etmektedir. Y kuşağının bu davranış biçimi onların yeni nesiller oluşmak yerine iş, eğitim, kariyer odaklı hareket ettiğini göstermektedir (Fry, 2016).

6.3. Y Kuşağı ve Eğitim

Y kuşağının son temsilcileri artık üniversiteden mezun durumda ve neredeyse tamamı iş yaşamının içerisinde aktif rol almakta veya gelecekte bunu yapmayı planlamaktadır.

Y kuşağı, diğer kuşaklarla karşılaştırıldığında daha fazla öğrenci merkezli, yaparak yaşayarak ve daha fazla oyun ağırlıklı içeriklerle iş birliği yaparak eğitim sürecini gerçekleştirmiştir (Zemke vd., 2013). Diğer kuşakların eğitim süreçlerinde pek sık rastlanmayan farklı istekleri ve beklentileri olan Y kuşağı için eğitim, sınırsız olanaklar sunabilen bir metadır ve eğitimden beklentileri iş ve diploma odaklıdır. Kuşağın eğitimden diğer beklentileri şunlardır (Merrit ve Neville, 2002);

- Eğitim süreçlerinde katılım gösterdikleri kurslar, kendilerine katma değer üretmeli ve çeşitli deneyimler sunmalıdır.
- Kendilerine bireysel ve sürekli eğitim desteği sağlanmalıdır.
- Eğitim içeriklerine kolay ve hızlı erişim imkânı oluşturulmalıdır.
- Yüksek hızlı, güvenilir, kullanıcı odaklı bir bilgi teknolojisinin sağlanmalıdır.
- Bilgi teknolojisi ile öğrenme sürecinin entegrasyonunun verimlilik üretebilecek biçimde olması gerekir.
- Arkadaşları, okulları ve aileleriyle bağlantıları sürmelidir.
- Üniversite eğitimi genellikle kredi ile sağlandığı için eğitim masraflarında indirim bir diğer beklentileridir.

Demografik açıdan bakıldığında bebek patlaması kuşağından beri en kalabalık kuşağı oluşturan Y kuşağı, iş gücünde önemli bir rol edinmektedir. İnternet ve telefonlar ile büyüyen bu kuşak iş gücüne katılmadan önce eğitim süreçlerinde net hedeflerin olmasını beklemektedir. Kuşağın eğitim faaliyetleri az bilgiyi hızlı biçimde edindirecek yapıda planlanmalı ve anında geri bilirim sunabilmelidir. Sosyal bir yapısı olan kuşağın bu özelliği özellikle etkileşimli içeriklerin olduğu öğrenme etkinliklerini çekici hale getirir. Kuşağın eğitim süreçlerinde oluşan bu beklentisi, eğitim programını da şekillendirmektedir. Y kuşağı için hazırlanacak bir eğitim içeriği öğrencilerin ilgisini çeken ve bilgilerin akılda kalmasını destekleyen öğrenme yöntemlerini içeren yapılandırılmış bir modele sahip olmalıdır (Bishop ve Wackler, 2017).

Y kuşağı sürekli bir kültür içinde yaşayan ve gecikmeler için çok az tolerans sahibi bireylerdir. Genellikle çeşitli multi medya kaynaklarından tam zamanlı bildirim alma isteğinde olurlar. Öğrenme süreçlerinde iş birlikçi, etkileşimli ve uygulamalı yöntemleri tercih eden Y kuşağı, eğitimlerinin önemli bir bölümünde yapılandırmacı

öğrenme teorisini izlemişlerdir. Y kuşağı teknoloji kullanımında oldukça yetkindir. Teknoloji, sosyal yapılandırıcılığı mümkün kılabilir ve ayrıca sosyal öğrenmeyi kişiselleştirme ile birleştirebilir. Y Kuşağı, topluluk bağlamında hem sosyal hem de kişisel öğrenme fırsatlarına değer verir. Bu kuşağın üyeleri bilgiyi aktif bir yaratma süreci olarak görürler ve çalışmalarını, bilgilerini ve fikirlerini topluma katkıda bulunmaya ve özelleştirmeye alışkındırlar (Schofield ve Honore, 2011). Y kuşağı, eğitim süreçlerinde birden fazla görev üstlenebilir ve bu görevleri yerine getirmede genellikle çok zorlanmazlar ancak bu çoklu görev tercihleri Y kuşağının uzmanlar tarafından “edinilmiş dikkat eksikliği” olarak belirtilen karanlık bir yönünü ortaya çıkarır. Y kuşağı birçok görevi en başta sorunsuz gerçekleştirebilirken, gerçekleştirdiği her görev için dikkatini bölerek daha uzun, daha karmaşık bilgilere odaklanma ve bu bilgileri analiz etme yeteneğini kaybediyor olabilir. Bu durum Y kuşağının dikkat süresinin kısa oluşu ile açıklanabilir. Y kuşağının bu kısa dikkat süresi ise kendilerine aktarılabilecek bilginin hızlı ve kısa aralıklı olmasını gerekli kılmaktadır (Battersby, 2017; Beebe, 2014).

Y kuşağının teknoloji ile arasında olan bu yoğun ilişki aynı zamanda kuşağın daha derin araştırmayı, derinlemesine sorgulamayı ve kavramlar, olaylar üstüne düşünmeyi olumsuz olarak etkileyebilir. Y kuşağının özellikle eğitim ortamlarındaki zayıf ve güçlü yönleri şu şekildedir (Schofield ve Honore, 2011);

Tablo 9: Y Kuşağının Güçlü ve Zayıf Yönleri

	Ev	Okul	Üniversite
Güçlü	- Yerleşik süreçleri sorgulamak - Her yaştan insana yakınlık ve samimiyet - İş-yaşam dengesi	- Kuruluş dışında ağ oluşturma - Güven - Esneklik - Ön yargı eksikliği	- Esneklik - Enerji
Hem Güçlü Hem Zayıf	- Bağlılık - Saygı duymak - Odaklanma/konsantrasyon/dikkat süresi	- BT becerileri - İletişim yetenekleri - Motivasyon - Yaratıcılık - Küresel görünüm - Takım çalışması	- İletişim yetenekleri - Küresel görünüm - Takım çalışması - Başkalarını yönetmek - Kalite beklentisi
Zayıf	- Bütçeleme/finansal yönetim - Kişisel farkındalık - Risk değerlendirmesi/ risk alma	- İngilizce - Risk değerlendirmesi/ risk alma	- Analiz/daha derin düşünme - Öz yönetim

	• Eleştiri almak	• Analiz/daha derin düşünme	
--	--	---	--

Tablo 9, Y kuşağının güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koymaktadır. Tabloya bakıldığında Y kuşağının sosyal yaşamda farklı yaş gruplarından insanla samimi olabilen, iş yaşam dengesini oluşturabilen bireyler olması onun güçlü yönü olarak görülürken, finans yönetimi, doğru risk değerlendirmesi yapamama ve eleştiriye kabul etmeme zayıf yönleri olarak görülmektedir. Y kuşağının okuldaki güçlü yönleri; kuruluş dışında ağlar oluşturabilmesi, güven sağlaması, esnek hareket edebilme ve ön yargısız yaklaşımıdır. Buna karşın İngilizce becerilerinde eksiklik, yeteri kadar risk alamaması ve risk değerlendirmesi yapamaması, analitik düşünmede yetersiz kalışı okul ortamında Y kuşağının zayıf yönleri olarak belirtilmektedir. Kuşağın üniversite yaşamında esnek ve enerjik oluşu okuldaki güçlü yönlerini üniversiteye de taşıdığını gösterirken, öz yönetim süreçlerinde sorun yaşaması ve analitik düşünmede yetersiz kalışı, üniversitedeki Y kuşağının zayıf yönleridir.

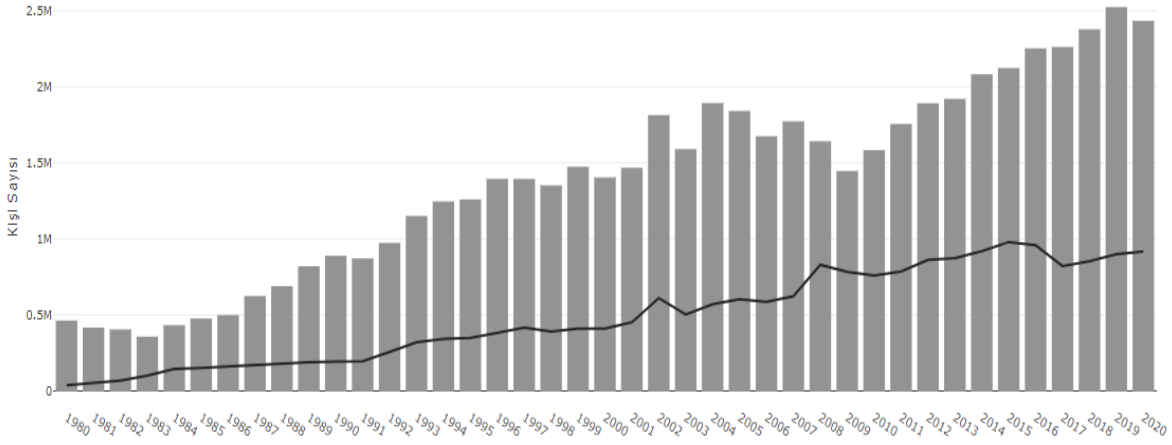
Y kuşağı öğrenmeyi olumlu ve olumsuz olarak etkileyen özelliklere sahip bir kuşaktır. Öğrenme sürecinde başarıyı sağlamak için eğitimcilerin, kuşağın önceki kuşaklara ait kalıplara girmesi için zorlanamayacağını anlamaları gerekir. Y kuşağının etkili öğrenmesi için teknoloji ile etkileşimli öğretim, profesyonellik, mentorluk, iletişim ve geri bildirim alanlarına odaklanması gereklidir. Bu alanlara yönelik öğretim stratejileri tablo 10' da gösterilmiştir (Eckleberry-Hunt ve Tucciarone, 2011).

Tablo 10: Y Kuşağının Öğrenme Alanlarına Yönelik Stratejiler

Teknoloji	• Geleneksel ders formatlarından kaçın
	• Bağlamsal olarak öğretin (multimedya formatları, vaka sunumları, izleyici katılımı, uygulamalı öğretim, grup tartışmaları)
	• Rol model olma ve çoklu görev olmaksızın mevcut olma fırsatları sağlama
	• Sakinleri yeni teknolojileri geliştirmeye ve kullanmaya dahil edin
	• Teknolojiden uzak zamanları belirleyin ve bilinçli olarak hazır bulunmayı teşvik edin
Profesyonel lik	• Yapılandırılmış bir ortamda kuralları ve sonuçları kapsamlı bir şekilde gözden geçirin
	• Uygun ve uygun olmayan davranışı tanımlayın
	• Bir profesyonellik sözleşmesi geliştirin
	• Ayrıntılı rehberlik ile aylık rehberlik planlayın
	• Fakülte rol modellemesi

	• Harici ödülleri/sonuçlar • Sakinleri projelere ve komitelere dahil edin
Mentorluk	• İstikrarlı, aylık bir mentorluk ilişkisi içinde sağlanan geri bildirim • Geri bildirim vermeden önce sakinlerin mücadeleleri ve başarıları üzerinde düşünmelerini sağlayın. Geliştirilmesi gereken somut davranışlar verin. • Anında ve özetleyici geri bildirim sağlayın • Savunmacılığı açıkça tartışın • Sakinleri iyileştirme planlarına dahil edin • Kendini yansıtırma egzersizleri • Zaman planlaması konusunda temel eğitim
İletişim ve geri bildirim	• Uygun iletişim sınırlarını tartışın • 360 derecelik değerlendirmeleri kullanın • Yazılı geri bildirimde bulunun • Kamuoyunda övgü ve olumlu yorumlar kullanın • Tutarlı mesaj verin • Savunmacı olmadan dürüst ve açık geri bildirimleri kabul edin • Somut, anında geri bildirim verin

Y kuşağının ülkelerin demografik yapılarında oldukça kalabalık bir yer edinmesi doğal olarak ilköğretim düzeyinde okullaşmanın artmasına neden olmuştur. Ancak bu artan okullaşma oranı lisans düzeyinde de kendisini göstermiş ve Y kuşağı önemli bir oranda üniversite eğitimi alma eğilimi içinde olmuştur. Önceki kuşağa göre günümüzün ebeveynleri daha eğitilmiş ve hane başına daha az çocuk sahibi kişilerdir. X kuşağı ile birlikte değişen aile koşulları günümüzde yüksek üniversite nüfusunun var olmasındaki önemli bir faktördür. Bununla birlikte X kuşağında yükselen lisans ve sonrası eğitim eğilimi, Y kuşağını da etkilemiştir. Y kuşağında görülen bu yüksek eğitim oranının bir diğer nedeni de yeni iş alanlarının daha fazla eğitim gerektirdiği gerçeğidir. Hizmet sektörünün çalışan istihdamı oranının giderek artması ve işe kabul için en az üniversite diploması istenmesi, Y kuşağının karakteristik özelliklerinden olan daha iyiye isteme düşüncesi ile birleşince kuşak üyeleri yükseköğrenime adeta akın etmiştir (Carnavale ve Fry, 2000). Türkiye’de de Y kuşağının okullaşma oranı her geçen yıl artış göstermektedir (Bkz. Grafik 3)

Grafik 3: Türkiye’de Yükseköğrenim Okullaşma Oranı

Y kuşağının bu yüksek okullaşma oranı ekonomik olarak kuşağa ciddi sorunlar yaratmıştır. Yüksek okullaşma beraberinde öğrenim kredisi ve okul harçlarını da getirmiş Y kuşağının üniversite serüveni genel anlamda ciddi borçlanma ile sonuçlanmıştır. Y kuşağının borçlarına yönelik yapılan çeşitli araştırmalar lisans ve üstü eğitim alan kişilerin yarısının öğrenim kredisi borcunu ödeyemediğini, kredi borcu ile mezun olan öğrencinin, kredi borcu olmadan mezun olan öğrenciye göre geçinmekte zorlandıklarını göstermektedir. Öğrencilerin sadece okul ücretlerinden kaynaklı değil, kira, fatura, diğer eğitim masrafları ve gıda gibi masraflardan dolayı da borçlandığı söylenebilir (Cilluffo, 2019; Phillips, 2013). Türkiye’ de benzer bir tablo oluşturuyor. Yükseköğretim Kurulu verilerine göre 2021 yılında eğitim gören öğrencilerin yaklaşık yarısı öğrenim kredisi kullanmaktadır (İlter, 2021).

6.4. Y Kuşağı ve Sağlık

Y kuşağı yaş aralığı olarak diğer kuşaklardan daha genç bir kuşak olmasına rağmen sağlığını tehdit eden birçok faktörle baş etmek zorundadır. Kanser, obezite, erken kalp krizi gibi ciddi sağlık sorunları ile karşı karşıya kalan Y kuşağının %70’i orta yaşa gelmeden aşırı kilolu olarak nitelendirilecektir. Y kuşağının aşırı kilo problemi beraberinde kanser gibi ciddi sorunları da getirmektedir. Özellikle 1980 yılından itibaren aşırı kilolu olan bireylerde keskin bir artış gözlemlenmektedir (Campell, 2018). Yetersiz egzersiz, sağlıksız beslenme, obezite ve yüksek kolesterol seviyeleri Y kuşağı bireylerde erken felç ve ani kalp krizlerini tetikleyen sağlık sorunları olarak

görülmektedir. Genç kuşağın karşılaştığı sağlık sorunları üzerine yapılan araştırmalar 40 yaş altındaki bireylerde kalp rahatsızlıklarının önceki on yıla göre %2’lik bir artış gösterdiğini, son on yıl içinde felç geçiren genç hastaların sayısının %44 oranında arttığını göstermektedir (Pierce, 2019; American College of Cardiology, 2019).

Dijital yerli olarak tanımlanan ve kendinden önceki nesillere göre daha ileri teknolojik becerilere sahip Y kuşağı, bu becerilerini sağlık hizmetlerine de yansıtmıştır. Genel anlamda fiziksel olarak doktor kontrolüne gitmeyi çok sık tercih etmemektedirler. Bu durumum kendilerinin çevrim içi yöntemler kullanarak sağlık kontrolünden geçme davranışı sergilemelerine neden olmaktadır. Bu davranışın temelinde çevrim içi bilgiye sürekli erişim beklentilerinin olması ve maliyet odaklı düşünce biçimi yatmaktadır. Sağlık hizmetinin maliyetini oldukça önemseyen Y kuşağı için hizmetin maliyeti düşük olmalıdır. Bu nedenle internet üzerinden hastalıklarına ilişkin veri toplama oranı en yüksek kuşak olarak kabul edilmektedirler. Hastalıklarını ve çözüm yollarını internet üzerinden araştırma davranışı aynı zamanda Y kuşağının sağlık kontrolüne daha fazla bilgi ile gitme isteğinden ileri gelmektedir. Y kuşağının benimsediği bu sağlık yaklaşımı, beraberinde birçok zorluk ve gelişmeyi getirmiştir. Y kuşağının mobil uygulamalar ile randevu alma sıklığı ve dijital verimliliğe odaklanması bu alanlarda sağlık hizmetlerinde gelişmelere neden olmuştur (Koren, 2016). Sağlık alanında Türkiye’de bu amaçla hayata geçirilen merkezi hekim randevu sistemi (MHRS) ve e-nabız uygulamaları da Y kuşağı tarafından ilgi ile karşılanmış ve diğer kuşak üyelerine göre Y kuşağının bu dijital sağlık hizmetlerini daha sık kullandığı görülmüştür (Demirhan ve Erdal, 2019).

7. Z KUŞAĞI

Y kuşağının arkasından gelen ve isimlendirilirken alfabetik sıralama göz önüne alındığı için Z ifadesi kullanılan bu kuşağa, aynı zamanda IGen, Post Gen, Gen Wii, Digital Natives gibi isimler de verilmiştir. Fakat Kuşak Teorisi kitabının yazarlarından Neill Howe tarafından ise kim tarafından ve nasıl isimlendirileceğinin tahmin edilemeyeceğini belirtilmiştir (Horovitz, 2012). Z Kuşağının doğum aralığına ilişkin çeşitli tartışmalar olsa da genel olarak 1997 ve 2000 yılları arasında doğdukları kabul edilmiştir (Francis ve Hoefel, 2018). Genel olarak nesillerin aralıkları 20 yıl kabul edilse

de bu aralıkların belirlenmesi için kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Bu sebeple Z kuşağının süresinin kimileri tarafından, ilerleyen teknoloji sebebi ile 10 yıl olarak belirlenmesi gerektiği ve hatta sonrasında gelecek kuşakların da onar yıl ile belirtilmesinin doğru olacağına ilişkin görüşler dile getirilmiştir.

Teknoloji nesilleri ve nesillerin sürelerini, insanların etkileşim süreçlerini belirleyebilen önemli bir faktördür. Dijital teknoloji ile hızlanan bu değişim sürecinde bebek patlaması kuşağı renkli televizyonların evlere girmesiyle yaşam tarzını değiştirerek büyümüştür. Z kuşağı bilgisayar dünyasının yükselişinin başında, Y kuşağı ise internetin yaygınlaştığı bir dönemde büyümüş ve yaşlanmaya başlamıştır. Bu açıdan bakıldığında Z kuşağı, diğer kuşakların yaşadıkları tüm dijital ilerlemelere doğumdan beri tanık olmuştur. 2007 yılında Iphone piyasaya sürüldüğünde ilk doğan Z kuşağı üyeleri 10 yaşındaydı. Mobil cihaz, WiFi teknolojisi Y kuşağının deneyimleyerek öğrendiği yenilikler olurken, bu yeniliklere Z kuşağı neredeyse doğumdan itibaren erişebiliyordu (Dimock, 2019). Bu açıdan bakıldığında Z kuşağını web, diz üstü bilgisayar, akıllı telefon gibi araçların içinde var olan ve dünyanın bu yönüyle yaşadığı en önemli değişimlerin merkezinde kalan bir kuşak olarak kabul edebiliriz (Tulgan, 2013).

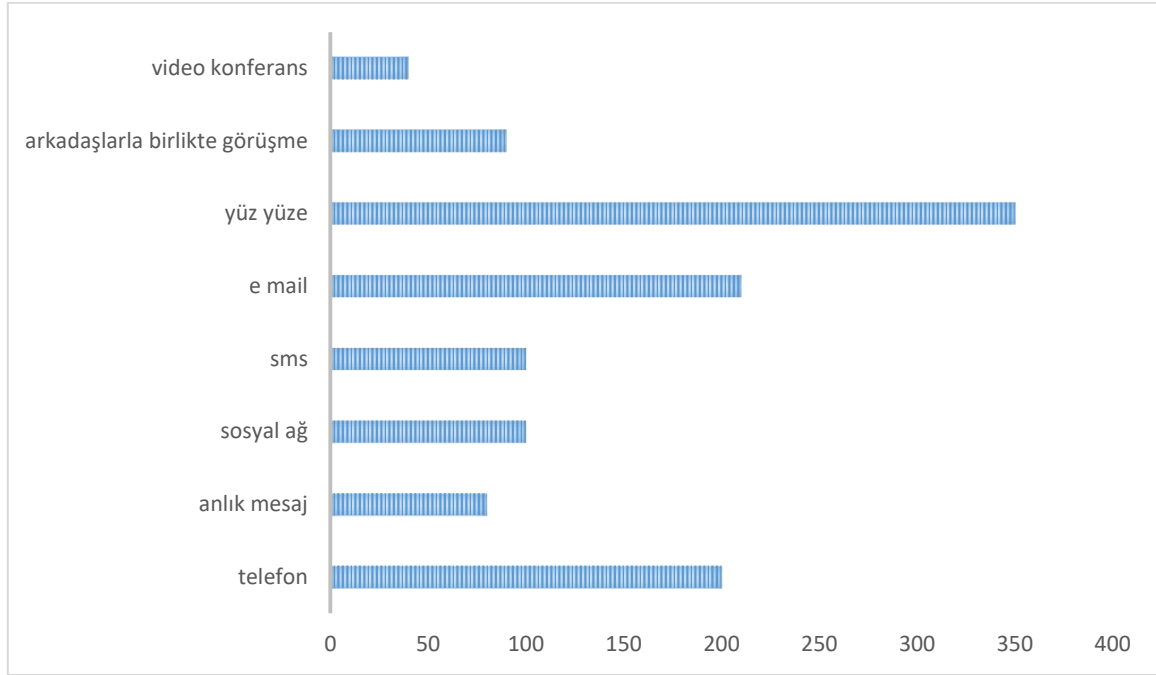
Z kuşağının içine doğduğu ve çocukluklarını oluşturan dünya, savaşların, ekonomik daralmanın, terör olaylarının ve yüksek işsizliğin sıklıkla gözlendiği, dijitalleşmenin artık her yerde olduğu bir yer olarak kabul edilmektedir. Çoğunlukla ebeveynleri olan X kuşağı veya kendisinden önceki Y kuşağı gibi televizyon izlemek için ayrı, oyun oynamak için ayrı, telefon görüşmesi için ayrı bir cihaz yerine hepsini cebinde taşıyarak yapabildiği bir cihaza sahiptir ve bu cihazı etkili kullanabilmektedir. Sahip olduğu yeterlilikler ile dünyadaki birçok soruna anında erişim sağlayabilen bu kuşak, sorunların farkına vararak çözüm üretme isteği içinde olmuş ve çözüm üretmek için elinde olan araçları, bilgileri nasıl etkili kullanacağını bilmektedir (Seemiller ve Grace, 2016). Y kuşağına göre daha girişimci, güvenilir, hoş görülür, para ile motivasyona karşı daha düşük beklentili, dürüstlüğü önem veren ve gelecek konusunda Y kuşağından çok daha iyimser bir tutuma sahip (Schawbell, 2014) aynı zamanda sabırsız, pratik fikirleri olan, kendinden önceki kuşakların sahip oldukları hırslardan

arınmış, kendin yap diye ifade edilebilecek biçimde kendi kendini yönetebilen bir kuşak görüntüsüne sahiplerdir. Bunun yanı sıra çevre sorunları ile yakından ilgili, doğal yaşam alanları ve doğal kaynaklara karşı sorumlu davranışlar içerisinde oldukları söylenebilir (Tulgan, 2013; Mihelic, 2013).

7.1. Z Kuşağı ve İletişim

Teknolojik olarak bugüne kadar en gelişmiş nesil olan ve iletişim konusunda yetkin bir görüntü çizen Z kuşağı için sosyal ağlar yaşamlarının bir parçası halini almıştır. Z kuşağının sahip oldukları teknolojik donanım bakıldığında %93'ünün kendisine veya ailesine ait bir bilgisayarının olduğu, %95 lik bir kısmının ise kişisel akıllı telefonunun bulunduğu görülmektedir. Ayrıca yine bu kuşağın üyelerinin, akıllı telefonlarını sık sık kullandıkları, uyanır uyanmaz telefonlarındaki mesajları veya bildirimleri kontrol ettiklerini ve telefonlarının günlük rutin yaşamlarının önemli bir parçası olduğunu belirten çalışmalar, iletişim teknolojilerinin Z kuşağı için ne derecede önemli ve onların yaşamlarıyla karmaşık bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir (Schaeffer, 2019). Teknolojik cihazlar birçok amaç için kullanılabilir. Bu amaçlar birileri ile tanışma, sanatsal zevkleri paylaşma ve bu zevklere yönelik gruplara katılma, dünya genelinde sivil eylemlere katılma, destek olma, eğitim ortamlarında öğrenme deneyimlerini artırma ve hatta çevrim içi olarak psikolojik destek alma olabilir (Turner, 2015). Z kuşağı da akıllı telefon ve bilgisayarlarını daha çok iletişim odaklı olmakla birlikte yeni şeyler öğrenmek, yeni ilişkiler kurmak ve zaman geçirmek için kullandıklarını belirtmektedir (Schaeffer, 2019). Akıllı telefonlar Z kuşağına sadece iletişimde hız değil aynı zamanda esneklik tanımıştır. Z kuşağı akıllı telefonlarını kullanarak herhangi bir yerden, herhangi bir zamanda herhangi bir kişi ile iletişim kurabilmektedir. Ayrıca sahip oldukları diz üstü bilgisayarlar da Z kuşağının bu esnekliğine katkı sağlayan cihazlar olarak kabul edilebilir (Seemiller, 2016). Z kuşağının elde ettiği bu kolaylıklar, kuşağın vazgeçilmez yaşam unsurları haline gelirken aynı zamanda onlardan odaklanma becerilerini almış ve sosyal uyum süreçlerini olumsuz etkilemiştir. Özellikle gençlerin odaklanma sürelerinin sekiz saniyeye kadar düştüğünü, gençlerin insanlarla etkileşime girmemek için telefonlarını kullanmayı tercih ettiğini, gençlerin

önemli bir kısmının yapacakları herhangi bir iş olmadığında telefonları ile ilgilendiğini söyleyebilmek mümkündür (Schaeffer, 2019; McSpadden, 2015).

Grafik 4: Z Kuşağının İletişim Tercihleri (Kaynak: Peres ve Mesquita, 2018)

Z kuşağının dijital yaklaşımları ve karakteristik özellikleri aynı zamanda sosyal medya kullanımlarını etkilemiştir. İlk sosyal medya platformları kurulduğunda (facebook 2004 yılında, YouTube 2005 yılında, twitter 2006 yılında, instagram 2010 yılında kurulmuştur.) Z kuşağı üyelerinin henüz sosyal medya hesabı olamayacak veya bir sosyal medya platformu tercihi yapamayacak kadar küçük çocuklar olduğu söylenebilir. Z kuşağının yaşı ilerledikçe sosyal medya kullanım tercihleri de kendinden önceki kuşakların sosyal medya tercihlerine göre farklılaşmıştır. Facebook, X ve Y kuşağı bireylerinin gözdesi olarak uzun bir süre en çok kullanılan sosyal medya platformu olarak varlığını sürdürse de Z kuşağının ilerleyen yaşı ile birlikte özellikle genç yaş grubunda kullanım açısından ciddi bir düşüş yaşamıştır. Konuyla ilgili yapılan araştırmalar son yıllarda sosyal medya platformlarının kullanım oranlarında önemli bir değişim olmadığını söylese de özellikle Z kuşağı bireylerin oluşturduğu yaş gruplarında instagram, snapchat ve tiktok uygulamalarının kullanım oranlarının artış gösterdiği bilinmektedir (Auxier ve Anderson, 2021). Sosyal medyanın Z kuşağının hayatının her alanında bulunması bilinen bir durum olsa da bu platformların etkileri hakkında kesin bir fikir yürütmek pek mümkün değildir. Z kuşağının yaklaşık

yarısına göre sosyal medya, kendileri üzerinde ne olumlu ne olumsuz bir etki göstermektedir. Sosyal medyanın olumlu olduğuna ilişkin görüşlere sahip gençlerin orası ise %24'tür. Bununla birlikte Z kuşağı bireyleri sosyal medya uygulamalarında beğendikleri içeriklere yönelik profilleri de diğer kuşaklara göre farklılıklar barındırmaktadır. Video-müzik temalı içerikler Z kuşağı tarafından daha çok beğenilirken, politika en az tercih edilen içerik olarak görülmektedir. Z kuşağı sosyal medya uygulamalarında kişisel sorunlarını veya siyasi düşüncelerini değil, başarılarını ve sosyal yaşantılarını paylaşmaktadır (Tutgun-Ünal ve Deniz, 2020; Anderson ve Jiang, 2018a).

Z kuşağı için sosyal medya, arkadaşlarının hayatlarında olanlara daha bağlı hissettiren, kendilerini güvende hissettiklerini belirttikleri, olumlu duygularla ilişkilendirilmiş bir sanal ortamdır. Ayrıca bu kuşak için sosyal medya, onları sivil düşüncelere yönlendirme, etkileşim içinde bulundukları veya karşı karşıya geldikleri fikirler ile farklı düşünmeyi sağlama, gördükleri bir soruna duyarlılık ve destek gösterme gibi roller de barındırmaktadır. Özellikle arkadaşları ile aralarındaki bağlantıları kurma, benzer ilgi alanlarına yönelme ve arkadaşları ile çevrim içi vakit geçirme yönüyle Z kuşağı tarafından tercih edilmektedir. Sosyal medya bu yönüyle Z kuşağı üyelerini paylaşımlar yapmaya da itmektedir. Yapılan paylaşımlar ve sosyal medyada karşı karşıya kalınan durumlar beraberinde siber zorbalığı getirebilmektedir (Anderson ve Jiang, 2018b). Anderson (2018) tarafından yapılan bir PEW araştırması, gençlerin %59'unun siber zorbalık veya taciz ile karşılaştığını, takma isimle anılma, kendileri hakkında internette bilgi paylaşımı, ebeveynler tarafından sürekli kontrol ve şiddet hedefi olma durumlarının en çok karşılaşılan zorbalık türleri olduğunu göstermiştir. Ayrıca araştırma kızların müstehcen görüntülere erkeklerden daha fazla maruz kaldığını, zorbalık veya taciz türlerini erkeklere göre daha fazla deneyimlediklerini belirtmektedir.

Sosyal medya platformları aynı zamanda Z kuşağının romantik ilişkiler kurabilmesini sağlayan imkanlar barındırması yönüyle de dikkat çekmektedir. Z kuşağı arasında sosyal medya ile flört edebilecekleri kişileri bulmak oldukça yaygın bir davranıştır. Flörte başlama biçimleri mesaj veya video gönderme, birlikte sosyal medya

aktivitelerine katılma, karşı tarafın ilgisini çekecek içerik paylaşma gibi yöntemlerden oluşmaktadır. Sosyal medya aynı zamanda romantik ilişkilerde güvende hissetme, duygusal olarak karşı tarafa çok daha yakın olma, duygusal bağ kurma gibi konularda genç bireyleri destekleyici bir rol oynamaktadır. Sosyal medyanın romantik ilişkilerin üzerindeki bu etkisi aynı zamanda iletişim açısından da belirleyici olmakta, gençlerin sosyal medya üzerinden veya dijital iletişim yöntemleri kullanarak bir birlerinden sıklıkla haberdar olma isteklerini karşılamaktadır. Sosyal medyanın ilişkiler üzerindeki bu önemli rolü beraberinde sosyal taciz, biten bir ilişki sonrası takip, siber zorbalık, cinsel zorlama/taciz gibi olumsuz durumları da beraberinde getirmektedir (Lenhart vd., 2015).

7.2. Z Kuşağının Sosyopolitik Kimliği

Z kuşağının çocukluğu ve gençliği savaşlar, ekonomik bunalımlar, iklim krizleri, doğal varlıkların yok olmaya başlaması ve çevre kirliliği gibi ciddi küresel sorunlar içerisinde geçmiştir. 11 Eylül olayları ile başlayan ve dünyanın hemen hemen her bölgesinde etkisini gösteren savaş ortamı ve terör olayları sonucunda Z kuşağında savaş ve savaşın finansa etkisi konusunda endişeli bir yaklaşım gelişmiştir. Önceki nesillerde savaşlar, ulusların arasında gerçekleşirken Z kuşağı için savaşlar örgütler arasında var olan bir durum olarak görülmüştür. Z kuşağı bu anlamda savaşlardan bugüne kadar çok fazla insanın etkilendiğine, savaşların bugün insanlığı daha kötü bir geleceğe sürüklenme veya yok etme potansiyeli taşıdığına ve çatışma halinin barışçıl yöntemlerle çözülebileceğine inanmaktadır. Bu yönüyle Z kuşağı insanların karşılaştığı sorunların farkında, eşitlik ve eşitliğe önem verilen bir çağın içerisinde bulunmaktadır. İnsanların hayallerini engelleyen politikaların varlığına veya farklı insanlara saygısız davranılmasına anlam vermede zorlanan bu nesil, politikacıların liberal görüşlerine ve ilgilendikleri konularda yapılan hükümet düzenlemelerine ilgi duyan, insan haklarına bağlı bireyler olarak kabul edilmektedirler (Seemiller ve Grace, 2016).

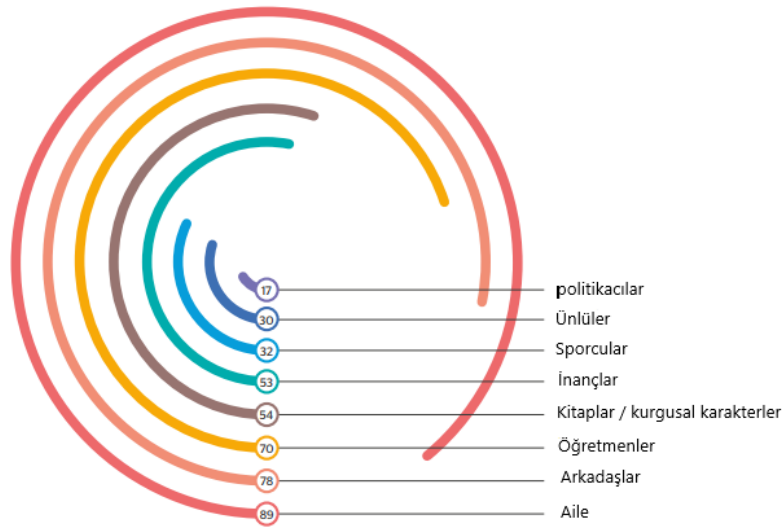
Siyasi yönelimleri Y kuşağı ile benzerlikler gösterse de kuşağın siyasi fikirleri ile ilgili değişimlerin ilerleyen dönemlerde meydana gelecek olayların etkisiyle değişebileceği düşünülmektedir. Ancak sahip oldukları genel yaklaşım Z kuşağının cinsiyet, cinsel

tercih, ırk, siyasi eğilim gibi konularda ayrılıkçı düşünmediği fikrini oluşturmaktadır. Her ne kadar LGBT bireylere karşı son dönemlerde yükselen bir hoşgörüsüzlük olsa da (Miller, 2019) Z kuşağının, insanları cinsiyetleri ve cinsel tercihlerine göre değerlendirilmemesi gerektiği yönünde bir inancı mevcuttur. Toplumun erkek ve kadın olarak nitelendirilmemesi gerektiğini, her iki cinsiyeti de kabul etmeyen bireyler için diğer ifadesinin kullanılması gerektiğini dile getiren Z kuşağı, bu tutumuyla kendinden önceki tüm kuşaklardan farklılaşmaktadır. Z kuşağı için ırksal çeşitlilikte önemli bir kavramdır. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde son dönemlerde siyahilere karşı artan şiddet davranışlarında siyahilerin yanında yer almış, ırksal çeşitliliğin toplumun bir değeri olduğunu belirtmişlerdir (Parker vd., 2019).

Z kuşağı için oldukça önemli olan bir diğer sosyopolitik durum da iklim değişimleri ve çevresel felaketlerdir. Z kuşağının en ünlü iklim aktivisti olan Geratha Thunberg 2019 yılında Time Dergisi tarafından yılın kişisi seçilmiş, Nobel'e aday gösterilmiş, 2019 yılı Uluslararası Çocuk Barış Ödülü'nü kazanmıştır. İklim için okul grevi akımını başlatan ve küresel bir etki oluşturan Geratha Thunberg, aynı zamanda Z kuşağının sosyal vicdanının da üne kavuşmasında aracılık etmiştir (Keegan, 2019). Z kuşağının iklim değişikliklerine karşı olan bu hassas tutumu aynı zamanda kendilerinde iklim kaygısı da oluşturmuştur. Mevcut durum Z kuşağı üzerinde geleceğe yönelik bir endişe duygusu, uyku düzensizliği ve önceki kuşaklara iklim konusunda güvensizlik yaratmıştır. Yapılan araştırmalar iklim sorununun Z kuşağı için önemli bir konu olduğunu gösterirken, politika yapıcıların Z kuşağının bu hassasiyetine değer vermediği ortaya koymaktadır. Z kuşağının vicdani hassasiyeti ve hassas oldukları konular hakkındaki beklentileri, kendilerinde korku, endişe ve kaygı gibi duyguların gelişmesine neden olmaktadır (Atherton, 2020).

Z kuşağı ahlaki ve dini değerler konusunda farklı bir pencereden dünyayı görebilen bir nesil olarak kabul edilebilir. Cinsiyet, kürtaj, cinsel yönelim ve dini özgürlükler konusunda küresel olarak bakılırsa daha özgürlükçü ve destekleyici bir tutuma sahip olan Z kuşağının önemli bir kesimi kadın erkek eşitliğini savunan, trans bireylerin diğer bireylerden farklı olmadığını ve aynı haklara sahip olunması gerektiğini düşünen kişilerden oluşmaktadır. Yapılan araştırmalar Z kuşağının dini eğilimlerini

net olarak belirlemede yetersiz kalsa da, bu kuşak bireylerinin özellikle kişi başına düşen gelirin yüksek olduğu Almanya, Japonya, İngiltere gibi ülkelerde dini yönelimlerinin önemli olmadığı söylenebilir. Ayrıca Z kuşağı için din, arkadaş seçimlerinde rol oynayabilen, ailelerinin hayatlarında önemli olduğu için kendi hayatlarında da yer edinen bir olgudur. Z kuşağı aile kavramını oldukça önemli kabul etmektedir. Bunun yanında kendilerini etkileyen toplum kesimlerinde politikacıları genel anlamda daha az etkili görmektedir. Genel anlamda bakıldığında Z kuşağı için kadın erkek eşitliğine önem veren, trans bireylerin haklarını savunan, kadınların güvenli kürtaj isteğini destekleyen, eşcinsel evliliklerin engellenmemesi gerektiğini düşünen, dini değerlere hakaret dahi olsa şiddet odaklı yaklaşılması gerektiği yönünde fikirlere sahip bireylerden oluşmaktadır denilebilir (Broadbend vd., 2017; Parker vd., 2019).

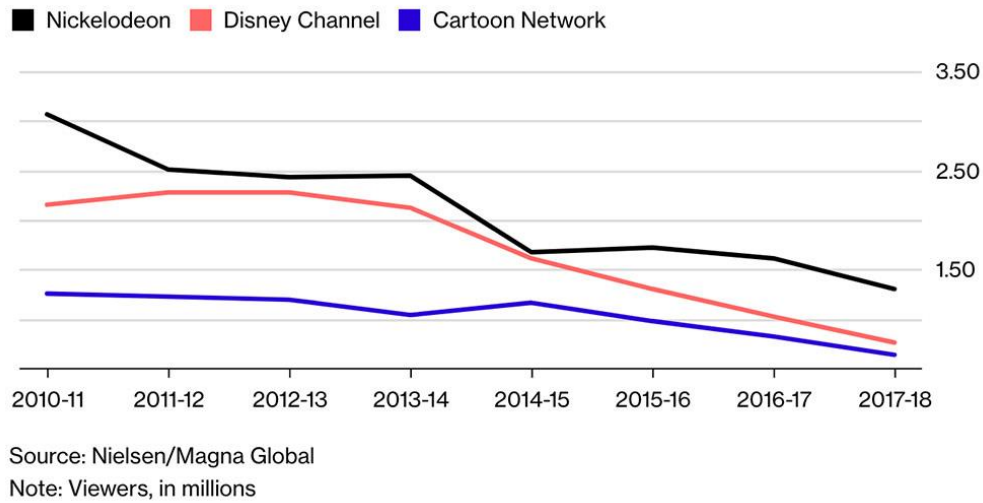

Şekil 2: Z Kuşağının Sahip Olduğu Değerleri Etkileyen Faktörler (Kaynak: Broadbend vd., 2017)

Z kuşağı insanların evliliğe bakış açılarının da değişime uğradığı bir kuşak olarak önceki kuşaklardan farklılaşmaktadır. Özellikle anne ve babalarından önceki kuşaklara göre daha fazla ilgi gören ve onlarla daha çok zaman geçiren Z kuşağı, aile yaşantısını önemseyen bir tutum içerisindedir. Z kuşağının cinsiyeti önemsemeyen ve cinsiyet eşitliğine vurgu yapan tutumu aynı zamanda kendisini eşcinsel ailelere yaklaşımda da göstermektedir. Z kuşağının farklı yaşamlara olan üstün saygısını ve

aile yaşantısının kendileri için ne düzeyde önemli olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Aile yaşantısını önemseyen bu kuşak, sahip oldukları cinsiyete yönelik tutumları ile ataerkil aile kurumunu da desteklememektedir. Kuşak üyelerine göre çocukların bakımı ve hanenin finansal birikimi sadece bir ebeveyn üzerinde değil, müşterek bir yaklaşımla eşit düzeyde olmalıdır. Z kuşağının aile hakkında sahip olduğu tüm bu görüşler, özellikle geçmiş kuşaklardan günümüze kadar kavrama yönelik değişimler göz önüne alındığında, ailenin gelecekte daha eşitlikçi bir ortam olarak ön plana çıkacağı söylenebilir (Parker vd., 2019).

Bebek patlaması kuşağı, X kuşağı ve Y kuşağı televizyonlardan kendileri için ikonik karakterler benimserken, bu durum Y kuşağında biraz daha farklı seyretmektedir. Z kuşağının televizyondan program takip etme oranı diğer kuşaklara göre oldukça düşük olmakla birlikte bu oranların altında kuşak üyelerinin yükselen ekran bağımlılığı ve içerik izlenmesi konusunda bağımsız olma istekleri yatmaktadır.

Grafik 5: Çocuk Kanallarının Yıllara Göre İzlenme Oranları (Kaynak: Schneider, 2020)

Özellikle gençlere ve çocuklara hizmet eden bazı televizyon kanallarının izlenme oranlarının giderek düşmeye, Netflix gibi dijital film ve video platformlarının giderek popülerleşmesi, Z kuşağının televizyon programı kaynaklı ikon karakterleri olmamasının nedenidir (Schneider, 2020). Televizyon izleme oranları Z kuşağı için düşüş eğiliminde olsa da, kuşak üyeleri için kurgu temelli yazılan veya yaratılan eserler (Harry Potter, Alacakaranlık Serisi, Doctor Who vb.) kendi aralarında oldukça popülerdir. Ebeveynleri olan X kuşağı, televizyon aracılığıyla müzik kanallarından

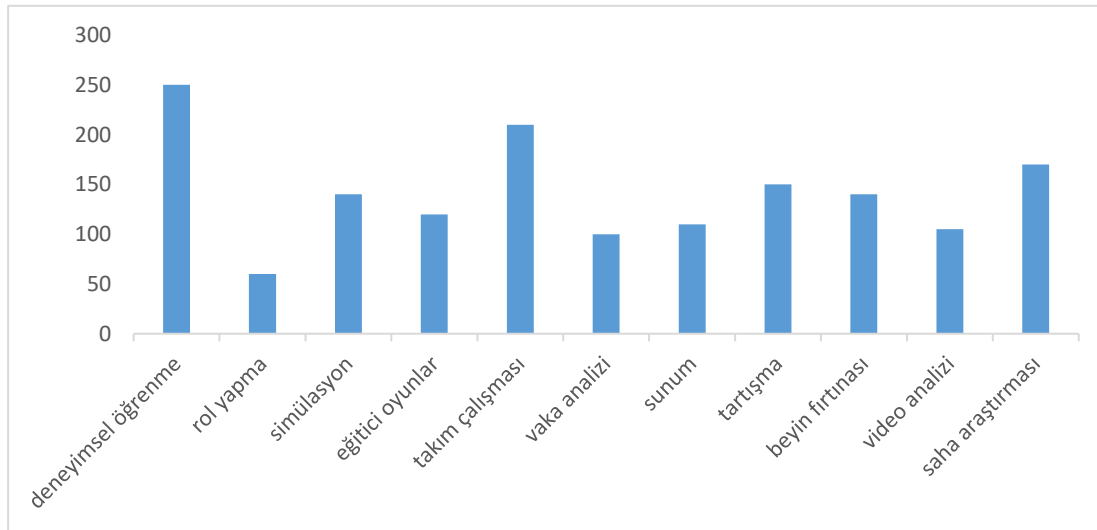
müzik dinlerken, Z kuşağı ebeveynlerinin aksine spotify, YouTube gibi dijital müzik platformlarını kullanmaktadır. Kendilerinden önceki kuşaklar, belirgin bir akıma ait müzikleri dinlemeyi tercih ederken, bu durum Z kuşağında farklı seyretnmiştir. Yapılan araştırmalar Z kuşağı için müzik dinlemenin oldukça önemli olduğunu göstermektedir. Dinledikleri müzikler ile kişisel tarzlarını belirlemekte, arkadaş edinme ve sosyal kabul için müziğin gerekli olduğunu düşünmektedir. Spotify gibi dijital müzik platformlarının Z kuşağına istediği müziğe geçiş yapma fırsatı tanınması veya kişiselleştirilebilir bir müzik ortamı yaratması açısından, kuşak üyelerince yoğun bir biçimde tercih edilir hale gelmektedir. Kuşağın bu platformlarda dinledikleri sanatçılar ise BTS, Shawn Mendes, Beyonce ve Taylor Swift olarak belirtilebilir (Hodak, 2018).

7.3. Z kuşağı ve Eğitim

Bir çocuğun yaşamının ilk yılları, yaşam boyu başarının temelini oluşturmaktadır. Doğum öncesinden başlayan kaliteli bakımları ve ilkokulun ilk yıllarına kadar devam eden, çocuklar için eğitim başarısını artıran koşulların oluşturulması oldukça önemlidir. Güçlü ve sağlıklı bir başlangıçla, çocuklar okula devam etme ve zamanında mezun olma yolunda daha kolay ilerleyerek, ortaöğretim sonrası eğitim ve öğretime devam edip ve başarılı bir şekilde yetişkinliğe geçiş yapabilmektedir (AECF, 2020). Bu durum gençlerin öğrenme kapasitelerini yükseltecek öğrenme ortamlarının oluşturulabilmesini gerekli kılmakla birlikte, sadece teknoloji odaklılık yerine, ortam çeşitliliği, akranla öğrenme, etkileşim ve deneyim gibi unsurlara da yer vermek gerekir. Z kuşağının eğitime ilişkin yaklaşımı kendisinden önceki kuşaklardan çok farklı olamamakla birlikte, öğrenmeye yönelik, öğrenilen becerileri hızlı bir biçimde gerçek yaşantıya uygulayabilecekleri bir öğrenme ortamı isteği bulunmaktadır. Bu istekleri doğrultusunda uygulamalı öğrenme ortamlarını daha çok tercih etmekte ve kendileri için ideal öğrenme ortamını, “en fazla bilgiyi edinmek için öğrenme sürecine aktif olarak katılmak” olarak tanımlamaktadır (Seemiller ve Grace, 2017; Kolb ve Kolb, 2005). Z kuşağı öğrenme konusunda tam anlamı ile özdüzenlemeli öğrenme eğilimi göstermektedir. Birçok şeyi kendi kendine öğrenme konusunda duydukları belirgin

istek, onların öğrenmeyi hırslı, bağımsız ve kişisel gelişime odaklı olarak gördüğünü ortaya koymaktadır (Iftode, 2019).

Kuşağın öğrenme stili kendi kendine öğrenmeyle birlikte hızlı öğrenme, bilgiye anında ulaşma da içermektedir. Bilgi edinme için arama motorlarını, Wikipedia gibi çevrim içi ansiklopedileri, YouTube videolarını tercih eden Z kuşağı, bilgi edinme sürecini araştırma yapmaktan çok aradığına ulaşma olarak kabul etmektedir. Bu durum aynı zamanda “googlelama, googling” gibi ifadelerin gelişmesine neden olmuştur. Bilgiye bu denli hızlı erişme isteği sonucunda Z kuşağının edindiği bilginin güvenilirliği de düşmektedir. Birçok Z kuşağı gencin karşılaştığı; arama motorlarından gelen bilginin kalitesini değerlendirmede zorluk yaşama, bilgi erişimi için arama motorlarına bağlı kalma, azalan dikkat süresi, etik dışı ve intihal içerikli ödev yapma ve zayıflayan zaman yönetimi becerileri gibi durumlar öğrenmenin kalitesi hakkında

endişe yaratmaktadır (Purcell vd., 2012). Dijital dünyada Z kuşağının bilgi erişimi sadece arama motorları ile sınırlı sayılamaz. Kendilerine akademik destek olabilecek birçok çevrim içi kaynak, çevrim içi ders siteleri, çevrim içi testler, kendin yap veya nasıl yapılır temalı video içerikler anında erişim sağlayabilecekleri bir konumda yapılandırılmıştır. Örneğin Z kuşağının bu süreçte sıklıkla kullandığı Khan Academy ile matematik, fen, tarih, bilgisayar gibi derslere ait kendi öğrenme hızlarına ve tercihlerine uygun etkinlikler, eğitici videolar barındırmakta ve bu içerikleri öğrencilerin hizmetine ücretsiz sunabilmektedir. Khan Academy ile Udemy, YouTube, edX gibi platformlarda ücretli veya ücretsiz biçimde eğitici içerikler ve seviyelere göre ayrılmış kurslar ile Z kuşağına hizmet sunmaktadır (Seemiller, 2016).

Grafik 6: Z Kuşağının Öğrenme Tercihleri (Kaynak: Peres ve Mesquita, 2018)

Günümüz itibari ile Z kuşağı lise ve üniversite öğrenimine devam etmektedir. Kuşağın ilk temsilcileri üniversiten mezun olmuş ve iş yaşamına atılmak üzeredir diyebiliriz. Her ne kadar Y kuşağının son temsilcisi ile Z kuşağının ilk temsilcisi bireyler aynı dönemde doğmuş ve bundan kaynaklı Z kuşağı post-milliennal gibi görülse de kuşakların öğrenme yaklaşımları ve temel özellikleri farklıdır. Y kuşağı geleneksel olarak kendine güvenen, korunaklı, takım odaklı ve baskı altında çalışan bireylerken, Z kuşağı sadakat, düşünceli olma, kararlılık, şefkat, açık fikirlilik ve sorumluluk özellikleriyle özdeşleşmiştir. Bu durum başarıya karşı motivasyon kaynaklarında da farklılıklar yaratır. Y kuşağı finansal ödül ve geri bildirim gibi araçlarla motivasyon sağlarken, Z kuşağı başkalarının hayatlarında bir fark oluşturmaya çalışma, başkalarını hayal kırıklığına uğratmamak için verdikleri sözleri yerine getirme, inandıkları şeyleri savunmak için motive olurlar (Seemiller ve Grace, 2016; Seemiller ve Clayton, 2019).

Tablo 11: Y ve Z Kuşaklarının Tanımlayıcı İfadeleri (Kaynak: Mohr ve Mohr, 2017)

Y		Z	
Ben Odaklı	Bencil	Sorumlu	Spontane Değil
Yüksek Beklenti	Yetkili	Açık Görüşlü	Yenilikçi
İyimser	Kendinden Emin	Düşünceli	Odaklanmamış
Eğitimli	Bağlı	Sadık	Rekabetçi Değil
İçe dönük	Belirsiz	Girişimci	Hazırcı
Ebeveyn Destekli	Ödül Kazanmış	Şefkatli	Akranla Değerlendirme
Hoşgörülü	Yapılandırılmamış	Etkileşimli	Kaçırma Korkusu

Z kuşağının motivasyon tarzı onlarla kurulacak motivasyon diyaloglarında da kendisini göstermektedir (Seemiller vd., 2019). Mohr ve Mohr (2017), bu kapsamda Z kuşağı ile kurulacak motivasyonel başlangıç diyaloglarını şöyle belirtmiştir;

1. *"İşte buna ihtiyacınız olacak."*
2. *"Kendi hayatınızda ve başkalarının hayatında gerçek farklılıklar yaratmanız için sizi donatmak için buradayız."*
3. *"Bu alandaki profesyonellerin bu temel kavramları bilmesi ve uygulaması gerekir."*
4. *"Bunu nasıl yapacağınızı bilmek, işle ilgili önemli kararlar almanıza yardımcı olacaktır."*
5. *"Bşkalarını hayal kırıklığına uğratmak istemediğinizi biliyorum, bu yüzden buna dikkat edin."*
6. *"Olabileceğinin en iyisi olmana yardım etmek istiyorum."*
7. *"Bu görev zor olabilir, ancak çabanıza değebilir."*

Z kuşağının eğitimden beklentileri ve öğrenme stilleri eğitim ortamlarında yapılan düzenleme ile birlikte, eğitimcilerin öğretme yaklaşımlarında da değişiklikler içermektedir. Miranda (2020) bu yaklaşımları şöyle açıklamıştır;

- 1- Kısa çevrim içi sınavlar: Z kuşağı öğrencileri daha çok kısa, çevrim içi sınavları yanıtlamayı tercih ederler. Cep telefonlarını kullanarak cevaplanabilen, web araçları ile uygulanan kısa sınavlar sınıfta yanıtlanmalıdır.
- 2- Takımlar/Küçük Gruplar: Z kuşağı öğrenciler küçük gruplar halinde çalışmayı tercih ederler. Küçük gruplarla çalışma yaratıcılığı daha fazla özendirebilir. Küçük gruplar halinde yapılan çalışmalar sonucu öğrencilerin süreçten nasıl keyif aldıkları görülebilir.
- 3- Aktif Öğrenme Etkinlikleri: Yapılan çalışmalar Z kuşağının dikkat süresinin kısa olduğunu göstermektedir. Kısa özet hazırlatma gibi süresi bir dakikalık aktiviteler nelere dikkat edilmesi gerektiğini belirlemede yardımcı olur.
- 4- Oyunlar: Oyunlar ders materyallerini gözden geçirmek ve öğrencilerin bilgiyi paylaşabilmelerini sağlamak açısından etkili bir yöntemdir. Oyunlarla öğrenciler aktif bir hale gelebilir ve oyun konsantrasyonu artabilir. Z kuşağı sanal ortamda zorlukları bulunan oyunları severek oynar.

- 5- İlgi ve Geri Bildirim: Bu stratejiler arasında en önemli olanıdır. Öğrencilerin ihtiyaçları önemsendiğinde öğrenciler sınıftaki sürece daha fazla dahil olurlar. Öğrencilerin ilerlemelerini önemsemek onlara sürekli ve olumlu geri bildirim sağlar. Öğrencilere olumlu sözler söylemek onların motivasyonunu artırır ve onlarda değişim yaratır.

Günümüzde öğrenciler pasif bir rol üstlenmek yerine aktif bir katılım göstermeyi tercih etmektedir. Öğrenciler sadece derslere gelmekle ve ders sırasında oturup ileri tarihlerdeki sınavlar için ezberleme amaçlı not almakla ilgilenmek yerine tamamen meşgul olmayı ve öğrenme sürecinin bir parçası olarak hareket etmeyi tercih etmektedir. Z kuşağı öğrencilere tamamen sürükleyici bir eğitim deneyimi için uygun ortam ve fırsat verildiğinde öğrencilerin gelişme eğiliminde olacakları söylenebilir. Öğrenciler aktif katılımlı öğrenme sürecinin yaratacağı zorluklardan keyif alabilmektedir. Yapılan araştırmalar öğrencilerin yaklaşık yarısının yaparak öğrendiklerini gösterirken, dinleyerek öğrenenlerin oranı oldukça azdır. Y yaparak öğrenen öğrenciler etkileşimli sınıf ortamlarını ve sınıf tartışmalarını geleneksel öğrenme metotlarına tercih etmektedir. Öğrencilerin tercih ettikleri bu öğrenme ortamı sadece yüz yüze eğitimle sınırlı değildir. Z kuşağı dijital araçlar ile çevrim içi ortamlarda kendi okullarının dışında, diğer öğrencilerle birlikte öğrenme isteği göstermekte ve bunu gerçekleştirirken de oldukça rahat hareket edebilmektedir. Bu açıdan bakıldığında Z kuşağı bu öğrenme ortamını oluşturacak dijital araçların eğitim süreçleriyle bütünleşerek uygulanmasını beklemektedir. Kişisel öğrenmenin ön planda olduğu bu kuşak aynı araçları kullanarak akademik deneyimleri, kişisel deneyimleri ile sorun yaşamadan birleştirebilme isteği taşımaktadır. Z kuşağı için eğitim her an her yerde gerçekleşebilecek nitelikte olmalıdır (Kozinsky, 2017; Schwieger ve Ladwig, 2018; Moore ve Frazier, 2017).

Z kuşağının eğitim sürecinde karşılaştığı en ciddi sorun belki de Covid-19 pandemisi sonrasını eğitim kurumlarının kapatılması olabilir. Pandemi sürecinin ilk yılında dünya öğrenci nüfusunun %87 si okullarına devam edememiş, UNESCO'ya göre dünya genelinde 165 ülkede okullar belirli bir süre kapalı tutulmuştur. Özellikle eğitim harcamalarının yüksek olmadığı ve sosyoekonomik düzeyin düşük olduğu

bölgelerde öğrenim gören öğrenciler okulların kapanmasından daha fazla etkilenmiştir. Öğrencilerin bu süreçte yaşadıkları öğrenme kaybına ilişkin birçok çalışma yapıp farklı veriler ortaya konsa da, kuşağın bireysel öğrenme arzusu, teknolojik yeterlilikleri, öğrenmeye yönelik istekleri ile birleştğinde öğrencinin kendi öğrenme sürecini yönetebileceği söylenebilir. Z kuşağının kendin yap stratejisini benimsemesi bu yaklaşımı destekler niteliktedir.

7.4. Z kuşağı ve Sağlık

Her ne kadar yaş aralıklarına göre genç bireyler olarak kabul edilseler de Z kuşağı ciddi sağlık tehditleri ile karşı karşıya kalan bir kuşaktır. Kuşağın karşılaştığı en yaygın sağlık sorunu uykuyla ilişkilidir. Z kuşağının uyku alışkanlıkları ile ilgili yapılan çalışmalar kuşağın uyku sorunlarının üç yıl içerisinde %22' lik bir artış gösterdiğini söylemektedir. Buna göre internette ve sosyal medyada daha çok zaman geçiren bireyler daha az uyurken, arkadaşları ile yüz yüze zaman geçiren veya egzersizler yapan bireyler daha fazla uyumaktadır. Cep telefonlarının bu kuşakta yaygın biçimde kullanılıyor oluşu da gençlerin uyku sürecini olumsuz etkilemiş, gençler daha çok telefonları ile birlikte uyuyarak, telefonlarının alarm sistemlerinden faydalanmaktadır. Akıllı telefonların uykunun geçirileceği bölgeye kolayca taşınabilir olması uyku durumunu olumsuz etkilemektedir. Bu cihazlar ile geçirilen süre arttıkça uyku kalitesinde düşüş gözlenmektedir. İyi uyuyamayan bireyler de yaşadıkları uykusuzluk sonucu okul performansında düşüş, obezite gelişimi, depresyon ve anksiyete gibi sağlık sorunlarıyla mücadele etmektedir. Z kuşağı bireyler kendilerinden önceki kuşaklara göre daha depresif ve endişeli görülmektedir. Kuşağın karşılaştığı bu uykusuzluk durumu ve uykunun depresyon üzerindeki etkisi, Z kuşağı gençlerin ortaya koyduğu bu durumun nedenini açıklayabilmektedir (Twenge, 2017).

Z kuşağı önemli ruhsal ve zihinsel sorunlarla da karşılaşmaktadır. Bu yaş aralığındaki gençlerde zihinsel sorunlarda artış, ruhsal problemlerden dolayı hastanede yatarak tedavi olma, davranış sorunları, hiperaktivite gibi durumlarda tanılmanın yükseldiği söylenebilir. Bu yükselişi gençlerin kendilerini ruhsal ve zihinsel açıdan iyi hissetmediklerini bildirmeleri de açıklayabilmektedir. Kendi ruh haline yönelik görüş bildirme oranı Z kuşağında, önceki kuşaklara göre daha fazladır (Schraer, 2019).

Buckely vd. (2020)' ne göre Z kuşağının en sık karşılaştığı psikiyatrik sorunlar dikkat eksikliği ve hiperaktivite, aksiyete bozuklukları ve davranış bozukluklarıdır. UNİCEF tarafından yayınlanan rapor Z kuşağında korku, öfke, endişe, kaygı, stres gibi olumsuz duyguların yaygın bir biçimde görüldüğünü, pandemi nedeniyle ruh sağlığı desteklerinin %93'ünün aksaması sonucu intiharın yine bu yaş aralıklarında sık gözlemlenen bir ölüm nedeni olduğu belirtilmektedir (UNİCEF, 2021). Çocukların ruhsal sorunlarının yanı sıra ergenlik süreçlerinde de karşılaşılan anormallikler sağlığı tehdit eden başka bir faktör olarak görülmektedir. Özellikle Z kuşağı kız çocuklarında erken ergenlik belirtileri daha sık görülmeye başlanmış, ilk regl süreleri önemli oranda düşmüştür. Erken ergenlik vakalarının sıklıkla görülmesi ile birlikte, çocuklarda ergenliğe bağlı duygu durum bozuklukları artmış, ergenlik nedeniyle gençlerde kendilerine olumsuz yaklaşma ve depresyon daha sık görülür bir hal almıştır. Yapılan birçok çalışma erken ergenlik ile depresyon arasında ilişkinin varlığını ortaya koymuştur. Çocukların erken ergenlikle birlikte depresyon yaşamalarının yanı sıra erken ergenlik süreci beraberinde kız çocuklarında cinsel taciz veya -kültürel farklılıklara bağlı kalarak- erken yaşta evlendirilme gibi sosyal sorunlara da neden olmaktadır. Çocuklar aynı zamanda ailelerinden de erken ergenlik nedeniyle baskı görmekte, ergenlikle birlikte aileleri tarafından çocuklara büyüdüün mesajı aktarılmaktadır (Weir, 2016; Barenbaum vd., 2015; Rudolph vd., 2014).

Z kuşağı gençlerde, endüstriyel tarım, değişen iklim şartları, genetik gibi bazı faktörler neticesinde sıklıkla alerjik hastalıklar, astım, bağışıklık kaynaklı sorunlar gibi farklı hastalıklarla görülebilmektedir. Gıda alerjilerinde son yıllarda yaşanan önemli bir artış söz konusudur. Gıda kaynaklı alerji her ne kadar geçmiş zamanda da olsa son yirmi yıl içinde yaklaşık üç katına çıkmıştır (Motosue, 2018).

Genel anlamda bakıldığında kuşakların geçmişten günümüze kadar karşılaştıkları olaylar, öğrenme süreçleri, teknolojik hareketler, eğitim, kariyer hedefi, siyasi yönelimleri, aile yaşantıları gibi birçok durumda önemli farklılıkların bulunduğu, her bir kuşağın diğerinin devamı niteliğinde olsa da kuşaklar arasındaki bu farklılıkların oldukça belirgin biçimde gözlemlendiği söylenebilir. Kuşaklar arasında farklılıklara

neden olan bu faktörler incelenemediğinde kuşakların yaklaşımlarının daha net anlaşılabilceğı ortadadır.

Araştırmanın bu bölümü bin yıllık saeculumu oluşturan dört kuşağın birbirlerinden ne yönlerle ayrıldığını betimlemek amacı taşımaktadır. Özellikle kuşakların değer algıları, sosyo politik tutumları ve duygu durumları üzerine yapılan açıklamalar, Z kuşağının daha anlaşılabilir olması açısından önemli kabul edilebilir. Kuşaklar arasındaki farklılıklar tablo 12’de özetlenerek verilmiştir.

Tablo 12: Kuşaklar Arası Farklılıklar (Kaynak: Moore ve Frazier, 2017)

	Bebek Patlaması	X kuşağı	Y kuşağı	Z kuşağı
Olaylar	MLK, JFK, Woodstock, protestolar, Vietnam Savaşı	Soğuk Savaş, AIDS, Clinton Skandalı, Challenger Kazası, Berlin Duvarının Yıkılışı	Okul Saldırıları, 11 Eylül, Irak Savaşı , Ekonomik Buhran	Obama Başkanlığı, Küresel Terörizm, Eşcinsel Evlilikler, Çin'in Yükselişi
Teknoloji	Televizyon	Bilgisayar	İnternet	Akıllı Telefon
Benlik Kavramı	Kendine Güvenme	Bağımsız	Winner	Uyumlu
Öğrenme Öğretme	Ezber, Uygulamalı	Kendi Kendini Yöneten, Hem Geleneksel Hem Teknolojik Öğrenme	Gruplar, Test	Gruplar, Çoklu Sınav, Çevrimiçi, Oyun Oynamak
Eğitim	İfade Özgürlüğü	Pragmatik	Yapısı Hesap Verebilirlik	Kişiselleştirilmiş
Güven	Düşük Otorite Güveni	Düşük Otorite Güveni	Otoriteye Yüksek Güven	Otoriteye Yüksek Güven
Kariyer Hedefi	Mükemmelliyetçi Kariyer	Esnek kariyer	Girişimci Bir Kariyer	Eğlence Odaklı Ve Girişimci Kariyer
Ödül	Makam Ve Ofis	Özgürlük ve Esneklik	Anlamlı Çalışma	Sosyal Değişim
Ebeveyn-Çocuk Katılımı	Geri Çekilme	Mesafeli, Yüksek Boşanma, Tek Başına Eve Gelen Çocuklar	Mükemmeliyetçi Ebeveyn	Teknoloji ile bağlantılı,
Aile Yaşamı	Çocukken Şımartılmış	Çocukken Yabancılaşmış	Çocukken korunan	Güvenli Bağlanan
Siyasi Yönelim	Saldırı Baskısı	Kayıtsız, Bireysel	Topluluk odaklı	İlerici, Eşitlikçi

BÖLÜM 2

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma kapsamında gerçekleştirilen araştırmanın amacı; Z kuşağı dönemindeki bireylerin değer algıları, yurtdışında eğitim almalarına yönelik istekleri, evlilik, toplumsal kurallara, cinsiyetlerine, aile yaşamına, siyasete, ülkelerin dış ülkelerle olan yakınlığına, dine, internet ve sosyal medya kullanımlarının ve geleceklerine yönelik görüşlerini betimlemeyi çalışmaktır. Aynı zamanda Z kuşağı içindeki bireylerin bu görüşlerinin bazı değişkenlere göre (bölge, çalışma durumu, eğitim ve yaş) farklılaşıp farklılaşmadığını test etmektir.

Alt Amaçlar

Yukarıda verilen temel amaç kapsamında aşağıdaki sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır.

1. Z kuşağının adalet, özgürlük, barış, yardımseverlik, şefkat, vatanseverlik, sorumluluk, evrensellik, demokrasi, sabır ve farklılık değerlerine yönelik görüşleri nasıldır?
2. Z kuşağı, yurt dışında eğitim almak ve çalışmakla ilgili ne düşünmektedir?
3. Z kuşağının evlilik kurumu ve aile yaşamına yönelik görüşleri nedir?
4. Z kuşağı, toplumsal kuralları nasıl algılamaktadır?
5. Z kuşağının siyasilerin kendine uygun politika gerçekleştirmeleriyle ilgili düşünceleri nasıldır?
6. Z kuşağına göre Türkiye'nin düşmanı ve dostu olan ülke hangisidir?
7. Z kuşağı, bir günde internette ne kadar zaman geçirmektedir?
8. Z kuşağının toplumda yaşanan olumsuz olaylara (terör, cinayet, rüşvet vb.) tepkileri nasıldır?
9. Z kuşağı, kendini hangi inanç sistemine daha yakın tanımlamaktadır?
10. Z kuşağı, Türkiye'deki eğitim sisteminin onları hayata yeterli düzeyde hazırlamalarıyla ilgili ne düşünmektedir?
11. Z kuşağı, okula devam zorunluluğu olmasa okula gitmek istemeleriyle ilgili ne düşünmektedir?

12. Z kuşağının okul dışında, ulusal çapta düzenlenen (LGS, YKS gibi) sınavlara hazırlayan başka kurumlar olsa ve okullar zorunlu olmasa okula gitmek istemeleriyle ilgili düşünceleri nasıldır?
13. Z kuşağı, bir günde bilgisayar, tablet, telefon, playstation, psp vb. araçlarla ne kadar süre oyun oynamaktadır?
14. Z kuşağında dijital oyunlar onların hayatının ne kadarını kapsıyor?
15. Z kuşağı, kendilerini ne kadar mutlu hissediyor?
16. Z kuşağı, ülkemizin geleceği hakkında ne kadar umutlu?
17. Z kuşağı, acısından cinsiyet kavramı önemli mi?
18. Z kuşağı, sanata ne derece önem veriyor?
19. Z kuşağı, kendilerini cinsel kimlik olarak nasıl tanımlıyor?
20. Z kuşağı, hobilerine zaman ve destek buluyor mu?
21. Z kuşağı, isteklerini erteliyor mu?
22. Z kuşağı, finansal kaygılar yaşıyor mu?
23. Z kuşağının dikkatini ve konsantrasyonunu bir olaya yoğunlaştırmadaki zorluk yaşama durumları nasıldır?
24. Z kuşağı, gelecek kaygısı yaşamakta mıdır?
25. Z kuşağı, iletişim dillerinde kısaltma ve sembolleri (mük, kanks, lol, tm, Xd vs.) ne derece kullanmaktadır?
26. Z kuşağı, işsizlik korkusu yaşamakta mıdır?
27. Z kuşağı, kendilerine idol olarak kimi benimsemektedir?
28. Z kuşağı, ailelerinin onlara desteği ile ilgili ne düşünmektedir?
29. Z kuşağı, Türkiye’de basın özgürlüğünün kısıtlanması ile ilgili ne düşünmektedir?
30. Z kuşağı, hangi sosyal medya platformunu daha çok kullanmaktadır?
31. Z kuşağı, gün içinde hangi duyguları yoğun biçimde hissetmektedir?

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni ve örnekleme, veri toplama araçları ile toplanan verilerin değerlendirilmesinde kullanılan istatistiksel yöntemlere yer verilmiştir.

Bu araştırma nicel araştırma tekniklerinden biri olan betimsel tarama modelinde tasarlanmıştır. Betimsel tarama modeli, katılımcıların görüşlerini, yetenek, bilgi ve becerilerini vb. durumları ortaya koymak amacıyla kullanılan bir yöntemdir (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012). Toplanan veriler betimsel istatistik yöntemiyle analiz edilmiştir. Betimsel istatistik ise her bir soruya verilmiş olan cevabın tanımlanmasına, verilerin genel dağılım ve eğilimlerini gösteren istatistik yöntemidir (Creswell, 2019).

Evren ve Örneklem

Türkiye’de 15-21 yaş aralığındaki bireyler araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Evrende bulunan birey sayısı sayısı 10.259.482 ’dir. Evrende bulunan 15-21 yaş arası bireylerin nicel temsil gücünü sağlamak amacıyla örneklem büyüklüğü, %99 güven aralığında, Cohen vd. (2007) tarafından belirtilen örneklem büyüklüğü dikkate alınarak, çalışma için gereken minimum birey sayısının 1927 kişi olması gerektiği belirlenmiştir.

Araştırmanın örnekleme belirlenirken kademeli bir şekilde farklı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. İlk önce evrendeki alt grupların örnekleme tam olarak temsil edilmesini sağlamak amacıyla tabakalı örnekleme yönetimi kullanılmıştır. Bunun için Türkiye evreni coğrafi bölgeler esas alınarak yedi tabakaya ayrılmıştır. Daha sonra her bölgeden uygulama yapılacak iller random yöntemiyle seçilmiştir. O illerden okul, üniversite ve iş yerleri göre kümeler belirlenmiştir. Belirlenen kümelere basit rastgele örneklem yolu ile bireyler örnekleme dahil edilmiştir.

Aşağıdaki tablolarda örnekleme ait bazı demografik değişkenlere yer verilmiştir.

Tablo 13. Örneklem Demografik Özellikleri

Cinsiyet	n	%
Erkek	929	48,3
Kadın	998	51,7
Toplam	1927	100,0
Yerleşim Yeri	n	%
İl Merkezi	856	44,5
İlçe Merkezi	850	44,2
Kasaba Köy Merkezi	221	11,2
Toplam	1927	100,0
Marmara	626	32,5
Ege	248	12,7
Akdeniz	243	12,7
İç Anadolu	284	14,7
Karadeniz	169	8,8
Doğu Anadolu	139	7,3
Güney Doğu Anadolu	218	10,9
Toplam	1927	100,0

Veri Toplama Aracı

Z kuşağının değerlere, ülkelerine, topluma, cinsiyete, dine, geleceğe, internet kullanımına, yönelik değerlendirmeleri için “Z Kuşağı Genel Durum Anketi” geliştirilmiştir. Anket tekniği, belirli bir konu hakkında bir evreni ya da örneklemini oluşturan bireylerden bilgi sağlamak amacıyla kullanılan sistemli veri toplama tekniğidir. Veri toplamak amacıyla yapılan anketler kişilerin, gelir ve yaşam düzeylerini, durumun etkilerinin oranını saptama, genel bilgiler elde edebilmek için bireylerin bilgilerini alma, var olan durum içerisindeki riskleri tanımlama vb. gibi durumları saptamak için kullanılabilmektedir (Kudat, 2002).

Z Kuşağı Genel Durum Anketi

Araştırmada veri toplama aracı olarak “Z Kuşağı Genel Durum Anketi” geliştirilirken araştırmacılar tarafından anket soruları oluşturulmuştur. Oluşturulan bu sorularla beraber, yönerge ve demografik değişkenler bilgileriyle “anket taslak formu” haline

getirilmiştir. Z Kuşığı Genel Durum Anketi taslak formu, Z kuşığı ve kuşaklar üzerine araştırmalar gerçekleştirmiş uzman kişilerin (alanında 5 uzman) görüşlerine sunulmuştur. Uzman kişiler, anket sorularına ilişkin kapsam geçerliği, içerik, yapı, uygulanabilirlik ve anlam açılarından değerlendirmeler gerçekleştirmiştir. Uzmanlardan değerlendirmelerini gerçekleştirirken her bir soruya 1=uygun değil, 2=çok düzeltilmesi gerekli, 3= az düzeltilmesi gerekli, 4= çok uygun kullanarak 1-4 arası puan aralığında değerlendirmeleri istenmiştir. Uzman görüşlerinde uyumun varlığı, Kendall Uyuşum Katsayısı değerine bakılarak kestirilmiştir. Uzmanlardan yaptıkları değerlendirmelerle Kendall's analizi sonucunda uzmanların görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. (Kendall's $W = .465$, $p = .512$). Taslak anketteki, dil, anlatım ve ifade açısından iki dil bilim uzmanı tarafından değerlendirilmiştir. Dil bilim uzmanları tarafından sunulan önerilerle bazı sorular, yazım, biçim, dil ve anlatım bakımından revizyonlar yapılmıştır. Yapılan tüm işlemler sonucunda Z Kuşığı Genel Durum Anketi yapılandırılmıştır.

Z Kuşığı Genel Durum Anketi, 20 kişilik bir pilot uygulaması gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulamada katılımcılardan anket sorularına anlaşılabilirliğine ilişkin değerlendirmeleri alınmıştır. Anket formu bu pilot uygulamalarından gelen geri bildirimlere göre tekrar revizesi gerçekleştirilmiştir. En son aşamada Z Kuşığı Genel Durum Anketi son haline getirilmiştir. Z Kuşığı Genel Durum Anketi'nin online formu oluşturulmuştur.

Z Kuşığı Genel Durum Anketi'nin İç Tutarlılığı

Genel olarak cronbach alpha katsayı ölçek geliştirme sürecinde maddelerin bir yapıya ilişkin ölçümler gerçekleştirirken birbirleriyle uyumunu kestirmek amacıyla yani ölçeğin iç tutarlılığını test etmek amacıyla kullanılır. Bu yaklaşımın anketteki benzer yapıyı ölçen ve benzer cevaplandırma gerektiren soruları içinde kullanılabileceğine ilişkin görüşler mevcuttur (Christmann ve Van Aelst, 2016) . Bu sebepten dolayı Z Kuşığı Genel Durum Anketi'nin soruları yapı bakımından üç alt boyuta ayrılmıştır. Bunlar, Değerler, Sosyopolitik Tutum ve Duygu Durumudur. Bu boyutlarda sorulara verilen cevaplar benzer olduklarından dolayı her bir boyutdaki soruların tutarlılığı, cronbach alpha katsayı yöntemi ile yapı geçerliliği test edilmiştir. Değerler,

sosyopolitik tutum ve duygu durumu olmak üzere üç alt boyutta tasarlanan anketin değerler alt boyutunun cronbach alpha değeri .76 sosyopolitik tutum alt boyutunun .49 duygu durumu alt boyutunun .57 olarak hesaplanmıştır.

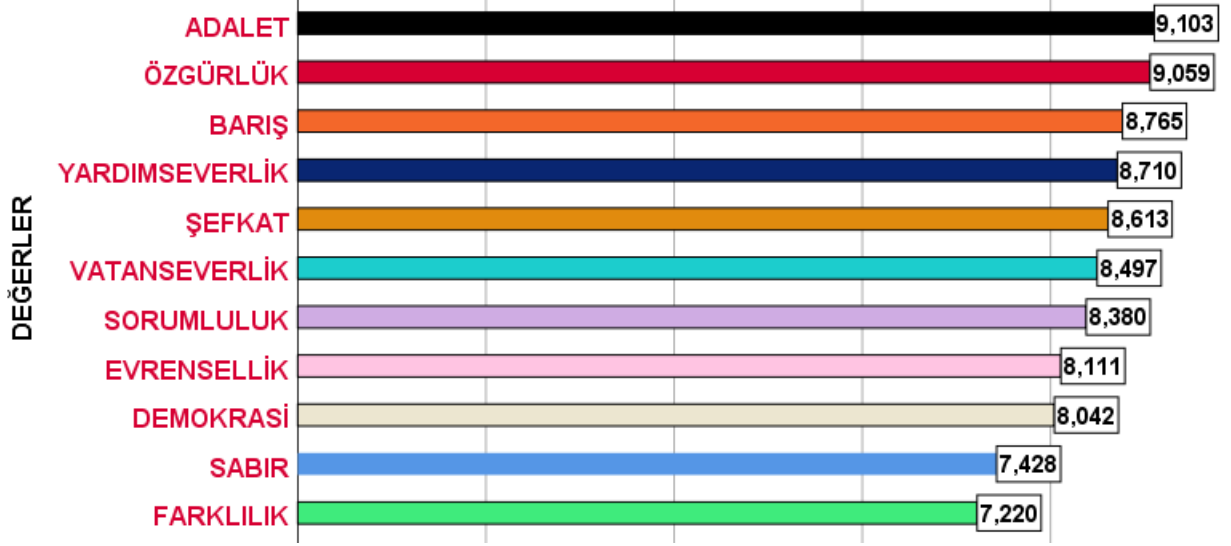
Veri Analizi

Araştırmada elde edilen veriler, araştırmanın amacına uygun bir şekilde yüzdelik puanları her bir sorunun seçeneklerine göre yüzdelikleri hesaplanmıştır. Araştırmanın bazı amaçlarını sınamak için araştırma verilerine ait kategorik gözlemler arasındaki ilişki ve farklılıkları test etmek için ki-kare bağımsızlık testi kullanılmıştır. Sosyal araştırmalarında çoğu zaman verilerin analizinde anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmektedir (Balcı, 2004). Bu sebepten dolayı araştırmada kabul edilen anlamlılık düzeyi. 05'tir.

BÖLÜM 3

BULGULAR ve YORUMLAR

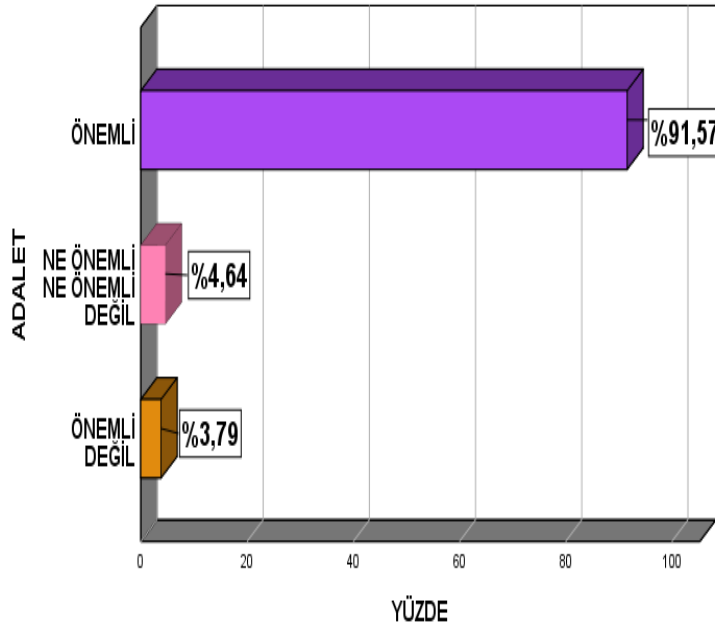
Bu bölümde çalışma kapsamında gerçekleştirilen araştırmanın amaçlarına yönelik toplanan verilere ait analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Grafik 7: İnsani Değerlerin Öncelik Sıralaması

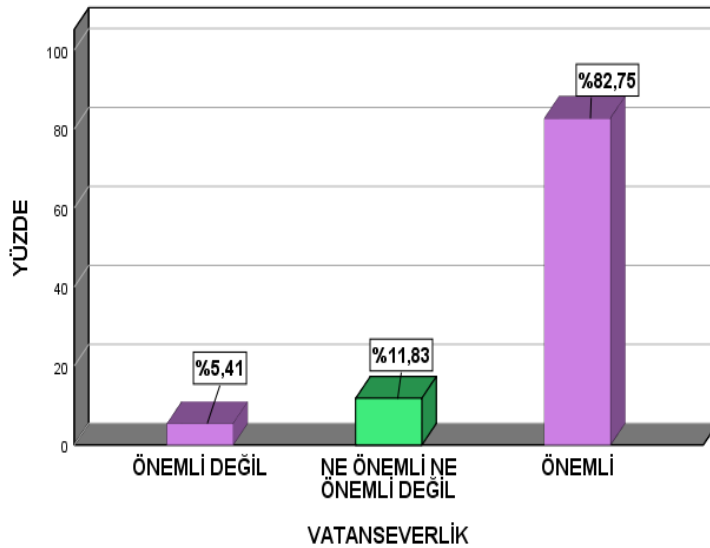
Araştırma grubundaki Z kuşağına değerleri ne düzeyde önceliklendirdikleri ile ilgili sorular sorulmuştur. Katılımcılar her bir değere 0-10 (önemsizden önemliye doğru) arasında derecelendirme sistemine göre cevaplar vermiştir. Verilen bu cevapların ortalamasına göre değerlerin öncelik sıralaması; adalet, özgürlük, barış, yardımseverlik, şefkat, vatanseverlik, sorumluluk, evrensellik, demokrasi, sabır ve farklılıktır. Z kuşağı karakteristik olarak özgür, adalete inanan bireylerden oluşmaktadır. Özellikle Z kuşağının cinsiyet eşitliği, farklı cinsel yönelimlere ilişkin özgürlük isteği ve trans bireylerin toplumsal taleplerini destekleyici davranışları, kuşak üyelerinin şefkatli davranışlar sergilediklerini ortaya koymaktadır (Schawbell, 2014; Tulgan, 2013; Mihelic, 2013; Seemiller ve Grace, 2016; Parker vd., 2019). Araştırma kapsamında Z kuşağının insani değerlerinin öncelikleri hakkında elde edilen bulgular, Z kuşağının karakteristik özellikleri ile örtüşmektedir. Farklılık değerine ilişkin elde edilen veriler de Z kuşağının daha evrensel tutumları benimsediklerini, insanların cinsiyet, eğitim durumu, politik yaklaşımı gibi

farklılıkları derinleştirecek fikir ve yönelimleri tercih etmediklerini söyleyebiliriz (Broadbend vd., 2017; Dimock, 2019).

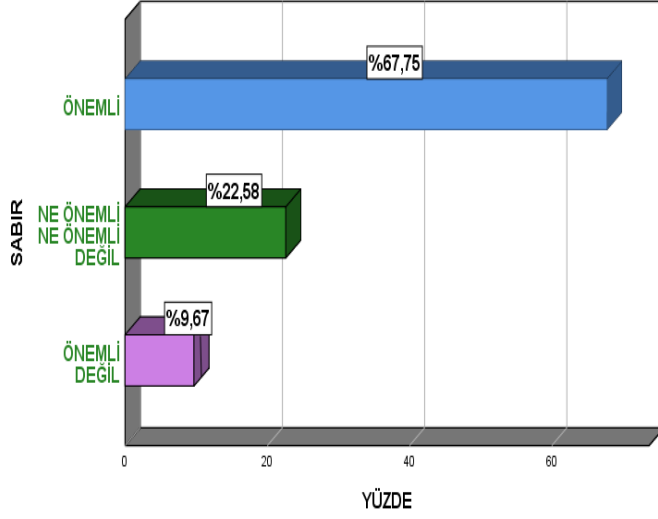
Araştırma grubundaki Z kuşağının yaklaşık %92'si insani değerlerden birisi olan adalet değerini kendileri açısından önemli gördüklerini belirtmişlerdir. Adalet değeri diğer değerlere göre birinci sırada öneme sahip değerdir.

Grafik 8: Z Kuşağının Adalet Değerini Önceliklendirmesi

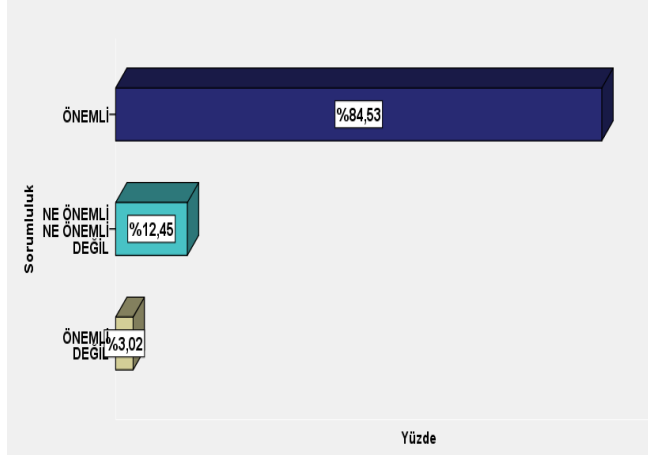
Vatanseverlik değerini araştırma grubundaki bireylerin %82,76'sı önemli görürken %5,41'i önemsiz olarak gördüklerini açıklamışlardır.

Grafik 9: Z Kuşağının Vatanseverlik Değerine İlişkin Önceliklendirmesi

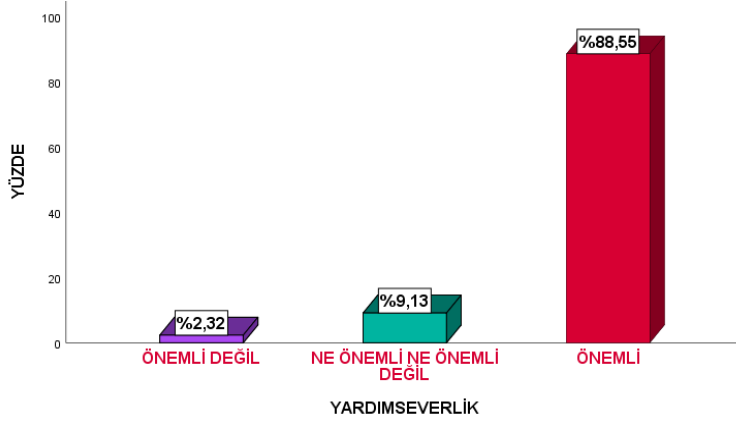
Çalışma grubundaki Z kuşağının sabır değerini önemi hakkında yaklaşık %23'ü kararsız kaldıklarını, yaklaşık %10'u sabır değerini önemsiz gördüklerini, yaklaşık %68 önemli gördüklerini dile getirmişlerdir. Sabır değeri araştırmada önceliklendirilmesi istenen değerlerin içinde 10. sırada öneme sahip değerdir.

Grafik 10: Z Kuşağının Sabır Değerini Önceliklendirmesi

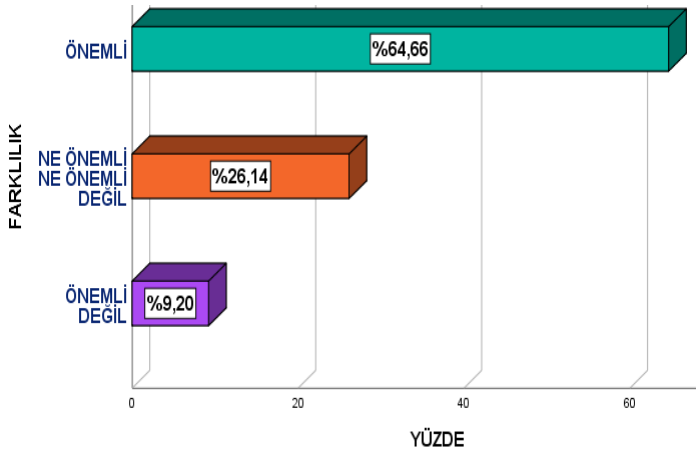
Z kuşağının %84,53'ü sorumluluk insani değerini önemli görürken, yaklaşık %3'ü önemsiz görmektedir.

Grafik 11: Z Kuşağının Sorumluluk Değerini Önceliklendirmesi

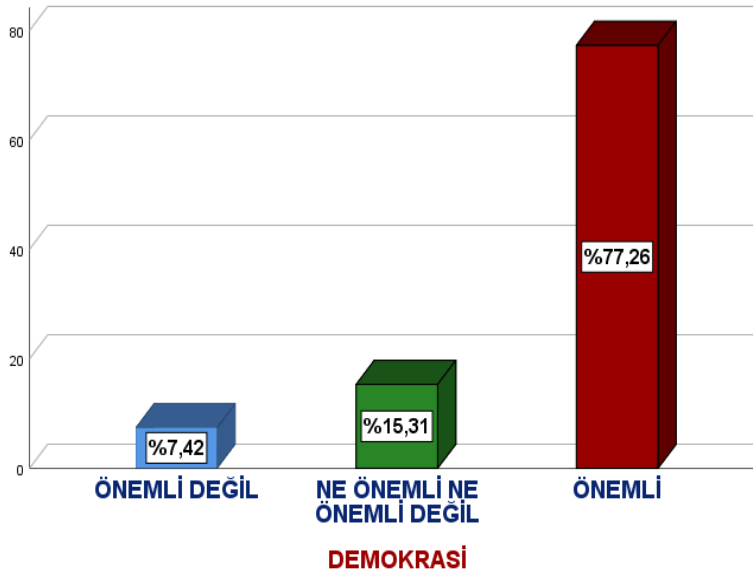
Araştırma grubundaki gençlerin yaklaşık %89'u yardımseverlik değerini önemli görmektedir.

Grafik 12: Z Kuşağının Yardımseverlik Değerini Önceliklendirmesi

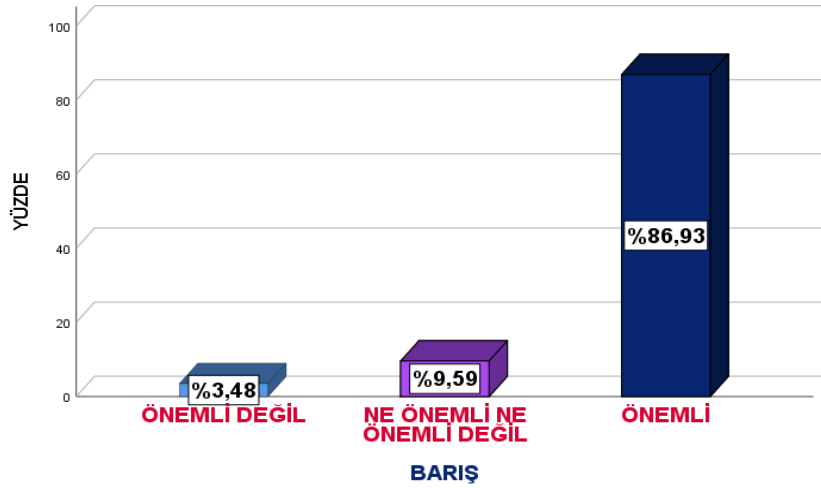
Araştırma grubundaki katılımcılardan 11 insani değeri kendileri açısından önceliklendirilmeleri istenmiştir. Farklılık insani değeri önceliklendirilmesi istenen değerlerden en az öneme sahip değer çıkmıştır.

Grafik 13: Z Kuşağının Farklılık Değerini Önceliklendirmesi

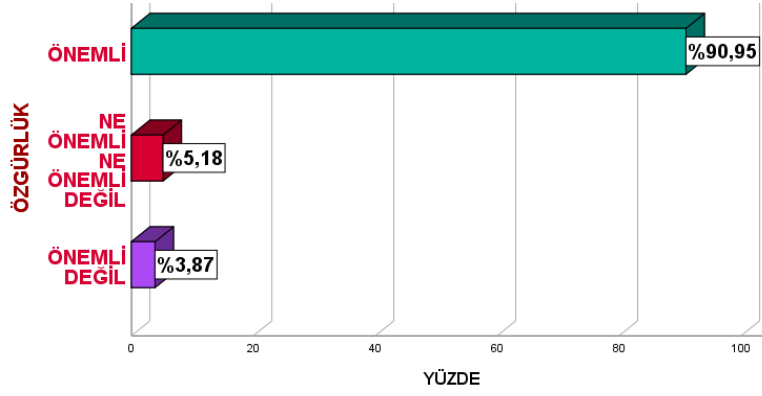
Grafikten görüldüğü üzere, demokrasi değeri araştırma grubundaki bireylerin %77,26'sı tarafından önemli olarak algılanmaktadır.

Grafik 14: Z Kuşağının Demokrasi Değerini Önceliklendirmesi

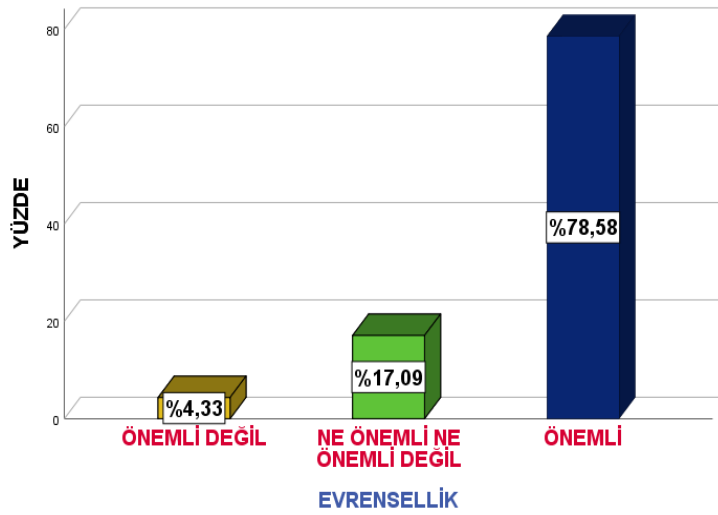
Barış değerini araştırma grubundaki bireylerin yaklaşık %87'si önemli görürken, yaklaşık %4'ü önemsiz görmektedir.

Grafik 15: Z Kuşağının Barış Değerini Önceliklendirmesi

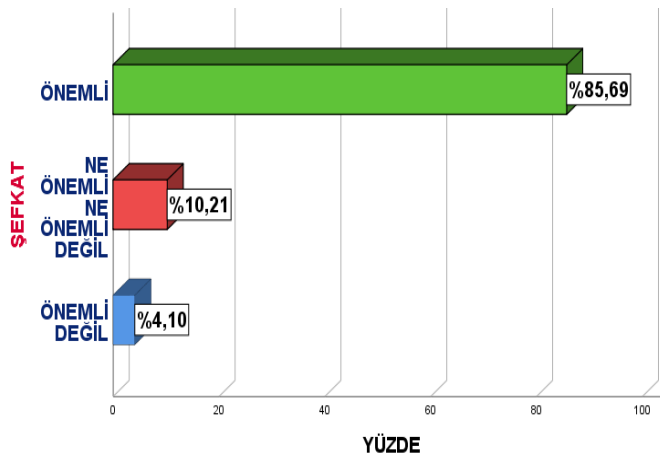
Çalışma grubundaki bireylerin özgürlük değeri ikinci sırada önem önceliğine sahip değerdir. Katılımcıların yaklaşık %91'i özgürlük değerini önemli görmektedir.

Grafik 16: Z Kuşağının Özgürlük Değerini Önceliklendirmesi

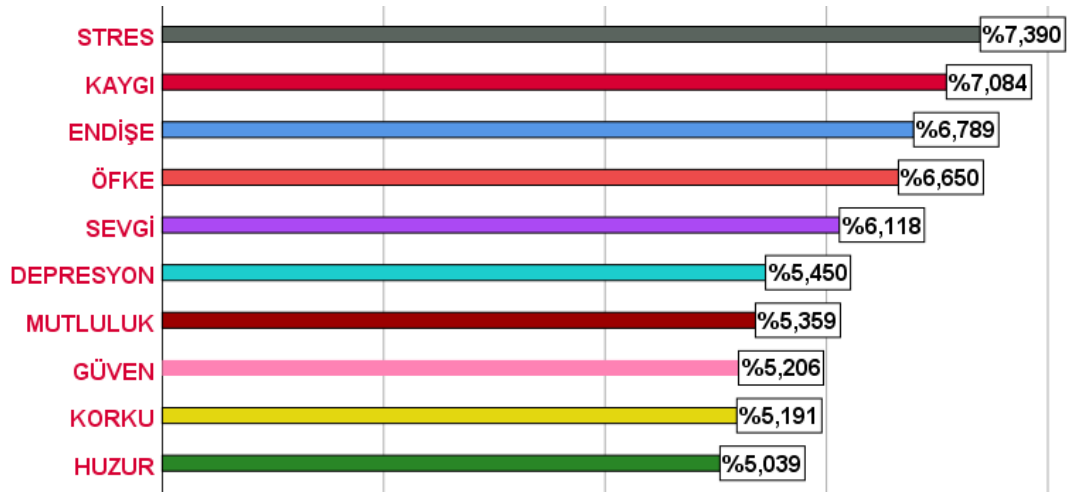
Araştırmadaki katılımcıların yaklaşık %79'u evrensellik değerini önemli görürken %17'si evrensellik değerinin önemli olup olmaması ile ilgili kararsız kalmışlardır.

Grafik 17: Z Kuşağının Evrensellik Değerini Önceliklendirmesi

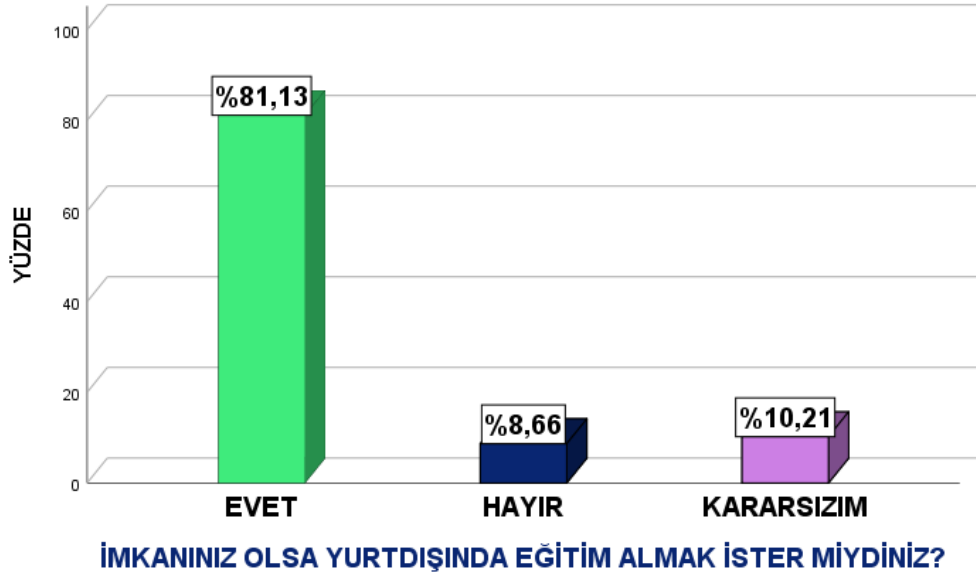
Araştırmaya katılan katılımcıların yaklaşık %86'sı şefkat değerini önemli olarak görmektedirler, %10'u ise şefkat değerinin önemiyle ilgili kararsız kalmışlardır.

Grafik 18: Z Kuşağının Şefkat Değerine İlişkin Önceliklendirmesi

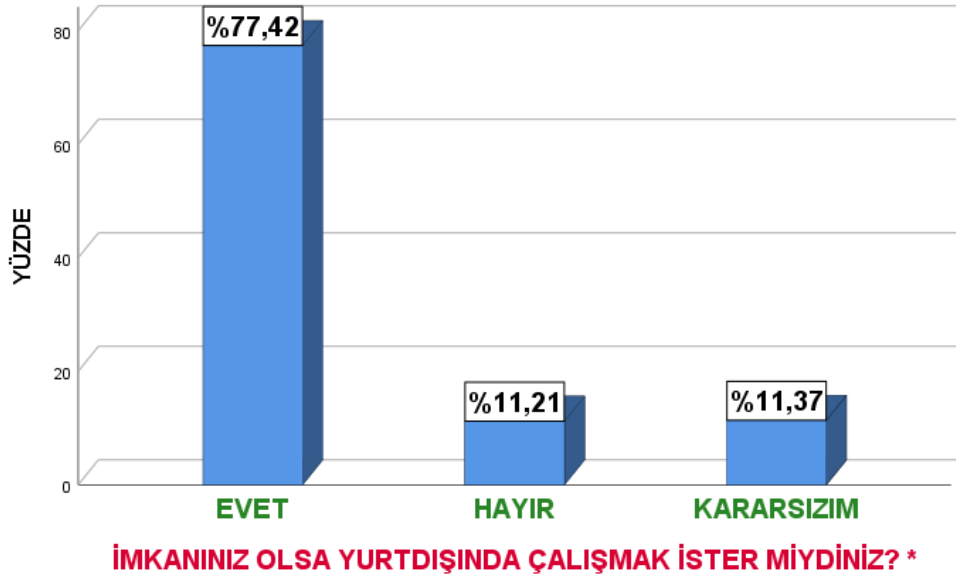
Grafik 19: Z Kuşağının Bazı Duyguları Hissetme Yoğunluğunun Sıralaması

Araştırma grubundaki Z kuşağından duyguları hissetme düzeyini hiç hissetmiyorumdan çok hissediyorum 0 ile 10 derecelendirme üzerinden puanlanmaları istenmiştir. Verilen bu cevapların ortalamasına göre Z kuşağının duyguları hissetme düzeyleri sırasıyla stres, kaygı, endişe, öfke, sevgi, depresyon, mutluluk, güven, korku ve huzurdur. Z kuşağı zihinsel ve ruhsal sorunlarla sıklıkla karşı karşıya kalan bir kuşaktır. UNİCEF (2021) Z kuşağında korku, öfke, endişe, kaygı, stres gibi olumsuz duyguların yaygın bir biçimde görüldüğünü ve intiharın bu yaş grubunda en sık rastlanan dördüncü ölüm nedeni olduğunu raporlamıştır. Ayrıca kuşağın karşı karşıya kaldığı erken ergenlik ve uyku düzensizliği sorunları da beraberinde depresyon, kaygı ve stres duygularının yoğun yaşanmasına neden olmaktadır (Twenge, 2017; Weir, 2016).

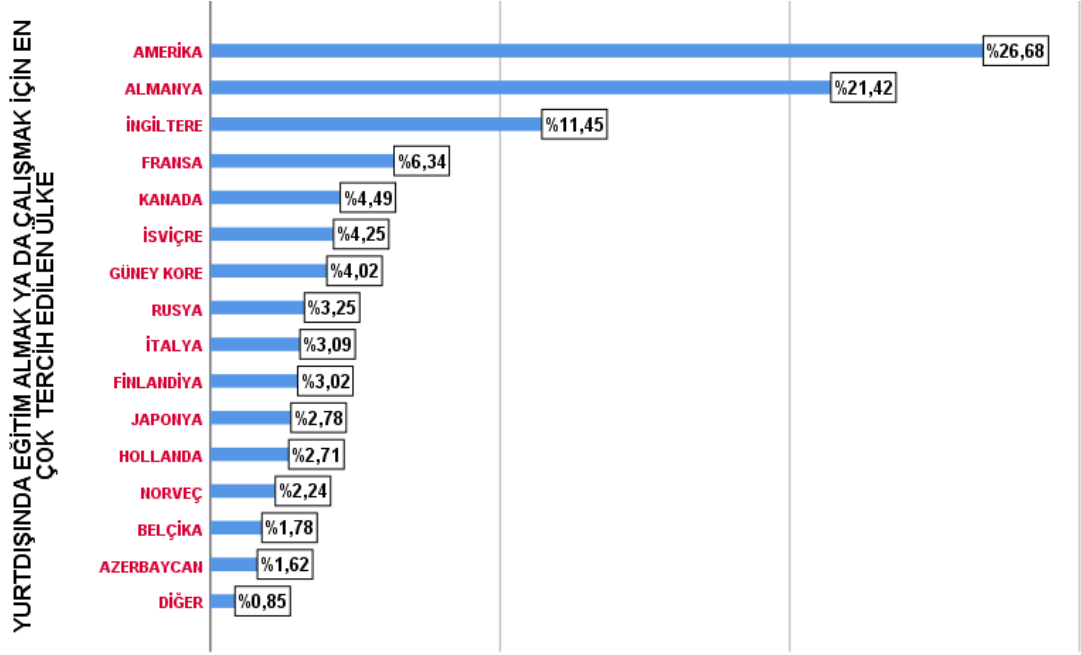
Grafik 20: İmkânınız Olsa Yurtdışında Eğitim Almak İsteme Durumları

Araştırma grubundaki katılımcıların %81,13'ü imkanları olduğu takdirde yurt dışında eğitim almak isteyecekleri görüşünü belirtmiştir. Yaklaşık %10'u ise böyle bir durumda kararsızlık yaşayacaklarını açıklamışlardır. Z kuşağı için eğitim belirli sınırların olmadığı, esnek bir eğitim anlayışı olduğu süreçte gerçekleşmektedir. Gençlerin eğitim almak için yurtdışını tercih etmeleri nedensel olarak incelenmesi gereken bir konudur. Bununla birlikte İstanbul Erkek Lisesi (MEB, 2020) verilerine göre öğrencilerin %82,4'ü Türkiye dışında üniversiteleri tercih etmiş, %17,6' sı Türkiye'de bulunan çeşitli üniversiteleri tercih ederek yerleşmiştir. Gençlerin yurt dışı eğitim tercihleri hakkında yapılan farklı çalışmalar da Z kuşağı gençlerin eğitim için yurt dışını tercih ettiğini göstermektedir (MAK, 2020).

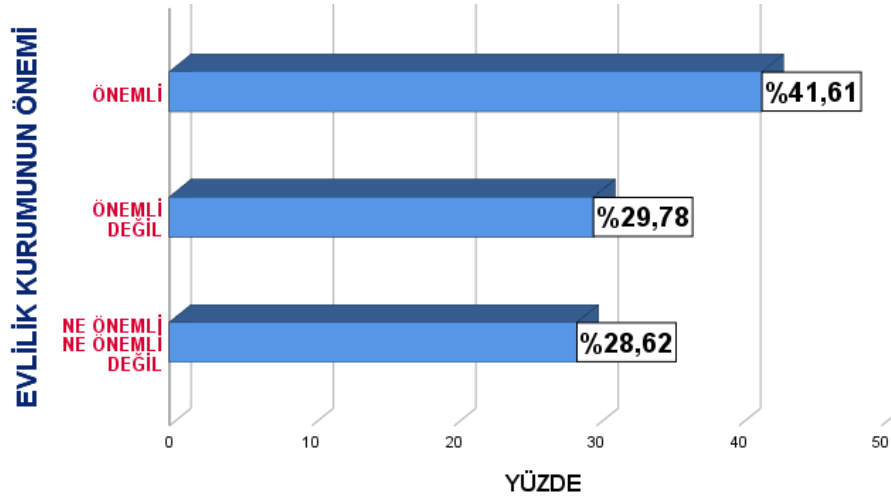
Grafik 21: İmkânınız Olsa Yurtdışında Çalışmak İsteme Durumları

Araştırmada katılımcılara yönelen, fırsatları olduğu takdirde yurt dışında çalışmak isterler mi, sorusuna grubun yaklaşık %77,5'i yurt dışında çalışmak isteyebilecekleri görüşünü ifade etmişlerdir. Böyle bir durumda katılımcıların yaklaşık %11'i yurt dışında çalışmak istemeyeceklerini, geriye kalan kısım ise kararsız olduklarını açıklamışlardır. Z kuşağının eğitim almak için yurt dışını tercih etmelerinde olduğu gibi iş yaşamında da yurt dışı yönlü tercihleri nedensellik çerçevesinde incelenmesi gereken bir durum olmakla birlikte gençler üzerinde MAK (2020) tarafından yapılan araştırma gençlerin %76' sının yurt dışında yaşamak isteğinde olduğunu, SODEV (2020) tarafından yapılan araştırma ise gençlerin %63' ünün yurt dışında çalışma yönünde tercihlerinin bulunduğunu göstermektedir. Parker vd. (2019)' e göre de benzer bir durum söz konusudur. Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan Z kuşağı 10 gençten 3'ü Amerika Birleşik Devletleri'nden daha iyi ülkeler olduğunu belirtmektedir (Parker vd., 2019).

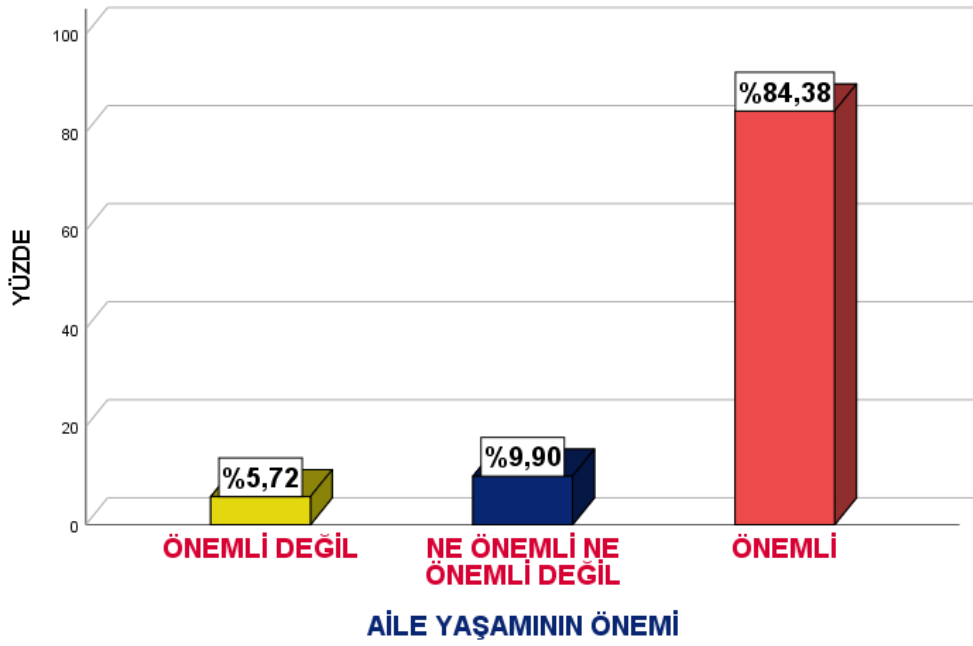
Grafik 22: “Yurtdışında eğitim alma ya da çalışma imkânınız olsa en çok hangi ülkeyi tercih ederdingiz?” Sorusuna İlişkin Katılımcı Görüşleri

Katılımcıların, yurtdışında eğitim alma ya da çalışma imkanları olsaydı tercih edecekleri ilk ülke hangisi olacaktır, sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde, tercih edecekleri ilk beş ülkenin sırasıyla ABD, Almanya, İngiltere, Fransa ve Kanada olacağı şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Tercih edecekleri en son ülke Azerbaycan olarak açıklamışlardır. TÜİK (2020)’ ye göre yurtdışı göç oranı 2019 yılında %2’lik bir artış göstermiştir. Yurtdışına göç eden insanların %12’sini Z kuşağı bireyler oluşturmaktadır. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı yurtdışı öğrenim için doktora ve yüksek lisans düzeyinde öğrencilere burs olanakları sağlamakta, bu burs olanaklarına çoğunlukla Z kuşağı öğrenciler başvurmaktadır. 2020 yılında Milli Eğitim Bursu ile 750 öğrenci eğitim amacıyla yurt dışına çıkmıştır (MEB, 2020b). Bu durum Z kuşağının yurtdışında çalışma ve eğitim görme isteğini ortaya koymaktadır. Kuşağın grafik 27’ye göre düşman olarak kabul ettiği ülkelere eğitim ve çalışma amacıyla gitme isteği nedensellik çerçevesinde incelenmesi gereken bir durumdur.

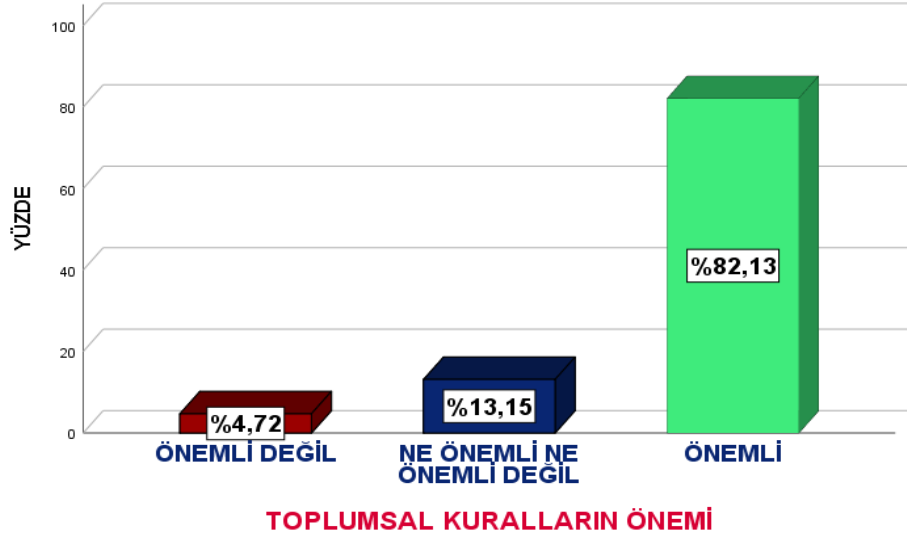
Grafik 23: Z Kuşağına Göre Evlilik Kurumunun Önemi

Araştırmada katılımcılardan evlilik kurumunun önemi hakkında görüş alınmıştır. Bu görüşler incelendiğinde katılımcıların çoğunluğu evlilik kurumunun önemli olduğunu dile getirmişlerdir. Yaklaşık %30'u evlilik kurumunun önemli olmadığını %29'u ise ne önemli ne önemsiz yani kararsız olduklarını açıklamışlardır. Z kuşağı gençler evliliği her ne kadar önemsiyor gibi görünse de bu yaklaşım evlenme oranlarına yansımamaktadır. Parker ve Stepler (2017)' e göre genç insanların evliliğe bakış açısı giderek farklılaşmaktadır. Son yirmi beş yılda genç bireylerde evlilik oranı %9 azalma gösterirken, bebek patlaması kuşağına göre Z kuşağının genç yaşta evlenme tercihleri % 22' lik bir oranda değişmiştir. TÜİK (2021) verileri de benzer bir tablo çizmektedir. Buna göre giderek artan ilk evlilik yaşı dikkate alındığında Z kuşağının evlilikten uzaklaşmaya başladığı söylenebilir.

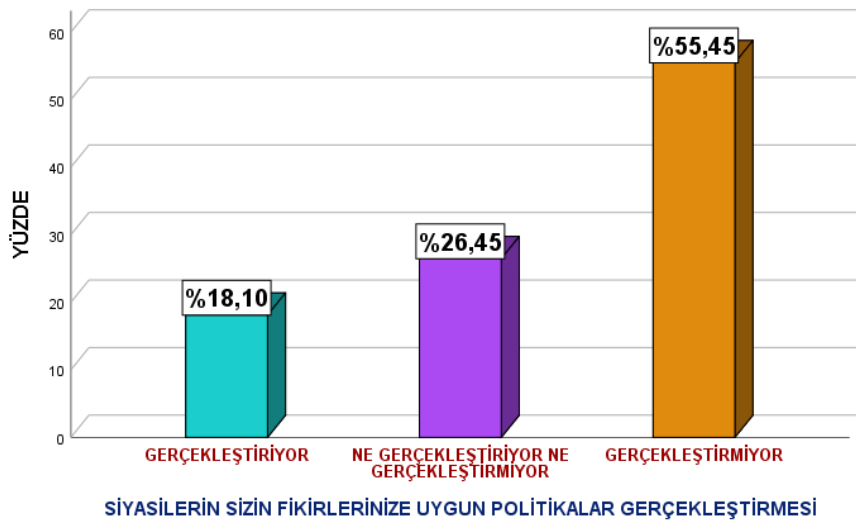
Grafik24: Z Kuşağına Göre Aile Yaşamının Önemi

Araştırmadaki katılımcıların aile yaşamının önemi hakkında görüşleri alınmıştır. Katılımcıların %84,38'i aile yaşamının önemli olduğu ifade ederken %5,72'si önemsiz olduğunu ifade etmişlerdir. Z kuşağı ile ilgili yapılan araştırmalar Z kuşağının anne ve babası ile önceki kuşaklara göre daha fazla zaman geçirdiğini göstermektedir. Son 50 yıl içerisinde aynı yaş içindeki çocukların günde babalarıyla geçirdikleri zaman 16 dakikadan 59 dakikaya, anneleri ile geçirdikleri zaman 54 dakikadan 104 dakikaya çıkmıştır (University of California, 2016). Hoşgörüsü yüksek bir kuşak olarak nitelendirilebilecek olan Z kuşağı, farklı ırk veya aynı cinsiyet ile kurulan evliliklere ve ailelere yüksek düzeyde hoşgörü ile yaklaşırken, tek anne veya tek baba ile kurulan aileleri aynı oranda desteklememektedir. Bu durum Z kuşağının aile kavramını önemsediyiğini göstermektedir (İCESP, 2020). Z kuşağının aile kavramına bakış açısı birçok yönü ile Y kuşağı ile benzerlik göstermektedir. Genç yetişkinlerin aileleri ile birlikte yaşama oranlarında tespit edilen artış (Fry vd., 2020) ile birlikte Z kuşağı bireylerin kendilerine aile bireyleri rol model olarak almaları da aile kavramının bu kuşak için önemini ortaya koymaktadır (Broadbend vd., 2017).

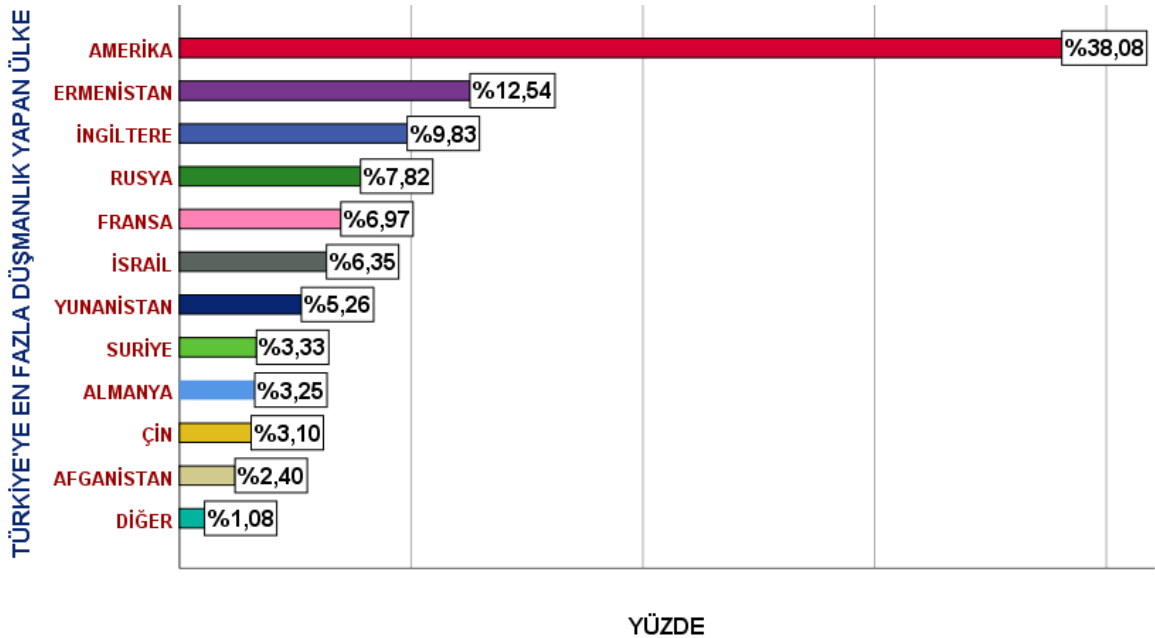
Grafik 25: Z Kuşağına Göre Toplumsal Kuralların Önemi

Toplumsal kuralların Z kuşağı tarafında önemlilik düzeyi ile ilgili soruya çalışma grubunun yaklaşık %82'si toplumsal kuralların önemli olduğunu belirtmiştir. Z kuşağı toplumsal olaylara karşı hassasiyet gösterme eğilimi yüksek bir kuşak olarak görülebilir. Kuşak üyelerinin sahip oldukları bu yüksek hassasiyet, beraberinde toplumsal kuralları da önemli hale getirmektedir. Ayrıca Türk kültürü içerisinde din, aile ve değerler toplumsal kuralları oluşturan, kuralların benimsenmesini sağlayan faktörler olarak belirtilmektedir.

Grafik 26: Mevcut Siyasilerin Z Kuşağının Fikirlerine Uygun Politikalar Gerçekleştirilmesi

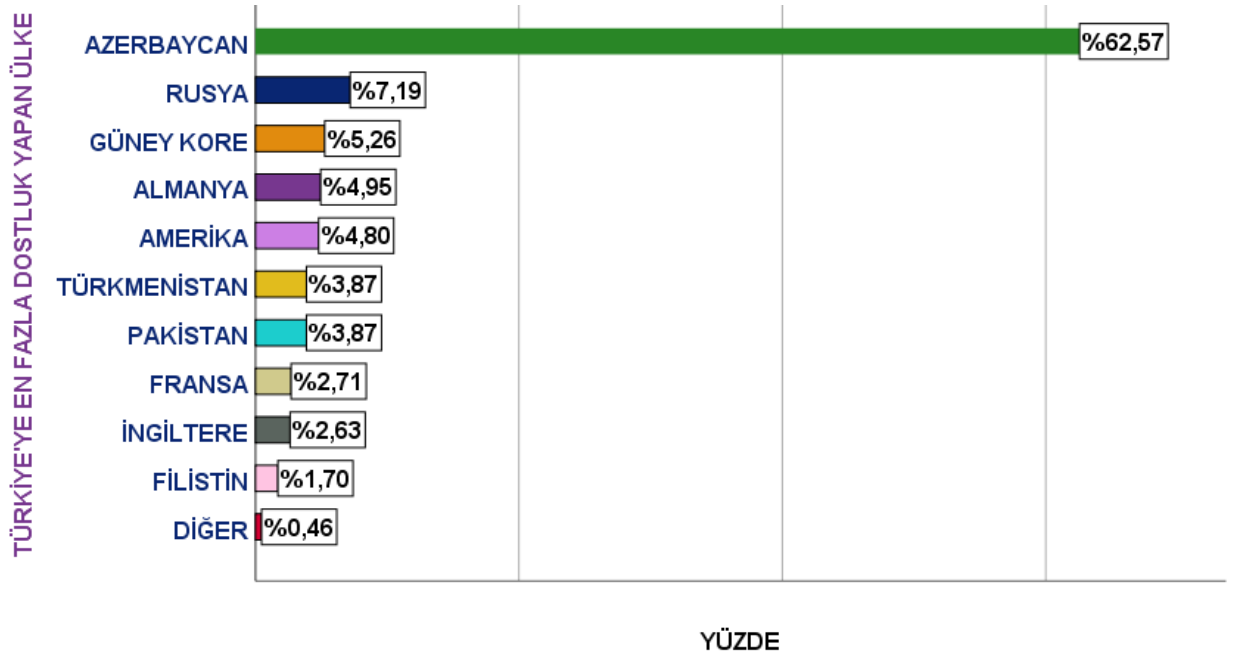
Katılımcılara politika yapıcıların Z kuşağının düşüncelerine uygun politika üretebildikleri ile ilgili fikirleri alınmıştır. Çalışma grubundaki Z kuşağının yaklaşık %18'i mevcut siyasilerin onların fikirlerine uygun politikalar gerçekleştirebildiklerini, yaklaşık %55'i ise gerçekleştiremediklerini açıklamışlardır. Araştırma verilerine göre katılımcıların yaklaşık %26'sı bu konuda kararsızdır. Z kuşağının politikacılara yönelik tutumları üzerine yapılan farklı araştırmalar da benzer sonuçlar ortaya koymaktadır. Parker ve Gielnick (2020)' in elde ettiği sonuçlara göre Z kuşağının %63'ü dönemin politikacılarının değişmesi ve görevi bırakması gerektiğini belirtmiştir. Z kuşağının merkez partiler yerine siyasi dağılımın uçlarında yer alan partilere yönelmesi de mevcut politikacıların ortaya koydukları politikayı desteklemedikleri yönünde kabul edilebilir (Kahveci ve Yardımcı, 2021). Kuşağın politikaya yönelik bu tutumu, olası sorunların çözüm adresi olarak da politikacıları tercih ettiklerini göstermektedir. Parker ve Gielnick (2020)' e göre Z kuşağına dahil bireylerin %70'i sorunlarının çözümünü işletme veya bireyler yerine hükümetlerden beklemektedir.

Grafik 27: Z Kuşağına Göre Türkiye'nin Düşmanı Olan Ülke

Araştırmadaki katılımcılara, Türkiye'ye en fazla düşmanca davranan ülkenin hangisi olduğu sorulmuştur. Katılımcılar açık ara Türkiye'ye düşmanlık yapan

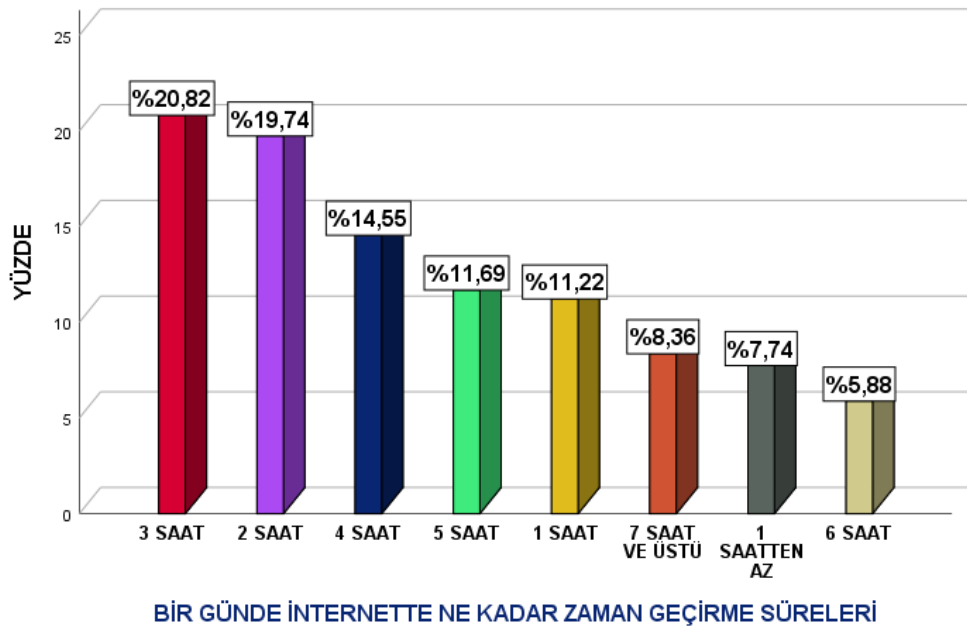
ülkenin Amerika Bileşik Devletleri (ABD) olduğu belirtmişlerdir. Katılımcılara göre Türkiye'ye düşmanlık yapan ülkeler sırasıyla ABD, Ermenistan, İngiltere, Rusya, Fransa, İsrail, Yunanistan, Suriye, Almanya, Çin, Afganistan'dır. Amerika Birleşik Devletleri'nin açık ara düşman olarak kabul edilmesi anti-Amerikancılık ile açıklanabilir bir durumdur. Yokley (2021)' in belirttiği üzere Amerika Birleşik Devletleri hakkında olumlu görüşe sahip ülkeler oldukça az sayıdadır ve Amerika Birleşik Devletleri'nde bile olumlu görüş oranı %80' in altında seyretmektedir. Wike vd. (2017)'ye göre Amerika' ya karşı olumlu tutum özellikle genç yetişkinlerde önceki kuşaklara göre daha belirgindir. Brezilya, Fransa, Vietnam, Güney Kore ve İsrail de genç kuşağın Amerika Birleşik Devletleri'ni olumlu olarak algılama oranı daha yüksektir. Türkiye' de ise Amerika Birleşik Devletleri'ne olumlu bakma oranı 18-24 yaş aralığında birçok ülkeye göre oldukça düşüktür. Anti-Amerikancılık üzerine yapılan bu çalışmalar, araştırma kapsamında elde edilen Amerikan karşıtlığını açıklar niteliktedir.

Grafik 28: Z Kuşağına Göre Türkiye'nin Dostu Olan Ülke

Çalışmada Z kuşağının Türkiye'ye hangi ülkeyi daha dost gördükleri ile ilgili soru sorulmuş, cevaplar incelendiğinde Azerbaycan'ın açık ara Türkiye'ye en fazla dost olarak görülen ülke olarak algılandığı tespit edilmiştir. Araştırma grubundaki Z

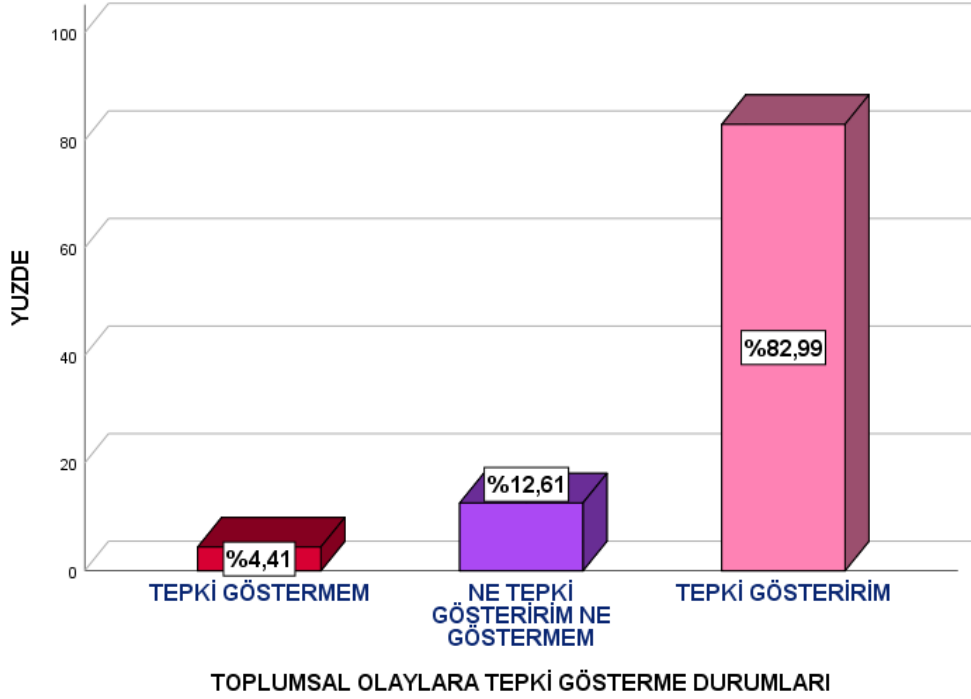
kuşağına göre Türkiye'ye en fazla dost olan ülkeler sırasıyla, Azerbaycan, Rusya, Güney Kore, Almanya, ABD, Türkmenistan, Pakistan, Fransa, İngiltere ve Filistin'dir. Gençlerin Azerbaycan'ı açık ara en fazla dost ülke olarak belirlemeleri, mevcut ülke politikası ve Azerbaycan ile Türkiye'nin aynı kökten geldiklerine inanılması olarak düşünülebilir. Toplum içinde Azerbaycan için "kardeş ülke" ifadesinin sıklıkla kullanılması bu durumu doğrular niteliktedir. En fazla dost görülen ikinci ülkenin Rusya oluşu ise mevcut siyasi konjonktür ile açıklanabilecek bir durumdur.

Grafik 29: Z Kuşağı İnternette Ne Kadar Zaman Geçiriyor?

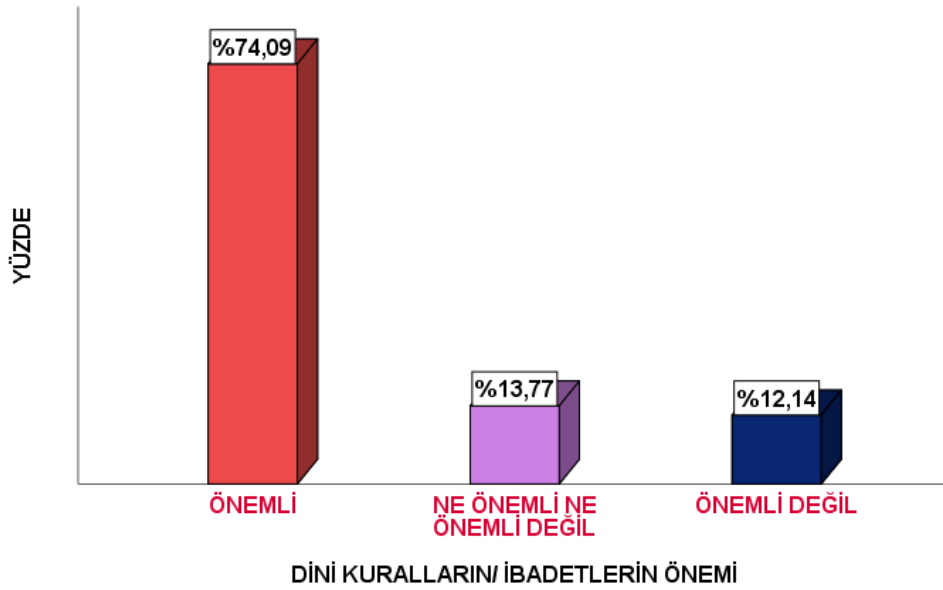
Araştırma grubundaki katılımcıların yaklaşık %55'i günlerinin 2-4 saatlerini internette zaman geçirerek harcadıklarının açıklarken, yaklaşık %8'i bir saatten az internette zaman geçirerek harcadıklarının açıklamışlardır. Teknoloji ve dijital iletişim türleri günlük yaşantıları için vazgeçilmez birer unsur olarak görülen Z kuşağının, internette harcadığı zamana ilişkin Herman (2021) ve Broner (2021)'in aktardıkları bilgi, araştırma kapsamında elde edilen günlük internete ayrılan zamana ilişkin bulgu ile örtüşmektedir. İnternet kullanım amacına göre kullanım sürelerinde bazı farklılıklar olsa da Z kuşağının günün 3-4 saatini internet ortamında geçirdiği söylenebilir. Bu oran kendilerinden önceki bebek patlaması ve X kuşağına göre önemli farklılıklar

gösterirken, Y kuşağı ile benzer niteliktedir. Stein (2013)' e göre Z kuşağı bireyler internete daha çok telefonları ile bağlanmaktadır ve telefonlarını saat başı kontrol etme isteği duymaktadır. Bu durum kuşağın internette çevrim içi olarak geçirdiği zamanla ilişkilidir.

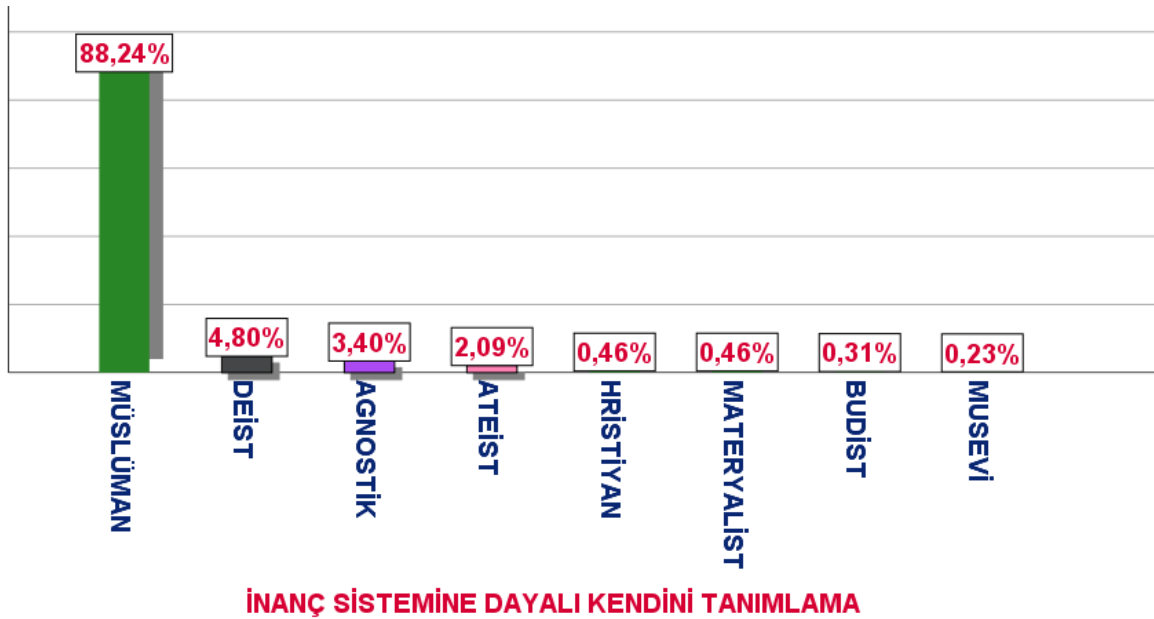
Grafik 30: Z Kuşağının Toplumda Yaşanan Olumsuz Olaylara (terör, cinayet, rüşvet vb.) Tepkisi

Toplumda yaşanan olumsuz olaylara yönelik tepkilerinin nasıl olduğu ile ilgili soruya araştırma grubundaki katılımcıların yaklaşık %83'ü tepki gösterdiklerini dile getirmişlerdir. Yaklaşık %13'ü olumsuz toplumsal olaylara karşı tepki göstermede kararsız kaldıklarını açıklamışlardır. Z kuşağı karakteristik olarak dünyada karşılaştığı önemli sorunlara elinde bulundurduğu erişimimkânı ile çözüm odaklı yaklaşma eğiliminde olan bir kuşaktır. Bu davranışını gerçekleştirirken teknolojiyi etkin bir biçimde kullanabilir (Seemiller ve Grace, 2016). Ayrıca küresel bir sorun halini alan iklim krizi, çevre kirliliği gibi sorunlara karşı da diğer kuşaklardan daha ilgilidir (Mihelic, 2013). Kuşağın sahip olduğu bu tutum ile araştırmada ortaya konan toplumsal olaylara tepki gösterme davranışı bu açıdan tutarlıdır.

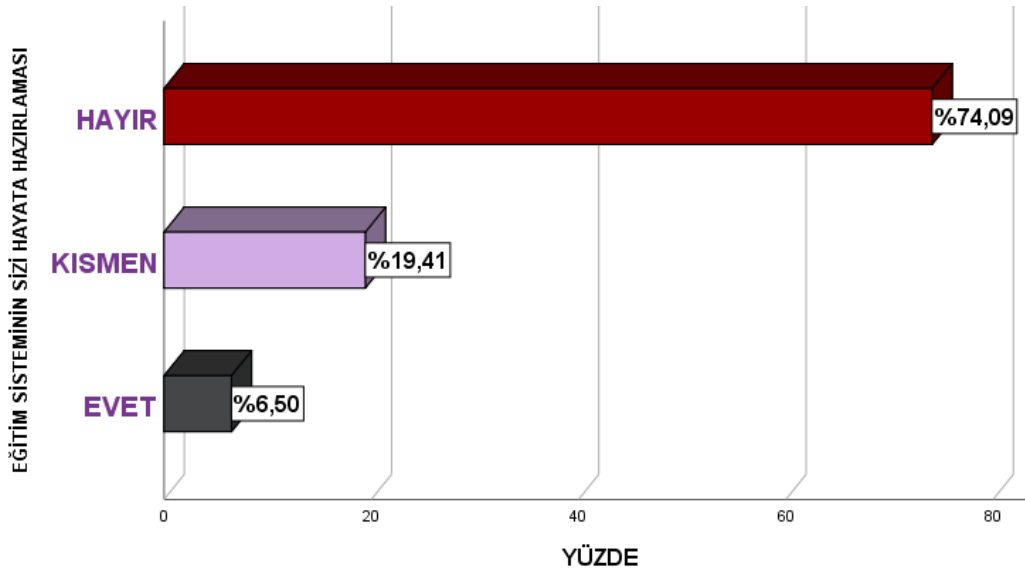
Grafik 31: Z Kuşağına Göre Dini Kurallar/ İbadetlerin Önemi

Araştırmadaki dini kuralların ve ibadetlerinin önemi ile ilgili soruya katılımcıların %12,14'ü görüşlerini bunların önemsiz oldukları biçiminde ifade ederken, %74,09'nun bunların önemli olduğu şeklinde açıklamışlardır. KONDA (2018)' in gerçekleştirdiği çalışma gençlerin namaz kılma, oruç tutma gibi yaygın İslami ibadetleri giderek daha az yaptıklarını gösterse de bu ibadetlerin Türk kültüründe önemli bir yerinin oluşu araştırmada elde edilen bu bulguyu açıklar niteliktedir.

Grafik 32: Z Kuşağının İnanç Sistemi

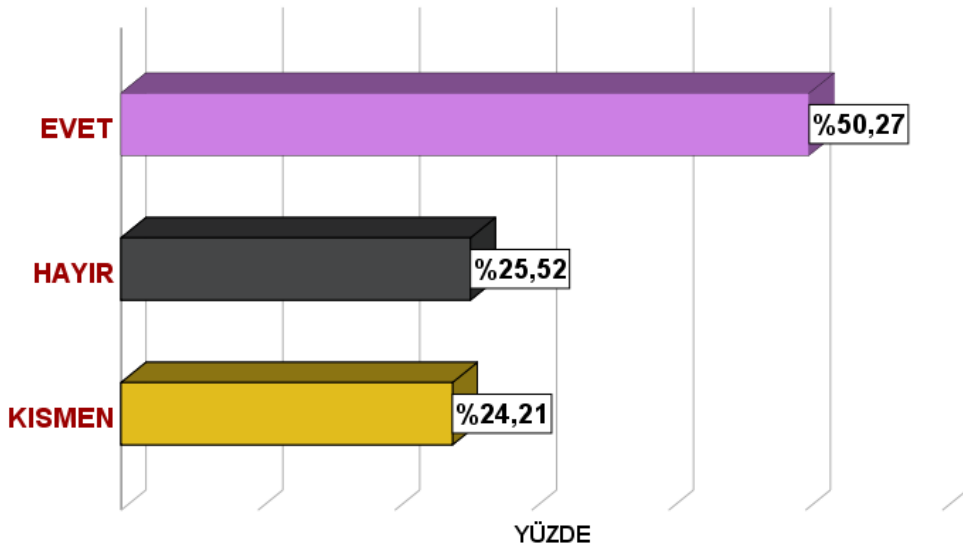
Araştırmada inanç sistemi ile ilgili soruya, katılımcıların yaklaşık %88'inin kendilerini Müslüman olarak tanımladıklarını, %4,80'ni deist, %3,40'i agnostik, %2,09'u ateist olarak tanımladıkları belirlenmiştir. Araştırmada katılımcıların çoğunluğu kendilerini Tanrı inancı olacak şekilde tanımladıkları tespit edilmiştir. Türkiye' de yapılan dini yönelimlere ilişkin çalışmalar yaygın dini inancın İslam inancı olduğunu, tanrısal olmayan inançlarda son yıllarda bir miktar artış gözlemlendiğini belirtmektedir (KONDA, 2018). Araştırma kapsamında Z kuşağı gençlerin kendilerini İslami inanç sistemine daha yakın hissetmeleri, Türkiye toplumunun çoğunun inanç tercihi ile benzerlik oluşturmaktadır.

Grafik 33: Türkiye'deki Eğitim Sisteminin Z Kuşağını Hayata Hazırlaması

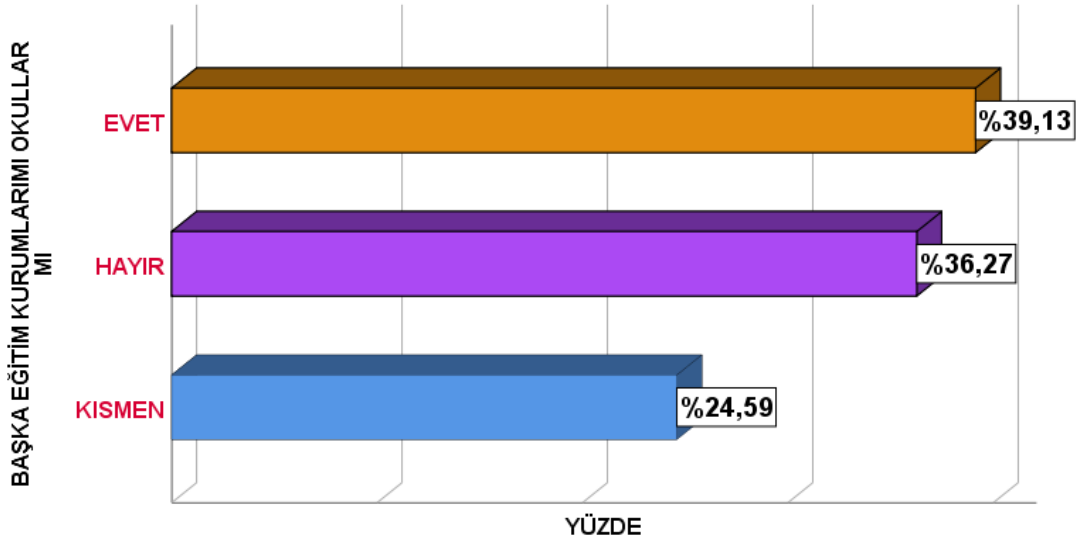
Z kuşağına Türkiye'deki eğitim sisteminin onları hayata yeterli düzeyde hazırlama durumlarıyla ilgili soru sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların yaklaşık %74,09'u Türkiye'deki eğitim sisteminin onları hayata yeterli düzeyde hazırlamadığını düşünmektedirler. Yani Türkiye'de Z Kuşağının her dört kişiden üçü eğitim sisteminin onları hayata hazırlamadığını ifade etmişlerdir. Z kuşağı eğitimden ve dolayısı ile okuldan, öğrendiği becerileri gerçek yaşantıya aktarabilme ve bu becerileri gerçek yaşantıda kullanabilme beklentisi içindedir. Okullara karşı olan bu beklenti, uygulama yapmaya yönelik öğrenme ortamları gerektirmektedir. Z kuşağı için eğitim aynı zamanda hızlı olmalıdır ve işe yarayacak bilgi hemen edinilmelidir (Seemiller ve Grace, 2017, Purcell vd.,

2012). Bu açıdan bakıldığında Türk Eğitim Sisteminin sınav odaklı yapısı, öğretmenlerin dijital yeterliliklerini geliştirebilecek bir eğitim politikasının ve dijital çerçevenin eksik oluşu (Eurydice, 2019), Z kuşağı gençlerin eğitimden beklentileri de yansıtmaktadır. Mevcut eğitim politikaları ile kuşak üyelerinin beklentileri arasında olan farklılık, eğitim sisteminin gençleri hayata hazırlaması yönündeki fikirler de güvensizlik yaratabilir.

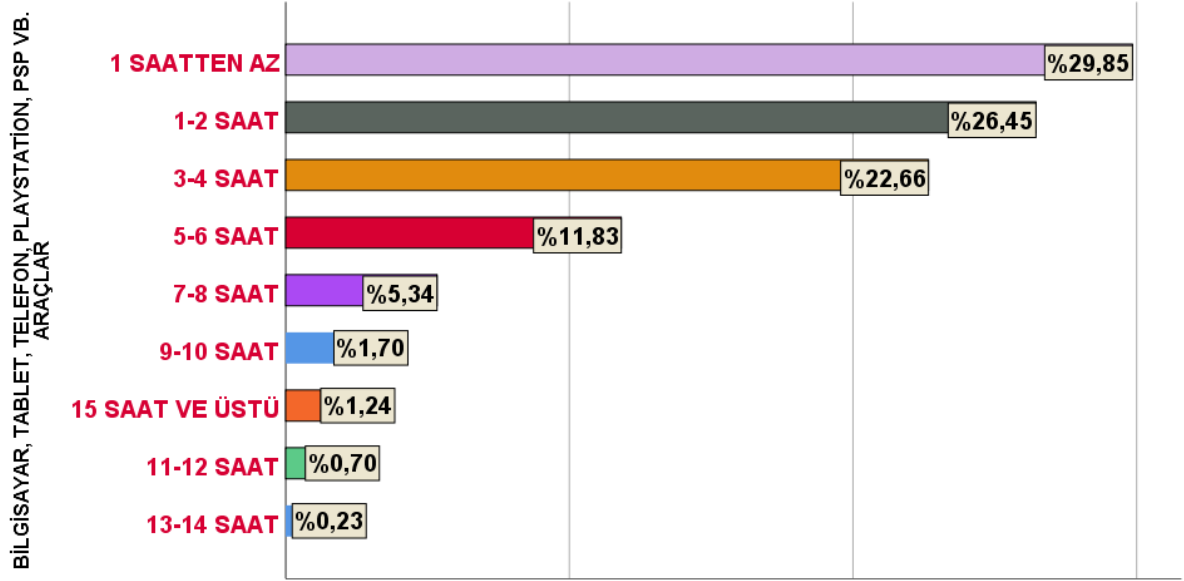
Grafik 34: Z Kuşağının Okula Devam Zorunluluğu Olmasaydı Okula Gitmek İsteme Durumları

Araştırma kapsamında Z kuşağının okula gitmelerindeki isteklilik ile ilgili soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde katılımcıların %50'si devam zorunluluğu olmasa bile okula gitmek istedikleri görüşünü belirtmişlerdir. Cevaplayanların %25' i bu soruya hayır cevabı vermiştir. Z kuşağı üzerinde yapılan araştırmalar kuşağın günümüze kadarki en eğitimli nesil olduğunu göstermektedir. Diğer kuşaklara göre tüm okul kademelerinde oldukça yüksek bir okullaşma oranına sahip olan Z kuşağı, çalışma yaşamı yerine eğitim yaşamı tercihi ile diğer kuşaklardan farklılaşmaktadır (Parker ve Gielnik, 2020). Kuşağın okula olan bu yaklaşımı, okula gitme davranışı üzerinde etki göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında Z kuşağının devam zorunluluğu olmasa dahi okula gitme davranışı, kuşağın bahsedilen karakteristik özelliği ile tutarlı görülmektedir.

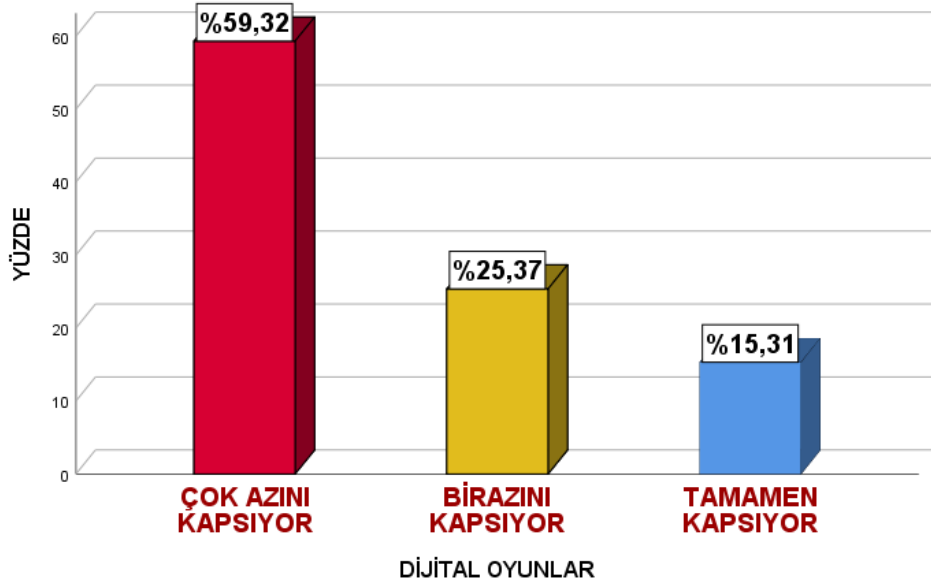
Grafik 35: Z Kuşağına Göre Sınav Mı Okul Mu?

Araştırmada katılımcılara okul dışında, ulusal çapta düzenlenen (LGS, YKS gibi) sınavlara hazırlayan başka kurumlar olsa ve okullar zorunlu olmasa okula gitmek için istekli olup olmamalarıyla ilgili soru sorulmuş, katılımcıların yaklaşık %36'sı okula gitmek istemeyecekleri görüşünü belirtmiştir. Yaklaşık %39'u ise böyle bir durumda yine de okula gitmek isteyecekleri görüşünü belirtmişlerdir. Z kuşağı üniversite eğitimini diğer kuşaklara göre daha önemser bir tutum içindedir. Bu tutum kuşağın üniversiteleşme oranına da yansımaktadır. Ülkemizde lise düzeyinde ulusal çapta düzenlenen sınavlar, öğrenciler için üniversite eğitimi almanın tek yoludur. Ayrıca ortaokul döneminde lise eğitimi için girilen LGS' de öğrencinin göstereceği başarı, üniversiteye yerleşmede de etkili olacağı için, Türkiye' de öğrenim gören gençler arasında sınavlar ve sınavlara hazırlık süreci okula devam açısından önemli bir motivasyon kaynağıdır.

Grafik 36: Bilgisayar, tablet, telefon, playstation, psp vb. araçlarıyla geçen zaman

Araştırmada katılımcıların bilgisayar, tablet, telefon, playstation, psp vb. araçlarla oyun oynarken geçirdikleri zamanla ilgili soruya verdikleri cevap incelendiğinde günde yaklaşık %56'sı iki saatten daha az zaman harcadıklarını ifade etmişlerdir. OECD raporlarına göre gençlerin bir cihaz başında çevrim içi olarak geçirdikleri süre 2012 yılında 2 saatin altında kalırken, 2019 yılında üç saatin üzerine çıkmıştır (Leigh, 2019). Yine Z kuşağının ekran kullanımı ve üzerinde yapılan farklı çalışmalar kuşağın %55' inin akıllı telefonları ile günde 5 saatten fazla zaman geçirdiklerini göstermektedir (CGK, 2020). Z kuşağı karakteristik olarak çevrim içi olmayı, dijital ortamda etkileşimde bulunmayı tercih eden bir kuşaktır. Arkadaş ilişkilerini sanal ortama göre düzenleyen, satın alma işlemlerini yine bir ekran üzerinden gerçekleştiren bu kuşağın yüksek ekran kullanım oranı anlaşılır düzeydedir. Buna rağmen Z kuşağının çalışma yaşamının içinde oldukça ekran kullanım sürelerinin değişmesi de olasıdır.

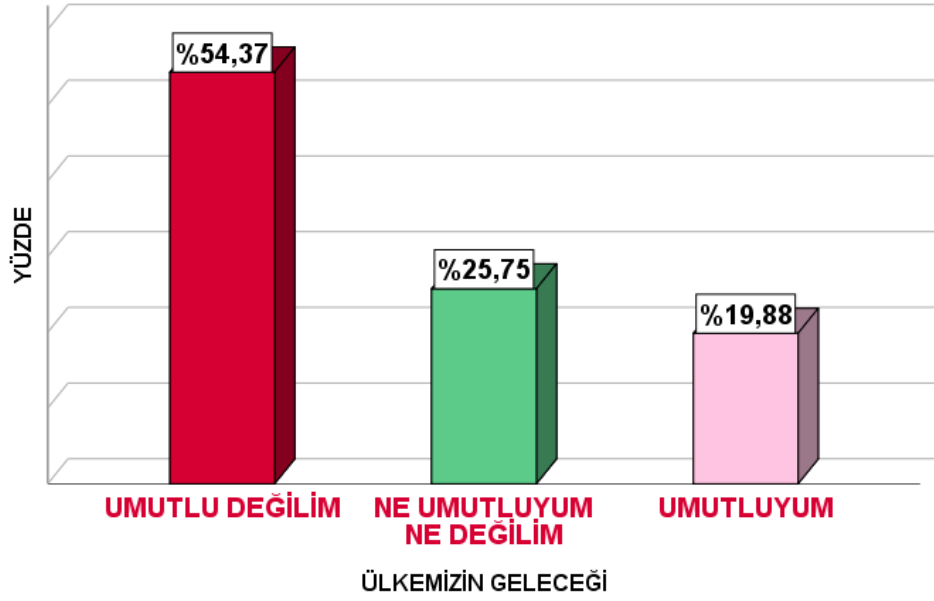
Grafik 37: Dijital oyunlar Z kuşağının hayatının ne kadarını kapsıyor?

Araştırmada dijital oyunların hayatlarındaki önemi ile ilgili soruyu katılımcıların yaklaşık %59'u dijital oyunların hayatlarında çok az yer kapladığını belirterek cevaplamışlardır. Z kuşağı dijital oyunları sadece eğlenme amacıyla kullanmak yerine, yeni ağlar oluşturma, profesyonel oyun kariyeri yaratma gibi amaçları da tercih etmektedir. Kuşağın dijital oyun mecrasında gerçekleştirdiği davranışlar çeşitlilik göstermekle birlikte, arkadaşlıklar oluşturma ve ekonomik kazanç sağlama yönünde davranışlara daha sık rastlanmaktadır. Oyun üreticileri Z kuşağının sadece şehir merkezlerinde var olmadığını ve kuşak üyeleri arasında kültürel farklılıkların bulunduğunu göz önüne alarak geleneklere daha uygun ve farklı kesimler tarafından tercih edilebilecek oyunlar geliştirmektedir (Ko, 2020). Ancak Z kuşağının ekran kullanım süreleri ve oyun oynama tarzları göz önüne alındığında, araştırmaya dahil edilen gençlerin gerek iş yaşamında bulunması gerek sosyal medya ağırlıklı bir ekran kullanımı tercih etmesi sonucu dijital oyunların yaşamlarının çok azını kapsadığı söylenebilir.

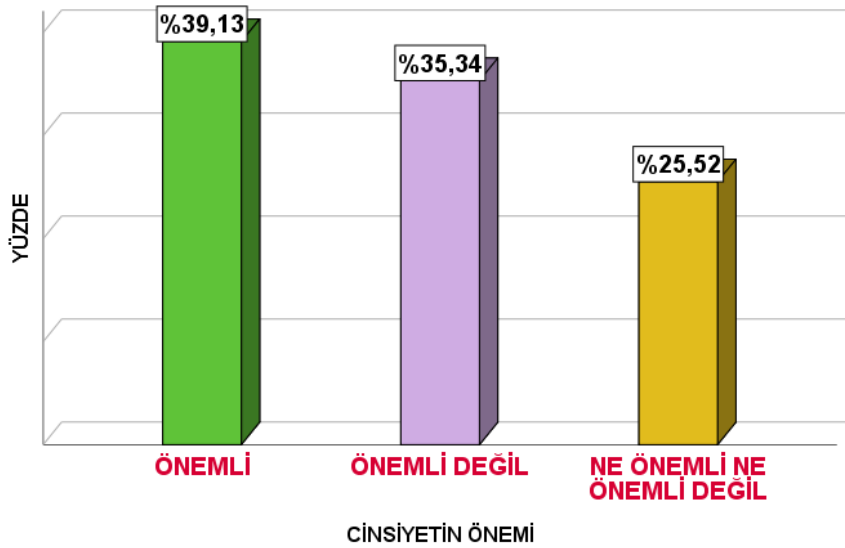
Grafik 38: Z Kuşağının Kendini Mutlu Hissetme Durumu

Z kuşağının mutluluk düzeyini belirlemek amacıyla ilgili sorulan soruya katılımcıların yaklaşık %35'i mutsuz olduklarını, yaklaşık %35'i kendilerini ne mutlu ne mutsuz hissettiklerini ifade etmişlerdir. Benzer bir durum da MAK (2020) araştırmasında görülmektedir. Bu araştırma gençlerin %50'sinin kendilerini mutlu olarak hissetmediğini ortaya koymuştur. Ayrıca Varkey Foundation (2017) raporuna göre Z kuşağı gençlerin mutluluk değerleri ülkelere göre farklılıklar göstermektedir. Rapor Güney Kore'de yaşayan Z kuşağı bireylerin daha mutsuz olduklarını, Endonezya'da yaşayan Z kuşağı bireylerin ise çok daha mutlu olduklarını göstermektedir. Ayrıca Endonezya, Nijerya ve Türkiye için dini inancın en önemli mutluluk sebebi olarak belirtildiği rapor, para ve okulu ise bu ülkelerde mutsuzluğun temel kaynakları olarak göstermektedir.

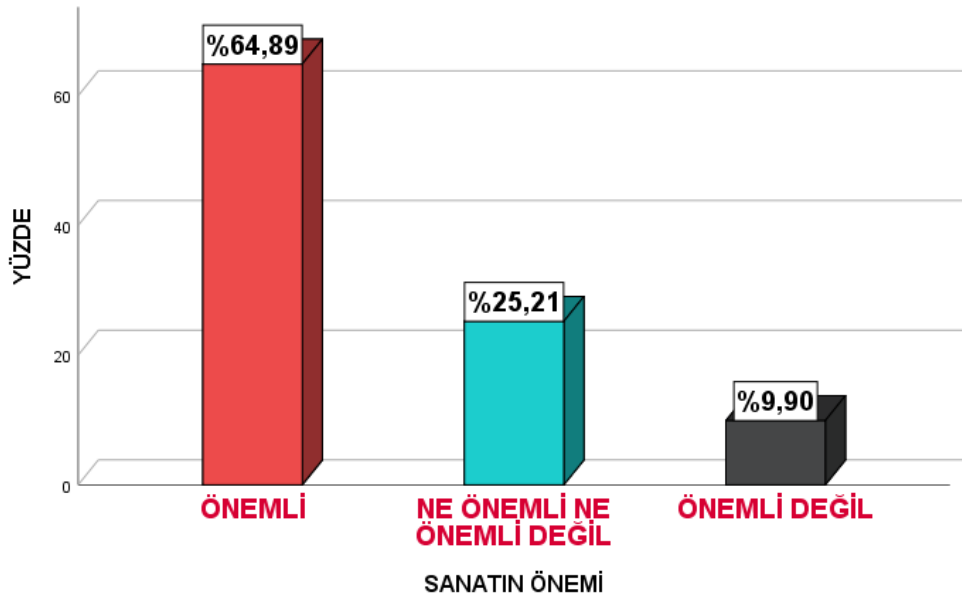
Grafik 39: Z Kuşağına Göre Ülkemizin Geleceği

Z kuşağının Türkiye'nin geleceği hakkında umutlu olmalarıyla ilgili soru sorulmuştur. Katılımcıların yaklaşık %54'ü ülkenin geleceğinden umutlu olmadıklarını dile getirmişlerdir. Yaklaşık %26'sı ise ne umutlu nede umutsuz oldukları şeklinde görüşlerini dile getirmiştir. MAK (2020)' ın gençler üzerinde gerçekleştirdiği çalışmalar da, aynı yaş aralığı gençlerin ülke geleceği hakkında umutlu olmadıklarını göstermektedir. Z kuşağının kaygı, stres ve depresyon gibi duyguları yoğun biçimde yaşaması da geleceğe yönelik umutlu olma halini olumsuz etkilemektedir.

Grafik 40: Z Kuşağının Göre Cinsiyetin Önemi

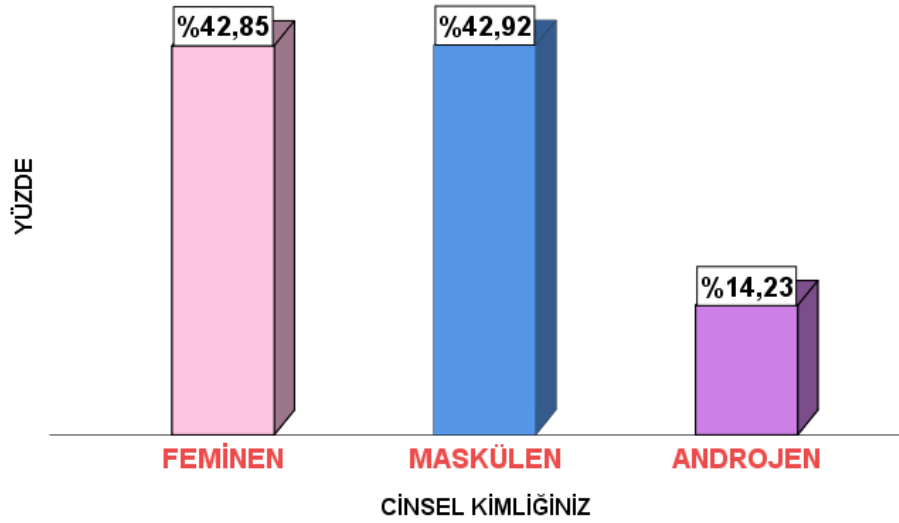
Araştırmada Z kuşağına cinsiyetin kendileri açısından ne kadar önemli olduğu ile ilgili soru sorulmuştur. Katılımcıların %39,13'ü önemli olduğu, %35,34'ü ise önemli olmadığı şekilde görüş belirtmiştir. Kuşaklar arasında cinsiyet ayrımcılığını en az gösteren kuşak Z kuşağıdır. Bu açıdan Z kuşağı için cinsiyet önemli görülmemektedir. Z kuşağı insanları cinsiyet, cinsel yönelim, din, ırk gibi faktörlere göre ayırmayı tercih etmemekte, toplum içerisinde cinsiyet ifade eden zamirleri kullanmayı diğer kuşaklara göre daha az tercih etmektedir. Ayrıca Z kuşağı erkek-kadın ifadeleri ile birlikte kişilerin tercihlerini yansıtmaları açısından diğer ifadesinin de kullanımını yüksek oranda desteklemektedir (Parker vd., 2019). Z kuşağının bu yaklaşımı, araştırmada elde edilen cinsiyet kavramının önemine ilişkin bulgu ile tutarlıdır.

Grafik 41: Z Kuşağına Göre Sanatın Önemi

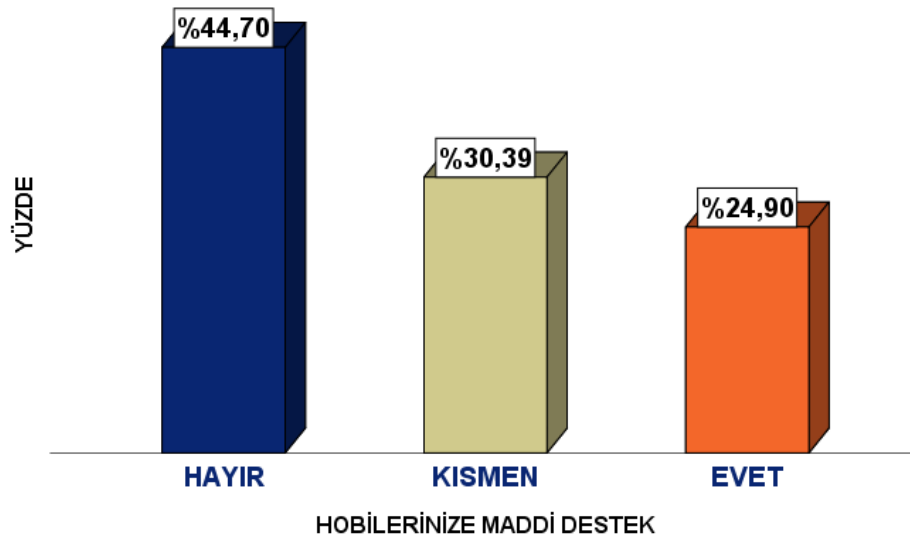
Z kuşağında sanatın onlar için önemi ile ilgili soruya araştırma grubunun %64,89'u sanatın onlar için çok önemli olduğunu belirtmişlerdir. Sanatı önemli görmeyenlerin oranı yaklaşık %10'dur. Evrensel değerleri ve eğitimi daha ön planda tutan Z kuşağı için sanat da değerli bir kavramdır. Kuşağın esnek ve hareketli yaşam tarzı, sosyal medya kullanımı ile birleşince sanatsal kaygıları ve beğenilme arzusunu içeren dijital içeriklerin yaratılma süreçlerini etkilemiş ve

sosyal medya paylaşımları buna göre biçimlenmiştir.

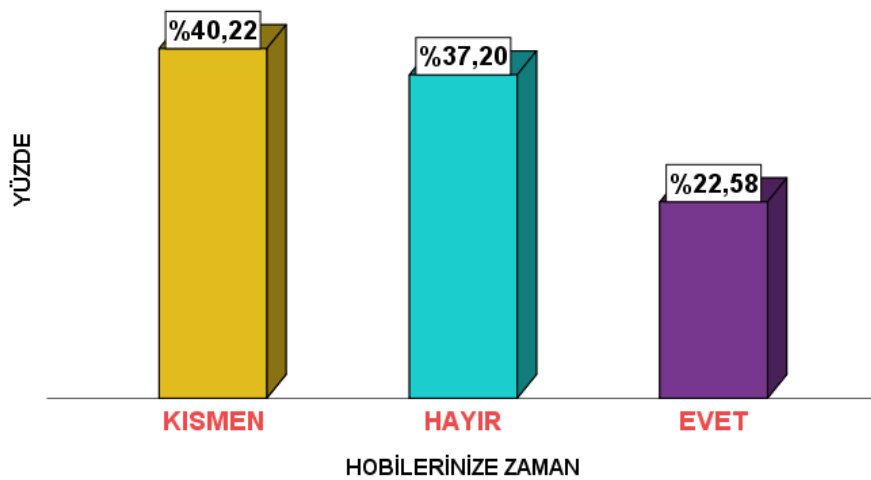
Grafik 42: Z Kuşağının Kendisini Cinsel Kimlik Olarak Tanımlaması

Araştırmada katılımcılara kendilerini cinsel kimlik olarak nasıl hissettikleri ile ilgili soru sorulmuştur. Bu soruya katılımcıların yaklaşık %43'ü feminen, %43 maskülen geriye kalan %14'ü ise androjen olarak hissettiklerini belirtmişlerdir. Z kuşağı diğer kuşaklara göre daha eğitilmiş ve farklı düşünce yapılarına sahip bireylerden oluşmaktadır. Ayrıca cinsiyet eşitliği ve cinsiyet farkındalığı açısından da farklı bir konumda bulunan Z kuşağı, kadın erkek kimlik rollerini genel anlamda reddederken, kadın ve erkeğin toplumsal rollerinde de ayrışma olmaması yönünde düşüncelere sahiptir. Örneğin yapılan çalışmalara göre bebek patlaması ve sessiz kuşak üyeleri ailenin finansal yapısında babaların önemli olduğunu düşünürken, Z kuşağında bu düşünce neredeyse tamamen değişmiştir (Parker vd. 2020). Bu durum Z kuşağı için aile içinde erkek karakterlerin rollerinin farklılaştığını, erkek karakterlerin kadın görevleri, kadın karakterlerin ise erkek görevleri yapabilmesi yönünde bir görüşün daha yaygın olduğunu göstermektedir. Z kuşağının cinsel kimliklere yönelik bu tutumları göz önüne alındığında, araştırmaya katılan gençlerin androjen kimlik tercihleri anlamlı olmaktadır.

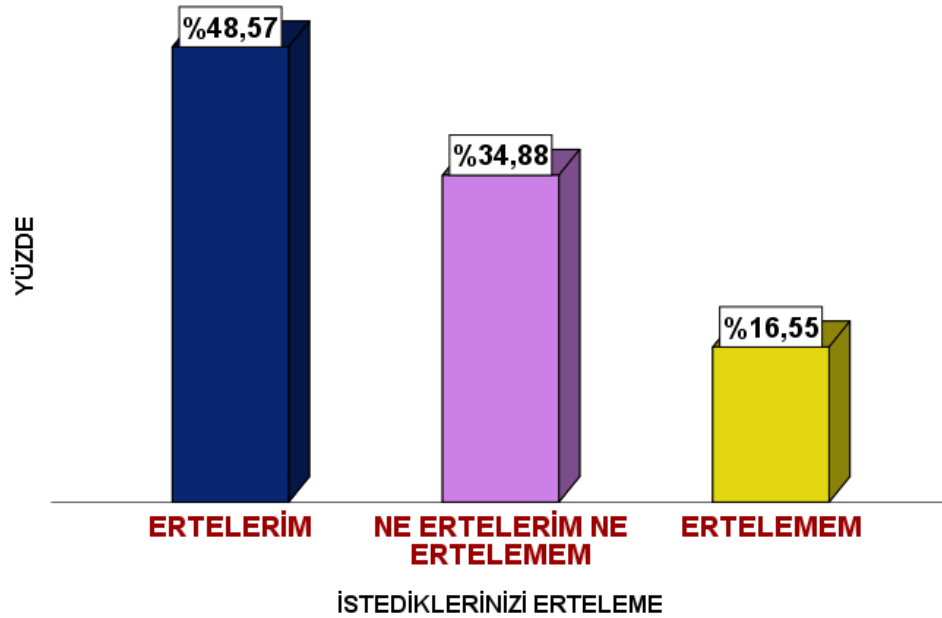
Grafik 43: Z Kuşağının Hobilerinin Maddi Açıdan Desteklenme Durumu

Araştırmada Z kuşağının %44,70'nin hobilerine maddi destek bulamadıkları, %30,39'nun kısmen buldukları %24,90'nun ise maddi destek buldukları tespit edilmiştir. Hobiler gerçekleştirilmesi açısından belirli finansal planlama ve ekonomik kazanç gerektiren sosyal faaliyetlerdir. Z kuşağı halen eğitim sürecinin içinde olan çalışma hayatına tam olarak katılamamış bireylerin fazla olduğu bir kuşaktır. Bu durum dikkate alındığında kuşak üyelerinin yeterli ekonomik bağımsızlığa ve finansal varlığa sahip olmadığı kabul edilebilir. Yetersiz finansal kaynaklar da hobi edinme sürecini olumsuz etkilemektedir.

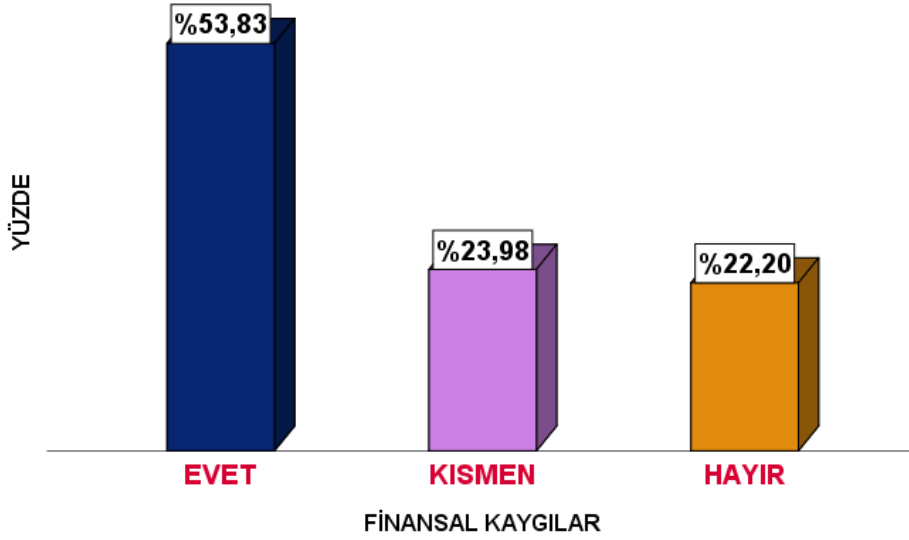
Grafik 44: Z Kuşağının Hobilerine Zaman Ayırabilme Durumu

Araştırmada Z kuşağının hobilerine zaman ayırabildikleri ile ilgili soruya katılımcıların yaklaşık %40'ı kısmen zaman ayırdıkları, %37'i zaman ayıramadıkları, %23'ü ise zaman ayırdıkların ifade etmişlerdir. Hobiler kişiye göre farklılık gösterse de gerçekleştirilmesi için belirli bir zaman gerektiren sosyal uğraşlardır. Z kuşağı gençler için hobiler arkadaşlık ilişkilerinin oluşmasında önemli bir etkiye sahiptir (Seemiller ve Grace, 2016). Ancak Türkiye’de genç bireylerin üniversite eğitimi alma süreçleri, yüksek işsizlik ile karşı karşıya kalışları göz önüne alındığında hobiler için yeterli zaman bulmada sorunlar yaşayacakları açıktır. Bu açıdan bakıldığında gençlerin hobileri için verdikleri zamanı ayırmada kısmen veya hayır cevabı anlam kazanmaktadır.

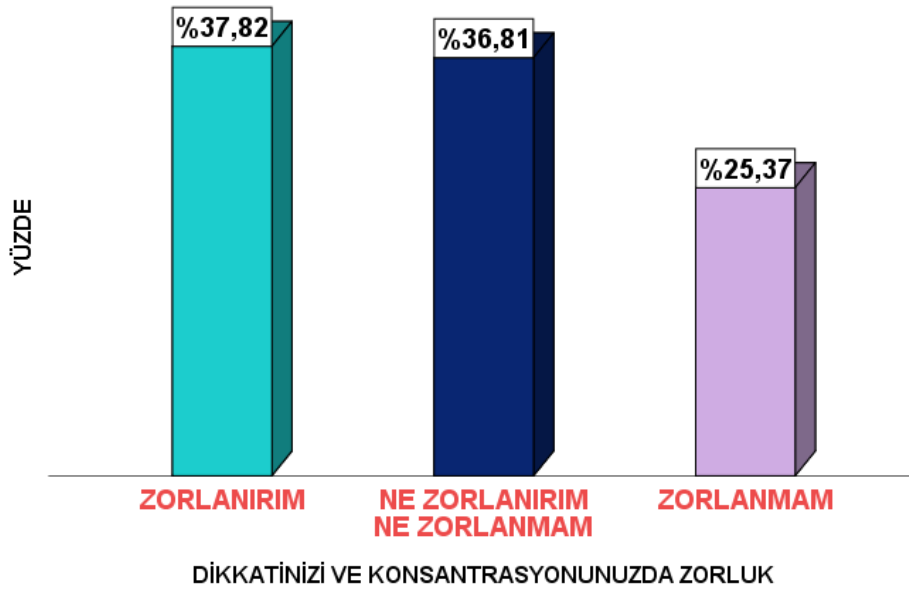
Grafik 45: Z Kuşağının Hayatında Yapmak İstediklerini Erteleme Durumu

Z kuşağının istekleri erteleme ilgili soruya katılımcıların yaklaşık %49'u isteklerini ertelediklerini, %17 ise isteklerini ertelemediklerini belirtmişlerdir. Hayattan beklentiler ve yapmak istenenin gerçekleştirilmesinde ekonomik faktörler oldukça önem taşımaktadır. Z kuşağı ekonomik sağlığın iyi olmadığı bir dönemde yetişmektedir. Küresel ekonomik daralmalar, Z kuşağının yapmak istediklerini erteleme düzeyini artırmaktadır.

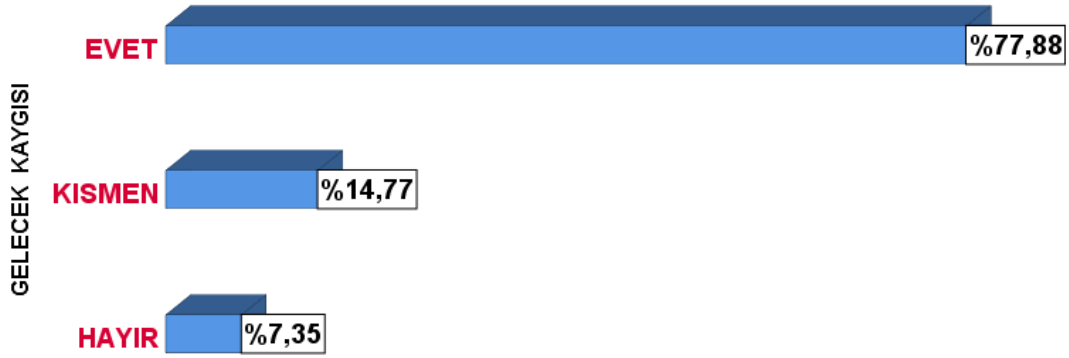
Grafik 46: Z Kuşağının Finansal Kaygıları

Araştırmada Z kuşağının %53,83'ü yaşamlarında finansal kaygılar yaşadıklarını, %23,98'i kısmen finansal kaygılar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların %22'si ise finansal kaygı yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Yaşanan finansal kaygıların temelinde Z kuşağının karşı karşıya olduğu işsizlik sorunu ve içinde bulundukları dünyanın ekonomik açıdan güven vermeyen bir ortama sahip olması vardır. Bu bağlamda Z kuşağı finansal anlamda endişeli bir kuşak olarak karşımıza çıkmaktadır.

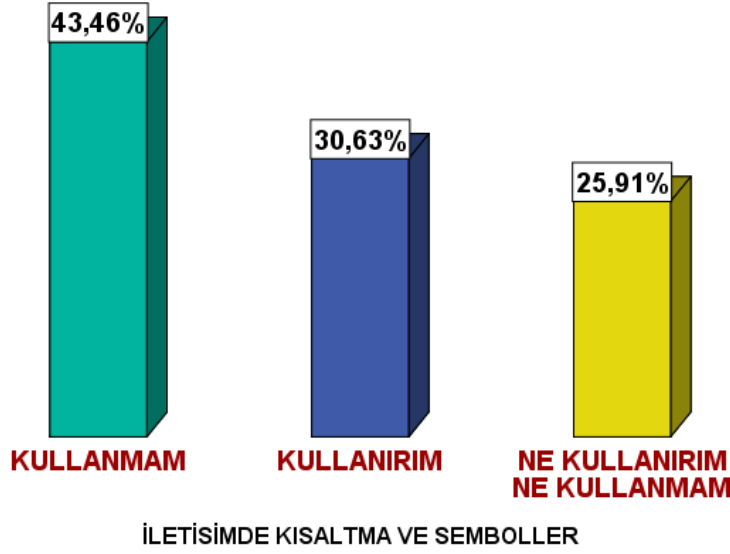
Grafik 47: Z Kuşağının Dikkat ve Konsantrasyon Durumu

Dikkat ve konsantrasyonlarını bir olaya yoğunlaştırmakta zorluk yaşama durumları ile ilgili soruya katılımcıların yaklaşık %38'i bu konuda zorluk yaşadıklarını belirtmişlerdir. Z kuşağının ekran kullanım süresinin yüksek oluşu, dikkat sürelerinde de ciddi azalmaya neden olmuştur. Yapılan araştırmalar Z kuşağının dikkat süresinin 8 saniyeye kadar düştüğünü göstermektedir (Cameron ve Pagnattoro, 2017; Seemiller ve Grace, 2016). Z kuşağının sahip düşük dikkat süresi aynı zamanda onların gerçekleştirdikleri işlere dikkatini ve konsantrasyonunu yoğunlaştırmalarına da engel olmaktadır. Bu duruma yönelik yapılan araştırmalar, çalışmanın bu yönü ile tutarlı bir görünüm oluşturmaktadır.

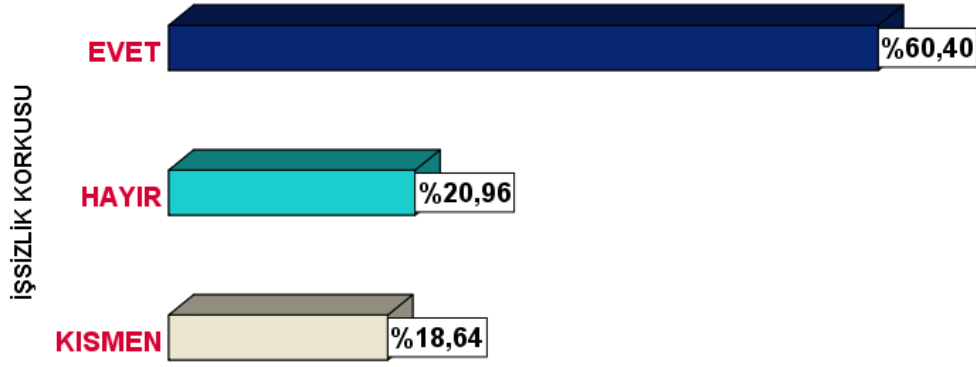
Grafik 48: Z Kuşağının Gelecek Kaygısı

Araştırma kapsamında Z kuşağının gelecek kaygıları ile ilgili soruya katılımcıların yaklaşık %79'u gelecek kaygıları yaşadıklarını belirtmişlerdir. Z kuşağı bireyleri gelecek açısından sağlam temellere yönelik bir bağlılık taşımaktadır. Aynı zamanda bu bireyler gelecek için hem korku hem de heyecan duyan, düşünceler barındıran bireylerdir (Seemiller ve Grace, 2016). Kuşağın sahip olduğu bu karakteristik özellikler göz önüne alındığında Z kuşağının geleceğe yönelik kaygılar taşıması anlamlı görünmektedir.

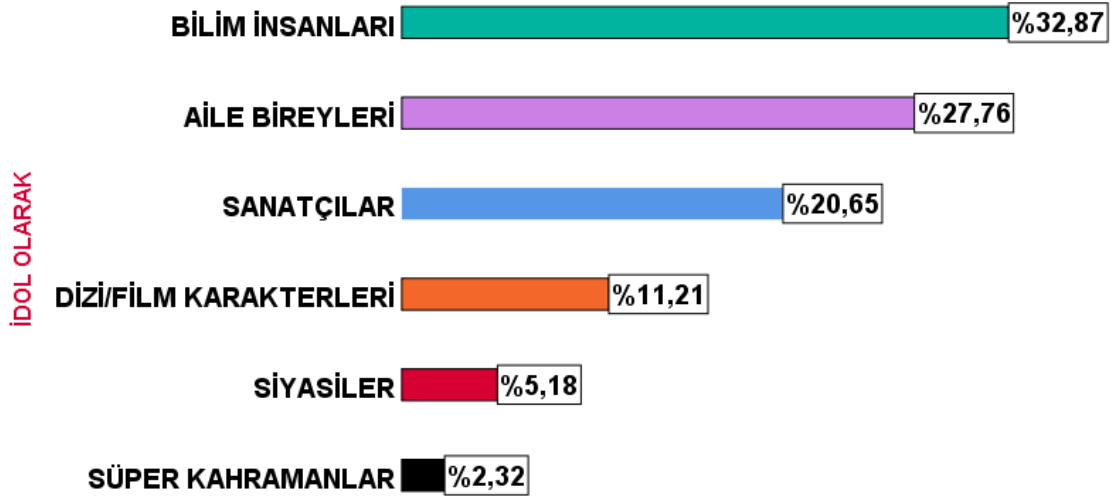
Grafik 49: Z Kuşağının İletişim Sürecinde Kısaltma ve Sembolleri (mük, kanks, lol, tm, Xd vs.) Kullanma Durumu

Araştırmada Z kuşağının iletişim dillerinde kısaltma ve sembolleri (mük, kanks, lol, tm, Xd vs.) ne derece kullandıkları ile ilgili soruya katılımcıların yaklaşık %43,5'i bu kısaltma ve sembolleri kullanmadıklarını, %31'i ise kullandıklarını açıklamışlardır. Z kuşağının iletişim dili kendinden önceki kuşaklar tarafından eleştirilen ve anlaşılmasız bulunan bir özelliktedir. Ancak küreselleşmenin neticesinde Türk dili içerisinde yabancı kökenli kelimelerde ve bu kelimelerin günlük kullanımında artışlar görülmektedir. Ayrıca bu yabancı kökenli kelimelerin kullanımının daha önceki nesillerde de görüldüğü göz önüne alınırsa, Z kuşağının iletişim dilinin anlaşılmasız olmaktan uzaklaşacağı düşünülebilir (Çokol, 2020). Z kuşağı aynı zamanda dijital iletişimi önemseyen, hızlı iletişimi tercih eden bir kuşaktır. Semboller, kısaltmalar ve emojiler az karakterle çok fazla şey aktarabilecek yapıdadır. Bu yönüyle Z kuşağı tarafından tercih edilmesi anlaşılır görülebilmektedir.

Grafik 50: Z Kuşağının İşsizlik Korkusu

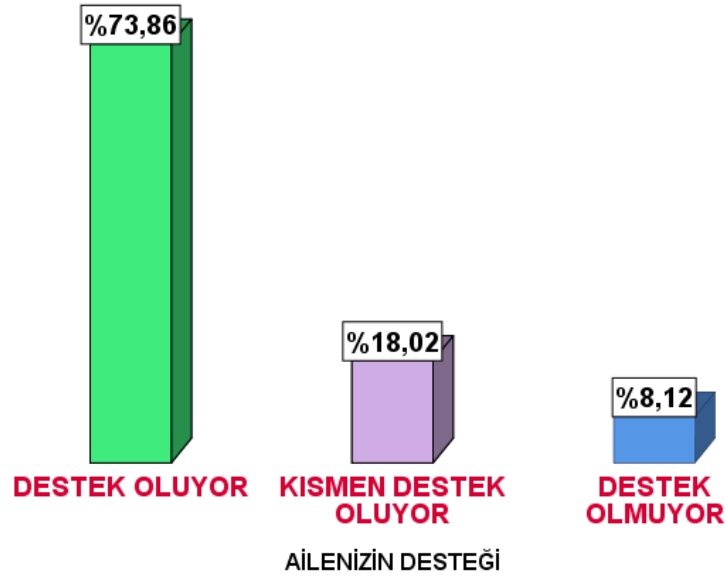
Araştırmanın çalışma grubundaki Z Kuşağının %60,40'nın işsizlik korkusu yaşadığı, %20,96'sının ise böyle bir korku yaşamadığını dile getirmiştir. MAK (2020) tarafından yapılan gençlik araştırması da benzer bir durum ortaya koymaktadır. Genel anlamda Z kuşağı bireylerin işsizlik ile ilgili bir endişe taşıdıkları söylenebilir. Bu endişenin temellerinde gençlerin kendilerini güvende hissetme arzusu, yüksek üniversiteleşme oranı nedeniyle aldıkları eğitim karşılığında bir işe sahip olabilme düşüncesi ve kuşağın yetiştiği dönemde sıklıkla gözlemlenen ekonomik daralmanın var olduğu söylenebilir.

Grafik 51: Z Kuşağı kendine kimi idol olarak alıyor?

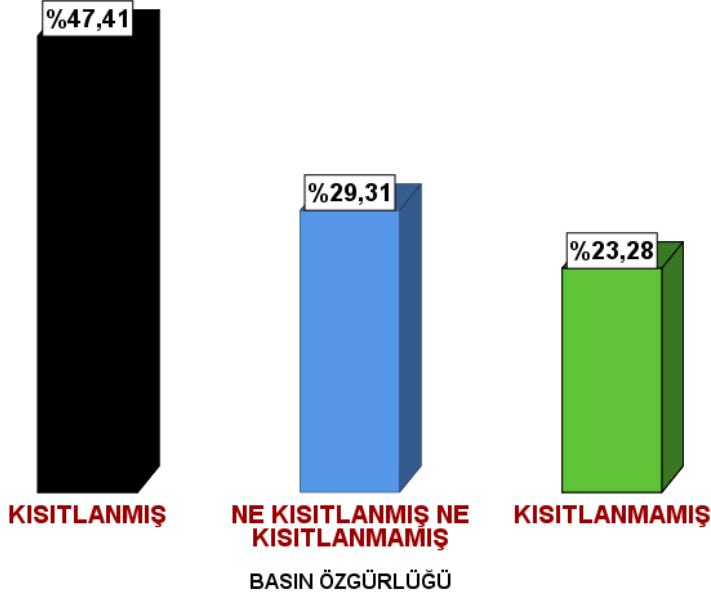
Z kuşağı kendilerine sırasıyla bilim insanları, aile bireyleri, sanatçılar, dizi/film karakterleri ve siyasileri idol olarak aldıklarını bildirmişlerdir. Z kuşağı siyasilere karşı mesafeli bir tutum sergilemektedir. Özellikle insanların hayallerine engel olan

politikalara ve politikacılara anlam vermede zorlanan bu kuşak, ilerici ve eşitlikçi bir tutuma sahiptir (Seemiller ve Grace, 2016). Ayrıca aileleri ile birlikte oldukça fazla zaman geçirdikleri için aile kavramını da önemseyen bir yapıya sahiplerdir. Broadbend vd. (2017)' ne göre Z kuşağını aile bireyleri, arkadaşları ve öğretmenleri daha çok etkilemektedir. Z kuşağının bu yaklaşımı dikkate alındığında, kuşak üyelerinin araştırma kapsamında, kendileri için benimsenen idol kişisi için bilim insanları ve aile bireylerini tercih etmeleri anlaşılır olmaktadır. Araştırmada elde edilen siyasilerin en az idol olarak kabul edilen gruplardan biri olması Z kuşağının siyasilere yönelik yaklaşımı ile tutarlı bir görüntü oluşturmaktadır.

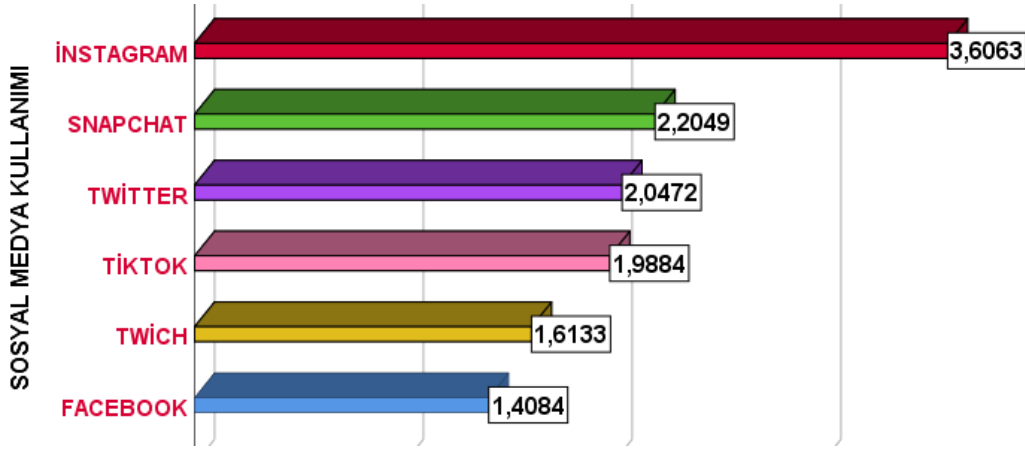
Grafik 52: Z Kuşağını Ailesinin Onu Destekleme Durumu

Araştırma grubundaki Z kuşağının büyük kısmına ailelerinin destek verdiği ortaya çıkmıştır (%73,86). Kaliforniya Üniversitesi (2016) tarafından yapılan çalışmalar ebeveynlerin çocukları ile geçirdikleri zaman diliminin Z kuşağı açısından önceki kuşaklara göre önemli oranda artış gösterdiğini ve bu zaman diliminde meydana gelen artışın her iki ebeveyn için geçerli olduğunu ortaya koymaktadır. Yapılan bu araştırma da göstermektedir ki Z kuşağı ebeveynler çocuklarını önemsemekte, onlara daha fazla zaman ayırma davranışı sergilemektedir. Bu açıdan bakıldığında araştırma kapsamında elde edilen ailelerin destek olmasına ilişkin durum anlamlı bir hal almaktadır.

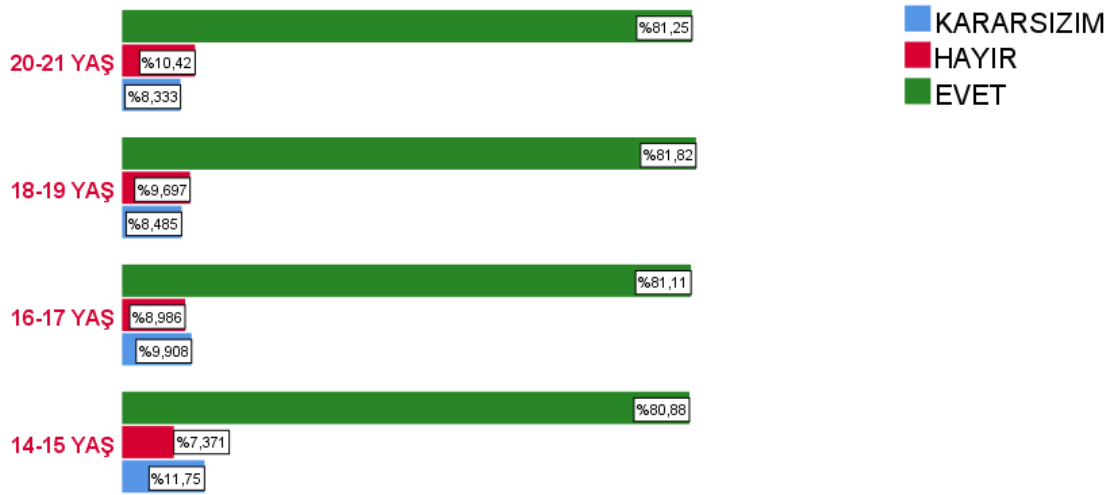
Grafik 53: Z Kuşağına Göre Basın Özgürlüğü

Araştırmanın çalışma grubundaki Z kuşağının hemen hemen yarısı Türkiye’de basın özgürlüğünün kısıtlandığı görüşünü belirtmişlerdir. %23,28’i ise basın özgürlüğünün kısıtlanmadığı şeklinde görüş açıklamışlardır. Türkiye Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi’ne göre basın özgürlüğü açısından 153. sırada bulunmaktadır (RSF, 2021). Bununla birlikte Z kuşağı karakteristik olarak bilgiye anında erişim isteyen bir kuşaktır. Sansür, engelleme gibi olumsuz tutumlara yönelik sahip oldukları yüksek duyarlılık da göz önüne alınınca, Z kuşağı gençlerin basının özgürlüğüne ilişkin bu bakış açısı anlamlı bir hal almaktadır. Araştırmada elde edilen; gençlerin önemli bir bölümünün basını kısıtlanmış olarak görmesine ilişkin bulgular, Z kuşağının özgürlükçü yaklaşımı ile birlikte düşünüldüğünde, kuşak üyelerinin aynı zamanda basın özgürlüğü yönünde bir taleplerinin olabileceğini gösterebilir.

Grafik 54: Sosyal Medya Uygulamalarını Kullanım Sıklığına Göre Sıralaması

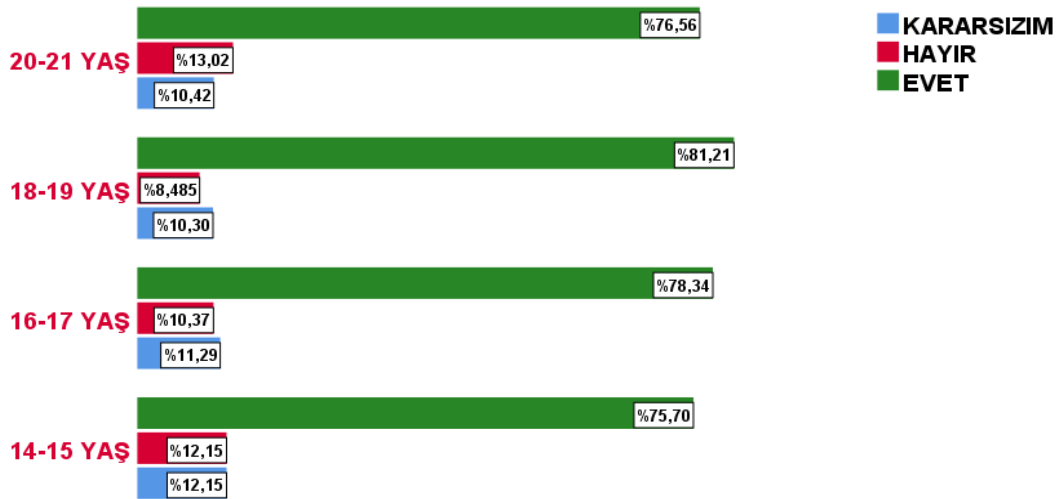
Araştırma grubundaki Z kuşağına sosyal medya uygulamalarını kullanım sıklığına göre sıralaması ile ilgili sorular sorulmuştur. Katılımcılar her bir sosyal medya platformuna kullanma yoğunluğunu en fazla 5 puan ile en az 1 puan arasında puanlar vermişlerdir. Katılımcıların verdikleri bu cevapların ortalaması alındığında sırasıyla araştırma grubundaki Z Kuşağı, en çok Instagram, Snapchat, Twitter, Tiktok, Twitch ve Facebook sosyal medya platformlarını kullanmaktadır. Z Kuşağı sosyal medya kullanımı açısından kendisinden önceki diğer kuşaklara göre oldukça farklılaşmaktadır. Kuşağın sosyal medya kullanımına ilişkin yapılan araştırmalar Instagram ve Snapchat ve Tiktok platformlarının Z kuşağı tarafından daha çok tercih edildiğini, Facebook platformunu ise daha çok kendisinden önceki kuşakların kullandığını göstermektedir (Auxier ve Anderson, 2021). Bu açıdan çalışmada ortaya konulan sosyal medya platformlarının kullanım sıklığı, Z Kuşağının genel anlamda tercihleri ile uyumludur. Ayrıca Z kuşağı sosyal olaylara karşı tepkisini sanal ortamlarda daha sıklıkla dile getirmektedir (Anderson ve Jiang, 2018a). Twitter da sanal tepkilerin sıklıkla dile getirildiği bir platform olarak ön plana çıkmaktadır. Bu durum Twitter'ın Z kuşağı tarafından neden tercih edildiğini açıklayabilir.

$\chi^2(6) = 4,273, p > .05$

Grafik 55: Z Kuşağının Yaşlarına Göre Yurtdışında Eğitim Almak İstemeleri

Araştırma grubundaki z kuşağının yaş gruplandırmasına göre yurt dışında eğitim almak istemeleri ile ilgili görüşleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p > .05$). Hemen hemen her yaş grubundaki z kuşağı aynı oranlarda imkanları olduğunda yurt dışında eğitim almak istemekte, istememekte ve kararsız kalmaktadır.

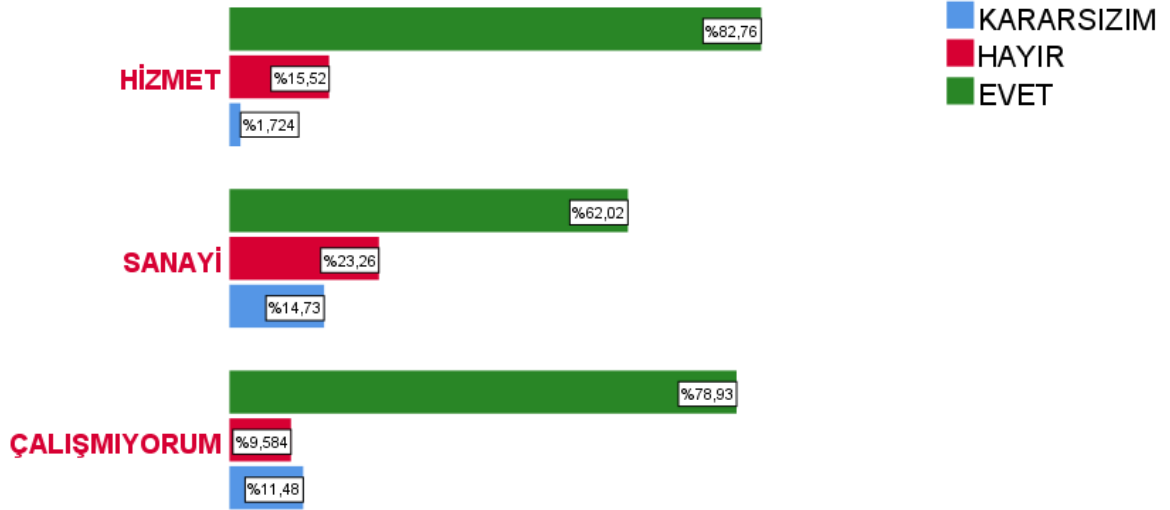

$\chi^2(6) = 3,480, p > .05$

Grafik 56: Z Kuşağının Yaşlarına Göre Yurtdışında Çalışmak İstemeleri

Araştırma grubundaki Z kuşağını yaş gruplandırmasına göre yurt dışında çalışmak istemeleri ile ilgili görüşleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p > .05$). 18-19 yaş arasında yaşa sahip Z kuşağı yurt dışında diğer yaş gruplarına göre daha

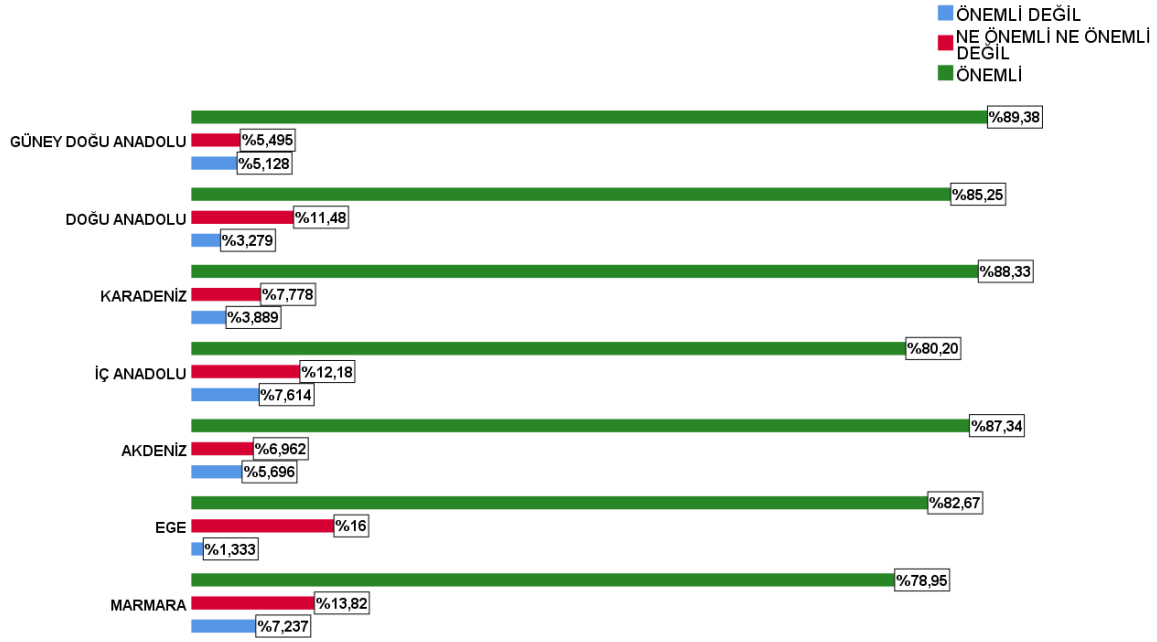
fazla çalışmak istemelerine rağmen aralarındaki fark anlamlı değildir. Hemen hemen diğer yaş grubundaki Z kuşağı aynı oranlarda imkanları olduğunda yurt dışında çalışmak istemekte, istememekte ve kararsız kalmaktadır.

$\chi^2 (4) = 30,79, p < .05$

Grafik 57: Z Kuşağının Çalışma Alanlarına Göre, İmkanları Oldukları Takdirde Yurtdışında Çalışmak İstemeleri

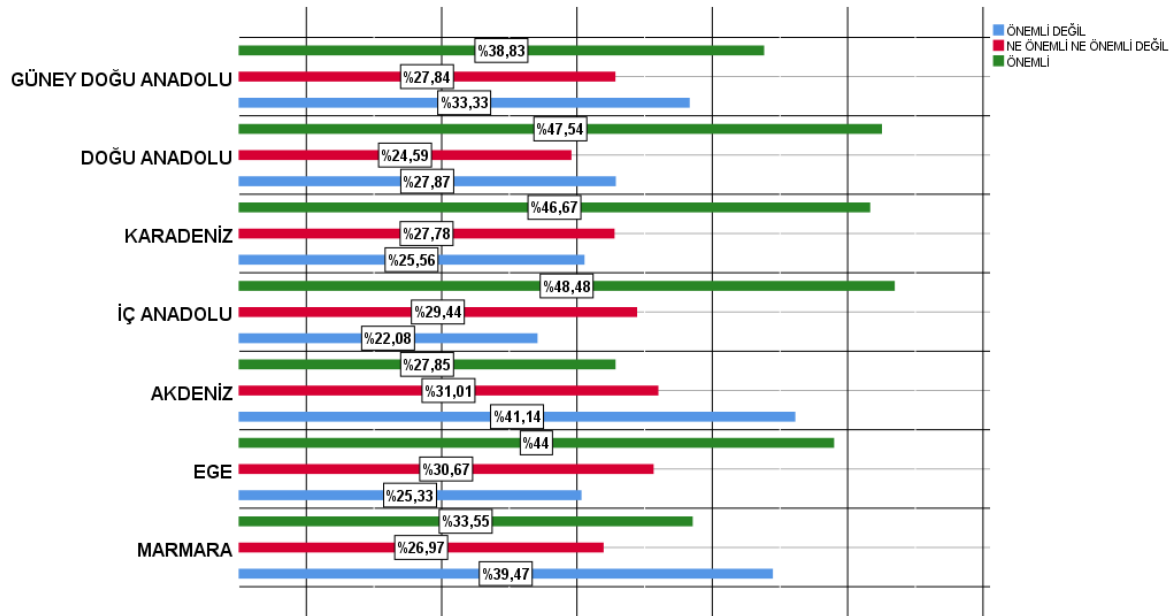
Çalışma alanlarına göre Z Kuşağının yurt dışında çalışmak istemelerine ilişkin görüşleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < .05$). Sanayi alanında çalışan Z kuşağı diğer çalışma alanlarına göre yurt dışında çalışmak istememektedirler. Yurt dışında en fazla çalışmak isteyen Z kuşağının çalışma alanı hizmet sektörüdür. MAK (2020), gençlerin işsizlik ve istihdamı önemli bir sorun olarak algıladıklarını ortaya koymuştur. Ayrıca çalışma daha çok gençlerin yurt dışında çalışmak istediklerini belirtmektedir. Bu açıdan bakıldığında belirli bir iş kolunda çalışma hayatına atılmış bireylerde farklı bir ülke ve kültüre çalışma isteğinin düşük, buna karşın herhangi bir işte çalışmayan bireylerde farklı ülke ve kültürde çalışma isteğinin yüksek olması anlaşılır bir durumdur.

$\chi^2 (12) = 25,093, p < .05$

Grafik 58: Z Kuşağının Yaşadığı Bölgeye Göre Aile Yaşamının Öneme İlişkin Görüşleri

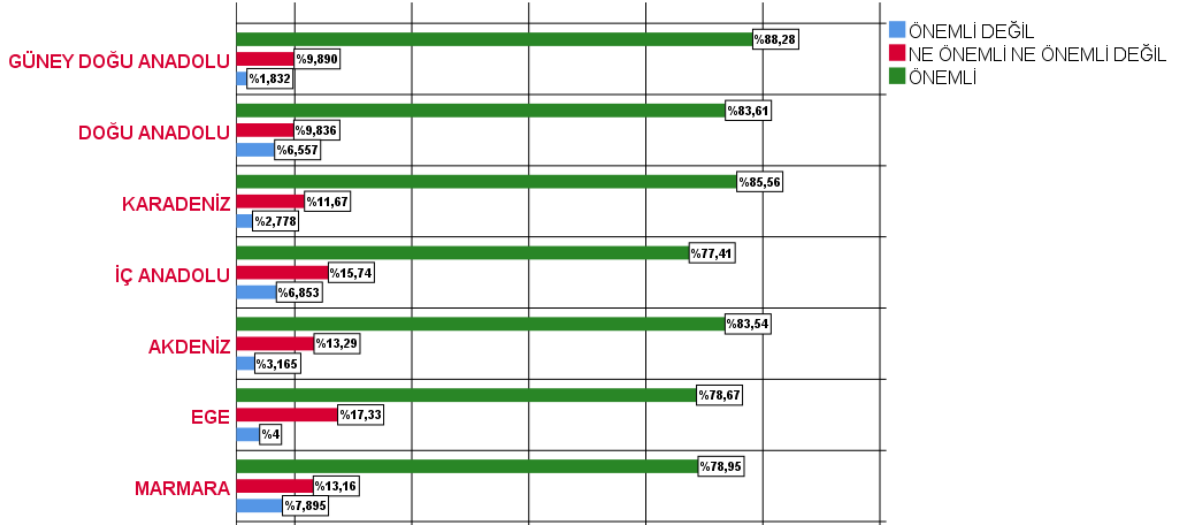
Aile yaşamının önemi Z kuşağının yaşadığı bölgeye göre farklılık gösterme durumuna ilişkin gerçekleştirilen analiz sonuçlarına göre ortaya çıkan fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < .05$). Aile yaşamını en az önemsiz gören Z kuşağı Marmara ve İç Anadolu bölgesinde yaşarken, en fazla önem veren Z kuşağı Güneydoğu, Karadeniz bölgelerinde yaşamaktadırlar. Güneydoğu Anadolu bölgesi geniş aile olarak nitelendirilebilecek kalabalık ailelere sıklıkla rastlanılan bir bölgedir. Z kuşağının aile bağlantılarına ilişkin sahiplenici tutumunun bu tür aile yapılarının yaygın olduğu bölgelerde yüksek olması anlaşılır bir durum olarak değerlendirilebilir. Aynı zamanda Marmara ve Ege Bölgeleri de küçük ailelerin, tek ebeveynli ailelerin ve tek başına yaşayan bireylerin daha çok görüldüğü bölgelerdir (TÜİK, 2021b). Bölgelere göre aile yapısının farklılaşması, Z kuşağının yaşadığı bölgeye göre aile yaşamının öneme ilişkin görüşlerinde meydana gelen anlamlı farklılığı açıklayabilecek türdedir.

$\chi^2 (12) = 39,669, p < .05$

Grafik 59: Z Kuşağının Yaşadığı Bölgeye Göre Evlilik Kurumunun Önemi

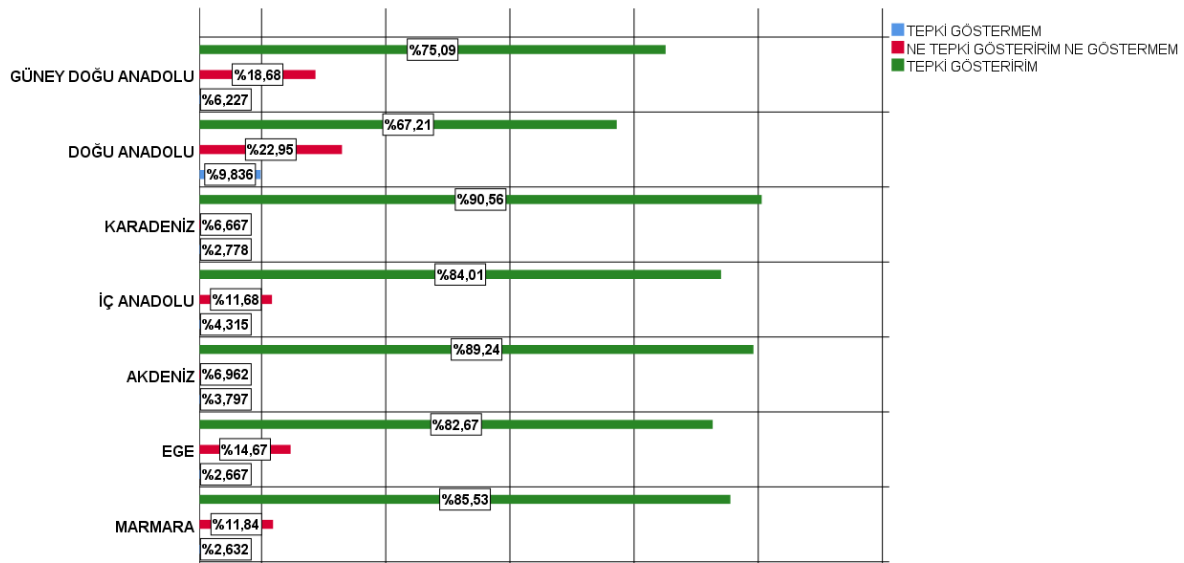
Araştırma verilerinden Z kuşağının yaşadığı bölgeye göre evlilik kurumunun önemine ilişkin görüşlerinin karşılaştırılmasına ilişkin farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir ($p < .05$). Araştırma sonuçlarına göre evlilik kurumunu en fazla önemli gören Z Kuşağı İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Karadeniz Bölgelerinde yaşamaktadırlar. Evlilik kurumunu en fazla önemsiz gören Z kuşağı ise Akdeniz, Marmara ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yaşamaktadırlar. TÜİK (2021a) verilerine göre kaba evlenme hızının en yüksek olduğu iller Adıyaman, Şanlıurfa ve Kilis, kaba boşanma oranının en yüksek olduğu iller ise Antalya, İzmir ve Muğla' dır. Z kuşağının yaşadığı bölgeye göre evlilik kurumunun önemine ilişkin görüşlerine bakıldığında evlilik kurumunu en az önemseyen bölgelerin Akdeniz, Marmara ve Ege Bölgeleri olduğu görülmektedir. Z kuşağının bu tutumu evlenme oranları ile birlikte düşünüldüğünde araştırmada elde edilen bulguya ait anlamlı farklılıklar anlaşılır bir durumdur.

$\chi^2 (12) = 23,598, p < .05$

Grafik 60: Z Kuşağının Yaşadığı Bölgeye Göre Toplumsal Kuralların Önemi

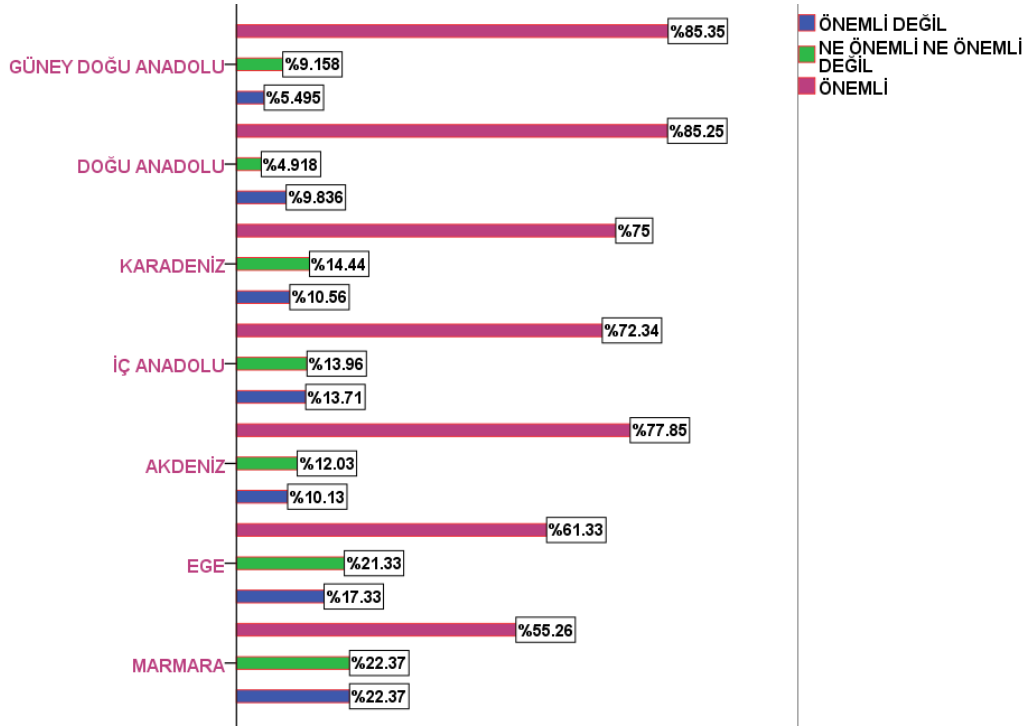
Araştırma verilerine göre, Z kuşağının yaşadığı bölge açısından toplumsal kuralların önemine ilişkin görüşlerinin karşılaştırılmasına ilişkin fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < .05$). Araştırma sonuçlarına göre toplumsal kuralları en fazla önemli gören Z Kuşağı Güneydoğu Anadolu, Karadeniz, Doğu Anadolu bölgelerinde yaşamaktadırlar. Toplumsal kuralları en fazla önemsiz gören Z kuşağı ise Marmara, İç Anadolu ve Ege bölgesinde yaşamaktadırlar. Araştırma bulguları nüfus olarak kalabalık ve daha farklı kültürlere sahip insanları barındıran büyük şehirlerin bulundukları bölgelerde toplumsal kuralların daha az önemsendiğini göstermektedir. Z kuşağı gençlerin toplumsal kuralların önemine ilişkin verdikleri cevaplar ile (Bkz. Grafik 25) coğrafi bölgelere ilişkin elde edilen veriler de tutarlılık içermektedir.

$$\chi^2 (12) = 37,787, p < .05$$

Grafik 61: Z Kuşağının Yaşadığı Bölgeye Göre Toplumda Yaşanan Olumsuz Olaylara (terör, cinayet, rüşvet vb.) Tepkisi

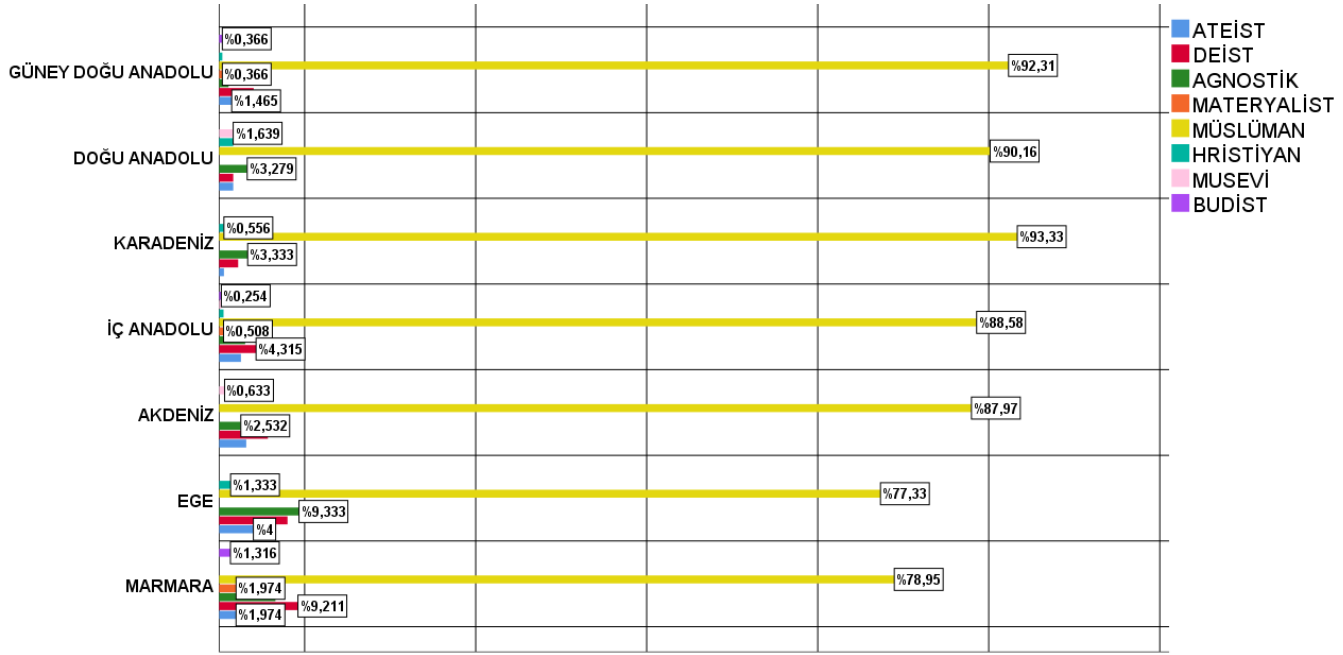
Gerçekleştirilen analizlerde Z kuşağının yaşadığı bölgeye göre toplumda yaşanan olumsuz olaylara (terör, cinayet, rüşvet vb.) karşı tepki göstermelerine ilişkin görüşleri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p < .05$). Araştırma sonuçlarına göre, toplumsal kurallara en fazla tepki gösteren Z kuşağı sırasıyla Karadeniz, Akdeniz ve Marmara bölgelerinde yaşamaktadırlar. Toplumda yaşanan olumsuz olaylara (terör, cinayet, rüşvet vb.) karşı en az tepki gösteren Z kuşağı ise sırasıyla Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu ve İç Anadolu Bölgelerinde yaşamaktadırlar. Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgeleri uzun yıllar terör olaylarının ve kan davası, aşiret kavgaları gibi cinayetle sonuçlanabilecek toplumsal olayların sıklıkla yaşandığı bölgelerdir. Bu açıdan bakıldığında bu bölgelerde olumsuz toplumsal olaylara karşı bu olayları kabullenme veya kanıksama hali oluşabilir. Bu açıdan bakıldığında Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu ve İç Anadolu Bölgelerinde olumsuz toplumsal olaylara daha az tepki verilmesi anlaşılmaktadır.

$\chi^2(12) = 61,142, p < .05$

Grafik 62: Z Kuşağının Yaşadığı Bölgeye Göre Dini Kurallar/ İbadetlerin Önemi

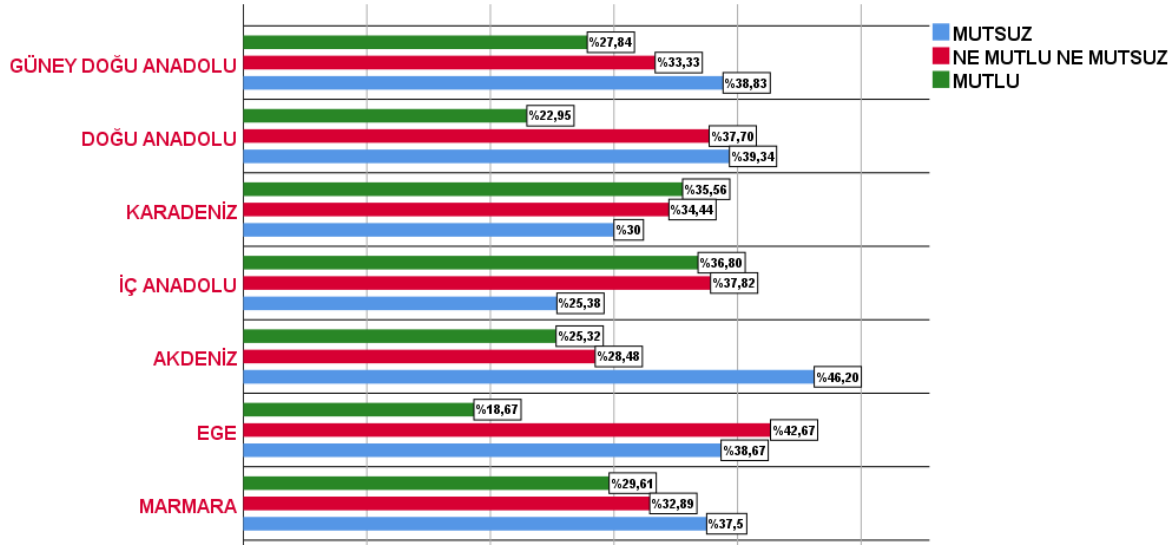
Araştırma sonuçlarına göre Z kuşağının yaşadığı bölge açısından dini kurallar/ ibadetlerin önemine ilişkin görüşleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < .05$). Dini kurallar/ ibadetleri en fazla önemli gören Z kuşağı sırasıyla Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde yaşamaktadırlar. Dini kurallar/ ibadetleri en fazla önemsiz gören Z kuşağı sırasıyla Marmara, Ege ve İç Anadolu Bölgelerinde yaşamaktadırlar. Marmara ve Ege Bölgesi şehir yaşamının yaygın görüldüğü bölgeler olarak kabul edilebilir. Bölgelerin bu özellikleri dikkate alındığında, seküler yaşam biçiminin bu bölgelerde daha fazla sahiplenildiği yorumu yapılabilir. Neticede insanların tarihi, kültürel ve coğrafi geleneklerindeki farklılıklar dini tutum ve davranışlarına da yansımaktadır. Bu farklılıklar içerisinde aynı boyutta dini tutum ve davranış beklenemez. İnsanların bu tutumlarındaki farklılıklar aynı dine mensup olduklarında bile görülebilir (Bayer, 2010).

$\chi^2 (12) = 66,810, p < .05$

Grafik 63: Z Kuşağının Yaşadığı Bölgeye Göre Kendilerini Hangi İnanç Sistemine Daha Yakın Olarak Tanımladıkları

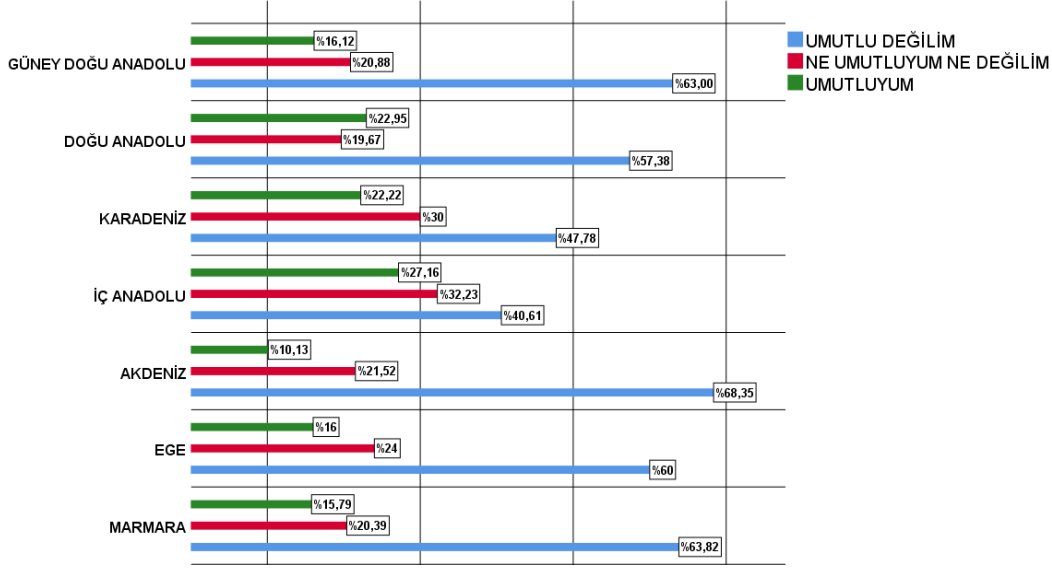
Araştırma sonuçlarına göre Z kuşağının yaşadığı bölgeye göre kendilerini hangi inanç sistemine daha yakın olarak tanımladıkları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < .05$). Çalışma grubundaki Z kuşağının kendilerini Müslüman olarak tanımlayanların çoğu sırasıyla Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yaşamaktadırlar. Deist inanç sistemine en yakın gören Z kuşağı sırasıyla Marmara, Ege ve Akdeniz Bölgelerinde yaşamaktadırlar. Çalışma grubundaki Z kuşağından kendilerini agnostik inanç sistemine en yakın gören Z Kuşağı sırasıyla Marmara, Ege, Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgelerinde yaşamaktadırlar. Kendilerini ateist olarak tanımlayan en fazla Z kuşağı Ege, Akdeniz ve İç Anadolu Bölgelerinde yaşamaktadır.

$\chi^2 (12) = 37,373, p < .05$

Grafik 64: Z Kuşağının Yaşadığı Bölgeye Göre Kendilerini Mutlu Hissetmeleri

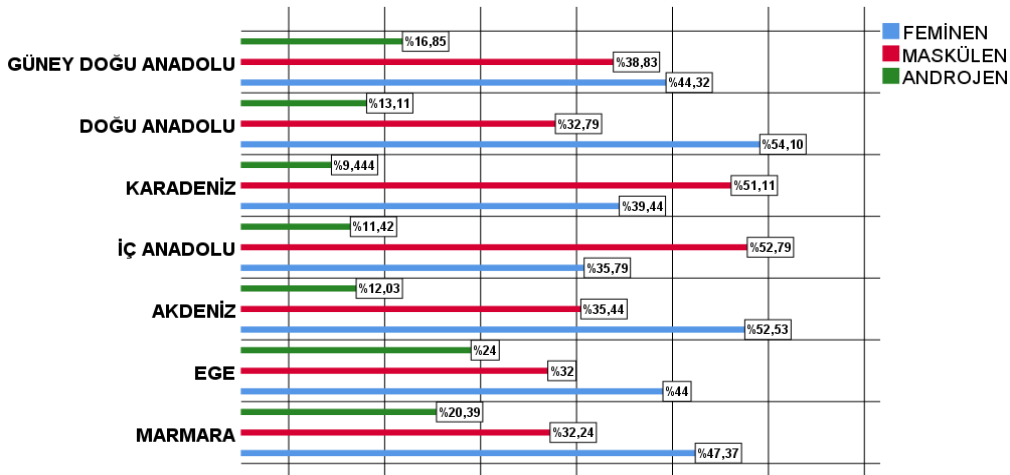
Araştırmada Z kuşağının yaşadığı bölgeye göre kendilerini mutlu hissetme biçimlerine ilişkin görüşleri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p < .05$). Araştırma grubunda kendisini mutlu hisseden Z kuşağı en fazla sırasıyla İç Anadolu, Karadeniz ve Marmara Bölgelerinde yaşamaktadırlar. Kendilerini en fazla mutsuz hisseden Z kuşağı sırasıyla Akdeniz, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Ege Bölgelerinde yaşamaktadırlar. Akdeniz Bölgesi seküler olarak nitelendirilebilecek insanların yoğun yaşadıkları bir bölgedir. Türkiye'nin mevcut siyasi eğilimi göz önüne alındığında bu bölgede yaşayan insanların kendilerini daha mutsuz hissetmelerinin nedeni, bu insanların bir karamsarlık halinde olması olarak değerlendirilebilir. Ayrıca Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgesinin kalkınma ve gelişmişlik açısından diğer bölgelere göre daha dezavantajlı oluşu da burada yaşayan gençlerin mutsuz olmasına açıklayabilir.

$\chi^2 (12) = 64,222, p < .05$

Grafik 65: Z Kuşağının Yaşadığı Bölgeye Göre Ülkemizin Geleceği Hakkında Umutları

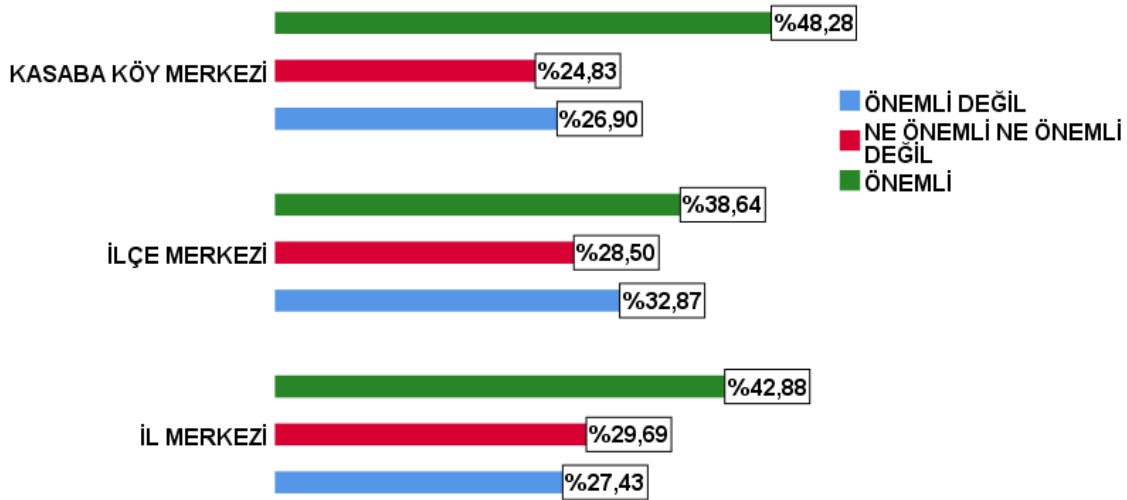
Araştırmada Z kuşağının yaşadığı bölgeye göre ülkemizin geleceği hakkında umutlu olma biçimlerine ilişkin görüşleri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p < .05$). Çalışma grubundaki ülkemizin geleceği hakkında umutlu olan katılımcılar İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Karadeniz Bölgelerinde yaşamaktadırlar. Ülkemizin geleceği hakkında umutlu olmayan Z kuşağı sırasıyla Akdeniz, Marmara ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yaşamaktadırlar

$\chi^2 (12) = 49,765, p < .05$

Grafik 66: Z Kuşağının Yaşadığı Bölgeye Göre Kendini Cinsel Kimlik Olarak Tanımlamaları

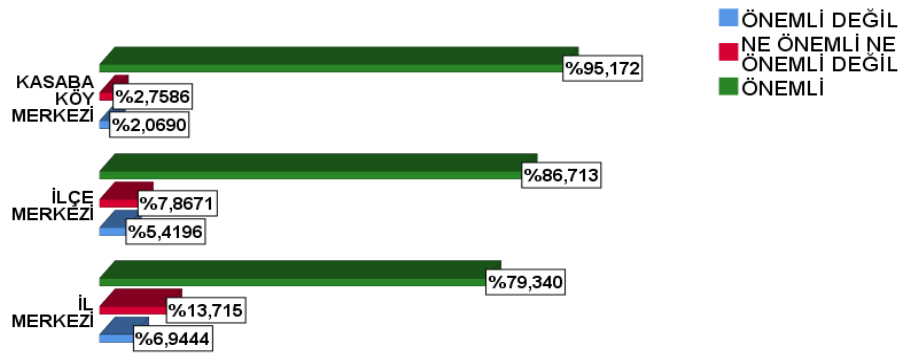
Araştırma sonuçlarına göre, Z kuşağının yaşadığı bölge açısından kendilerini cinsel kimlik olarak tanımlama biçimlerine ilişkin görüşleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<.05$). Çalışma grubunda Z kuşağından kendisini androjen olarak tanımlayanlar sırasıyla Ege, Marmara ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yaşamaktadırlar. Ege ve Marmara Bölgeleri eğitilmiş birey sayısının yüksek olduğu ve daha kozmopolit bölgeler olması sebebiyle, bireylerin cinsel kimliklerinde farklılaşmanın bu yaklaşımdan kaynaklı olabileceği düşünülebilir. Cinsel kimlik olarak androjen kimliğin Güneydoğu Anadolu Bölgesinde de daha fazla tercih edilmesi de kadın erkek rollerinin tarım faaliyetlerinde önemsiz kabul edilmesi ve tarım alanlarında her iki cinsin bir birlerine ait işleri gerçekleştirebileceğine yönelik inanç etkili olabilir.

$\chi^2 (4) = 7,253, p > .05$

Grafik 67: Z Kuşağının Yaşadığı Yerleşim Yeri Göre Evlilik Kurumunun Önemi

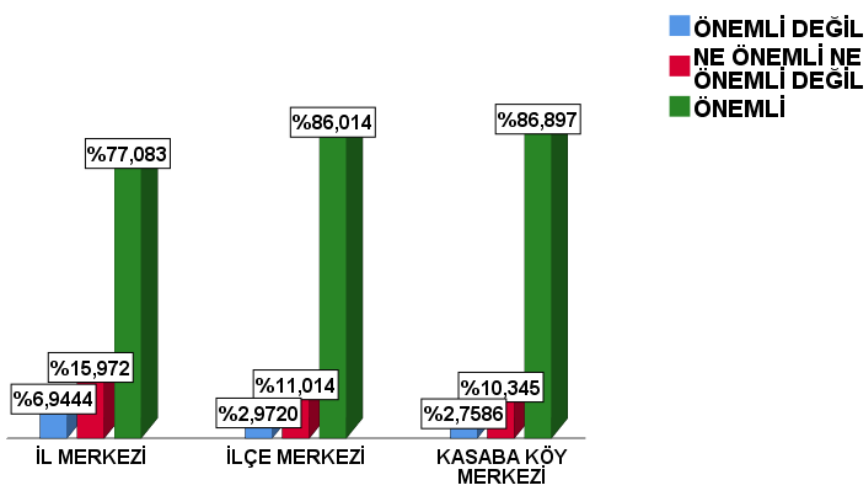
Araştırma sonuçlarına göre Z kuşağının yaşadığı yerleşim yerine göre evlilik kurumunun önemine yönelik algılama biçimlerine ilişkin görüşleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p > .05$).

$\chi^2 (4) = 27,408, p < .05$

Grafik 68: Z Kuşağının Yaşadığı Yerleşim Yerine Göre Aile Yaşamı Önemi

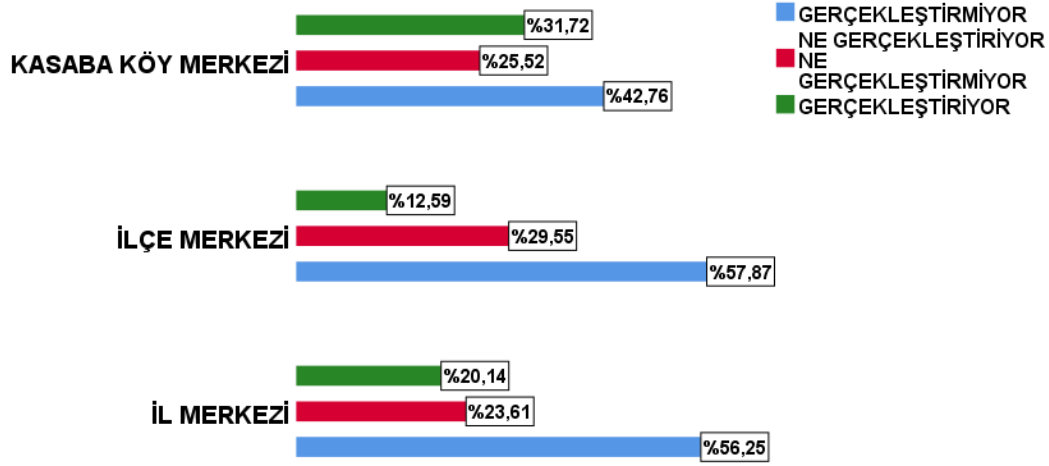
Araştırmadan elde edilen sonuçlardan Z kuşağının yaşadığı yerleşim yerine göre aile yaşamının önemine yönelik algılama biçimlerine ilişkin görüşleri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir ($p < .05$). Aile yaşamını en önemli gören Z kuşağı sırasıyla kasaba/köy merkezi, ilçe merkezi ve il merkezinde yaşamaktadır. Aile yaşamını en önemsiz gören çalışma grubundaki Z kuşağı il merkezinde yaşamaktadır. Kasaba ve köy merkezleri aileler arası mesafenin daha az olduğu ve geniş ailelerin daha sık karşılaşıldığı yaşam alanlarıdır. Buna paralel olarak il merkezleri ise bireysel yaşamın daha yoğun olduğu bölgelerdir. Yerleşim yerlerinin bu özellikleri dikkate alındığında aile yaşamının kasaba ve köy merkezlerinde daha fazla önemsenen bir durum olması anlamlı olmaktadır.

$\chi^2 (4) = 20,508, p < .05$

Grafik 69: Z Kuşağının Yaşadığı Yerleşim Yerine Göre Toplumsal Kurallarının Önemi

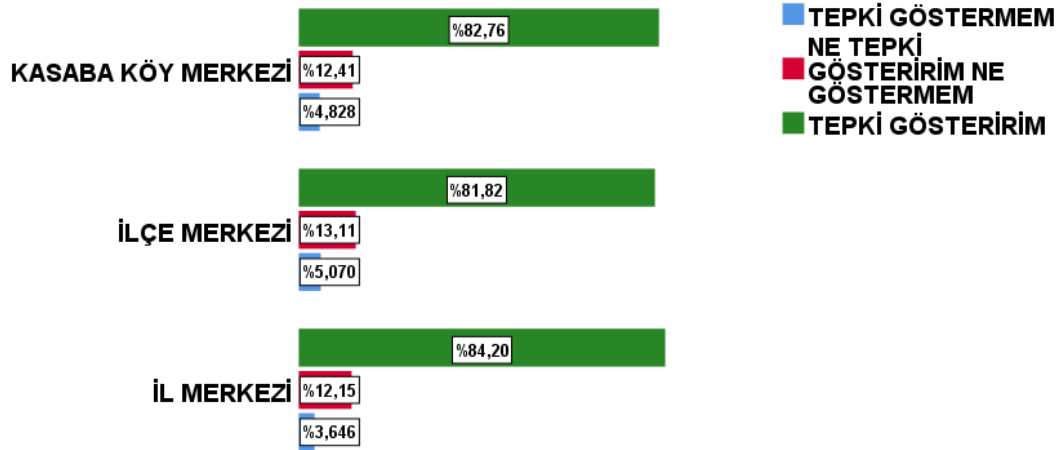
Araştırmada Z Kuşağının yaşadığı yerleşim yerine göre toplumsal kurallarının önemine yönelik algılama biçimlerine ilişkin görüşleri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı ($p<.05$) olduğu bulunmuştur. Toplumsal kuralları en önemli gören Z kuşağı sırasıyla kasaba/köy merkezi, ilçe merkezi ve il merkezinde yaşamaktadır. Toplumsal kuralları en önemsiz gören çalışma grubundaki Z kuşağı il merkezinde yaşamaktadır.

$\chi^2 (4) = 34,556, p<.05$

Grafik 70: Z Kuşağının Yaşadığı Yerleşim Yerine Göre Mevcut Siyasilerin Onlara Uygun Politikalar Gerçekleştirebilmeleri

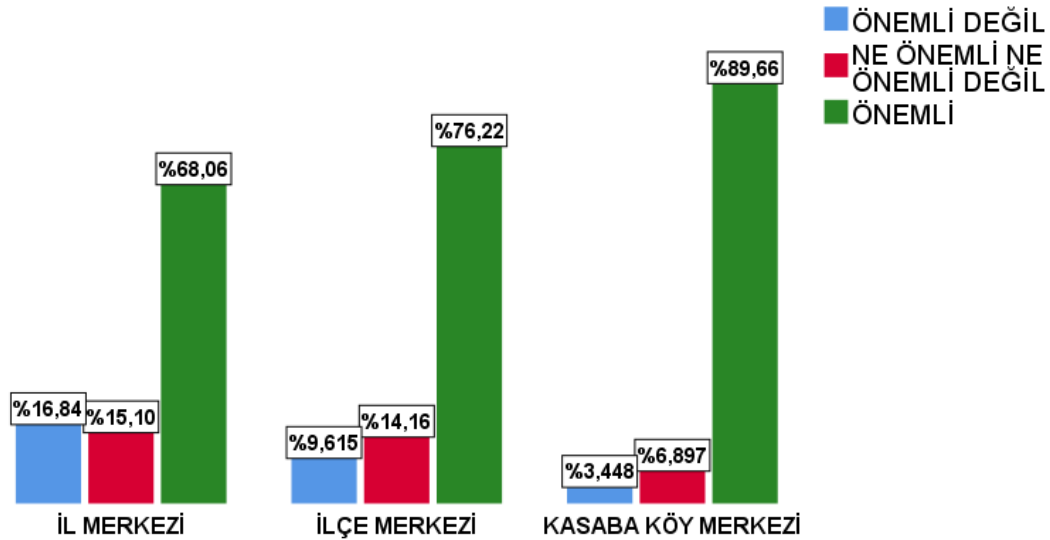
Araştırma sonuçları Z kuşağının yaşadığı yerleşim yerine göre mevcut siyasilerin onlara uygun politikalar gerçekleştirebilmelerine ilişkin görüşleri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı ($p<.05$) olduğunu göstermektedir. Kasaba/ilçede yaşayan Z kuşağı, ilçe ve il merkezlerinde yaşayan Z kuşağına göre siyasi partilerin onlara göre daha uygun politikalar gerçekleştirdiklerini düşünmektedirler. En çok ilçe merkezinde yaşayan çalışma grubundaki Z Kuşağının mevcut siyasilerin fikirlerine göre uygun politikalar gerçekleştirmediklerini düşünmektedirler.

$\chi^2 (4) = 1,797, p > .05$

Grafik 71: Z Kuşağının Yaşadığı Yerleşim Yerine Göre Toplumda Yaşanan Olumsuz Olaylara (terör, cinayet, rüşvet vb.) Tepkileri

Araştırmadan elde edilen sonuçlar Z kuşağının yaşadığı yerleşim yerine göre toplumda yaşanan olumsuz olaylara (terör, cinayet, rüşvet vb.) tepki gösterme biçimleri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığını ($p > .05$) göstermektedir.

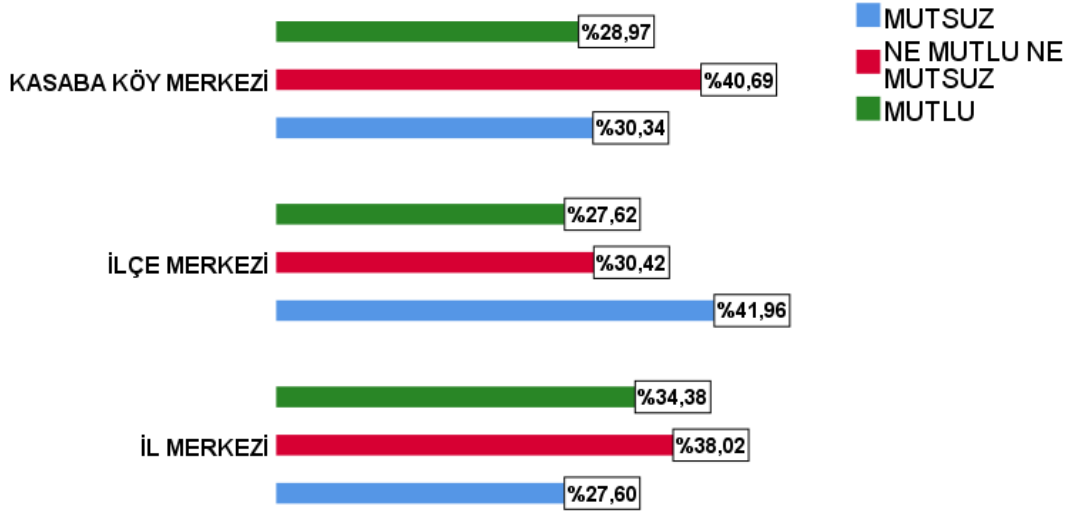

$\chi^2 (4) = 36,212, p < .05$

Grafik 72: Z Kuşağının Yaşadığı Yerleşim Yerine Göre Dini Kurallar/ İbadetlerin Önemi

Z kuşağının yaşadığı yerleşim yerine göre dini kurallar/ ibadetlerin önemine yönelik algılama biçimlerine ilişkin görüşleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır.

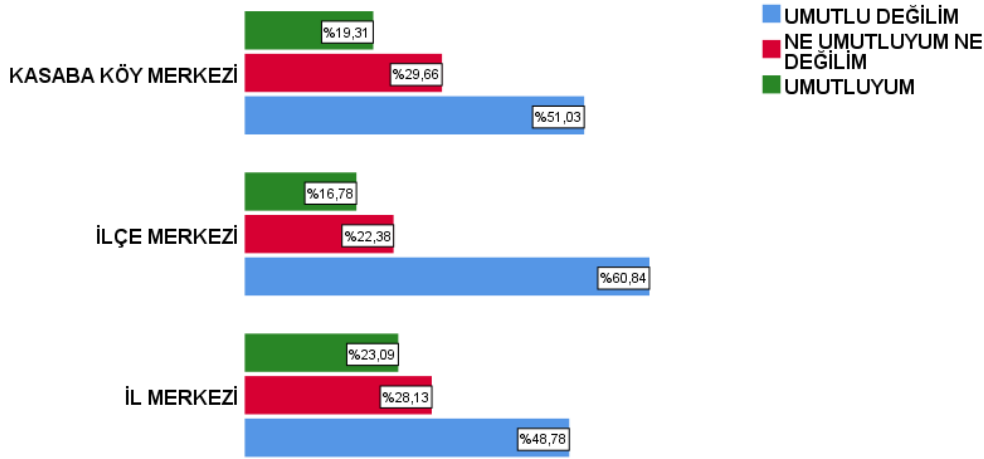
($p<.05$). Köy/kasabada yaşayan Z Kuşağı dini kurallar/ ibadetleri diğer yerleşim türlerinde yaşayan Z kuşağına göre daha önemli görmektedir. Dini kurallar/ ibadetleri en önemsiz gören çalışma grubundaki Z kuşağı il merkezlerinde yaşamaktadır.

$\chi^2 (4) = 28,695, p<.05$

Grafik 73: Z Kuşağının Yaşadığı Yerleşim Yerine Göre Kendilerini Mutlu Hissetmeleri

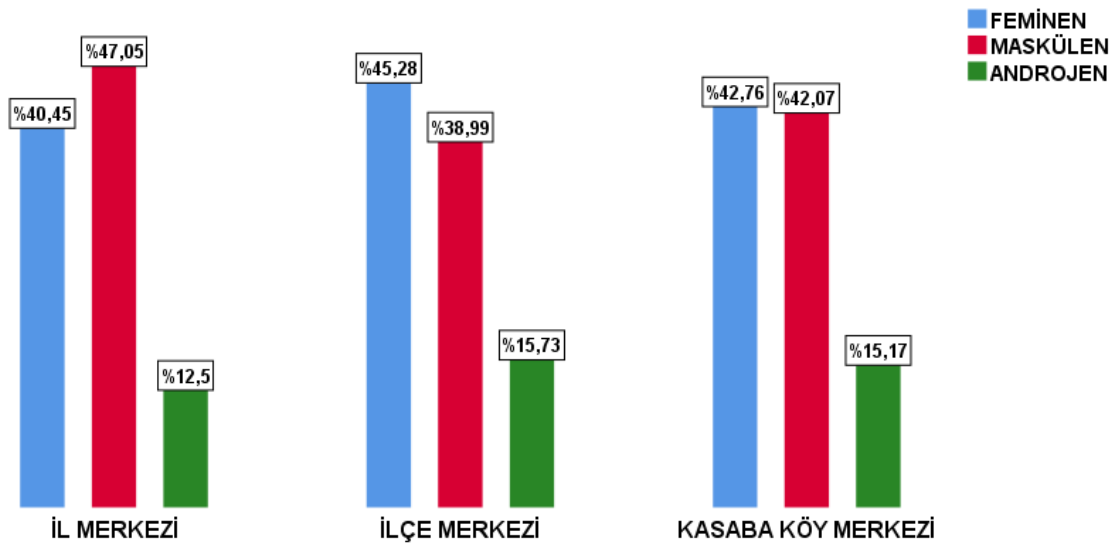
Grafik 65 'ten anlaşılacağı üzere Z kuşağının yaşadığı yerleşim yerine göre kendilerini mutlu hissetme biçimlerine ilişkin görüşleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<.05$). İl merkezlerinde yaşayan Z kuşağının diğer yerleşim türlerinde yaşayan Z kuşağına göre kendilerini daha fazla mutlu hissettikleri görülmektedir. Kendilerini mutsuz hissettiklerini ifade eden Z kuşağı daha çok ilçe merkezlerinde yaşamaktadır.

$\chi^2 (4) = 18,421, p < .05$

Grafik 74: Z Kuşağının Yaşadığı Yerleşim Yerine Göre Ülkemizin Geleceğine Yönelik Umutları

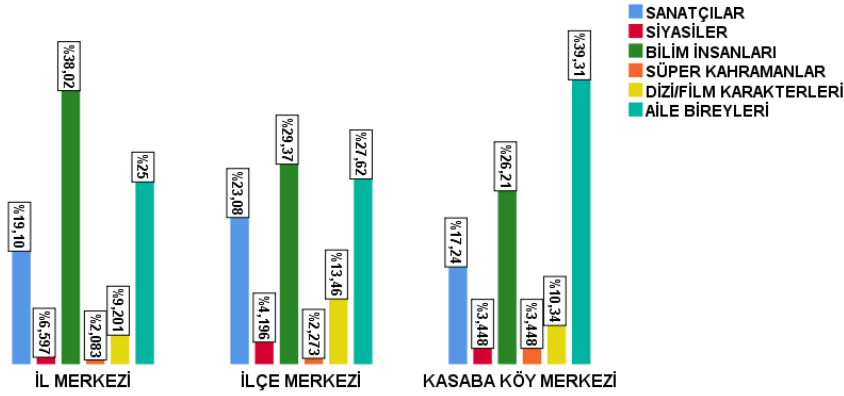
Araştırmada Z kuşağının yaşadığı yerleşim yerine göre ülkemizin geleceği hakkında umut taşıma biçimlerine ilişkin görüşleri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı ($p < .05$) olduğu belirlenmiştir. Çalışma grubundaki Z kuşağının yaşadığı yerleşim yerine göre ülkemizin geleceğine yönelik en fazla umut taşıyanlar sırasıyla il, köy/kasaba ve ilçelerde yaşamaktadır. Z kuşağının yaşadığı yerleşim yerine göre ülkemizin geleceği yönelik en fazla umutsuz olanlar ilçe merkezlerinde yaşamaktadır.

$\chi^2 (4) = 18,421, p > .05$

Grafik 75: Z Kuşağının Yaşadığı Yerleşim Yerine Göre Kendilerini Cinsel Kimlik Olarak Hissetmeleri

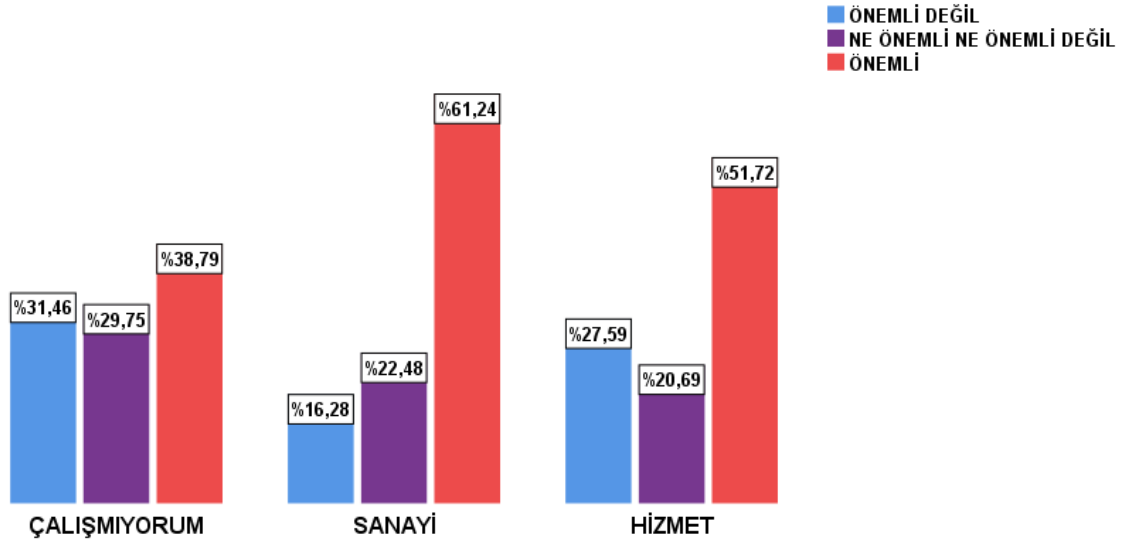
Araştırmadan elde edilen sonuca göre, Z Kuşağının yaşadığı yerleşim yeri açısından kendilerini cinsel kimlik olarak hissetme biçimlerine ilişkin görüşleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>.05$).

$\chi^2 (4) = 30,246, p<.05$

Grafik 76. Z Kuşağının Yaşadığı Yerleşim Yerine Göre Kendilerine İdol Olarak Kimi Benimsedikleri

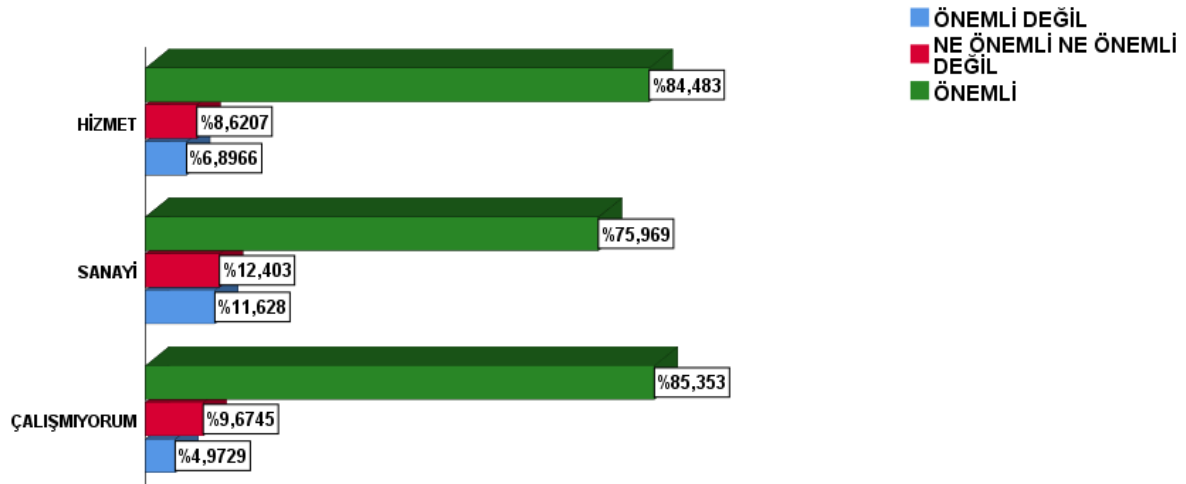
Çalışmada Z kuşağının yaşadığı yerleşim yerine göre kendilerine idol olarak kimi benimsediklerine yönelik görüşleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<.05$). İl ve ilçe merkezinde yaşayan çalışma grubundaki Z kuşağının en fazla bilim insanları, aile bireyleri ve sanatçıları idol olarak benimsedikleri tespit edilmiştir. Köy ve kasaba merkezinde yaşayan çalışma grubundaki Z kuşağının en fazla idol olarak benimsedikleri aile bireyleri, bilim insanları ve sanatçılardır. Bilim insanların en fazla idol olarak benimsendiği yerleşim yeri sırasıyla il ve ilçe merkezleridir. Kasaba ve köy merkezlerine aile bireyleri daha çok idol olarak tercih edilmektedir. Kasaba ve köyler aile yaşantısının daha sık ve yoğun ilişkiler barındırdığı yerleşim bölgeleridir. Elde edilen bulgular bu açıdan değerlendirildiğinde, Z kuşağının kasaba ve köy merkezlerinde aile bireylerini idol olarak seçme davranışı anlamlı kabul edilebilir.

$$\chi^2 (4) = 27,999, p < .05$$

Grafik 77: Z Kuşağının Çalışma Alanlarına Göre Evlilik Kurumunun Önemi

Çalışmada Z kuşağının çalışma alanlarına göre evlilik kurumuna yönelik görüşleri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı ($p < .05$) olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Evlilik kurumuna en fazla önem veren grup sanayide çalışan Z kuşağıdır. Evlilik kurumunu en önemsiz gören grup ise çalışmayan Z kuşağıdır.

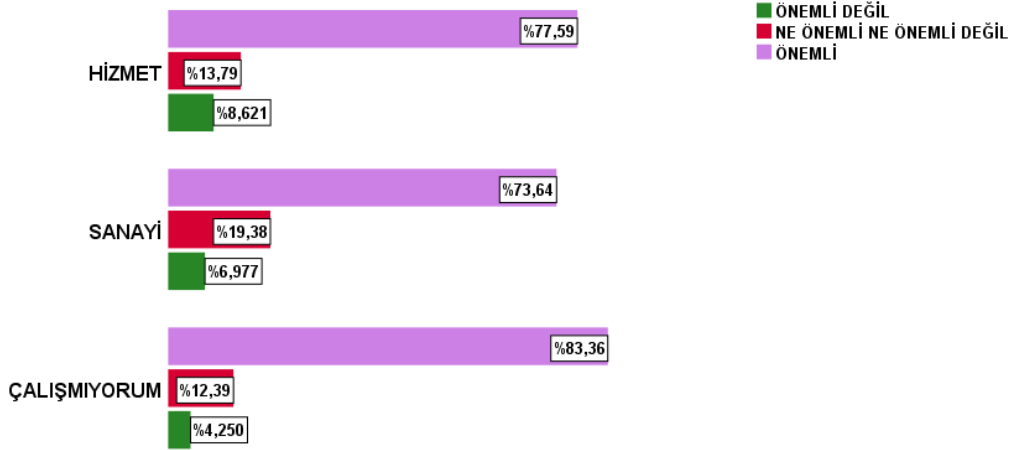

$$\chi^2 (4) = 11,261, p < .05$$

Grafik 78: Z Kuşağının Çalışma Alanlarına Göre Aile Yaşamının Önemi

Çalışmadan elde edilen sonuca göre, Z kuşağının çalışma alanları açısından aile yaşamına yönelik görüşleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < .05$). Aile yaşamına en fazla önem verenler grup çalışmayan Z kuşağıdır. Aile yaşamını en önemsiz gören grup ise sanayide çalışan Z kuşağıdır. Çalışmayan Z kuşağı daha çok

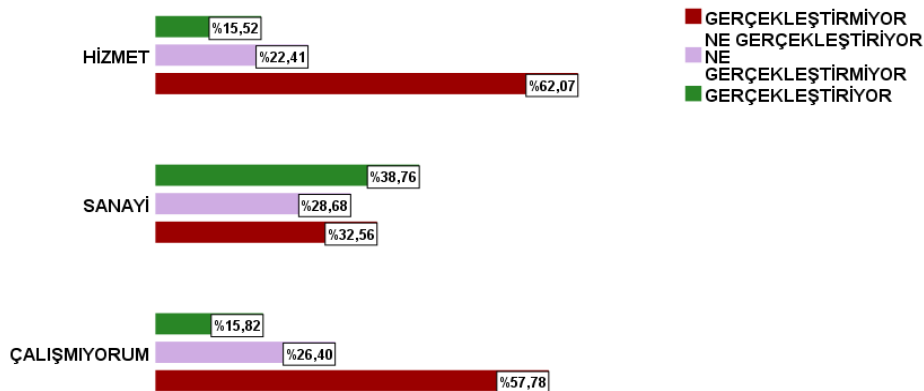
ekonomik bağımsızlıklarını edinmemiş bireylerden oluşmaktadır. Bu nedenle bu kişiler, çalışan Z kuşağına göre aileleri yanında daha fazla yaşamaktadır. Aile ile paylaşılan yaşam alanı gençlerin aile bağlarına ve aile kavramına yükledikleri anlama da etki etmektedir. Bu durum Z kuşağının çalışma alanlarına göre aile yaşamına yönelik anlamlı farklılığı açıklar niteliktedir.

$\chi^2 (4) = 9,580, p < .05$

Grafik 79: Z Kuşağının Çalışma Alanlarına Göre Toplumsal Kuralların Önemi

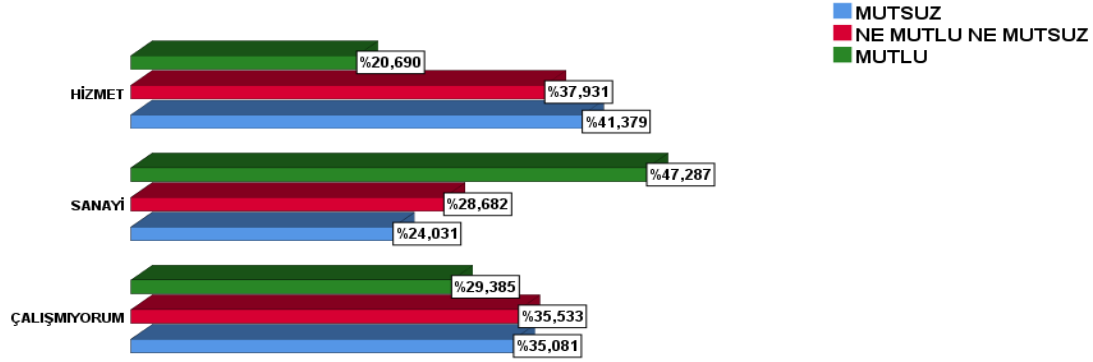
Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, Z kuşağının çalışma alanlarına göre toplumsal kurallara yönelik görüşleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < .05$). Toplumsal kurallara en fazla önem veren grup çalışmayan Z kuşağıdır. Toplumsal kuralları en önemsiz gören grup ise sanayide çalışan Z kuşağıdır.

$\chi^2 (4) = 48,136, p < .05$

Grafik 80: Z Kuşağının Çalışma Alanlarına Göre Mevcut Siyasilere Onlara Uygun Politikalar Gerçekleştirmeleri

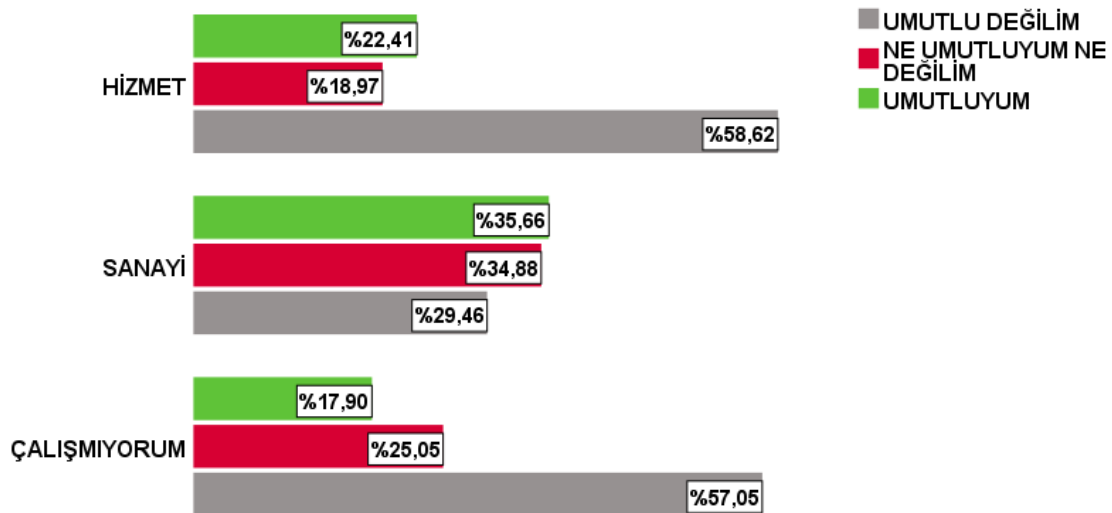
Araştırmada çalışma grubundaki Z kuşağının çalışma alanlarına göre mevcut siyasilerin onlara uygun politikalar gerçekleştirmelerine yönelik görüşleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < .05$). Çalışma grubunda en fazla sanayide çalışan Z Kuşağı mevcut siyasilerin onlara uygun politikalar gerçekleştirdiklerini belirtmiştir.

$\chi^2 (4) = 20,757, p < .05$

Grafik 81: Z Kuşağının Çalışma Alanlarına Göre Mutlu Hissetmeleri

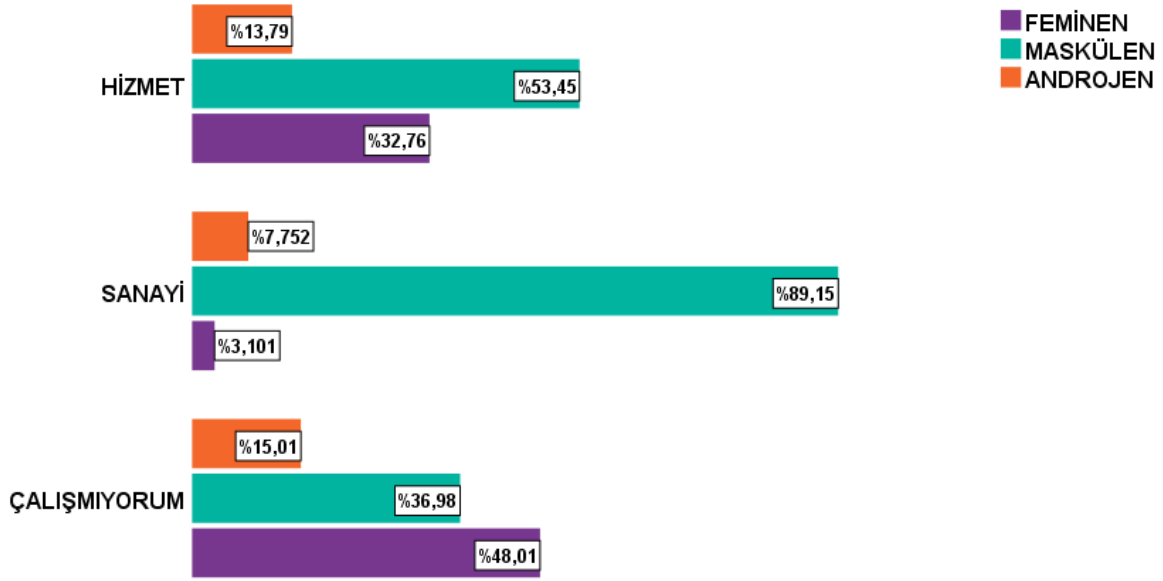
Z kuşağının çalışma alanlarına göre mutlu hissetmelerine yönelik görüşleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < .05$). Sanayi sektöründe çalışan Z kuşağı hizmet ve çalışmayan Z kuşağına göre daha fazla mutlu olduklarını belirtmişlerdir. En fazla kendini mutsuz hisseden Z kuşağı hizmet sektöründe çalışmaktadır.

$\chi^2 (4) = 40,333, p < .05$

Grafik 82: Çalışma Alanlarına Göre Z Kuşağının Ülkemizin Geleceğine Yönelik Görüşleri

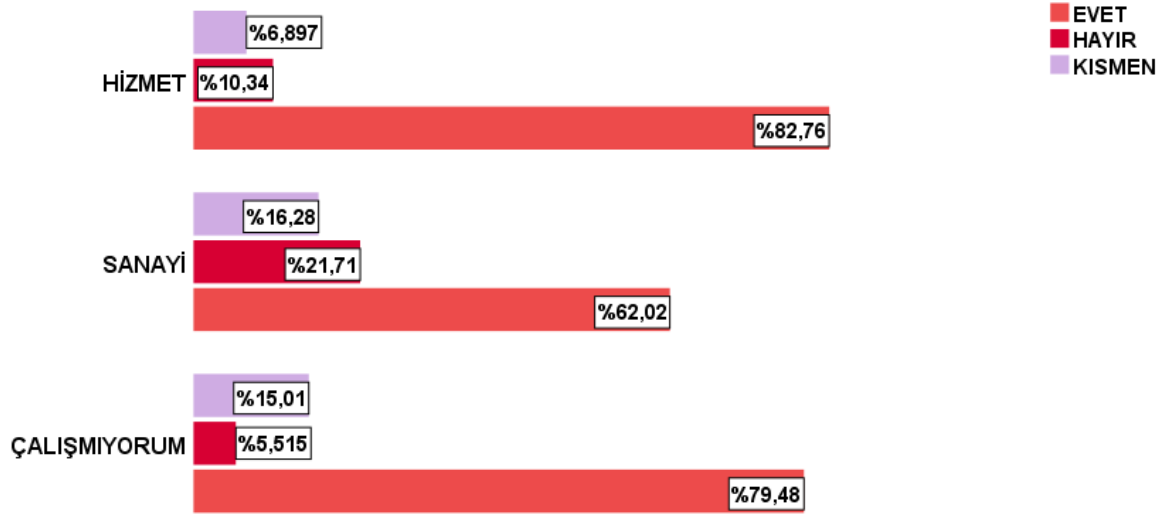
Araştırma verilerine göre Z kuşağının çalışma alanlarına göre ülkemizin geleceğine yönelik görüşleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<.05$). Sanayi sektöründe çalışan Z kuşağı hizmet ve çalışmayan Z Kuşağına göre daha fazla mutlu ülkemizin geleceğinden umutlu olduklarını belirtmişlerdir. En fazla ülkemizin geleceğine umutsuz olan Z kuşağı hizmet sektöründe çalışmaktadır.

$\chi^2 (4) = 40,333, p<.05$

Grafik 83: Z Kuşağının Çalışma Alanlarına Göre Kendilerini Cinsel Kimlik Olarak Hissetme Biçimleri

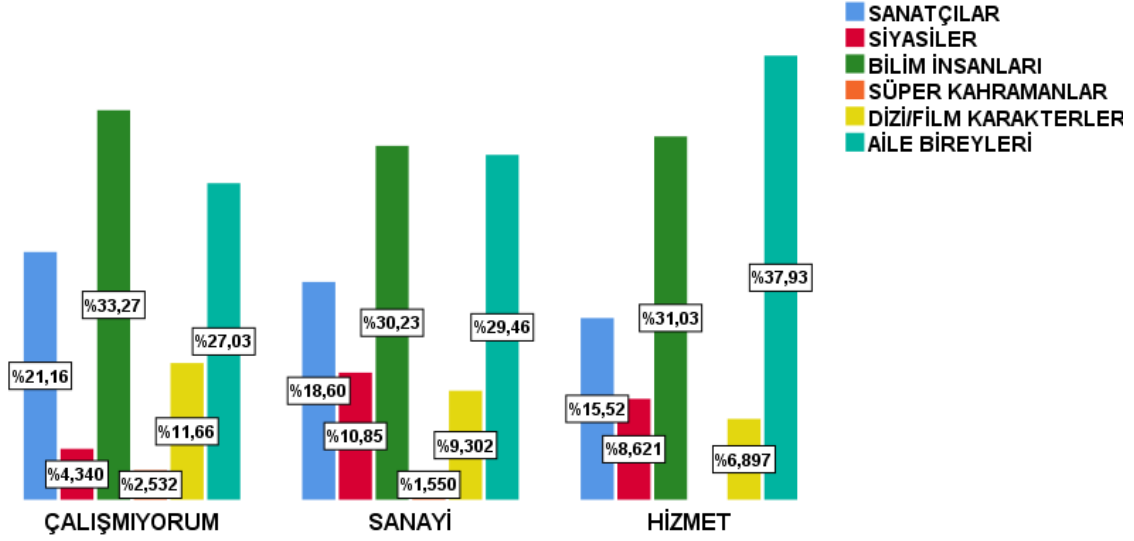
Çalışma sonuçlarına göre Z kuşağının çalışma alanlarına göre kendilerini cinsel kimlik olarak hissetme biçimlerine yönelik görüşleri anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($p<.05$). Kendilerini cinsel kimlik olarak en az oranda androjen gibi hissedenden sanayi sektöründe çalışan Z kuşağıdır. En fazla kendilerini cinsel kimlik olarak androjen gibi tanımlayan çalışmayan Z kuşağıdır.

$\chi^2 (4) = 49,340, p < .05$

Grafik 84: Z Kuşağının Çalışma Alanlarına Göre Geleceğe Dair Kaygılı Olma Biçimleri

Çalışma sonuçlarına göre Z kuşağının çalışma alanları açısından geleceğe dair kaygılı olma biçimlerine yönelik görüşleri anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($p < .05$). Sanayi sektöründe çalışan Z kuşağı diğer çalışma gruplarına göre en az oranda gelecek kaygısı taşımaktadır. En fazla gelecek kaygısı taşıyan Z kuşağı, hizmet sektöründe çalışanlardır. Hizmet sektöründe çalışan ve herhangi bir sektörde çalışmayan Z kuşağı bireylerin gelecek kaygılarının sanayi sektörüne göre daha yüksek olması, iş ve maddi gelir beklentisi açısından değerlendirilebilecek bir durumdur. İşsizlik gelecek kaygısını artırabilecek bir faktör olarak değerlendirilebilir. Bu açıdan bakıldığında sanayi sektöründe çalışan bireylerin gelecek kaygısının diğer bireylere göre daha düşük olması anlamlı bir durum olarak değerlendirilebilir.

$\chi^2 (4) = 18,346, p < .05$

Grafik 85: Z Kuşağının Çalışma Alanlarına Göre Kendilerine İdol Olarak Benimsedikleri

Çalışma sonuçlarına göre Z kuşağının çalışma alanlarına açısından kendilerine idol olarak benimsedikleri kişilere yönelik görüşleri anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($p < .05$). Hizmet sektöründe çalışan Z kuşağı sırasıyla kendilerine en çok aile bireyleri, bilim insanları ve sanatçıları idol olarak benimsemektedir. Sanayi sektöründe çalışan ve çalışmayan Z kuşağı en fazla sırasıyla bilim insanları, aile bireyleri ve sanatçıları kendilerine idol olarak benimsemektedir. Z kuşağı sahip oldukları değerler üzerinde genel anlamda aile bireyleri ve öğretmenlerinin belirleyici bir etkisi vardır (Broadbent vd., 2017). Elde edilen verilerin tüm sektörlerde benzerlik göstermesi Z kuşağının yaşamında aile bireylerinin ve bilim insanlarının oldukça önemli bir yer edindiğini belirtmesi açısından önemlidir.

SONSÖZ

Araştırmada elde edilen veriler ve Z kuşağı üzerinde yapılan diğer çalışmalar bir bütün olarak düşünüldüğünde farklı kültür ve coğrafyalarda yaşayan Z kuşağının giderek birbirlerine benzer bir görünüm aldığı, dijital gelişmelerin dünya üzerinde var olan sınırları ve engelleri kaldırdığı yönündeki düşünce biçiminin aslında tam olarak doğru olmadığı ortaya çıkmaktadır. Z Kuşağının yetiştiği kültürün, sahip olduğu aile yapısının veya yaşadığı coğrafyanın belli başlı farklılıklara neden olabileceği, böylelikle Z Kuşağını bir bütün olarak değerlendirmenin aslında doğru genellemeler ortaya koyamacağı söylenebilir.

Z kuşağı üzerine yapılan bu çalışma nedensellik temelinde ayrıca incelenmesi gereken farklı durumlar da ortaya koymuştur. Özellikle Z kuşağının yaygın biçimde olumsuz duygulara sahip olması, kaygı düzeyinin dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de yüksek seyretmesi bir sorun olarak algılanabilir. Kuşağın iş yaşamına girmesiyle, işveren, çalışan, lider gibi sosyal roller üstlenmesi olumsuz duyguların yüksek olduğu bu ortamda farklı problemleri doğurabilir. Ayrıca araştırma bulguları, çalışan Z kuşağının kaygı, mutsuzluk gibi olumsuz duygularının daha az olduğunu, çalışanların genel olarak geleceğe daha umutlu baktığını göstermektedir. Araştırmanın bu bulgusu dolaylı olarak Z kuşağının iş ve çalışma hayatında bir takım beklentiler içinde olduğunu göstermektedir.

Dünyadaki tüm Z Kuşağı gençlerin aynı olamayacağı düşüncesinden hareketle başlatılan bu çalışma elde ettiği veriler ile bu düşüncüyü doğrulamış, Z kuşağının yaşadıkları coğrafi bölge, yerleşim yeri ve çalışma durumlarının, aile yaşamı, evliliğe bakış açısı, kendileri için belirledikleri idol kişiler, dine ve dini kurallara yaklaşımları, toplumsal olaylara tepki düzeyleri, cinsel kimlikleri, mutluluk düzeyleri ve siyasilere bakış açıları gibi değişkenlerde farklı sonuçlar ortaya çıkardığını göstermiştir. Bu durum aynı zamanda incelenmesi gereken farklı araştırma konularını ve dikkate alınması gereken toplumsal mesajları beraberinde doğurmuş, Z Kuşağının aslında sanıldığı gibi tek bir davranış kalıbına sahip olmadığı gerçeğini gözler önüne sermiştir.

Örneğin; aile yaşamının, köy ve kasabalarda yaşayan Z Kuşağı için, şehir merkezlerinde yaşayan Z Kuşağına göre daha önemli olması ve bu durumun Z Kuşağı tarafından idol alınan kişileri dahi etkilemesi, şehirlerde aile kavramını yüceltecek politikaların hayata geçirilmesi açısından yol gösterici olabilir. Araştırmada büyükşehirlerin ve kalabalık üniversitelerin bulunduğu coğrafi bölgelerde ortaya çıkan, Z Kuşağının geleceğe yönelik umutlu olmadıkları ve kendilerini mutsuz hissettikleri gerçeği, bu bölgelerde yaşayan Z Kuşağı için farklı yaklaşımların benimsenmesini gerektirmektedir. Bu bölgelerde yaşayan Z kuşağının aynı zamanda toplumda meydana gelen olumsuz olaylara daha az tepki gösteriyor ve toplumsal kuralları daha az önemsiyor oluşu benimsenmesi gereken bu farklı yaklaşımlara yeni bir bakış açısı oluşturacaktır.

Araştırmanın oldukça dikkat çeken bir başka bulgusu da Z Kuşağının yurt dışında eğitim almaya ve çalışmaya ilişkin görüşleridir. Özellikle yaş değişkenine göre yurt dışında eğitim alma isteğinin anlamlı farklılıklar içermemesi, her yaş grubundan Z kuşağının mevcut eğitim politikalarından memnun olmadığı değerlendirilebilir. Bununla birlikte Z Kuşağının eğitim sistemini kendilerini hayata hazırlayacak bir araç olarak görmemesi, mevcut sistemin eğitimden ve dolayısı ile okuldan, öğrendiği becerileri gerçek yaşantıya aktarabilme ve bu becerileri gerçek yaşantıda kullanabilme beklentisini karşılayamadığı söylenebilir. Benzer bir durum Z Kuşağının yurt dışında çalışma isteğinde de karşımıza çıkmaktadır. Z Kuşağı, tıpkı yurt dışında eğitim alma durumunda olduğu gibi her yaş grubunda yurt dışında çalışmayı tercih etmektedir. Ayrıca gençlerin çalışmak ve eğitim almak için tercih ettikleri ülkeleri aynı zamanda düşman olarak görmeleri, dost olarak kabul ettileri ülkeleri ise hem eğitim alma hem de çalışma açısından tercih etmemesi derinlemesine incelenmesi gereken bir konu olarak kabul edilmelidir.

Genel olarak bakıldığında Z kuşağı olumsuz duyguları yoğun hisseden, geleceğe dair umutları olmayan, herhangi bir hobi ile ilgilenmek için yeterli maddi olanakları ve zamanı bulmada sorunlar yaşayan, eğitim sistemine ve eğitim politikalarına güven duymayan, siyasilerin kendileri için uygun siyaset gerçekleştirmediğine inanan,

Ülkede basının kısıtlanmış olduğunu düşünen bir yapı oluşturmaktadır. Bu yapı ile beraber Z kuşağı, adalet duygusunu önemseyen, sanatı destekleyen, toplumsal farklılıkları toplum için önemli kabul eden, vicdanlı ve iyi eğitimli bireyler olarak hızla yetişkinlik evresine geçmektedir. Z Kuşağını geleceğin yöneticileri ve iş görenleri olarak kabul ettiğimiz de elde edilen bulgular ilerisi için karmaşık bir tablo çizmektedir. Z Kuşağının karşı karşıya kaldığı bu karmaşık tabloda yapılacak iyileştirmeler, beraberinde bizleri de farklı bir geleceğe ve toplum yapısına hazırlayabilir. Bu nedenle Z Kuşağının anlaşılabilir olması, hem kendileri hem de diğer kuşakların yeleri tarafından oldukça önemli bir durumdur.

KAYNAKLAR

- Alptekin, G., Türkmen, D., & Arslantaş, H. A. (2021) Baby Boomers, X, Y, Z kuşaklarının sosyal medya kullanım düzeyleri ve tercihleri. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 1(51), 253-278.
- American College of Cardiology. (2019). Heart attacks increasingly common in young adults: Youngest heart attack survivors have same likelihood of dying as survivors 10+ years older; substance abuse may be contributing to trend. ScienceDaily. Retrieved December 12, 2021 from www.sciencedaily.com/releases/2019/03/190307081026.htm
- Anderson M. (2018). A Majority of Teens Have Experienced Some Form of Cyberbullying <https://www.pewresearch.org/internet/2018/09/27/a-majority-of-teens-have-experienced-some-form-of-cyberbullying/>
- Anderson M. ve Jiang J. (2018a) Teens, Social Media and Technology 2018 <https://www.pewresearch.org/internet/2018/05/31/teens-social-media-technology-2018/#vast-majority-of-teens-have-access-to-a-home-computer-or-smartphone>
- Anderson M. ve Jiang J. (2018b) Teens' Social Media Habits and Experiences <https://www.pewresearch.org/internet/2018/11/28/teens-social-media-habits-and-experiences/>
- Andert, D. (2011). Alternating leadership as a proactive organizational intervention: Addressing the needs of the Baby Boomers, Generation Xers and Millennials. *Journal of Leadership, Accountability, and Ethics*, 8(4), 67-83.
- Annie E. Casey Foundation-AECF- (2020). 2020 KIDS COUNT Data Book: State Trends in Child Well-Being. The Annie E. Casey Foundation, Baltimore, MD. https://www.aecf.org/resources/2020-kids-count-data-book/?gclid=Cj0KCQiA_qD_BRDiARIsANjZ2LAbNpuzQ9fgHG7cdVs_OFv7jIE3R-OmMme0ZWXPcPo6NJjRBwbAtKAaAuePEALw_wcB
- Arabacı, İ. B., & Polat, M. (2013). Dijital Yerliler, Dijital Göçmenler ve Sınıf Yönetimi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(47), 11-20.
- Atherton R. (2020). Climate anxiety: Survey for BBC Newsround shows children losing sleep over climate change and the environment <https://www.bbc.co.uk/newsround/51451737>
- Auxier B ve Anderson M. (2021). Social Media Use in 2021 <https://www.pewresearch.org/internet/2021/04/07/social-media-use-in-2021/>

- Avrupa Birliğı/EACEA/Eurydice (2019). Digital Education at School in Europe. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Badrikan T. (2019) Top 5 Marketing Channels to Reach Millennials
<https://www.laveh.com/blog/marketing-channels-to-reach-millennials>
- Bakırcı Ç. M. (2011) İnsan Evrimi: İnsanlar Nasıl Evrimleştı? İnsanların Ataları Kimlerdi? İnsanın Evriminde Hangi Türler Var?
<https://evrimagaci.org/insan-evrimi-insanlar-nasil-evrimlesti-insanlarin-atalari-kimlerdi-insanin-evriminde-hangi-turler-var-60>
- Balcı, A. (2004) Sosyal Bilimlerde Araştırma Yönetim, Teknik ve İlkeler, Ankara: PegemA.
- Barker, G. (2009). *The agricultural revolution in prehistory: why did foragers become farmers?*. Oxford University Press on Demand.
- Barnhart, D. K. (2016). From Skedaddle to Selfie: Words of the Generations by Allan Metcalf. *Dictionaries: Journal of the Dictionary Society of North America*, 37(1), 208-212.
- Battersby, L. (2017). Education strategies that best engage Generation Y students. *Canadian Journal of Dental Hygiene*, 51(3).
- Baumard, N., Hyafil, A., & Boyer, P. (2015). What changed during the axial age: Cognitive styles or reward systems?. *Communicative & integrative biology*, 8(5), e1046657.
- Bayer, A. (2010). Sekülerleşme Din ilişkisi: Kuramsal Bir Yaklaşım. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (16), 149-190.
- Beaudoin, T. (1998). *Virtual faith: The irreverent spiritual quest of Generation X*. Joessey-Bass.
- Beebe, C. R., Gurenlian, J. R., & Rogo, E. J. (2014). Educational technology for millennial dental hygiene students: a survey of US dental hygiene programs. *Journal of Dental Education*, 78(6), 838-849.
- Berenbaum, S. A., Beltz, A. M., & Corley, R. (2015). The importance of puberty for adolescent development: conceptualization and measurement. *Advances in child development and behavior*, 48, 53-92.
- Beutell, N. J., & Wittig-Berman, U. (2008). Work-family conflict and work-family synergy for generation X, baby boomers, and matures: generational differences, predictors, and satisfaction outcomes. *Journal of Managerial Psychology*.
- Bialik K. ve Fry R. (2019). Millennial life: How young adulthood today compares with prior generations <https://www.pewresearch.org/social->

[trends/2019/02/14/millennial-life-how-young-adulthood-today-compares-with-prior-generations-2/](#)

- Bishop, P., & Wackler, T. (2017). Education strategies for Generation Y. *The Journal of Continuing Education in Nursing*, 48(6), 248-250.
- Blevins, S. (2014). Understanding learning styles. *Medsurg nursing*, 23(1), 59-61.
- Bolton, P. (2012). Education: historical statistics: November 2012.
- Bolton, R. N., Parasuraman, A., Hoefnagels, A., Migchels, N., Kabadayi, S., Gruber, T., ... & Solnet, D. (2013). Understanding Generation Y and their use of social media: a review and research agenda. *Journal of service management*.
- Bristow, J. (2015). *Baby boomers and generational conflict*. Springer.
- Broner S. (2021) 20% of Gen Z Spends More Than 5 Hours Every Day on TikTok https://www.greenbook.org/mr/market-research-trends/20-of-gen-z-spends-more-than-5-hours-every-day-on-tiktok/?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=20-of-gen-z-spends-more-than-5-hours-every-day-on-tiktok
- Brown A. (2020). A profile of single Americans <https://www.pewresearch.org/social-trends/2020/08/20/a-profile-of-single-americans/>
- Buckley, N., Glasson, E. J., Chen, W., Epstein, A., Leonard, H., Skoss, R., ... & Downs, J. (2020). Prevalence estimates of mental health problems in children and adolescents with intellectual disability: A systematic review and meta-analysis. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 54(10), 970-984.
- Calvo-Porral, C., & Pesqueira-Sanchez, R. (2019). Generational differences in technology behaviour: comparing millennials and Generation X. *Kybernetes*.
- Cameron, E. A., & Pagnattaro, M. A. (2017). Beyond millennials: Engaging generation Z in business law classes. *J. Legal Stud. Educ.*, 34, 317.
- Campell D. (2018). Millennials set to be the fattest generation of Britons, research shows. <https://www.theguardian.com/society/2018/feb/26/millennials-set-to-be-the-fattest-generation-of-britons-research-shows>
- Cangelosi, J. (2020). Comparison of millennials, generation X, and baby boomers attitudes toward preventive health information: A social media emphasis. digitalcommons.kennesaw.edu

- Carnevale, A. P., & Fry, R. A. (2000). *Crossing the great divide: Can we achieve equity when generation Y goes to college?*. Educational Testing Service.
- Case, A., & Deaton, A. (2020). *Deaths of Despair and the Future of Capitalism*. Princeton University Press.
- Ceballos, S. D. (2017). *A study of the differences in globe leadership preferences between baby boomers, generation X and millennials*. Our Lady of the Lake University.
- CGK (2020) Gen Z as Consumers, Influencers, and Trendsetters
<https://genhq.com/wp-content/uploads/2020/10/State-of-Gen-Z-2020-Consumers.pdf>
- Christmann, A., & Van Aelst, S. (2006). Robust estimation of Cronbach's alpha. *Journal of Multivariate Analysis*, 97(7), 1660-1674.
- Choudhury P. (2021) 5 Most Effective Social Media to Reach Millennials in 2021
<https://wpmanageninja.com/5-most-effective-social-media-to-reach-millennials-in-2021/>
- Cilluffo A. (2019) 5 facts about student loans <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/08/13/facts-about-student-loans/>
- Clark Poll (2012). <http://www2.clarku.edu/clark-poll-emerging-adults/>
- Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2007). *Research methods in education* (6. Baskı). London: Routledge.
- Coupland, D. (1991). *Generation X: Tales for an accelerated culture*. Macmillan.
- Coyle, C. L., & Vaughn, H. (2008). Social networking: Communication revolution or evolution?. *Bell Labs technical journal*, 13(2), 13-17.
- Creswell, J.W. (2019). Eğitim Araştırmaları: Nicel ve Nitel Araştırmanın Planlanması, Yürütülmesi ve Değerlendirilmesi (Çev.Edt. Ekşi, H.) (2012) Edam Yayınları.
- Çokol, E. (2020) *International Journal of Languages' Education and Teaching* Volume 8, Issue 2, June 2020, p. 404-419.
- Demirhan, H., & Erdal, E. K. E. (2019). Kuşaklar Bağlamında Tüketici Sağlığı Bilişimine Yönelik Bir Araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(3), 335-358.
- Dimock M. (2019) Defining generations: Where Millennials end and Generation Z begins <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/01/17/where-millennials-end-and-generation-z-begins/>

- Dimock M. (2019) Defining generations: Where Millennials end and Generation Z begins <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/01/17/where-millennials-end-and-generation-z-begins/>
- DMC (2018). Facebook Is the Most Used Social Network Platform by Millennials in 2018. <https://www.digitalmarketingcommunity.com/indicators/social-networks-millennials-usage-2018/>
- Eckleberry-Hunt, J., & Tucciarone, J. (2011). The challenges and opportunities of teaching "Generation Y". *Journal of graduate medical education*, 3(4), 458-461.
- Economist (2013). Generation Boris <https://www.economist.com/britain/2013/06/01/generation-boris>
- Edele, M. (2002). Strange Young Men in Stalin's Moscow: The Birth and Life of the Stiliagi, 1945-1953. *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas*, (H. 1), 37-61.
- Ekinci N. (2019). İlkel Toplumdan Uygar Topluma İletişim ve Uygarlık. Pegem Akademi Yayınları
- Emanuel, J. (2012). *The millennials: Assessing the next generation of academic librarians*. University of Missouri-Columbia.
- Eroğlu, E. (2001). Eğitim teknolojisinin tarihî gelişimi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (3).
- Favero, L. W., & Heath, R. G. (2012). Generational perspectives in the workplace: Interpreting the discourses that constitute women's struggle to balance work and life. *The Journal of Business Communication* (1973), 49(4), 332-356.
- Forster K ve Stone J. (2016) Did Tony Blair inspire an entire generation of voters to hate politics? <https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/tony-blair-turnout-gap-young-old-general-elections-1997-voters-2015-election-new-labour-a7326131.html>
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E. ve Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (8th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Francis T ve Hoefel F. (2018). 'True Gen': Generation Z and its implications for companies <https://www.mckinsey.com/industries/consumer-packaged-goods/our-insights/true-gen-generation-z-and-its-implications-for-companies>
- Fry R. (2016). For First Time in Modern Era, Living With Parents Edges Out Other Living Arrangements for 18- to 34-Year-Olds <https://www.pewresearch.org/social-trends/2016/05/24/for-first-time->

in-modern-era-living-with-parents-edges-out-other-living-arrangements-for-18-to-34-year-olds/

- Fry R. (2018) Millennials approach Baby Boomers as America's largest generation in the electorate <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2018/04/03/millennials-approach-baby-boomers-as-largest-generation-in-u-s-electorate/>
- Fry R., Passel J. S., ve Cohn D. (2020) A majority of young adults in the U.S. live with their parents for the first time since the Great Depression <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2020/09/04/a-majority-of-young-adults-in-the-u-s-live-with-their-parents-for-the-first-time-since-the-great-depression/>
- Galston W.A. (2017). Millennials will soon be the largest voting bloc in America <https://www.brookings.edu/blog/fixgov/2017/07/31/millennials-will-soon-be-the-largest-voting-bloc-in-america/>
- Gan N. (2021). Chinese millennials aren't getting married, and the government is worried <https://edition.cnn.com/2021/01/29/china/china-millennials-marriage-intl-hnk/index.html>
- Gibney, B. C. (2017). *A generation of sociopaths: How the baby boomers betrayed America*. Hachette Books.
- Glass, A. (2007). Understanding generational differences for competitive success. *Industrial and Commercial Training*, 39, 98–103.10.1108/00197850710732424
- Goldberg J. (2020) Millennials And Post-Millennials – Dawning Of A New Age? *Skeptical Inquirer* Volume 44, No. 1
- Goldstone, J. A. (2001). Toward a fourth generation of revolutionary theory. *Annual review of political science*, 4(1), 139-187.
- Günay, D., & Günay, A. (2011). 1933'den Günümüze Türk Yükseköğretiminde Niceliksel Gelişmeler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (1), 1-22.
- Halkistis P.N. (2016). The Disease That Defined My Generation https://www.huffpost.com/entry/the-disease-that-defined-b_5881884?guccounter=1&guce_referrer=aHR0cHM6Ly93d3cuZ29vZ2xlLmNvbS8&guce_referrer_sig=AQAAABtjR7Bc84SyiSRKv6VQ3xatq2VPWu1GfUD_ckT_c5g_EtJI3HGX5x9IT68-4FfKqdrDftJ9HAQ9u4UM5XXjNA_HERTn7paNfwbGt1TI9MEkHC3DKQKBpIVnbvJ22FF_ewfleJGyyBidkzrBXNndRk2Td29GCvpC1GZxqxr524E6
- Hall, T. L. (2012). *Leadership style predilection of baby boomers, generation X'ers, and generation Y'ers*. University of Maryland University College.

- Harari, O. (1998). Attracting the best minds. *Management Review*, 87(4), 23-27.
- HASS (2018) Heart attacks are becoming more common in younger people, especially women <https://www.heart.org/en/news/2018/11/12/heart-attacks-are-becoming-more-common-in-younger-people-especially-women>
- Helyer, R., & Lee, D. (2012). The twenty-first century multiple generation workforce. *Education Training*, 54(7), 565-578.10.1108/00400911211265611
- Heng, C. Y., & Yazdanifard, R. (2013). Generation gap: Is there a solid solution? From human relation point of view. *International Journal of Economy, Management and Social Sciences*, 2(10), 837-840
- Henseler, C. (Ed.). (2012). *Generation X goes global: Mapping a youth culture in motion*. Routledge.
- Henshilwood, C. S., & Marean, C. W. (2003). The origin of modern human behavior: critique of the models and their test implications. *Current anthropology*, 44(5), 627-651.
- Herman A. (2021) How Gen Z is driving the future of retail <https://nrf.com/blog/how-gen-z-driving-future-retail#:~:text=Gen%20Z%20self%2Dreported%20they,organic%20content%20while%20scrolling%20online>.
- Higgs, P. F., Hyde, M., Gilleard, C. J., Victor, C. R., Wiggins, R. D., & Jones, I. R. (2009). From passive to active consumers? Later life consumption in the UK from 1968-2005. *The sociological review*, 57(1), 102-124.
- Hobsbawm, E. J., & Cumming, M. (1995). *Age of extremes: the short twentieth century, 1914-1991*. London: Abacus.
- Hodak B. (2018). New Study Spotlights Gen Z's Unique Music Consumption Habits <https://www.forbes.com/sites/brittanyhodak/2018/03/06/new-study-spotlights-gen-zs-unique-music-consumption-habits/?sh=7ed4a78742d0>
- Horovitz B. (2012). After Gen X, Millennials, what should next generation be? <https://abcnews.go.com/Business/gen-millennials-generation/story?id=16275187>
- Howker, E., & Malik, S. (2013). *Jilted generation: How Britain has bankrupted its youth*. Icon Books.
- Hunt K. (2020). Gen X faces more years of ill health than baby boomers, study suggests <https://edition.cnn.com/2020/07/14/health/ill-health-baby-boomers-gen-x-wellness/index.html>

- Huyler, D. D., & Ciocca, D. J. (2016). Baby Boomers: The use of technology to support learning.
- IFIC (2019) IFIC Food and Health Survey: Special Report on Gen X Consumers. foodinsight.org adresinden alınmıştır.
- Iftode, D. (2019). Generation Z and learning styles. *SEA-Practical Application of Science*, 7(21), 255-262.
- İCESP (2020) Gen Z Family Values <http://icesp.org.br/d6qexm/ba7ba8-gen-z-family-values>
- İltır M. (2021) Burs ve Krediler Son 19 Yılda Reel Olarak İki Katına Çıktı <https://www.dogrulukpayi.com/bulten/burs-ve-krediler-son-19-yilda-reel-olarak-iki-katina-cikti>
- Jacobsen, D., & Jacobsen, R. (Eds.). (2008). *The American university in a postsecular age*. Oxford University Press.
- Jauregui, J., Watsjold, B., Welsh, L., Ilgen, J. S., & Robins, L. (2020). Generational 'othering': the myth of the Millennial learner. *Medical education*, 54(1), 60-65.
- Johnson, S. A., & Romanello, M. L. (2005). Generational diversity: Teaching and learning approaches. *Nurse educator*, 30(5), 212-216.
- Kahana, E., & Kahana, B. (2014). Baby boomers' expectations of health and medicine. *The virtual mentor: VM*, 16(5), 380.
- Kahveci E. ve Yardımcı U.İ. (2021) Z Kuşağı ve Siyaset <https://stratejico.com/z-kusagi-ve-siyaset>
- Kale S. (2020) How coronavirus helped TikTok find its voice <https://www.theguardian.com/technology/2020/apr/26/how-coronavirus-helped-tiktok-find-its-voice>
- Katz, S. (2017). Generation X: A critical sociological perspective. *Generations*, 41(3), 12-19.
- Keegan H. (2019). Greta Thunberg's story: the girl who woke up the World <https://www.stylist.co.uk/people/profile-greta-thunberg-school-strike-climate-change-global-warming-activist-time/336784>
- King E. (2016) Atheist millennials are finding spirituality on the therapist's couch instead of the church pew <https://qz.com/796630/millennials-are-finding-spirituality-on-the-therapists-couch-instead-of-the-church-pew/>
- King, D. E., Matheson, E., Chirina, S., Shankar, A., & Broman-Fulks, J. (2013). The status of baby boomers' health in the United States: the healthiest generation?. *JAMA internal medicine*, 173(5), 385-386.

- Kipnis, D. G., & Childs, G. M. (2004). Educating Generation X and Generation Y: Teaching tips for librarians. *Medical Reference Services Quarterly*, 23(4), 25-33.
- Ko D. (2020) Full send: How is Gen Z changing the future of gaming and esports? <https://www.thinkwithgoogle.com/intl/en-apac/consumer-insights/consumer-trends/full-send-how-gen-z-changing-future-gaming-and-esports/>
- Kolb, A. Y., & Kolb, D. A. (2005). Learning styles and learning spaces: Enhancing experiential learning in higher education. *Academy of management learning & education*, 4(2), 193-212.
- KONDA (2018). 10 Yılda Gençlerde Ne Değişti? 2008 – 2018 <https://interaktif.konda.com.tr/tr/Gencler2018/#3rdPage>
- Koren D. (2016) What Millennials Want When It Comes To Healthcare <https://www.mediapost.com/publications/article/291796/what-millennials-want-when-it-comes-to-healthcare.html>
- Kozinsky S. (2017) How Generation Z Is Shaping The Change In Education <https://www.forbes.com/sites/sievakozinsky/2017/07/24/how-generation-z-is-shaping-the-change-in-education/?sh=65ca3ac16520>
- Krishen, A. S., Berezan, O., Agarwal, S., & Kachroo, P. (2016). The generation of virtual needs: Recipes for satisfaction in social media networking. *Journal of Business Research*, 69(11), 5248-5254.
- Kudat, A. (2002). İstimlak planlaması eğitimi (BOTAS). <https://slideplayer.biz.tr/slide/1975840/>
- Kupperschmidt, B. R. (1998). Understanding generation X employees. *JONA: The Journal of Nursing Administration*, 28(12), 36-43.
- Kuyucu, M. (2016). The social media generation: social media use in Turkey in the sample of Istanbul. *IOSR journal of Humanities and Social Science*, 21(2), 84-98.
- Leigh T. (2019) Education levels stagnating despite higher spending: OECD survey <https://www.reuters.com/article/us-oecd-education/education-levels-stagnating-despite-higher-spending-oecd-survey-idUSKBN1Y70Q8>
- Leist, A., Settels, J., & Chauvel, L. (2021). Risk of obesity in the United States, 1976-2018: Cohort effects and increasing educational inequalities.
- Lenhart A., Anderson M., ve Smith A. (2015). Teens, Technology and Romantic Relationships

- <https://www.pewresearch.org/internet/2015/10/01/teens-technology-and-romantic-relationships/>
- Livingston G. (2018) About one-third of U.S. children are living with an unmarried parent <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2018/04/27/about-one-third-of-u-s-children-are-living-with-an-unmarried-parent/>
- Lyons L. (2005). Teens Stay True to Parents' Political Perspectives <https://news.gallup.com/poll/14515/teens-stay-true-parents-political-perspectives.aspx>
- Malek, M. M. A., & Jaguli, A. R. (2018). Generational differences in workplace communication: Perspectives of female leaders and their direct reports in Malaysia. *Journal of Asian Pacific Communication*, 28(1), 129-150.
- MAK (2020) Türkiye Geneli Gençlik Araştırması <https://www.makdanismanlik.org/mak-danismanlik-genclik-arastirmasi/>
- Martin S. (2016) The Undetected Influence Of Generation X <https://www.forbes.com/sites/nextavenue/2016/09/13/the-undetected-influence-of-generation-x/?sh=69041471efbd>
- McBrearty, S., & Brooks, A. S. (2000). The revolution that wasn't: a new interpretation of the origin of modern human behavior. *Journal of human evolution*, 39(5), 453-563.
- McNeill, W. H. (2008). Dünya Tarihi,(Çev. Alaeddin Şenel). Ankara: İmge Kitabevi.
- McSpadden K. (2015). You Now Have a Shorter Attention Span Than a Goldfish <https://time.com/3858309/attention-spans-goldfish/>
- MEB (2020a) 2020 İstanbul Erkek Lisesi Üniversite Tercih Sonuçları https://istanbulerkekklisesi.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/34/10/970255/dosyalar/2020_10/05110449_2020_Universite_yerlestirme_sonuclari.pdf?CHK=d6a6939bbea89fab95827a854c302d8
- MEB (2020b) 2020 YLYS Başvuru ve Tercih Kılavuzu https://yyegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_09/15162533_Ek-2_2020_YLSY_BaYvuru_ve_Tercih_KYlavuzu.pdf
- Merritt, S. R., & Neville, S. (2002). Generation Y: A perspective on America's next generation and their impact on higher education. *The Serials Librarian*, 42(1-2), 41-50.

- Mihailidis, A., Cockburn, A., Longley, C., & Boger, J. (2008). The acceptability of home monitoring technology among community-dwelling older adults and baby boomers. *Assistive technology*, 20(1), 1-12.
- Mihelich, M. (2013). Another generation rises. *Workforce Management*, 92(5), 34-38.
- Miller S. (2019). The young are regarded as the most tolerant generation. That's why results of this LGBTQ survey are 'alarming'
<https://www.usatoday.com/story/news/nation/2019/06/24/lgbtq-acceptance-millennials-decline-glaad-survey/1503758001/>
- Mitchell, M. A., Montgomery, R. D., & Turner, G. B. (2001). Generation X and religion: Evaluating and improving existing distribution strategies. *Journal of Nonprofit & Public Sector Marketing*, 8(2), 3-15.
- Mohr, K. A., & Mohr, E. S. (2017). Understanding Generation Z students to promote a contemporary learning environment. *Journal on Empowering Teaching Excellence*, 1(1), 9.
- Moore, K., & Frazier, R. S. (2017). Engineering education for generation Z. *American Journal of Engineering Education (AJEE)*, 8(2), 111-126.
- Morris, M., and Venkatesh V. (2000) "Age differences in technology adoption decisions: Implications for a changing work force." *Personnel psychology* 53, no. 2375-403.
- Motosue, M. S., Bellolio, M. F., Van Houten, H. K., Shah, N. D., & Campbell, R. L. (2018). National trends in emergency department visits and hospitalizations for food-induced anaphylaxis in US children. *Pediatric Allergy and Immunology*, 29(5), 538-544.
- Murray, D., & Chua, S. (2014, November). Differences in leadership styles and motives in men and women: How generational theory informs gender role congruity. In *European Conference on Management, Leadership & Governance* (p. 192). Academic Conferences International Limited.
- Muslim, A., Harun, A., Ismael, D., & Othman, B. (2020). Social media experience, attitude and behavioral intention towards umrah package among generation X and Y. *Management Science Letters*, 10(1), 1-12.
- Naim, M. F. (2014). Leveraging social media for Generation Y retention. *European Journal of Business and Management*, 6(23), 173-179.
- O'Connor L. (2017) <https://www.statnews.com/2017/04/03/generation-x-health-care/>
- O'Donnel H. (2015) <https://theconversation.com/why-the-soap-opera-is-in-terminal-decline-37669>

- O'Bannon, G. (2001). Managing our future: The generation X factor. *Public personnel management*, 30(1), 95-110.
- Odabaşı, F. (1998). Bilgisayar (Bölüm 8: Bilgisayar destekli eğitim), Açık Öğretim Fakültesi Yayınları. No: 582.
- Özdamar, K. (2003). *Modern bilimsel araştırma yöntemleri*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Panner M. (2019) Healthcare And Baby Boomers: Tech Adoption Is The Key To Better Outcomes
<https://www.forbes.com/sites/forbestechcouncil/2019/06/28/healthcare-and-baby-boomers-tech-adoption-is-the-key-to-better-outcomes/?sh=5c9a88c97ad4>
- Parker K. Ve Gielnick R. (2020). On the Cusp of Adulthood and Facing an Uncertain Future: What We Know About Gen Z So Far
<https://www.pewresearch.org/social-trends/2020/05/14/on-the-cusp-of-adulthood-and-facing-an-uncertain-future-what-we-know-about-gen-z-so-far-2/>
- Parker K. Ve Stepler R. (2017). As U.S. marriage rate hovers at 50%, education gap in marital status widens <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2017/09/14/as-u-s-marriage-rate-hovers-at-50-education-gap-in-marital-status-widens/>
- Parker K., Graf N., ve Gielnik R. (2019). Generation Z Looks a Lot Like Millennials on Key Social and Political Issues <https://www.pewresearch.org/social-trends/2019/01/17/generation-z-looks-a-lot-like-millennials-on-key-social-and-political-issues/>
- Patel D. (2017). Here's How Gen Z And Millennials Are Using Social Media For Social Good
<https://www.forbes.com/sites/deeppatel/2017/08/04/heres-how-gen-z-and-millennials-are-using-social-media-for-social-good/?sh=3336fe0237df>
- Peres, P., & Mesquita, A. (2018, November). Characteristics and learning needs of generation z. In *European Conference on e-Learning* (pp. 464-473). Academic Conferences International Limited.
- PEV Research Center (2014). Millennials in Adulthood
<https://www.pewresearch.org/social-trends/2014/03/07/millennials-in-adulthood/>

- Phillips M. (2013) The High Price of a Free College Education in Sweden
<https://www.theatlantic.com/international/archive/2013/05/the-high-price-of-a-free-college-education-in-sweden/276428/>
- Pierce S. (2019) Strokes among younger people on the rise
<https://www.tmc.edu/news/2019/05/strokes-among-younger-patients-on-the-rise/>
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants part 2: Do they really think differently?. *On the horizon*.
- Purcell, K., Rainie, L., Heaps, A., Buchanan, J., Friedrich, L., Jacklin, A., ... Zickuhr, K. (2012). **How teens do research in the digital world**. Retrieved from <http://www.pewinternet.org/2012/11/01/how-teens-do-research-in-the-dig>
- Raslie, H. (2021). Gen Y and Gen Z Communication Style. *Studies of Applied Economics*, 39(1).
- Rauch J. (2018) Generation next
<https://web.archive.org/web/20190315052954/https://worldin2019.economist.com/millennialsvboomers>
- Redfoot, D., Feinberg, L., & Houser, A. N. (2013). The aging of the baby boom and the growing care gap: A look at future declines in the availability of family caregivers (pp. 1-12). Washington, DC: AARP Public Policy Institute.
- Ritchie, K. (2002). *Marketing to generation X*. Simon and Schuster.
- Robb, S. L. (1998). Book Review: The Fourth Turning: An American Prophecy.
- Roberts, J. (2004). *The Penguin History of Europe*. Penguin UK.
- Roberts, K. (2012). The end of the long baby-boomer generation. *Journal of youth studies*, 15(4), 479-497.
- Rogers, W. A., & Fisk, A. D. (2010). Toward a psychological science of advanced technology design for older adults. *Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 65(6), 645-653.
- RSF (2021) Classement Mondial De La Liberté De La Presse 2021
<https://rsf.org/fr/classement>
- Rudolph, K. D., Troop-Gordon, W., Lambert, S. F., & Natsuaki, M. N. (2014). Long-term consequences of pubertal timing for youth depression: Identifying personal and contextual pathways of risk. *Development and Psychopathology*, 26, 1423-1444.

- Ryan, F. V., Cruickshank, P., Hall, H., & Lawson, A. (2016). Managing and evaluating personal reputations on the basis of information shared on social media: a Generation X perspective.
- Sawyer A. (2017). Communication styles differ with each generation <https://www.myplainview.com/news/article/Communication-styles-differ-with-each-generation-12220967.php>
- Scehaffer K. (2019) Most U.S. teens who use cellphones do it to pass time, connect with others, learn new things <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/08/23/most-u-s-teens-who-use-cellphones-do-it-to-pass-time-connect-with-others-learn-new-things/>
- Schneider M. (2020) Year in Review: Most-Watched Television Networks – Ranking 2020's Winners and Losers <https://variety.com/2020/tv/news/network-ratings-2020-top-channels-fox-news-cnn-msnbc-cbs-1234866801/>
- Schofield, C. P., & Honoré, S. (2011). Generation Y and learning: a changing world. In *The Future of Learning* (pp. 106-123). Palgrave Macmillan, London.
- Schraer R. (2019) Is young people's mental health getting worse? <https://www.bbc.com/news/health-47133338>
- Schwieger, D., & Ladwig, C. (2018). Reaching and Retaining the Next Generation: Adapting to the Expectations of Gen Z in the Classroom. *Information Systems Education Journal* , 16(3), 46-54. Retrieved from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1179303.pdf>
- Scott D. (2015). <https://www.statnews.com/2015/12/11/untold-story-tvs-first-prescription-drug-ad/>
- Seemiller, C., & Clayton, J. (2019). Developing the strengths of generation Z college students. *Journal of College and Character*, 20(3), 268-275.
- Seemiller, C., & Grace, M. (2016). *Generation Z goes to college*. John Wiley & Sons.
- Seemiller, C., & Grace, M. (2017). Generation Z: Educating and engaging the next generation of students. *About Campus*, 22(3), 21-26.
- Seemiller, C., Grace, M., Dal Bo Campagnolo, P., Mara Da Rosa Alves, I., & Severo De Borba, G. (2019). How generation Z college students prefer to learn: a comparison of US and Brazil students. *Journal of Educational Research and Practice*, 9(1), 25.
- Shuen, A. (2018). *Web 2.0: A Strategy Guide: Business thinking and strategies behind successful Web 2.0 implementations*. O'Reilly Media.

- Small J. N. (2019). A Growing American Crisis: Who Will Care for the Baby Boomers? <https://time.com/5529152/elderly-caregiving-baby-boomers-unpaid-caregivers-crisis/>
- Smallwood C. (2019) Astrology in the Age of Uncertainty <https://www.newyorker.com/magazine/2019/10/28/astrology-in-the-age-of-uncertainty>
- Smith G. A., Cooperman A., Mohamed B., Podrebarac E., Becka A. A., Cox K., Gecewicz C. (2019). In U.S., Decline of Christianity Continues at Rapid Pace <https://www.pewforum.org/2019/10/17/in-u-s-decline-of-christianity-continues-at-rapid-pace/>
- Smith, C. (2009). The Scottish Enlightenment, unintended consequences and the science of man. *Journal of Scottish Philosophy*, 7(1), 9-28.
- Smith, K. T. (2012). Longitudinal study of digital marketing strategies targeting Millennials. *Journal of Consumer Marketing*.
- Snyder, T. D. (1993). *120 years of American education: A statistical portrait*. US Department of Education, Office of Educational Research and Improvement, National Center for Education Statistics.
- SODEV (2020) Türkiye'nin Gençliği Araştırması Raporu http://sodev.org.tr/wp-content/uploads/2020/05/detayli_rapor.pdf
- Statista Research Department (2019) <https://www.statista.com/statistics/436417/us-baby-boomer-selected-social-networks/>
- Stein, J. (2013). Millennials: The me me me generation. *Time magazine*, 20, 1-8.
- Stephey M.J. (2008) Gen-X: The Ignored Generation? <http://content.time.com/time/arts/article/0,8599,1731528,00.html>
- Stewart, J. S., Oliver, E. G., Cravens, K. S., & Oishi, S. (2017). Managing millennials: Embracing generational differences. *Business Horizons*, 60(1), 45-54.
- Stone Z. (2018) How A Spirituality Startup Is Solving Silicon Valley's Religious Apathy <https://www.forbes.com/sites/zarastone/2018/04/26/how-a-spirituality-startups-solving-silicon-valleys-religious-apathy/?sh=1dce6dd32ed9>
- Strauss, W., & Howe, N. (1991). *Generations: The history of America's future, 1584 to 2069* (Vol. 538). New York: Quill.
- Strauss, W., & Howe, N. (2009). *The fourth turning: What the cycles of history tell us about America's next rendezvous with destiny*. Crown.

- Style, J. (2016). The New Puritan Generation.
- Suri, J. (2009). AHR forum the rise and fall of an international counterculture, 1960–1975. *The American Historical Review*, 114(1), 45-68.
- Şenel, A. (1982). *İlkel topluluktan uygar topluma geçiş aşamasında ekonomik toplumsal düşünsel yapıların etkileşimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi.
- Tudge, C. (1999). *Neanderthals, bandits and farmers: how agriculture really began*. Yale University Press.
- Tulgan, B. (2004). Trends point to a dramatic generational shift in the future workforce. *Employment Relations Today*, 30(4), 23.
- Tulgan, B. (2013). Meet Generation Z: The second generation within the giant" Millennial" cohort. *Rainmaker Thinking*, 125.
- Turner, A. (2015). Generation Z: Technology and social interest. *The journal of individual Psychology*, 71(2), 103-113.
- Tutgun-Ünal, A., & Deniz, L. (2020). Sosyal medya kuşaklarının sosyal medya kullanım seviyeleri ve tercihleri. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(22), 1289-1319.
- TÜİK (2021a) Evlenme ve Boşanma İstatistikleri
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2020-37211>
- TÜİK (2021b) İstatistiklerle Aile, 2020
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile-2020-37251#:~:text=T%C3%BCrkiye'de%202020%20y%C4%B1l%C4%B1nda%20topl%C3%A7ocuklardan%20olu%C5%9Fan%20hanehalklar%C4%B1n%C4%B1n%20olu%C5%9Fturdu%C4%9Fu%20g%C3%B6r%C3%BCld%C3%BC>
- Twenge J. (2017) Teens are sleeping less – but there's a surprisingly easy fix
<https://theconversation.com/teens-are-sleeping-less-but-theres-a-surprisingly-easy-fix-85157>
- Twenge, J. M., Exline, J. J., Grubbs, J. B., Sastry, R., & Campbell, W. K. (2015). Generational and time period differences in American adolescents' religious orientation, 1966–2014. *PloS one*, 10(5), e0121454.
- Ueberwimmer, M., & Blyznyiuk, T. (2016). The Generation Theory: a Cross-Cultural Approach. *Економіка розвитку*, (2), 44-48.
- Uğantaş D. (2014). 36 ülkede bekar anne oranları araştırıldı; Türkiye kaçınıcı oldu? <https://t24.com.tr/haber/36-ulkede-bekar-anne-oranlari-arastirildi->

turkiye-kacinci-
oldu,268702#:~:text=Bekar%20anne%20oranlar%C4%B1n%C4%B1%20da
%20ortaya,oran%C4%B1%20en%20d%C3%BC%C5%9F%C3%BCk%20%C
3%BCIkesi%20oldu.

UNICEF (2021). PREVENTING A LOST DECADE
[https://www.unicef.org/media/112841/file/UNICEF%2075%20report.p
df](https://www.unicef.org/media/112841/file/UNICEF%2075%20report.pdf)

University of California, Irvine. (2016, September 28). Today's parents spend more time with their kids than moms and dads did 50 years ago. *ScienceDaily*. Retrieved December 18, 2021 from www.sciencedaily.com/releases/2016/09/160928160716.htm

Urlick, M. (2017). Adapting training to meet the preferred learning styles of different generations. *International Journal of Training and Development*, 21(1), 53-59.

Varkey Foundation (2017) What The World's Young People Think And Feel
[https://www.varkeyfoundation.org/media/4487/global-young-people-
report-single-pages-new.pdf](https://www.varkeyfoundation.org/media/4487/global-young-people-report-single-pages-new.pdf)

Venter, E. (2017). Bridging the communication gap between Generation Y and the Baby Boomer generation. *International journal of Adolescence and Youth*, 22(4), 497-507.

Virtual Collage (2017) [https://www.virtual-college.co.uk/resources/learning-
generations-how-do-baby-boomers-learn](https://www.virtual-college.co.uk/resources/learning-generations-how-do-baby-boomers-learn)

Waxman O. (2019) <https://time.com/5744019/baby-boomer-man-of-the-year/>

Weir, K. (2016). The risks of earlier puberty. *Monitor on Psychology*, 47(3), 41-44.

Wike R., Stokes B., Poushter J. ve Fetterolf J. (2017) The tarnished American brand
[https://www.pewresearch.org/global/2017/06/26/tarnished-american-
brand/](https://www.pewresearch.org/global/2017/06/26/tarnished-american-brand/)

Willetts, D. (2010). *The Pinch: How the baby boomers took their children's future- and why they should give it back.* Atlantic Books Ltd.

Yang, K., & Jolly, L. D. (2008). Age cohort analysis in adoption of mobile data services: gen Xers versus baby boomers. *Journal of Consumer Marketing*.

Yokley E. (2021) How the World Sees America Amid Its Chaotic Withdrawal from Afghanistan [https://morningconsult.com/2021/08/26/united-states-
favorability-global-countries-afghanistan/](https://morningconsult.com/2021/08/26/united-states-favorability-global-countries-afghanistan/)

- YPulse (2019). The 17 Musicians Gen Z & Millennials Say Represent Their Generations <https://www.ypulse.com/article/2019/10/08/the-17-musicians-gen-z-millennials-say-represent-their-generations/>
- YPulse (2020) Gen Z & Millennials' 5 Favorite Social Media Platforms Now <https://www.ypulse.com/article/2020/05/06/gen-z-millennials-5-favorite-social-media-platforms-now/>
- YSK (2019) 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimleri Seçim İstatistikleri Bülteni https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/31_Mart_2019_Mahalli_Idareler_Genel_Secimi_Secim_Istatistikleri_Bulteni.pdf
- Yu, H. C., & Miller, P. (2005). Leadership style: The X Generation and Baby Boomers compared in different cultural contexts. *Leadership & Organization Development Journal*.
- Zemke, R., Raines, C., & Filipczak, B. (2013). *Generations at work: Managing the clash of Boomers, Gen Xers, and Gen Yers in the workplace*. Amacom.
- Zheng, H., & Echave, P. (2021). Are Recent Cohorts Getting Worse? Trends in US Adult Physiological Status, Mental Health, and Health Behaviors across a Century of Birth Cohorts. *American Journal of Epidemiology*.